

Mataiyo, Maleko

Matthew and Mark in the Saliba language of Papua New Guinea

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Mataiyo	4
Maleko.....	43
Paisowa	66

Mataiyo

Yesu Keliso kana kulutubuwa (Luka 3:23-38)

- 1** Teina ta Yesu Keliso kana kulutubuwa. Abelahama unai ye hetubu ye dobi Dawida iya wasawasa, na kabo ye dobi ede Yesu unai.
- ² Abelahama natuna Isako, Isako natuna Yakobo, Yakobo natuna Yuda ma kana kahao.
- ³ Yuda natunao Pelesa yo Sela, sinadi ede Tamala. Pelesa natuna Heselona, Heselona natuna Lama.
- ⁴ Lama natuna Aminadaba, Aminadaba natuna Nasona, Nasona natuna Salamona.
- ⁵ Salamona natuna Bowasi, na sinana ede Lahaba. Bowasi natuna Obedi, sinana ede Luti. Obedi natuna Yese,
- ⁶ Yese natuna Dawida, iya ede wasawasa. Dawida natuna Solomona, sinana ede Bateseba, iya meta Ulaiya kwabulina. †
- ⁷ Solomona natuna Lehobowama, Lehobowama natuna Abiya, Abiya natuna Asa.
- ⁸ Asa natuna Yehosapata, Yehosapata natuna Yeholama, Yeholama natuna Usiya.
- ⁹ Usiya natuna Yotama, Yotama natuna Ahasa, Ahasa natuna Hesekeya.
- ¹⁰ Hesekeya natuna Manase, Manase natuna Amona, Amona natuna Yosiyi.
- ¹¹ Yosiyi natuna Yekoniya †† ma kana kahao. Siya yodi huya unai Babeloniya yona tauiyala se laoma Yudeya tanona tamowaidiyao se haidi se laedi Babeloniya.
- ¹² Na muliyena kabo Yekoniya natuna Salatiyela, Salatiyela natuna Selubabela.
- ¹³ Selubabela natuna Abiuda, Abiuda natuna Eliyakima, Eliyakima natuna Asowa.
- ¹⁴ Asowa natuna Sadoka, Sadoka natuna Akima, Akima natuna Eliuda,

- ¹⁵ Eliuda natuna Eleyasala, Eleyasala natuna Matana, Matana natuna Yakobo,
- ¹⁶ Yakobo natuna Yosepa. Yosepa mwanena Maliya. Maliya natuna ede Yesu, iya hesana ta katai ede Keliso.
- ¹⁷ Unai, Abelahama kana isimulitao ye dobi Dawida unai meta isi saudoudoi-hasi (14), yo Dawida unai ye dobi huyana se laedi Babeloniya, isidiyao meta saudoudoi-hasi (14), na kabo ye dobi Keliso unai meta hinage isi saudoudoi-hasi (14).

Yesu Keliso huyalabasina (Luka 2:1-7)

- ¹⁸ Yesu Keliso huyalabasina wasana ede doha teina: Maliya Yesu sinana se hedede hepatu laei Yosepa unai, na sola nige se miya kesega, na ye masalaha na kabina se kata meta Maliya ye diyaka Yaluwa Tabuna logu-logunaena.
- ¹⁹ Na Yosepa meta tamowai namwanamwana, na nige ye henuwa Maliya ye hemwadine tamowai mata-di yena. Unai yona nuwatu bena wadawadam yena ye inawasei. †²⁰ Sola ye nuwanuwatu, na Guiyau yona anelu ye laoma kenosuwai yena ye hededelau unai ye wane, “Yosepa Dawida natuna ††, tabu ku matausi na Maliya ku tawasolai. Iya natuna meta Yaluwa Tabuna unai ye tubuma. †²¹ Iya kabo natuna loheya ye labasi, na hesana kabo ku tole Yesu ††, matawuwuna iya boda Isalaela yodi yababa udiyedi kabo ye gilihaidi.”
- ²² Ginauli maudoidi ta se tubu bena Guiyau yona hedehedede peloweta saha ye hededenonohaiyako wa ye hemamohoiyei:
- ²³ “Hasala nuwanuwasupuna kabo ye diyaka, na kabo natuna loheya ye labasi. Iya kabo hesana ede Emanuwela”

(Aisaiya 7:14)

(Emanuwela kaniyona ede “Yaubada maiyada”).

²⁴ Yosepa ye kenotolo ede Guiyau yona anelu saha ye hedede wa ye lauwatani na Maliya ye woyaiyama yona

---

‡ *Dius yodi kabikabi unai waihu se hedede hepatu laei tau hesau unai se kita doha se tawasola, unai tamowai matadi yena Maliya meta ye ganawali. Na Yosepa meta laulau dudulaidi tamowaina, ede nige gonowana Maliya ye tawasolai, matawuwuna ye ganawaliko. Na iyamo nige ye henuwa bena Maliya ye hemwadine kaliliyei tamowai matadi yena, unai ye nuwatui bena kabo wadawadam yena ye laugabaei. †† Dawida meta Yosepa kana mumuga, na Dius yodi hedehedede ede Dawida natuna. †† Yesu kaniyona meta Yaubada tauhemaulida.*

† 1:6 Dawida yo Bateseba wasadi ku hasili 2 Samuel 11-12 unai.

†† Yekoniyahesana hesau ede Yehoyakina

magai yena ye kitahetete.²⁵ Na sola Maliya ma nuwanuwapuna ye lau ee kana siga natuna ye labasi. Na Yosepa hesana ye tole ede Yesu.

Tamowai sibasibadiyao teha kaluwabu unai se laoma

2 Yudeya magaina gagilina hesau hesana Betelehema unai Yesu se labasi, Heloda † yona huyawa-sawasa unai. Na tamowai sibasibadiyao kipwala tauki-tahekasadi teha kaluwabu unai se laoma ee Yelusalema unai se lage,² na se henahenamai se wane, "Yudeya yomi wasawasa hauhauna se labasiyako wa, iya ede haedi? Yona huyalabasi kipwalana teha kaluwabu unai ye sae ka kita, ede ka laoma ta bena iya ka taba'ohui."

³ Heloda wasawasa hedehehede ta ye lapui meta ye siliyata, unai nuwana ye mode kalili, yo Yelusalema tamowaidi maudoidi hinage. ⁴ Na taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataedi ye yogagogoidima na ye henamaiyedi, "Haedi kabo Keliso se labasi? Na peloweta beyabeyadi yodi kulikuli udiyedi meta saha se kuli?" ⁵ Na se wane, "Betelehema unai, matawuwuna ede peloweta ye kuli nonohaiyako ye wane,

⁶ Na kowa, Betelehema Yudeya tanona †† unai, kowa nige ku dobi kalili Yudeya magaidiyao udiyedi, matawuwuna kowa kalimyena kabo tauwoyawoya ye laoma

na yogu tamowai Isalaela ye kitahetetedi."

(Maika 5:2)

⁷ Na kabo Heloda tamowai sibasibadiyao wa ye yoga hesuwaladi na ye henamaiyedi kipwala wa yona huyamasalaha mayadaina mamohoina bena kabina ye kata. ⁸ Na kabo ye hetamalidi se lau Betelehema yo ye wane, "Kwa lau wawaya ta kwa loya namwanamwaei. Ena kwa lobai kabo kwa uyoma yogu kwa hedehehede namwanamwa, na kabo yau hinage ya laowa unai ya taba'ohu."

⁹ Wasawasa wa kalinana se lapui na kabo se lau, na kipwala wa ye woya useidima wa se kita uyo meta se gwauyala kalili. Na ye keda bagunaidi ye lau wawaya wa yona kaba miya wa unai. ¹¹ Se mwalaesae numa kalona wa unai na wawaya wa ma sinana Maliya se kitadi, se tulibono yo wawaya wa unai se taba'ohu. Yodi kainauya se haidi na se kainauyaidi, gole yo mulamula panepanedi labui meta inisensi yo mulo. ‡

† Heloda wasawasa ye hetahetala usei ta meta iya Heloda gabugabunana, hesana se katai ede Heloda Lakilakina. (Dimdim unai se wane 'Herod the Great'.) Na mulina ne unai Heloda hekadiyo se hemala wasawasa meta iya kana isimulitao. †† Yudeya hesana beyabeyana meta Yuda, iya ede kadi mumuga hesana. ‡ Yodi kainauya wa kaniyodi ede teina: Gole unai se hemasalaha meta Yesu se kita iya wasawasa. Taukaitalasam tamowaidi inisensi se gabugabu na kasuna ye sae Yaubada unai, unai ye hemasalaha meta tausonoga wa Yesu se kita iya Yaubada. Mulo meta kamkamna tauhekaiyawasidi yo hinage tauboiboita sinaledi kabaheyausidi, unai ye hemasalaha meta Yesu kabo ye kamkamna yo ye boita.

¹² Na kabo kenosuwai yena Yaubada ye hededelau udiyedi tabu se uyo Heloda unai. Ede keda hesau se hai na se uyo yodi magari.

Yosepa ma mwanena yo natudi se wasabu se lau Aikupito

¹³ Tamowai sibasibadiyao wa se dahalaiko, na kabo Guiyau yona anelu kenosuwai yena ye taumasalaha Yosepa unai ye wane, "Ku tolo wawaya ta ma sinana ku woyaidi kwa wasabu kwa lau Aikupito. Menai kabo kwa miya ye lau ee kana siga ya hededelaowa uyo. Mata wuwuna Heloda wawaya ta ye wasewasenei bena ye unui." ¹⁴ Ede boniyai yena Yosepa ye tolo na wawaya wa ma sinana ye wasabuyedi se lau Aikupito. ¹⁵ Unai se miya ye lau ee Heloda ye boita. Teina unai Guiyau yona hedehehede peloweta saha ye hedehehede nonohaiyako wa ye laoma ye mamohoi:

"Aikupito unai natugu tau ya yogane uyoiyama."

(Hoseya 11:1)

Heloda yona tauiyala wawayao se unuidi

¹⁶ Heloda wasa ye lapui meta tamowai sibasibadiyao wa iya se lupoi, unai ye kouyalayala kalili. Ede yona tauiyala ye hetamalidi se lau Betelehema maudoina unai wawayao tatao yodi bolimai labui sola nige se haidi maudoidi se unuidi. Mata wuwuna ede tausibasi-ba wa ye henamaiyedi na kipwala yodi huyakitana wa unai ye laoma meta sola nige bolimai labui ye lobai.

¹⁷ Teina unai peloweta Yelemaiya saha ye hedede yako wa ye laoma ye mamohoi, ye wane:

¹⁸ "Kalina lakilakina Lama †† unai ye laoma: nuwa yababa yo dou lakilaki daguguna.

Lahela ‡ natunao sabidi ye dou na nige ye henuwa nuwana se hedehehede hetalu,

matawuwuna ede natunao se boitako."

(Yelemaiya 31:15)

Aikupito unai se uyoma Isalaela

¹⁹ Heloda yona boita mulina ena, Aikupito unai Yaubada yona anelu kenosuwai yena ye taumasalaha Yosepa unai ²⁰ ye wane, "Ku tolo wawaya ta ma sinana ku woyaidi kwa uyo Isalaela tanona unai, matawuwuna wawaya ta bena tau'unuina wa se boitako." ²¹ Unai Yosepa ye tolo wawaya wa ma sinana ye woyaidi na se uyo Isalaela. ²² Na wasa ye lapui meta Alekelau Heloda natuna iya tamana lauhedamaina Yudeya yodi wasawasa, unai ye matausi kalili na nige ye henuwa ye lau Yudeya. Na kenosuwai yena hedehehede hesibasi-ba ye haidi unai ye lau Galili ²³ na magari hesau hesana Nasaleta unai se miya. Unai peloweta yodi hedehehede hesau hinage ye laoma ye mamohoi:

†† Lama meta magari hesau Yelusalema dedekana ena. Hedehehede ta unai Mataiyo ye hai Betelehema unai ye heyaheya-soniyei. ‡‡ Lahela sina gabugabuna ye hai ye heyaheya-soniyei sina maudoidiyao Betelehema unai natudiyao se boitako wa udiyedi.

"Iya kabo hesana se katai Nasaleta tauna."

Yowane Babatiso yona lauguguya balabala ena

(Maleko 1:1-12; Luka 4:1-13; Yowane 1:19-28)

3 Bolimai hisa se lau mulidi ne unai Yowane Babatiso Yudeya balabalana ena ye hetubu ye lauguguya ye wane, ² "Kwa nuwabui! Galewa basileiyana † ye hanahanauma!" ³ Yowane meta iya tamowaina ede Aisaiya peloweta ye hededehe masalaha usei wa ye wane,

"Tamowai hesau balabala unai ye yogayoga ye wane, 'Guiyau yona keda kwa kabinonohai, yo yona kabalau kwa hedudulai!'"

(Aisaiya 40: 3)

⁴ Yowane kana kaleko meta kamela wiyana unai se ginauli, na kana dagilolo meta suisui hesau dahina, †† na kana kai ede mwadimwadi yo kamwakamwa.

⁵ Yelusalema, Yudeya yo Yolidani tehana maudoina tamowaidiyao se laoma iya kalinawai ⁶ na yodi yababa se hededehe masalahadi, ede Yowane ye hebabatisoidi Yolidani sagasagana unai.

⁷ Kabo Paliseya yo Sadusiya tamowaidiyao gwaudi se laoma Yowane unai babatiso hesabana. Ye kitadi ede ye dilaidi ye wane, "Komiu mwata natunao! Kaiteya ye hededelaowa bena kabo Yaubada yona hekamkamna kwa yabubugabaei? ⁸ Bena nuwabui kaniyona kwa miyahemasalahadi! ⁹ Na tabu kwa nuwatui meta kabo kwa bom kwa hemaui uyoigomiu na kwa wane, 'Kai Abelahama kana isimulitao ‡' Ya hededelaowa, Yaubada gonowana weku ta udiyedi Abelahama kana isimulitao ye ginaulidi. ¹⁰ Kilam se tole nonohaiyako. Na ena kaiwa hesau nige ye kaniyo namwanamwa, meta kabo se koigabaei yo se gabalaei kaiwa kalakalasinu luwana ena.

¹¹ Kaiteyadi se nuwabui kabo waila unai ya hebabatisoidi. Na tamowai hesau ede sola kabo ye laoma. Iya yona gigibwali meta ye sae kalili na kabo yau. Yau nige ya namwa kalili taba iya kana sendolo ya baheidi. †† Iya kabo Yaluwa Tabuna yo kaiwa kalakalasinu udiyedi ye hebabatisoigomiu. ¹² Yona kaba hesuhesuluisini kaikaiwana iya nimana ena, na kabo witi ye hesuluisinidi yo ye hinelidi. Na kabo kaniyodi ye toledi sanala ena, na mosomosodiyao ye tole hesuwaladi kabo ye gabudi kaiwa kalakalasinu nige yona kaba boso unai."

Yesu yona babatiso

(Maleko 1:9-11; Luka 3:21-22; Yowane 1:32-34)

¹³ Kabo Yesu Galili unai ye laoma Yolidani sagasagana unai, bena Yowane unai babatiso ye hai.

† Galewa basileiyana meta Yaubada yona kaba tanuwagao Yaubada yona basileiya. Mataiyo Dius yodi hedehedede yo yodi laulau ye lauwatani ede Yaubada hesana nige ye katakatai kaliliyei, na galewa mo ye hepaisowa. †† Yowane kana kaleko meta gonogonowana doha peloweta Ilaisa kana kaleko (2 Kings 1:8). ‡ Kaniyona ede: Paliseya yo Sadusiya tamowaidiyao wa se bom se kitauyoidi meta siya Yaubada kana bodao. †† Yowane Yesu kana sendolo ye baheidi: Teina ta meta heyayai tauhaina kana paisowa hesau.

¹⁴ Na Yowane ye kaipate bena Yesu ye hedede hekaiyawasi ye wane, "Idohagi to kowa ku laoma yau kaliguyena? Ye namwa mo taba kowa ku hebabatisoigau!" ¹⁵ Na Yesu ye hedede bui ye wane, "Nige, teina mahana ta unai meta kowa bena ku hebabatisoigau. Taba Yaubada yona nuwatu mo ta lauwatani." Ede Yowane ye talam na Yesu ye hebabatisoi.

¹⁶ Ye hebabatisoi ye gehe kabo Yesu waila ne unai ye gayo ye saesae, na mahanana ne unai galewa ye tasoke, na Yesu Yaluwa Tabuna ye kita ye dobima doha bunebune na ye talu iya unai. ¹⁷ Na kalina hesau galewa ne unai ye wane, "Teina yau natugu. Iya ya gadosisiyei, yo ya gwauyala kalili iya unai."

Diyabolo Yesu ye nohoi

(Maleko 1:12-13; Luka 4:1-13)

4 Na kabo Yaluwa Tabuna Yesu ye laei balabala ena bena diyabolo iya ye nohoi. ² Menai ye kaihudi ye lau mayadai 40 yo boniyai 40, ede ye hasali. ³ Na taunohonoho wa ye laoma kalinaena ye wane, "Ena kowa Yaubada natuna, kabo ku hededelau weku ne udiyedi se hemala pwalawa." ⁴ Na Yesu ye wane, "Yaubada kalinana unai ta hasili ye wane, 'Tamowai nige pwalawa mo unai se maumauli, na Yaubada yona hedehedede maudoidi udiyedi hinage se maumauli.'" *(Laugagayo kaba henuwaisinina [Dutolonomi] 8:3)*

⁵ Na kabo diyabolo wa Yesu ye laei Yelusalema, na se sae numa tabuna kewana saesaena unai se tolo, ⁶ na ye hededelau ye wane, "Ena kowa Yaubada Natuna, kabo ku kamposidobi. Mata wuwuna buka tabuna unai se kuli se wane,

'Kabo ye hededelau yona anelu udiyedi bena se kita-hetetego,

kabo nimadi yena se kabisinigo, na taba nige kaem ne ku hetupanei weku hesau unai.'" *(Same 91:11-12)*

⁷ Na Yesu ye hedede bui ye wane, "Na hinage buka tabuna unai ta hasili meta ye wane, 'Tabu Guiyau yom Yaubada ku lautonogi.'" *(Laugagayo kaba henuwaisinina [Dutolonomi] 6:16)*

⁸ Na kabo diyabolo wa Yesu ye laei kuduli saesae kalilina unai, na tanoubu ta basileiyana maudoidi yodi namwanamwa saesaedi ye hekita ⁹ na ye wane, "Ena ku tulibono yo ku taba'ohu kaliguwai, kabo ginauli maudoidi ta ya haidiwa."

¹⁰ Na Yesu ye wane, "Satani, ku tausuwala! Mata wuwuna buka tabuna unai ye wane,

'Guiyau yom Yaubada mo unai ku taba'ohu, yo iya ye bom mo ku hedebasae.'" *(Laugagayo kaba henuwaisinina [Dutolonomi] 6:13)*

¹¹ Ede diyabolo wa Yesu ye laugabaei, na anelu se laoma Yesu se kitahetete.

Yesu ye hetubu ye lauguguya

(Maleko 1:14-15; Luka 4:14-15)

¹² Huya hesau Yesu wasa ye lapui meta Yowane se haiyako na numa tutugudu unai se tole. Ede Yudeya ye laugabaei na ye uyo Galili. ¹³ Nige ye uyo yona magai Nasaleta, na ye lau Kapelenauma, Galili Gabwana † dedekana ena, meta Sebulona yo Napatali tehadi yena. ¹⁴ Unai saha Aisaiya peloweta ye hedede-yako wa ye hemamohoyei:

¹⁵ “Sebulona tanona yo Napatali tanona, tanodiyao udiyedi keda ye dobi gabwa, tano Galili Gabwana dedekana ena, Yolidani sagasagana halitana kawasina, Galili tanona dagela tamowaidiyao yodi kabamiya — tano ta tamowaidiyao yodi wasa ya hede-hede-ei ede teina: ††

¹⁶ Masigili unai taumiya wa mala lakilakina se kita, yo mwaloi logulogunaena taumiya kalidiyena mala ye sina.”

(Aisaiya 9:1-2)

¹⁷ Tenem huyana ne unai Yesu ye hetubu ye lauguguya ye wane, “Nuwamiu kwa buidi, matawuwuna ede galewa basileiyana wa ye hanahanaumako.”

Yesu yona hekahekatao bagubagunadi ye yoganeidi

(Maleko 1:16-20, Luka 5:1-11, Yowane 1:35-51)

¹⁸ Huya hesau Galili Gabwana dedekana ena, Yesu ye yona ye laulau ede tauyamayama labui ye kitadi yodi hinaya udiyedi se yamayama. Tamowaidiyao ede Simona — hesana hesau ede Petelo — ma kana kaha Andeleya. ¹⁹ Na ye yogadobi udiyedi ye wane, “Kwa saema kwa hemuliwatanigau, na kabo ya hekatagomiu kwa hemala tamowai tauyamamayamidi.” ²⁰ Ede yodi hinaya wa se laugabaedi na se saema se hemuliwatani.

²¹ Se tausigilau, na kabo Sebedaiyo ma natunao Yamesi yo Yowane ye kitadi yodi waga unai, yodi hinaya se polapolaidi. Na Yamesi ma kana kaha Yowane ye yoganeidi. ²² Mahanana ne unai tamadi yo yodi waga wa se laugabaedi, na Yesu se hemuliwatani.

Yesu taukasiyebwa ye henamwanamwadi

(Maleko 1:39 yo 3:7-12; Luka 4:44 yo 6:17-19)

²³ Yesu Galili maudoina ye tauhetakikili na yodi sunago udiyedi ye lauhekata. Yaubada yona basileiya wasana namwanamwana ye hedede-hemasalaha, yo hinage tamowai kadi kasiyebwa udoi udoi ye henamwanamwadi. ²⁴ Yesu wasana Galili tehana maudoina ye hemwayau, yo hinage ye lau Siliya tanona maudoina unai. Na tamowai kadi kasiyebwa udoi udoi se laedima Yesu unai, kasiyebwa doha taukamkamna,

† Galili Gabwana meta waila lakilakina Galili tanona unai. Ye laki kalili doha gabwa, unai se kawa gabwaei. †† Lausoiso ta hede-hedede maudoidi kaniyodi ede Galili tanona, meta peloweta wa Galili tanona hesana udoi udoi ye kataidi.

yo yaluwa yabayababadi tamowai se luwuidi, yo taukikikikiwasi, yo hinage taubunibuni, na ye henamwanamwadi. ²⁵ Na teha Galili, Dekapolisi, Yelusalema, Yudeya, yo Yolidani halitana kawasina udiyedi boda lakilaki se laoma Yesu se hemuliwatani.

Yesu ye lauguguya kuduli yena

(Mataiyo 5:1-7:29)

Tamowai sahasahadi bena se gwauyala

(Luka 6:20-23)

5 Na Yesu boda wa ye kitadi se laolaoma, ede maiyanao hekahekatao se sae kuduli hesau unai. Kabo ye tuli ² na ye hetubu ye hekatadi ye wane, ³ “Kaiteyadi nige gonowana se bom se sagu uyoidi, na se kitalau Yaubada yona sagu unai, [‡] siya gonowana se gwauyala,

matawuwuna galewa basileiyana meta siya yodi.

⁴ Kaiteyadi se doudou yo se nuwanuwa yababa, siya gonowana se gwauyala, matawuwuna ede Yaubada kabo ye hedede hetaludi.

⁵ Kaiteyadi se nuwatalu, siya gonowana se gwauyala, matawuwuna ede tanoubu maudoina ta kabo siya yodi.

⁶ Kaiteyadi laulau namwanamwadiyao se henuwa kaliliyeidi, siya gonowana se gwauyala, matawuwuna saha se henuwa wa kabo se lobai.

⁷ Kaiteyadi tamowai hekadiyo se katekamkamnaedi, siya gonowana se gwauyala, matawuwuna Yaubada kabo ye katekamkamnaedi.

⁸ Kaiteyadi nuwa mamohoidiyao udiyedi Yaubada se gadosisiyei, siya gonowana se gwauyala, matawuwuna ede Yaubada kabo se kita.

⁹ Kaiteyadi siya tamowai tauhenuhenuwa daumwalidi, siya gonowana se gwauyala, matawuwuna ede Yaubada kabo ye kawa natuyeidi.

¹⁰ Kaiteyadi siya laulau namwanamwadi debadi yena se hekamkamnadi, siya gonowana se gwauyala, matawuwuna ede galewa basileiyana meta siya yodi.

¹¹ Ena tamowai se dilamataigomiu yo se hekamkamnagomiu yo hedede lupolupo yabayababadi udoi udoi udiyedi se hededeheyabagomiu yau debaguyena, meta Yaubada ye kitahenamwagomiu. ¹² Nuwamiu bena se namwa matawuwuna ede yomi kainauya ye laki kalili galewa ne unai. Na peloweta bagubagunadiyao wa se hekamkamnadi gonogonowana doha se hekamkamnagomiu ta.”

‡ Lausoiso ta unai Yesu yona hede-hede wa kaniyona ku hasili. Hede-hede wa ede, Kaiteyadi se deha yaluwadiyao udiyedi.

Kalita yo mala

(Maleko 9:50; Luka 14:34-35)

¹³ “Komiu tanoubu ta kalitana ede. Taba kalita ne kamnana ye gehe, meta nige gonowana ta hekalita uyi, yo nige kana paisowa hesau. Unai kabo se inigabae na tamowai se sae se dobi na se utu'utui.

¹⁴ Komiu tanoubu ta malana ede. Magai lakilakina hesau kuduli kewana ena malana nige gonowana se tolewadam. ¹⁵ Yo hinage taba lampa ta hekalasi, nige gonowana gulewa unai ta hebilikoi. Na ta tolesaei masalaha ena na numakalo ne unai tamowai maudoidi dawayana ne se kita. ¹⁶ Unai bena tamowai yomi laulau namwanamwadi se kitadi doha mala wa, yo tamamui galewa ne unai se hedebasaei.”

Yesu laugagayo kaniyodi mamohoidi ye hededehe-masalahadi

¹⁷ “Tabu yomi nuwatu ya laoma ta laugagayo yo peloweta yodi hedehedede wa bena ya hekaiyawasidi. Nige, na ya laoma ta bena ya hemamohoyedi. ¹⁸ Ya hedede mamohoi kalimiuvena: Galewa yo tanoubu kabo se gehe, na Yaubada yona laugagayo se kulidiko wa nige gonowana kulikulina gagilina hesau ye taukwadalele, kana siga hedehedede maudoidi se laoma se mamohoi. ¹⁹ Ena tamowai hesau laugagayo ta gagilina hesau ye utusi yo tamowai hekadi ye hekatadi bena laugagayo ta se utusi, Yaubada kabo iya ye tolehemulita galewa basileiyana unai. Na ena kaiteya laugagayo ta ye miyamiyaei yo tamowai hekadi ye hekatadi na se miyawatani, Yaubada kabo iya ye tolehebaguna galewa basileiyana unai. ²⁰ Ya hededelaowa kalimiuvena: Yomi laulau bena se dudulai yo se namwa kalili na kabo siya Paliseya yo laugagayo taulauhekataedi. Ena nige, meta nige gonowana kwa lusae galewa basileiyana unai.”

Kouyalayala lauhekata

²¹ “Kwa lapuiyako meta Mose ye hededelau kada mumugao udiyedi ye wane, ‘Tabu ku kaiunu’ †, yo hinage, ‘Ena tamowai hesau ye kaiunu meta iya kabo se laei tautolehedudulai tamowaidiyao udiyedi na se hekammamna.’ ²² Na yau ya hededelaowa, ena hesau kana kaha ye kouyalayalaei meta iya taba se helauhetala. Na ena tamowai hesau kana kaha ye kawayauyaulei ye wane, ‘Kulum ne nige kaniyona!’, meta iya taba se laei Sunedeli †† unai na se hekilaino. Na taba hesau kana kaha ye hededeheyababa ye wane, ‘Kowa tamowai yauyaule kalilina, yo Yaubada kana waiunu mamohoi!’, meta iya kaba hekilainona ede kaiwa kalakalasina unai.

† Pesahai bukana [Esodo] 20: 13 †† Sunedeli meta Dius tamowaidiyao yodi kabalauhetala saesae kalilina. Maleko 14:55 hedehehemasalahana ku hasili.

²³ Unai, ena kowa yom kainauya ku baheiyamako bena ku kaitalasye na nuwam yena ye saema meta kowa yom yababa hesau kam kaha hesau unai na ye kouyalayalaei, ²⁴ yom kainauya wa ku laugabaei kaitalasye kabagabuna dedekana ena, na ku lau kam kaha wa unai yom teha ku tole hedudulai na kabo ku uyoma yom kainauya wa ku kaitalasye.

²⁵ Ena saha hesau ku ginauli na kam waiunu ye koipiliyeigo na ye laego bena ku lauhetala, meta maidam kwa tolehedudulai mwamwayauyei. Ena nige, kabo ye laego tautolehedudulai udiyedi. Yo tautolehedudulai kabo se moselaego polisi udiyedi na se tolego numa tutugudu yena. ²⁶ Ya hedede mamohoi: Taba nige se hepesago ye lau ee kana siga kam hagahaga maudoidi ku hemaisa hegehedi.”

Ganawali lauhekata

²⁷ “Kwa lapuiyako meta beyabeyana Mose yona laugagayo unai ye wane, ‘Tabu ku ganaganawali.’ ²⁸ Na ya hededelaowa kalimiuwai: Ena kaiteya waihiu hesau ye kita na nuwana ena ye gadosisiyei bena taba maidana se keno, meta iya nuwana ne unai ye ganawaliko. ²⁹ Ena mata kahatum ye woyalaego yababa unai, ku lamohai na ku gabaei. Ye namwa mo taba yaum hesau nigele na kabo taum maudoudoina ye lau kaiwa kalakalasina unai. ³⁰ Yo hinage ena nima kahatum ye woyalaego yababa unai meta ku bolihai ku gabaei. Ye namwa mo taba yaum hesau nigele na kabo taum maudoudoina ye lau kaiwa kalakalasina unai.”

Inawase lauhekata

(Mataiyo 19:9; Maleko 10: 11; Luka 16:18)

³¹ “Mose ye wane, ‘Ena tamowai hesau mwanena bena ye inawasei meta kabo inawase pepwana ye kuli na ye mosei.’ ³² Na yau ya hededelaowa: Ena tamowai hesau mwanena nige ye ganaganawali na ye inawasegaibui, meta iya waihiu ne ye heganawali. Na ena tamowai hesau waihiu ina'inawasena ye tawasolai, meta iya hinage ye ganawali.” ††

Kaigwala lauhekata

³³ “Doha hinage kwa lapuiyako meta Mose ye hededelau kada mumugao udiyedi ye wane, ‘Tabu yom hedede kaigwala hesau ku utusi, na yom kaigwala ku hededediko Yaubada unai meta bena ku ginauli-watanidi.’ ³⁴ Na yau ya hededelaowa: Tabu ku kaigwala! Tabu galewa hesana ena ku kaikaigwala, matawuwuna galewa meta Yaubada yona kabatuli. ³⁵ Yo tabu ku kaikaigwala tanoubu hesana ena, matawuwuna tanoubu ta iya Yaubada kaena kabatole-na. Yo tabu ku kaikaigwala Yelusalema hesana ena,

‡ Pesahai bukana [Esodo] 20: 14 †† Laugagayo kaba henuwaisinina [Dutonomi] 24:1 †† Maleko 10: 11-12 yo Luka 16:18 hinage ku hasili. ††† Namba 30: 2; Kabikabi tabudi bukadi [Lewitikas] 19:12; Laugagayo kaba henuwaisinina [Dutonomi] 23:21

matawuwuna Yelusalema meta wasawasa saesaena yona magari. ³⁶ Tabu ku kaikaigwala kulum ne unai, † matawuwuna nige gonowana kulum ne maiyawana hesau ku heposiposi o ku hedubaduba. ³⁷ Ye namwa mo taba ku talam ku wane 'Aa', o ku uhala ku wane 'Nige'. Ena saha hesau ku hedede hagahagai uyoji meta tauyababa unai ye laoma."

Haigum lauhekata

(Luka 6:29-30)

³⁸ "Yo hinage kwa lapuiyako yomi taulauhekata se wane, 'Ena matam kesega se koihegibu, kabo hinage taukoihegibuna ne matana kesega ku koihegibu, yo ena mwakam kesega se koihuhuai hinage taukoihuhuna ne mwakana kesega ku koihuhuai.' ††³⁹ Na yau ya hededelaowa: Ena tamowai hesau papali kaha tum ne unai ye koi meta tabu ku hemaisa, hinage ku tolobui na papalim hesauna ne unai ye koi. ⁴⁰ Ena tamowai hesau ye laego ku lauhetala na kam lulu nima kubwakubwana ne ye hai meta hinage kam lulu nima lohalohana ‡ ku mosei. ⁴¹ Ena iyala tamowaina hesau ye lauheliligo bena yona gogo ku baheidi keda kubwakubwana mo, meta bena ku baheidi ku lau keda lohaloha. ††⁴² Ena tamowai hesau saha ye kaibwadai kalimyena meta bena ku mosei. Na ena tamowai hesau saha kalimyena ye sagenahagahagai meta tabu ku nuwahi, na bena ku mosei."

Waiunu gadosisiyena lauhekata

(Luka 6:27-28 yo 32-36)

⁴³ "Yo hinage kwa lapuiyako yomi taulauhekata se wane, 'Keham ku gadosisiyei † na kam waiunu ku hewaiunu.' ⁴⁴ Na yau ya hededelaowa kalimiyena: Kami waiunu kwa gadosisiyedi yo hinage tauhekamkam nagomiu yodi kwa tapwalolo. ⁴⁵ Teina laulau ta unai kabo komiu kwa hemala tamamiu galewa ne unai natunao mamohoidi, matawuwuna ede mahana ye hesina tamowai yabayababadi yo tamowai namwanamwadi udiyedi; yo hinage nabu ye hetalu tamowai namwanamwadi yo tamowai yabayababadi udiyedi. ⁴⁶ Ena taugadosisiyeigomiu se bom mo kwa gadosisiyedi, kabo kaniyona ede saha? Takisi tautanotano ††† hinage se gadogadosisi hineli. ⁴⁷ Ena ke-

† Ena tamowai hesau kuluna ena ye kaigwala, kaniyona meta yona mauli kabo ye mosegabaei, ena yona hedehedede ne nige ye mamohoi. †† Pesahai bukana [Esodo] 21:24; Kabikabi tabudi bukadi [Lewitikas] 24:20; Laugagayo kaba henuwaisinina [Dutolonomi] 19:21 ‡ Yesu yona huya ena kwama labui se likwalikwadi. Lulu nima kubwakubwana se likwa bagunai, na lulu nima lohalohanakewana ena se likwa wa hinage se hepaisowa yodi kabobo. †† Keda kubwakubwana mo ... keda lohaloha: Loma yodi tauiyala yodi dudulai meta tamowai se lauhelilidi bena yodi gogo se baheidi keda kubwakubwa. Keda lohana ede Dimdim unai ta hedede ta wane 'one mile'. †† Kabikabi tabudi bukadi [Lewitikas] 19:18 ††† Takisi tautanotanometa Dius tamowaidiyao, Loma babadadiyao yodi se paisowa. Kadi paisowa ede yodi hali Dius tamowaidiyao udiyedi moni se tanotano na se moseidi Loma yodi gabemani udiyedi. Unai yodi hali Dius tamowaidi siya se kitaheyababadi.

hamiyao mo se bom kwa lautoki hinelidi meta kabo idohagi yomi laulau ne se namwa na kabo tamowai hekadiyo yodi laulau? Mata wuwuna dagela tamowaidiyao teina miya ta hinage se miyamiyaei. ⁴⁸ Yomi miyamiya ne udiyedi bena kwa namwa yo kwa dudulai kalili, doha tamamiu galewa ne unai iya ye namwa yo ye dudulai kalili."

Kaikainauya lauhekata

6 "Bena kwa kita namwanamwa, tabu tamowai matadi yena yomi laulau namwanamwadi kwa ginaginaulidi bena kabo se kitahenamwagomiu. Ena yomi laulau doha teina, meta tamamiu galewa ne unai taba nige kainauyana ye haiyawa.

² Unai ena yomi kainauya kwa moseidi deha tamowaidiyao udiyedi meta tabu bwagigina kwa yuhi doha taukailupolupo yodi laulau sunago yo keda udiyedi, yodi kainauya se moseidi tamowai matadi yena bena kabo se kitadi yo se nokoedi. Ya hedede mamohoi kalimiyena: Siya yodi kainauya maisana ede se haiyako. ³ Ena yom kainauya ku mosei deha tamowaina hesau unai meta tabu ku hedede uyoigo kam kaha hesau unai na bena kabim ye kata. ⁴ Na yom kainauya meta bena ku mose wadam. Na Tamam ginauli wadawadamdi taukitadi, iya kabo ye kainauyaego."

Tapwalolo lauhekata

(Luka 11:2-4)

⁵ "Na ena kwa tapwalolo, tabu yomi laulau doha taukailupolupo. Se henuwa bena kabo tamowai se kitadi, unai sunago kalodi yena yo hinage keda dedekadi yena se tolo na se tapwatapwalolo. Ya hedede mamohoi kalimiyena: Siya yodi tapwalolo maisana ede se haiyako. ⁶ Na ena ku tapwalolo, meta ku mwalae yom numa kalona ena, kedana ku gudu na ku tapwalolo Tamam unai, iya ede teha wadawadam yena yo teha maudoidi udiyedi taumiya. Na Tamam ginauli wadawadamdi taukitadi, iya kabo ye kainauyaego.

⁷ Na ena kwa tapwalolo, tabu yomi hedehedede kwa laulaubodai uyoidi, doha Yaubada nige kabina taukata yodi tapwalolo. Siya yodi nuwatu meta bena tapwalolo se heloha, na kabo yodi yaubada ye lapuidi. ⁸ Unai komiu yomi tapwatapwalolo tabu doha siya, matawuwuna ede ginauli sahasahadi udiyedi kwa deha ne Tamamiu kabidi ye katako na kabo kwa kaibwadaidi.

⁹ Unai taba komiu kwa tapwalolo doha teina:

'Tamamai galewa ne unai! Kowa hesam ka hedede tausaei.

¹⁰ Yom basileiya bena ye laoma. Yom nuwatu bena ka ginauli watanidi tanoubu ta unai, doha galewa ne unai yom nuwatu se ginauli watanidi.

¹¹ Mayadai ta kaina ku leyama.

¹² Yoma yababa ku nuwatugabaedi, doha hinage kai tauheyababagai yodi yababa ka nuwatugabaedi.

¹³ Bena ku kitahetetegai na taba nige ka lulau noho luwana ena, na tauyababa yona nuwatu udiyedi ku gilihaigai.” †

¹⁴ Tapwalolo wa ye hekatadi ye gehe kabo ye hede-hedede uyo ye wane, “Tau heyababagomiu yodi yababa bena kwa nuwatugabaedi, kabo Tamamiu galewa ne unai hinage yomi yababa ye nuwatugabaedi. ¹⁵ Na ena yodi yababa nige kwa nuwatugabaedi meta hinage Tamamiu galewa ne unai taba nige yomi yababa ye nuwatugabaedi.”

Kaihudi lauhekata

¹⁶ “Ena kwa kaihudi tabu kami kao doha taukailupolupo yodi laulau. Siya kadi kao se heyababadi bena tamowai se kitadi meta se kaihudi. Ya hedede mamohoi kalimiyuena: Siya yodi kainauya ede se haidiko. ¹⁷ Taba ena ku kaihudi meta bena ku matakabi, kulum ne ku heyausi yo ku suwali. ¹⁸ Unai kabo tamowai hekadi nige gonowana se kitalobaigo meta ku kaihudi, na Tamam teha wadawadam yena taumiya, iya ye bom mo kabim ye kata. Na Tamam ginauli wadawadamdi taukitadi, iya kabo ye kainauyaego.”

Gogo lauhekata

(Luka 12:22-36 yo 16:13)

¹⁹ “Tanoubu ta unai tabu kwa kaipate bena taba kwa gogo kalili. Gogo ne kabo se pwasa se tatagwaligwali yo hinage taukaiwahali kabo se kaiwahalidi. ²⁰ Na taba kwa kaipate bena galewa ne unai kwa gogo kalili. Temenai nige gonowana se pwasa se tatagwaligwali yo hinage taukaiwahali taba nige se kaiwahalidi. ²¹ Mata wuwuna ede kaiteya teha unai yom gogo se miyamiya, meta yom nuwanuwatu ede temenai.

²² Matada meta iya tauda ta malana ede. Ena matada se dawaya meta kabo tauda maudoina ta ye dawaya. ²³ Ena matada se yababa meta tauda maudoina ta kabo ye masigili. †† Na ena ku nuwatu meta mala ede nuwam yena, na mala ne meta ye masigili, masigilina ne meta ye laki kalili.

²⁴ Nige gonowana tamowai hesau tanuwaga labui yodi ye paisowa. Hesau kabo ye subu na hesauna wa kabo ye henuwa. O nuwana bagubagunana wa yona nuwatu ye ginauli watanidi ma nuwa kohihaina, na hesauna wa ye kita dobidobiyei. Unai nige gonowana Yaubada yo moni yodi kwa paisowa.

²⁵ Unai ya hededelaowa kalimiyuena: Tabu kwa nuwanuwatu kalili yomi mauli hesabana, bena saha

† Kulikuli beyabeyadi hekadiyo lausoiso 13 se tubei se wane, Mata wuwuna ede basileiya kowa yom, yo gigibwali kowa yom, yo namanamali kowa yom. Amen. Na kulikuli bagubagunadi udiyedi hede-hedede ta nige se kulidi. †† Ena tamowai hesau ye bom mo ye nuwatu uyo, meta Dius tamowaidiyao se wane ‘matana se yababa’. Tamowai doha tenem nuwana ne unai meta ye masigili gudui, nige mala hesau.

kabo kwa kai yo kwa numa; yo taumi ta hesabana, saha kabo kwa likwa. Mauli ye sae kalili na kabo kai, yo taumi ta ye sae kalili na kabo kaleko! ²⁶ Hage manuwana ne sola kwa kitadi, siya nige kadi se paipaisowa, nige yodi koya yo hinage nige yodi sanala, na tamamiu galewa ne unai, iya ye hekahekaidi. Na komiu meta kwa sae kalili na kabo manuwana ne.

²⁷ Kaiteyadi kwa nuwanuwatu kalili meta nige gonowana kwa bom yomi mauli ne kwa heloha uyo.

²⁸ Na idohagi to kaleko kwa nuwanuwatu kaliliyedi? Sola koya pasadiyao ne kwa kitadi. Nige se paipaisowa yo nige kaleko se laulauginauli. ²⁹ Ya hededelaowa kalimiyuena: Solomona yona wasawasa kalekodiyo nige hesau kana kao ye namwa doha tenem pasa ne.

³⁰ Yaubada pasa ne kadi kao ye henamwadi, wau se lala na malaitom meta kabo se wowoya na se gabudi se kalasi. Na komiu meta ye nuwatu kaliliyegomiu, unai kami kaleko iya kabo ye haidiwa. Komiu sunuma gagilidi tamowaidiyao!

³¹ Unai tabu nuwamiu se mode kwa wane, ‘Malaitom kabo saha ka kai? O saha ka numa? Yo saha ka likwa?’

³² Mata wuwuna nige Yaubada tausunumaena siya meta kai yo gogo se henuwa kaliliyedi, na kami henuhenuwa maudoidi ta tamamiu galewa ne unai kabidi ye katako. ³³ Na komiu bena Yaubada yona basileiya kwa tolebagunai yo hinage miyamiyana dudulaidi kwa miyamiyaidi, na kabo ginauli maudoidi ta hinage ye haidiwa. ³⁴ Unai tabu malaitom modena unai kwa nuwanuwatu kalili, matawuwuna malaitom kabo ye bom modena ye modeuyo. Mayadai kesega kesega ye bom mo polohena.”

Kitahineli lauhekata

(Luka 6:37-38 yo 41-42)

7 “Tabu tamowai hesau yona laulau unai ku hineli na ku hededeheyababa. Ena ku hineli na ku hededeheyababa, meta hinage Yaubada kabo ye hineligo na ye hededeheyababago. ² Mata wuwuna Yaubada kabo ye hineligo doha tamowai hekadi ku hinelidi, na laugagayo saha ku hepaisowa kalidiyena wa kabo hinage Yaubada ye hepaisowa kalimwai.

³ Ye saha to kam kaha matana mukalina ku kaikaikewai na kowa matam ne unai kaiwa mwayana ne nige ku modei? ⁴ Idohagi to ku hededelau kam kaha unai bena matana mukalina ku haigabaei, na matam ne unai kaiwa mwayana ede sola ma miyana? ⁵ Kowa taukailupolupo mamohoi, matam ne unai kaiwa mwayana ne ku haigabaei bagunai, na matam ne ye nega, kabo kam kaha matana mukalina ku kita namwanamwaei na ku haigabaei.

⁶ Ginauli tabudi tabu kwa moselaedi kedewa udiyedi, yo yomi giniuba tabu kwa gabalaedi puwaka udiyedi. Ena ku gabalaedi, kabo puwaka wa giniuba ne se utukalalateidi bwatano ne unai, yo kedewa wa kabo se gelobui na se kalasigomiu.” ‡

Kaibwada Yaubada unai

(Luka 11:9-13)

⁷“Kwa kaibwada Yaubada unai, kabo saha kwa kaibwada wa ye leyawa. Kwa wase, na kabo saha kwa wasewasenei wa Yaubada ye saguigomiu na kwa lobai. Yo hinage keda guduna unai kwa koikoi, kabo keda ye sokeyawa. ⁸ Mata wuwuna ede taukaikaibwada saha se kaibwada wa kabo se hai, yo tauwasewase saha se wasenei wa kabo se lobai, yo keda kabo ye soke kaiteyadi taukoikoi wa udiyedi.

⁹ Komiu sina yo tama, ena natumiu ye kaibwada kai, kabo weku kwa mosei? ¹⁰ O ena ye kaibwada yama, kabo mwata kwa mosei? ¹¹ Komiu yomi miyamiya se yababa na iyamo gonowana kabo kainauya namwanamwadiyao kwa moseidi natumiyao udiyedi; na tamamiumi galewa ne unai yona laulau se namwa kalili, na ye nonoha kaliliko kabo kainauya namwanamwadi ye moseidi kaiteyadi se kaibwada iya unai.

Mose yona laugagayo maudoina kaniyona

¹² Unai, laulau sahasahadi kwa henuwa bena tamowai se ginaulidi kalimiuyena meta komiu hinage kwa ginaulidi siya kalidiwai. Teina ta Mose yo Peloweta yodi lauhekata maudoina kaniyona ede.”

Keda labui hedehedededi

(Luka 13:24)

¹³ “Kawakeda gagilina unai kwa lusae. Mata wuwuna keda ye lau kaba kamkamna magaina unai meta ye masalaha yo kawakedana ye laki, unai tamowai se bado keda ne se hemuliwatani. ¹⁴ Na mauli kedana meta ye giligili yo kawakedana ye gagili, unai tamowai hisa mo se lobai na unai se lau.”

Peloweta bwalabwala kadi kao

(Luka 6:43-44)

¹⁵ “Kwa kita namwanamwa kalili peloweta bwalabwala udiyedi. Mamoe kadi kao yena se laoma kalimiuyena, na iyamo kadi kao mamohoina meta siya doha kedewa nukula kaikaikalasidiyao. ¹⁶ Siya laulau saha se miyamiyaedi ne udiyedi kabo kwa kitalobaidi. Nige gonowana tamowai hesau kamokuku unai wine kaniyona ye gigi, yo hinage nige gonowana kaiwa gwaligwalidi udiyedi bosibosi † kaniyona ye gigi. ¹⁷ Yo hinage kaiwa yababana kaniyonao meta kaikailewa, na kaiwa namwanamwana kaniyona meta kaikaina. ¹⁸ Kaiwa namwanamwana unai taba nige kaiwa yababana kaniyona ta lobai, yo hinage kaiwa yababana unai taba nige kaiwa namwanamwana kaniyona ta lobai. ¹⁹ Ena

‡ *Ginaulti tabudi yo giniuba meta Yaubada yona hedehededede namwanamwadi, na kedewa yo puwaka, siya ede tamowai nige gonowana Yaubada yona hedehededede ne se kawanamwanamwae-di.* † *Isalaela unai nige bosibosi, na kaiwa hesau Dimdim unai hesana ede ‘fig’. Ka bui bosibosi matawuwuna kaniyodi se kamna.*

taba kaiwa hesau kaniyonao nige se namwa meta kabo se koigabaei na se tulaei kaiwa kalakalasina unai. ²⁰ Unai kaiwa kaba kitalobaina ede kaniyonao udiyedi.

²¹ Tamowai se bado kaliguwai se wane, ‘Guiyau, Guiyau!’, na iyamo nige gonowana maudoidi se lusae galewa basileiyana, na tamagu galewa ne unai yona nuwatu kaiteyadi se ginaulti watanidi, siya se bom mo kabo se lusae. ²² Huya kitahekasa yo hineli mayadaina ne unai meta boda kabo se wane, ‘Guiyau, Guiyau, hesam yena ka hedede peloweta, yo hesam yena demoni ka hedede hepesadi, yo hinage hesam yena laulau gigigigibwali ka ginaulti.’ ²³ Kabo ya hededelau kalidiyena ya wane, ‘Nige kabimiu ya kata, kwa tausuwala, komiu yomi laulau se yababa kalili.’”

Kabakabi numa labui hedehedededi

(Luka 6:47-49)

²⁴ “Unai, kaiteya yogu hedehededede ta ye lapuidi na ye miyawatanidi meta iya doha tamowai sibasibana weku kewana ena ye kabinuma. ²⁵ Na kabo nabu ye talu, kabaita ye didi, yo hinage yaumai ye towa na numa wa ye nukunuku, na nige ye guli matawuwuna ede numa wa weku kewana ena ye hetolo. ²⁶ Na kaiteya yogu hedehededede ta ye lapuidi na nige ye miyawatanidi meta iya doha tamowai yaulyaulena, malanaganagali yena yona numa ye hetolo. ²⁷ Na kabo nabu ye talu, kabaita ye didi yo yaumai ye towa ede numa wa ye nukuheguli yo ye tatagwaligwali.”

²⁸ Yesu yona lauhekata maudoidi wa gehedi yena meta boda wa se noko, ²⁹ matawuwuna ede yona lauhekata wa meta ma gigibwalina, nige doha laugagayo taulauhekataena tamowaidiyao.

Yesu taulepela ye henamwanamwa

(Maleko 1:40-45; Luka 5:12-16)

8 Yesu kuduli wa unai ye lauhekata gehe ede maiyana hekahekatao se lidi se dobi. Na boda se laoma se hemuliwatani. ² Na kabo taulepela hesau ye laoma ye tulibono na Yesu unai ye wane, “Guiyau, gigibwali ede kalimwai, na ena ku henuwa kabo ku henamwanamwagau.” ³ Na Yesu ye kabilau tamowai wa unai na ye wane, “Ya henuwa, teina mahana te unai ku namwanamwa!” Mahanana ne unai tamowai wa ye namwanamwa. ⁴ Kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, “Tabu tamowai hesau yona ku hedehededede! Na ku lau, yom kainauya ku hai doha Mose yona laugagayo unai ye hededeyako wa, ku bahelaei taukaita-lasam unai ku mosei yo hinage ye kitago ††, unai kabo tamowai maudoidi kabina se kata meta ku namwanamwako.”

†† *Laugagayo ta ta hasili LEV 14:2-4 unai.*

Iyala taubagunaena tamowaina † yona sunuma

(Luka 7:1-10)

⁵ Huyana Yesu ye lage Kapelenauma unai meta iyala taubagunaena tamowaina hesau ye laoma Yesu unai ye kaibwada sagu ⁶ ye wane, "Guiyau, yogu tau-paisowa hesau meta ye kasiyebwa na tauna meta se kamkamna kalili nige gonowana tauna ye hetetelidi, iya ede numa ena ye kenokeno." ⁷ Ede Yesu ye wane, "Kabo ya laowa ya henamwanamwa." ⁸ Na iyala taubagunaena tamowaina wa ye wane, "Guiyau, kowa ku sae kalili na kabo yau, unai nige gonowana ku laoma yogu numa ena. Na taba ku hedehedede mo na yogu taupaisowa ne ye namwanamwa. ⁹ Mata wuwuna yau hinage meta kagu tanuwaga lakilakidiyao se kita-hetetegau, yo yau hinage tauiyala taukitahetetedi. Ena ya hededelau hesau unai ya wane, 'Ku lau', meta ye lau; ena ya wane, 'Ku laoma', meta kabo ye laoma; yo ya hededelau yogu taupaisowa unai ya wane, 'Paisowa ne ku ginauli', meta ye ginauliwatani."

¹⁰ Yesu hedehedede wa ye lapuidi meta ye noko kalili. Na ye hededelau boda wa udiyedi ye wane, "Ya hedede mamohoi kalimiuyena: Isalaela unai nige tamowai hesau ya kita yona sunuma doha teina! ¹¹ Na ya hededelaowa kalimiuyena teha maudoina tanoubu ta unai boda †† kabo se laoma Abelahama, Isako yo Yakobo maidadiyao se hekoikesega yo se gwauyalagogoi galewa basileiyana unai. ¹² Na galewa basileiyana Yaubada ye kabinonohai meta Isalaela tamowaidiyao hesabadi, na iyamo nige yodi sunuma. Unai kabo ye hepesadi na ye tolelaedi masigili magaina unai. Temenai kabo se doudou yo kawadi se kapuyahisidi." ¹³ Na Yesu kabo ye hededelau iyala taubagunaena wa unai ye wane, "Yom sunuma ne unai yom taupaisowa ne kabo ye namwanamwa, na ku lau yom magari." Mahanana ne unai yona taupaisowa wa ye namwanamwa.

Yesu taukasiyebwa ye henamwanamwadi

(Maleko 1:29-34; Luka 4:38-41)

¹⁴ Na kabo Yesu ye lau Petelo yona numa unai, na Petelo bwasiyana waihiu ye kita meta tauna se gwagwama yo ye kasiyebwa kalili na ye kenokeno. ¹⁵ Ye kabilau sinebada wa nimana unai meta kasiyebwa wa ye gehe, na sinebada wa ye namwanamwa, ede ye kabinonoha na Yesu ye haitalai.

¹⁶ Meimeilahina ne unai mahana ye dui ‡ na kabo tamowai yaluwa yabayababadi se tanuwagaidi wa se woyaidima na yaluwa yabayababadi wa ye hedede hepesadi. Yo taukasiyebwa maudoidi ye

† *Iyala taubagunaena tamowainameta hedehedede mamohoina ede sentuliyo. Sentuliyo meta Loma yodi tauiyala badodi 100 tauwoyaidi. Apostolo 10: 1 unai hinage hededeheemasalahana ku hasili.*

†† *Boda ta, siya meta dagela tamowaidiyao, nige Dios tamowaidiyao. ‡ Dios yodi laugagayo meta Sabati unai mahana ye dui kabo Sabati ye gehe na gonowana se hetubu se paisowa uyo.*

henamwanamwadi. ¹⁷ Teina laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi ta unai meta Yaubada kalinana peloweta Aisaiya ye hededediko wa ye hemamohoyedi doha ye wane,

"Iya meta yoda basabasa maudoidi ye haigabaedi, na kada kasiyebwa ye henamwanamwadi."

(Aisaiya 53:4)

Tamowai labui bena Yesu se hemuliwatani

(Luka 9:57-62)

¹⁸ Yesu boda wa ye kita meta ye laki ye laulau, unai ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi meta bena se kawasilau Galili Gabwana halitana kawasi ne unai. ¹⁹ Na kabo laugagayo taulauhekataena hesau ye laoma Yesu unai na ye wane, "Tanuwaga, yom kabalau maudoidi udiyedi yau kabo ya hemuliwatanigo." ²⁰ Na Yesu ye hededelau unai ye wane, "Kedewa nukula yodi duha se paganidi, yo hinage manuwa yodi noi se paganidi, na Tau Natuna †† nige yona numa yo yona kaba kaiyawasi mamohoina hesau."

²¹ Na tauhemuliwatanina hesau ye hededelau Yesu unai ye wane, "Guiyau, taba gonowana ya uyo magari na tamagu toletoletauna ya kita, na kabo ya uyoma ya hemuliwatanigo." ††²² Na Yesu ye hededelau unai ye wane, "Kowa ku hemuliwatanigau, na kaiteyadi se boitako meta siya bena kehadi tauboitane ne se lae bwayabwaya unai se tole." †††

Yesu wowoli ye hedede hedaumwali

(Maleko 4:35-41; Luka 8:22-25)

²³ Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se dobi waga ena se gelu na Galili Gabwana wa unai se kawasi.

²⁴ Yesu waga wa unai ye kenoko na makesega kabo wowoli ye lage na waga wa bagodu se ini'ini pulihi.

²⁵ Unai yona hekahekatao wa iya se hanoi na se wane, "Guiyau, ku hesaguhaida! Nige bayaona kabo ta yoli!"

²⁶ Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Idohagi to kwa matausi? Yomi sunuma taki se gagili!" Ede ye tolo na yaumai yo bagodu wa ye kawamananai, meta yaumai wa ye kaiyawasi na gabwa ye daumwali. ²⁷ Unai yona hekahekatao wa meta se noko kalili na se wane, "Teina meta tamowai sahasahana? To yaumai yo bagodu hinage kalinana se kawakabiyei na se daumwali?"

---

†† *Yesu ye bom hesana ye katai Tau Natuna. †† Dios yodi miyamiya unai, ena tamowai hesau tamana yo sinana se tautaubada yo se sinesinebada kaliliko, meta iya kana paisowa bena ye kita-hetetedi ye lau ee kana siga se boita. Yodi boita unai kabo natudi ta iya kana paisowa bena ye kita meta tamana yo sinana ta se kabi namwanamwaedi yo se laedi kaba toledi namwanamwana unai se toledi. ††† Kaiteyadi se boitako siya ede yaluwadi yena se boitako, kaniyona ede nige se modelau Yaubada unai yo Yesu nige se sunumai. Kehadi tauboitane meta buluma ena tauboitane.*

Tamowai labui udiyedi yaluwa yabayababadi Yesu ye hedede hepesadi

(Maleko 5:1-20; Luka 8:26-39)

²⁸ Kabo Yesu ye dunasae Gadala tamowaidiyao yodi teha unai. Tenem teha ne unai meta tamowai labui, yaluwa yabayababadi siya se luwuidi. Yodi laulau se yababa kalili to nige tamowai hesau gonowana ye lau temenai. Yodi kabamiya meta bwayabwaya, unai se pesa se laoma Yesu se hailobai. ²⁹ Se yogalau unai se wane, "Yesu, Yaubada natuna, ku laoma kabo saha ku ginauli kalimaiyena? Yaubada yona kaisunuwa mayadaina meta sola nige ye lage, na ku laoma ta bena ku hekamkamna nonohaigai?" ³⁰ Na teha laudi wa unai meta puwaka yawoina se dumudumuli. ³¹ Ede demoni wa se wane, "Ena ku hedede hepesagai, taba gonowana ku hetamaligai na ka lau puwaka ne udiyedi ka luwu." ³² Unai Yesu ye hededelau demoni wa udiyedi ye wane, "Kwa lau!" Ede tamowai wa se pesagabaedi na puwaka wa udiyedi se luwu. Kabo puwaka wa padipadi wa unai se heloigogo se dobi waila wa unai se mwaloigogoi. ³³ Na puwaka taukitahetetedi wa se heloi se lau yodi magari na saha ye tubu wa yo hinage tamowai labui wa wasadi se hedehedededi. ³⁴ Ede magari wa ye tauhetakikili tamowaidiyao se laoma Yesu unai se kaibwada bena taba yodi magari tanona ye laugabaei.

Yesu taubunibunina ye henamwanamwa

(Maleko 2:1-12; Luka 5:17-26)

⁹ Yesu waga hesau unai ye gelu na ye kawasi uyo yona magari Kapelenauma. ² Menai tamowai hekadiyo tau hesau bunibunina diyadiyali unai se baheiyama iya unai. Yesu yodi sunuma ye kita na ye hededelau taubunibunina wa unai ye wane, "Natugu! Ku nuwabayao, yom yababa ya nuwatugabaedi." ³ Na laugagayo taulauhekataedi hekadiyo se bom se gadigadigugu se wane, "Teina tamowai ta meta Yaubada ye hedede heyahayababa." ⁴ Yodi nuwanuwatu wa Yesu kabidi ye kata ede ye hededelau udiyedi ye wane, "Idohagi to nuwatu yababadi kwa nuwanuwatuidi. ⁵ Saha hedehededena ye biga ede: 'Yom yababa wa ya nuwatugabaedi', o, 'Ku tolo na ku laulau.'" ⁶ Ya henuwa bena kabina kwa kata meta Tau Natuna † iya kaiyaulina ta unai yona gigibwali gonowana yababa ye nuwatugabaedi." Ede ye hededelau taubunibunina wa unai ye wane, "Ku tolo, yom diyadiyali ne ku bahei na ku lau yom magari." ⁷ Ede tamowai wa ye tolo na ye lau yona magari. ⁸ Laulau saha ye tubu wa boda se kita meta se siliyata na Yaubada se hedebasaei matawuwuna gigibwali wa ye mosei tamowai udiyedi.

† Yesu ye bom hesana ye katai Tau Natuna.

Yesu Mataiyo ye yoganei

(Maleko 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹ Yesu magari ye laugabaei ye laulau, na takisi tautanotano hesau hesana Mataiyo ye kita yona kapa-paisowa numana unai ye tutuli. Ye hededelau unai ye wane, "Ku hemuliwatanigau." Ede Mataiyo ye tolo na ye hemuliwatani.

¹⁰ Kabotaki se lau Mataiyo yona numa unai. Na takisi tautanotano bodadi yo hinage yababa tamowaidi hekadiyo se laoma Yesu yo yona hekahekatao wa maiyadiyao se kaikaigogoi. ¹¹ Paliseya tamowaidiyao se kitadi ede yona hekahekatao wa se henamaiyedi, "Idohagi to kami tanuwaga ne takisi tautanotano yo yababa tamowaidi maidanao se kaikaigogoi?" ¹² Yodi hedehedede wa Yesu ye lapui, na ye hededebui ye wane, "Tau kasikasyebwa mo se henuwa doketa, na tamowai namwanamwadi meta nige. ¹³ Na kwa lau teina hedehedede ta kaniyona kwa wasenei: 'Katekamkamna mo ya henuwa, na nige kaitalasang.'" (Hoseya 6:6)

Yogu laoma ta meta nige tamowai se bom se kitahe-dudulai uyoidi hesabadi, na yababa tamowaidiyao hesabadi."

Kaihudi henamaina

(Maleko 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴ Na kabo Yowane Babatiso yona hekahekatao se laoma Yesu se henamaiyei, "Idohagi to kai yo Paliseya tamowaidiyao ka kaihudi, na tauhemuliwatanigo nige se kaihudi?" ¹⁵ Yesu ye hededebui ye wane, "Idohagi to tautawasola kana taumana yona tawasola kaikaigogona unai bena se nuwadubu? Sola manana kabo ye laoma tautawasola kabo kalidiyena se haigabaei na siya kabo se kaihudi.

¹⁶ Nige gonowana tamowai hesau luwuluwu wodubona ye polai kaleko hauhauna unai, matawuwuna kaleko hauhauna ne luwuluwu kabo ye tabepulisi uyoi, na tapulisina ne kabo ye laki kalili luwuluwu ne unai.

¹⁷ Yo hinage waina hauhauna nige ta ini kaba inina beyabeyana unai. Taba waina kaba inina beyabeyana ta hepaisowa, kabo ye tapulisi, na waina wa kabo ye bwalili. Unai waina hauhauna ta ini waina kaba inina hauhaudi udiyedi, kabo se namwa labulabui."

Yesu sinebada yo sinekuku ye henamwanamwadi

(Maleko 5:21-43; Luka 8:40-56)

¹⁸ Yesu sola ma hedehededena, na magari wa yodi sunago badana hesau ye laoma Yesu matanaena ye tulibono na ye wane, "Natugu waihiu kaboina ta ye boita, na ku laoma nimam ku tolesae iya kewana ena, kabo ye mauli." ¹⁹ Ede Yesu yo yona hekahekatao wa se tolo na maiyadi se lau.

²⁰ Se laulau, na kabo sinebada hesau kwasina ye miyamiyagabai bolimai saudoudoi-labui, iya Yesu dagelana unai ye laoma ede kana kwama sinosinona ye kabitonogi. ²¹ Yona nuwanuwatu unai ye wane, "Taba Yesu kana kwama mo ya kabitonogi, kabo ya namwanamwa." ²² Na Yesu ye kitabui sinebada wa ye kita ede ye hededelau unai ye wane, "Natugu, nuwam ye bayao! Yom sunuma ta ye henamwanamwago." Na mahanana ne unai waihiu wa ye namwanamwa.

²³ Sunago badana wa yona numa unai se lage ede tauhigohigo † yo taudoudou bodadi se kitadi, ²⁴ na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Kwa pesa! Sinekuku me nige ye boita, na ye keno mo meta." Na se talawasiyei.

²⁵ Boda wa ye hetamalidi se pesa gehe kabo Yesu ye mwalae sinekuku wa yona kaba keno wa unai, na ye kabilau nimana wa unai, ede ye tolo. ²⁶ Na wasana wa ye lau tenem teha ne maudoina unai.

Yesu matagibugibu labui ye henamwanamwadi

²⁷ Yesu sunago badana yona numa wa ye laugabaei ye laulau na taumatagibugibu labui se tolo se hemuli-watani na se yogayoga se wane, "Dawida natuna! Ku katekamkamnaegai!" ²⁸ Na ye mwalaesae yona kaba miya numana hesau unai, na taumatagibugibu wa se laoma iya unai. Na ye henamaiyedi ye wane, "Kwa kawamamohoi meta gonowagu ya henamwanamwag-omiu?" Se wane, "Guiyau, ka kawamamohoi!" ²⁹ Kabo matadi ye kabitonogidi na ye wane, "Saha kwa kawamamohoiyei wa kabo ye tubu kalimiuyena." ³⁰ Ede matadiyao wa se lala. Na Yesu ye laugagayoidi ye wane, "Tabu tamowai hesau yona kwa hedehede!" ³¹ Na iyamo muliyena yodi lau ne unai meta Yesu wasana wa se helaki tenem teha maudoina ne unai.

Yesu tamowai una'unana ye henamwanamwa

³² Taudi labui wa se hetubu se dahalai, na tatao heka-di kadi kaha hesau se woyaiyama Yesu unai. Yaluwa yabayababana meta ye luwu tamowai wa unai, ede ye una'una. ³³ Na Yesu yaluwa yabayababana wa ye hedede hepesa, ede tamowai una'unana wa ye hedehede. Na boda se noko se wane, "Nige sola laulau hesau doha teina ka kita Isalaela unai!"

³⁴ Na Paliseya tamowaidiyao se wane, "Yaluwa yabayababadi yodi wasawasa Belesebulu yona gigib-wali yena yaluwa yabayababadi ye hedede hepesadi."

Yesu tamowai ye katekamkamnaedi

³⁵ Kabo Yesu ye lau magari lakilakidi yo gagilidi ye tauhetakilidi. Na ye lauhekata yodi sunago udiyedi yo Yaubada yona basileiya wasana namwanamwana ye wasaduwaiyei, yo hinage tamowai kadi kasiyebwa udoi udoi ye henamwanamwadi. ³⁶ Na boda wa ye ki-

† *Dius yodi kabikabiyena higo se yuhidi meta huyagwayala yo huyanuwadubu udiyedi.*

tadi ede ye katekamkamnaedi, matawuwuna pilipili udoi udoi se hekalodi na nige tausaguidi, kadi kao do-ha mamoe nige taukitahettedi. ³⁷ Na ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, "Koya ye ma-suli, na taupaisowa meta nige se bado. ³⁸ Unai kwa kaibwadalau koya tanuwagana unai kabo taupaisowa ye hetamalidima."

Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui ye hetamalidi se lau se lauwasi

(Maleko 3:13-19 yo 6:7-13; Luka 6:12-16 yo 9:1-6)

10 Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui wa ye yoganedi na gigibwali ye mosedi bena yaluwa yabayababadi se hedede hepesadi yo tamowai kadi kasiyebwa udoi udoi se henamwanamwadi. ² Tau-paisowa ye hetamalidi wa hesadiyao ede teina:

Bagubagunana ede Simona, hesana hesau meta Pe-telo, yo kana kaha Andeleya.

Yamesi Sebedaiyo natuna, yo kana kaha Yowane.

³ Pilipo yo Batolomaiyo,

Tomasi yo Mataiyo, iya takisi tautanotano,

Yamesi Alepaiya natuna, yo Tadaio,

⁴ Simona Tauhaikabi, yo Yudasi Isakaliyota, Yesu kana tauwalohai.

⁵ Tatao saudoudoi-labui wa Yesu ye guguyaidi na ye hetamalidi ye wane, "Tabu kwa laulau dagela tamowaidiyao yo Samaliya tamowaidi yodi magari udiyedi, ⁶ na kwa lau Isalaela tamowaidiyao mo udiyedi, siya doha mamoe gegegediyao. ^{††} Kwa lau na kwa wasaduwai kwa wane, 'Galewa basileiyana ye hana-hanaumako.' ⁸ Tau kasikasiyebwa kwa henamwanamwadi, tauboiboita kwa hemauli uyoidi, taulepelepele kwa he'a'adi ‡, yaluwa yabayababadi kwa hedede hepesadi. Kainauya ta kwa hai moei nige maisana, unai kwa kainauyaei, tabu maisana. ⁹ Tabu moni, tobwa, kwama, buti, yo tuke kwa laulaubaheidi yomi lau ne unai. Mata wuwuna ede tamowai bena taupaisowa se saguidi.

¹¹ Ena magari hesau unai kwa lage meta tamowai namwanamwana hesau kwa wasenei na yona numa ena kwa miya kana siga kwa dahalai. ¹² Huyana kwa mwalaesae numa ne unai meta yomi lautoki kwa mo-sei kwa wane, 'Nuwa daumwali kwa hai!' ¹³ Ena numa tamowaidiyao ne se namwa, meta yomi nuwa daumwali ne kwa tole kalidiyena. Ena nige se namwa, meta yomi nuwa daumwali ne kwa hai uyo. ¹⁴ Ena magari hesau nige se yogaisinigomiu o se lapulaowa kalimiuyena, meta kaemiu mukalidi kwa koinihinihiyedi ‡‡, na magari ne kwa laugabae. ¹⁵ Ya hedede dudulai kalimiuyena: Yaubada yona hineli mayadaina ne unai

†† *Yesu Isalaela tamowaidiyao ye heyaheyasoniyedi mamoe gegegedi udiyedi, matawuwuna siya Yaubada taumiyasuwalae-na. ‡ Yaubada taulepelepele ye laugagayoidi tabu se laulau numa tabuna, yo tabu se lulau tamowai hekadiyo udiyedi, na ye hedede ye wane siya se bida. Unai huyana Yesu taulepelepele ye henamwanamwadi meta se hedede se wane 'ye he'a'adi'. ‡‡ Laulau ta hedehemasalahana ku lobai Maleko 6:11 unai.*

meta kadi hekamkamna se laki kalili, na kabo Sodoma yo Gomola.

¹⁶ Ya hetamaligomiu ta kami kao doha mamoe se lulau kedewa kaikaikalasidiyao udiyedi. Unai bena kwa sonoga doha mwata, yo tabu yababa hesau kalimiuyena, doha bunebune. ¹⁷ Bena kwa kitakita namwanamwa, tamowai kabo se haigomiu yo se laegomiu magai yona laugagayo taukitahetetena udiyedi na se helauhetalagomiu, yo hinage sunago udiyedi kabo se pidiligomiu. ¹⁸ Yau debagu ena kabo se haigomiu na se laegomiu wasawasa yo gabana matadi yena, bena kwa hemala galewa basileiyana wasana tauhedede hemasalahana siya yo dagela tamowaidiyao udiyedi. ¹⁹ Na huyana se haigomiu meta tabu kwa mode bena saha yo idohagi kabo yomi hede-hedede. Huyana ne unai kabo hede-hedede se masalaha. ²⁰ Mata wuwuna hede-hedede kwa hede-dedi ne meta nige komiu, na Tamamiu Yaluwana ye hemasalahadi kalimiuyena na kwa hede-dedi.

²¹ Tatao kadi kahao kabo kadi se walohai, yo tama kabo natudiyao se kabidi doha tenem hinage. Natu kabo se tolo na sinadiyao yo tamadiyao se hewaiunudi na se mose gabaedi se unu hemwaloidi. ²² Tatao maudoidi kabo se subugomiu yau debaguyena. Na kaiteya ye miyatahitahi kana siga gehena unai, kabo mauli ye lobai. ²³ Ena magai hesau unai se hewaiunugomiu meta kwa yabubu kwa lau magai hesau. Hede-hedede ta meta mamohoi, yo hinage ya hede-delaowa meta nige gonowana Isalaela magaidiyao kwa lau hegehedi na kabo Tau Natuna ye uyoma. ²⁴ Nige gonowana wawaya hesau ye sae kalili na kabo tauhekatana. Yo hinage nige gonowana taupaisowa ye sae kalili na kabo kana tanuwaga. ²⁵ Ena wawaya ye sonoga doha tauhekatana meta ye namwa, yo ena taupaisowa se kabi doha kana tanuwaga, meta ye namwa. Ena numa tanuwagana † se hedede meta iya yaluwa yabayababadi kadi tanuwaga Belesebulu, kabo numa ne tanuwagana kana bodao †† hinage se hede-deheyababa kaliliyeidi.

²⁶ Unai, tabu kwa matausiyedi! Ginauli yo nuwatu wadawadamdi maudoidi kabo se masalaha. ²⁷ Boniyai yena saha ya hede-dedi wa kabo kwa hedede uyoidi mayadai yena, yo saha beyamiu yedi ya hedede gadi-gadiguguyedi wa kabo numa kewadi yedi kwa hedede helakidi.

²⁸ Tabu buluma tauhemwaloina kwa matausiyedi, na siya nige gonowadi yaluwa se hemwaloi. Na Yaubada mo bena kwa matausiyei, matawuwuna iya gonowana buluma yo yaluwa ye unuhemwaloidi kaiwa kalakalasi-na unai.

²⁹ Pene kesega unai gonowana pekopeko labui ta hemaisadi. Na Tamamiu galewa ne unai ye nuwatu kaliliyedi. Taba hesau ye beku, meta kabina ye kata.

† Numa tanuwagana meta Yesu ye bom ye hede-hedede uyoi.

†† Numa ne tanuwagana kana bodao, siya ede Yesu yona hekahekatao yo tauhemuhemulwatanina hekadiyo.

³⁰ Yo hinage kulumiu maiyawadi meta ye hasilidiko.

³¹ Unai tabu kwa matausi. Komiu kwa sae kalili na kabo pekopeko yawoina. Yaubada meta ye kitahetete namwanamwaegomiu.

³² Kaiteyadi se kawa namwanamwaegau boda udiyedi meta yau yogu teha ena kabo hinage ya kawa namwanamwaedi Tamagu galewa ne unai matanaena.

³³ Na kaiteyadi se uhalaegau boda udiyedi, kabo hinage ya uhalaedi Tamagu galewa ne unai matanaena.

³⁴ Tabu yomi nuwatu bena ya laoma ta nuwa daumwali ya leyama kaiyaulina ta unai. Nige! Na ya laoma ta meta kelepa ya leyama. ³⁵ Ya laoma ta bena 'tau ma tamana,

sine kabo ma sinana,
yo sinehelam ma lawana kabo se haihewahewaiunu uyoidi.

³⁶ Tamowai kana waiunu ede kabo yona numakalo tamowaidiyao.'

(Maika 7:6)

³⁷ Kaiteya ena tamana yo sinana ye gadosisi kaliliyedi na kabo yau, iya nige gonowana yau yogu. Yo ena kaiteya natuna tau o sine ye gadosisi kaliliyedi na kabo yau, iya nige gonowana yau yogu. ³⁸ Yo kaiteya nige ye henuwa yona sataulo ye bahei yo ye hemulwatanigau †† meta iya nige gonowana yau yogu. ³⁹ Kaiteya yona mauli ye nuwatu kaliliyei meta nige gonowana mauli ye lobai. Na kaiteya yona mauli ye mosegabaei yau debaguyena, iya kabo mauli ye lobai.

⁴⁰ Kaiteya ye yogaisinigomiu, yau hinage ye yogaisinigau. Yo kaiteya ye yogaisinigau meta tauhetamaligau hinage ye yogaisini. ⁴¹ Kaiteya peloweta hesau ye yogaisini matawuwuna iya peloweta, yona kainauya kabo gonogonowana doha peloweta. Yo kaiteya tamowai dudulaina hesau ye yogaisini matawuwuna iya tamowai dudulaina, iya yona kainauya kabo gonogonowana doha tamowai dudulaina yona kainauya.

⁴² Yo hinage ena tamowai hesau yona sagu gagilina doha waila kaputina ye mosei tausunumaegau tamowaina hesau unai matawuwuna iya tauhemulwatanigau, mamohoi iya maisana kabo ye hai."

Yowane Babatiso yona henamai

(Luka 7:18-35)

11 Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui wa ye hedede hasahasaedi ye gehe, na kabo ye dahalai ye lau Galili magaidi udiyedi ye lauhekata yo ye lauguguya.

² Na Yowane Babatiso numa tutugudu unai, na Keliso yona paisowa wa wasana ye lapui na ye nuwalabulabui, ede yona hekahekatao ye hetamalidi se lau Yesu

‡ Kelepameta heyaheyasoni hesau, kaniyona ede Yesu debanaena tamowai kabo se hewahewaiunu uyoidi. †† Huyana Loma tamowai hesau se woyai bena kabo se hesataulo meta kabo kana sataulose hebahei. Unai lausoi ta kaniyona ede teina: 'Kaiteya nige ye henuwa bena tamowai hekadiyo (siya Yesu nige tausunumaena) iya se hekamkamna, iya nige ye namwa, na nige gonowana iya yau yogu tamowai.'

unai³ bena se henamaiyei se wane, "Mamohoina kowa Kelisona ede ka nayanayai wa, o sola tamowai hesau ka nayanayai kabo ye laoma?"⁴ Yesu ye hededebei ye wane, "Kwa uyo na saha kwa lapuidi yo kwa kitadi wa Yowane yona kwa hedehedede,⁵ meta taumatag-ibugibu matadi se lala, taubunibuni se laulau, taubonubonu se namwanamwa uyo, beya kolakoladi se lapulapui uyo, tauboiboita se tolouyo, yo taudehadeha wasa namwanamwana se lapulapui."⁶ Na kaiteya tamowai nige ye nuwa labulabuiyeigau, Yaubada iya ye kitahenamwa."

Yesu Yowane ye hededehemasalah

⁷ Yowane yona hekahekatao se dahalai se lau, na kabo Yesu Yowane wasana ye hedehededei boda wa udiyedi, ye wane, "Ginauli saha hesabana kwa lau balabala ne unai bena kwa kita? Nuwana lagau yaumai ye yuhi saei yo ye yuhi dobiyei?"⁸ O yomi nuwatu bena tamowai hesau yona kaleko wasawasana kwa kita? Tamowai kaleko wasawasadi se likwalikwadi, siya wasawasa yodi numa udiyedi se miyamiya.⁹ O nuwana kwa lau bena peloweta hesau kwa kita? Mamohoi, Yowane iya peloweta. Na iyamo ye sae kalili na kabo peloweta hekadi.¹⁰ Iya tamowaina ede wasana peloweta Malakai ye kuli nonohaiyako buka tabuna unai:

'Yogu tauwasaduwai kabo ya hetamali bagunaiyawa, iya yom kamwasa taukabinohaina.'

(Malakai 3:1)

¹¹ Ya hedede mamohoi kalimiuyena: Tanoubu ta unai tamowai maudoidi udiyedi nige hesau Yowane Babatiso ye saedikwai. Na iyamo tamowai gaibu galewa basileiyana unai taumiya, iya ye sae kalili na kabo Yowane.¹² Yowane yona huya ena ye hetubu ye laoma teina huya ta meta galewa basileiyana wa ye laki ye lau ma bayaona, na tamowai se bado se kaipate ma gigibwalidi bena se lusae basileiya wa unai.¹³ Mose yo peloweta maudoidi ye lau ee Yowane yona huya ena, siya Galewa basileiyana wasana se hedehededei.¹⁴ Na ena taba yodi hedehedede wa kwa kawamamohoiyedi, kabo kwa nuwatulobai meta Yowane iya ede Eliya se hedede nonohaiyako meta kabo ye laoma.

¹⁵ Kaiteyadi gonowana se lapulapui bena se lapulapui namwanamwa!"

¹⁶ Na Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane, "Teina isi ta tamowaidiyao[†], saha unai kabo ya hekaigonogonowaidi? Siya doha wawayao bakubaku yena se tuli na kadi kahao se yogayogamedi se wane,¹⁷ 'Higo ka yuhidi, na nige kwa sobu. Siyayau wanadi ka wanadi, na nige kwa dou.'¹⁸ Yowane ye laoma na ye kaihudi, na numanuma bayabayaodi nige ye numa, na iyamo se wane, 'Yaluwa yababana hesau ye luwu iya

[†] Lagau meta tamowai nuwanuwalabulabuina hekihekinoina.
^{††} Teina isi ta tamowaidiyao ta, siya ede Paliseya yo Sadusiya kadi bodao. Siya meta se henuwa bena Yesu yo Yowane Dius yodi kabikabi se lauwatanidi.

unai.'¹⁹ Tau Natuna ye laoma ye kaikai yo ye numanuma, na se wane, 'Iya tamowai botabotaina yo numanuma, takisi tautanotano yo yababa tamowaidi kadi kaha.' Na iyamo sibasiba kaba hemamohoina ede tamowai yona laulau unai."

Yesu tamowai nige se nuwabui ye guguyaidi

(Luka 10: 13-15)

²⁰ Na Yesu Isalaela magaidiyao hekadiyo ye dilaidi, matawuwuna ede laulau gigigigibwalidi se bado udiyedi ye ginaulidi, na nige se nuwabui. Ye wane,²¹ "Ahani mo komiu, Kolasin yo Betesaida tamowaidiyao, yababa lakilakina kabo kwa hekalo. Laulau gigigigibwalidi ya ginaulidi kalimiuyena wa, taba ya ginaulidi magai Taiya yo Sidona udiyedi, meta tamowaidiyao kabo se nuwabuiko, na yodi nuwabui ta unai meta kabo kaleko kadi kao doha baiki se luwuidi yo taudi maudoidi se hekahusadi.²² Unai ya hedede-laowa kalimiuyena: Yaubada yona hineli mayadaina ne unai kamkamna lakilakina kabo kwa lobai, na kabo Taiya yo Sidona tamowaidiyao.

²³ Na komiu Kapelenauma tamowaidiyao, bena kabo Yaubada ye lausinigomiu kwa sae galewa ne? Taba nige! Kabo kwa dobi kamkamna magaina unai! Laulau gigigigibwalidi ya ginaulidi kalimiuyena wa, taba ya ginaulidi Sodoma unai, meta teina mayadai ta unai kabo Sodoma sola ma miyana.²⁴ Unai ya hedede-laowa kalimiuyena: Yaubada yona hineli mayadaina ne unai kamkamna lakilakina kabo kwa lobai, na kabo Sodoma tamowaidiyao."

Kaiteya gonowana Yaubada kabina ye kata

(Luka 10: 21-22)

²⁵ Mahanana ne unai Yesu ye gwauyala na ye tapwalolo ye wane, "Tamagu, kowa tanoubu yo galewa yodi Guiyau. Ya hedebasaego matawuwuna ginauli maudoidi ta ku tole wadamdi na tausonoga yo tausibasiba nige gonowana se nuwatulobaidi. Na tamowai gaibu udiyedi ginauli ta ku tole hemasalahadi na se nuwatulobaidi.²⁶ Tamagu, teina ta yom nuwatu mamohoina ede."

²⁷ Na kabo ye hededelau boda wa udiyedi ye wane, "Nuwatu maudoidi tamagu ye ledima bena ya ginaulidi. Iya ye bom mo kabigu ye kata, na yau[‡] ya bom mo tamagu kabina ya kata, yo hinage yogu kaisunuwa tamowaidi udiyedi tamagu ya hededehemasalah na kabina se kata."

Kaba kaiyawasi ede Yesu

²⁸ Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Yomi taulauhekata laugagayo bayabayaodi se hekatagomiu, na laugagayo ne miya watanidi meta doha bahebahe polopolohedi. Ena kwa kaikaipate kalili bena lauga-

[‡] Hedehedede mamohoina ede natuna, na unai Yesu ye bom ye hetala uyoi.

gayo wa kwa miya watanidi na unai kamnamiu se yababa, meta kwa laoma kaliguwai, kabo kaba kaiyawasi kwa lobai. ²⁹ Yau ya nuwabiga yo ya nuwa dobidobi, unai yogu lauhekata kwa haidi na kwa miya watanidi, kabo nuwamiu se talu, ³⁰ matawuwuna yogu lauhekata ne ye biga, yo kabo bahebahe malamalahena ya leyawa kwa bahei.” †

Ma labui Yesu ye hekitada meta iya Sabati guiyauna

Sabati yena Yesu yona hekahekatao witi kaniyodi se gigidi

(Maleko 2:23-28, Luka 6:1-5)

12 Sabati hesau unai Yesu maiyana hekahekatao se laulau kabo witi koyana hesau se tauduwaduwali se lau. Na se hasali ede witi kaniyodiyao se gigidi na se kaidi. ² Na Paliseya tamowaidi hekadi se kitadi ede se hededelau Yesu unai se wane, “Ku kita ne! Yom hekahekatao meta Sabati laugagayona se utusi!” ³ Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Huyana Dawida ma kana hewahewaliyo se hasali na saha ye ginauli wa wasana kwa hasili o nige? ⁴ Ye lusae Yaubada yona numa unai na pwalawa hetahetabuna ye hai ede se kai. Unai laugagayo se utusi matawuwuna ede pwalawa tabuna ta meta taukaitalasam mo gonowana se kai. ⁵ Yo Mose yona laugagayo kwa hasili o nige? Ye wane meta taukaitalasam numa tabuna unai Sabati maudoina yodi paisowa se ginaginai na unai Sabati laugagayona se utusi, na iyamo nige kadi gilil. ⁶ Unai ya hededelaowa kalimiyena: Tamowai hesau iya ede inai meta ye sae kalili na kabo numa tabuna laugagayona. ⁷ Yaubada yona hedehedede ye wane,

‘Katekamkamna mo ya henuwa, na nige kaitalasam.’
(Hoseya 6:6)

Taba hedehedede ta kaniyona kabina kwa kata, meta nige gonowana tamowai ta kwa hegilugaibuidi. ⁸ Mata wuwuna ede Tau Natuna iya Sabati guiyauna ede.”

Yesu tamowai nimana basabasana ye henamwanamwa Sabati unai

(Maleko 3:1-6, Luka 6:6-11)

⁹ Tenem teha ne ye laugabae kabo ye lau na ye mwalaesae yodi sunago unai. ¹⁰ Menai meta tamowai hesau nimana ye gagili yo ye basabasa. Na Paliseya tamowaidiyao wa se kaipate bena Yesu se hegilu, unai iya se henamaiyei se wane, “Taba Sabati yena tamowai

† *Lausoiso ta udiyedi Yesu yona hedehedede wa kaniyona mamohoina ku hasili. Ena Yesu yona hedehedede wa ta kulibui hedehedede kesega kesega unai, kabo doha teina: ²⁸* Kaiteyadi kamnamiu se yababa yo yomi bahebahe se polohe, meta kwa laoma kaliguwai, kabo kaiyawasi ya leyawa. ²⁹* Yogu bulumakau kabakau labulabuiyeidi yo yogu lauhekata kwa haidi, matawuwuna yau meta ya nuwabiga yo ya nuwadobidobi, na nuwamiu kabo se talu yo se kaiyawasi. ³⁰* Mata wuwuna yogu bulumakau kabakau labulabuiyeidi ne meta ye biga, yo bahebahe kabo ya leyawa ne ye malamalahe.*

hesau ta kabi henamwanamwa, kabo laugagayo ta utusi o nigele?” ¹¹ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ena taba Sabati yena hesau yom mamoe ye bekudobi duha ena, kabo ku lau ku tabeisini uyoi o nige? ¹² Na tamowai meta ye sae kalili na kabo mamoe! Unai ye namwa mo taba Sabati yena laulau namwanamwana ta ginauli.”

¹³ Na kabo ye hededelau tamowai wa unai ye wane, “Nimam ku tuu hedudulai!” Ede nimana wa ye tuu hedudulai, na ye namwanamwa doha nimana hesauna wa. ¹⁴ Ede Paliseya tamowaidiyao wa se pesa na se koitalaliu taba idohagi na Yesu bena se unuhemwaloi.

Yesu Yaubada yona kaisunuwa tamowaina ede

¹⁵ Yesu yodi nuwatu wa kabina ye kata, ede magari wa ye laugabaei. Boda lakilaki iya se hemuliwatani, na yodi taukasikasiyebwa maudoidi ye henamwanamwadi.

¹⁶ Na ye guguyaidi bena tabu se hedehedede hemasalaha meta iya kaiteya. ¹⁷ Teina unai Yaubada kalinana peloweta Aisaiya ye hedededi wa se laoma se mamohoi, doha ye wane:

¹⁸ “Teina ta yogu kaisunuwa tamowaina, yo iya yogu heyayai tauhaina tamowaina ede.

Iya ya gadosisiyei, yo ya gwauyala kalili kalinawai. Yaluwagu kabo ya mosei iya unai na yogu kabihemauli wasana kabo ye hededehe-masalaha dagela tamowaidiyao udiyedi.

¹⁹ Iya taba nige ye haikawayagala, yo taba nige ye kalina lakilaki.

Hinage tamowai keda udiyedi nige gonowana kalinana se lapuidi.

²⁰ Tamowai basabasadi taba nige ye heyababadi, yo yodi sunuma gagilidi taba nige ye haigabaedi †† kana siga yodi dudulai ye moseidi.

²¹ Kabo tamowai maudoidi yodi sunuma se tole iya hesana ena.”

(Aisaiya 42:1-4)

Kaiteya yona gigibwali yena Yesu ye paipaisowa

(Maleko 3:20-30; Luka 11:14-23)

²² Na kabo tamowai hesau se woyaiyama Yesu unai. Tamowai wa mata gibugibuna yo una'unana, matawuwuna yaluwa yabayababana iya ye luwui. Na Yesu ye henamwanamwa, kabo ye hedehedede yo matana se lala. ²³ Na boda wa se siliyata na se henahenamai uyoidi se wane, “Teina ta nuwana Keliso, Dawida Natuna?”

²⁴ Na huyana Paliseya boda yodi hedehedede wa se lapui ede se wane, “Teina tamowai ta meta nige yona gigibwali, na yaluwa yabayababadi kadi tanuwaga Be-

†† *Peloweta Aisaiya yona buka unai hedehedede ta meta heyasoni unai ye kuli, iya ede doha teina: Didiyali welawelaina taba nige ye kabigodu, na lampa wikina nige ye kalasi namwanamwa taba nige ye kabi heboso.”*

lesebulu ye bom mo yona gigibwali yena yaluwa yabayababadi ye hedede hepesadi.”

²⁵ Na Yesu yodi nuwanuwatu wa kabina ye kata ede ye hededelau udiyedi ye wane, “Taba basileiya hesau ye bom ye lulululu uyoi, meta taba nige yona namwa hesau ye lobai. Yo taba magari hesau o numa hesau tamowaidiyao se bom se haitoledagela uyoidi, kabo se bom se hetatagwaligwali uyoidi. ²⁶ Taba Satani ye bom ye hedede hepesa uyoi, meta iya ye bom ye hewaiunu uyoi, na yona basileiya kabo idohagi na ye tolobayao?”

²⁷ Kwa wane bena Belesebulu yona gigibwali yena yaluwa yabayababadi ya hepesadi. Yo kami kahao hinage yaluwa yabayababadi se hedede hepesadi. Na yomi nuwatu saha, kaiteya yona gigibwali yena se paipaisowa? Unai siya kabo se lauhegilugomiu meta kwa laupwano. ²⁸ Na ena yau Yaubada Yaluwana yona gigibwali yena yaluwa yabayababadi ya hedede hepesadi, meta Yaubada yona basileiya ye laumako.

²⁹ Yo hinage nige gonowana taukaiwahali hesau ye mwala tamowai yasiyasiyalana yona numa unai na yona gogo ye hai gaibuidi. Yasiyala wa bena ye pai bagunai, na kabo gonowana yona gogo wa ye kaiwahali.

³⁰ Kaiteya nige ye hemuhemuliwatanigau, iya meta tauhewaiunugau. Yo kaiteya nige ye sagusaguigau yogu paisowa ta unai meta iya paisowa ta tauhetatagwaligwalina. ³¹ Unai ya hededelaowa, Yaubada kabo yababa maudoidi yo hinage Yaubada hededeheyababana maudoidi ye nuwatugabaedi, na ena tamowai hesau Yaluwa Tabuna ye hededeheyababa, taba nige yababa ne nuwatugabaena. ³² Hinage ena kaiteya Tau Natuna ye hededeheyababa, Yaubada kabo yababa ne ye nuwatugabaedi. Na ena kaiteya Yaluwa Tabuna ye hededeheyababa, taba nige yababana ne nuwatugabaena mayadai ta unai yo huya se laolaoma matada ena.

³³ Kaiwa namwanamwana meta kaniyona namwanamwana, yo kaiwa yababana meta kaniyona yababana. Kaiwa kaba kitalobaidi ede kaniyodi udiyedi. ³⁴ Komiu meta doha mwata yabayababadi! Idohagi to bena hedehedede namwanamwadi kwa hedededi? Nuwanuwatu saha nuwada ne unai ye mwayau meta kabo kawada ena ta hedede gabaedi. ³⁵ Tamowai namwanamwana nuwana meta nuwanuwatu namwanamwadi udiyedi ye mwayau, unai iya yona hedehedede kabo se namwa. Yo tamowai yababana nuwana meta nuwanuwatu yababadi udiyedi ye mwayau, unai iya yona hedehedede kabo se yababa. ³⁶ Na ya hededelaowa, Yaubada yona huyahineli mayadaina ne unai kabo tamowai maudoidi se tolo Yaubada matanaena na hedehedede yababadi saha se hededediko wa maudoidi kabo se hededehemasalahaedi. ³⁷ Yomi hedehedede ne udiyedi kabo ye hegilugomiu, yo yomi hedehedede ne udiyedi kabo yailihai kwa lobai.”

Peloweta Iyona hekihekinoina

(Maleko 8:11-12; Luka 11:29-32)

³⁸ Na kabo Paliseya tamowaidiyao yo laugagayo taulauhekata hekadiyo se laoma Yesu unai se wane, “Taulauhekata, ka henuwa bena laulau gigigigibwalina hesau ku ginauli na ka kita.” ³⁹ Na Yesu ye hededeubui ye wane, “Teina isi ta tamowaidiyao se yababa na Yaubada nige se sunumaei, na iyamo se henuwa bena laulau gigigigibwalidi ya hekitadi. Na taba nige laulau gigigigibwali hesau kwa kita, na hekihekinoi kesega mo kabo unai kwa kitalau ede peloweta Iyona hekihekinoina. ⁴⁰ Iya meta mayadai haiyona yo boniyai haiyona yama lakilakina bogana ena ye miyamiya. Hinage Tau Natuna kabo mayadai haiyona yo boniyai haiyona bwayabwaya ena ye miya.

⁴¹ Yaubada yona huyahineli mayadaina ne unai Ninewa tamowaidiyao kabo se tolo na teina isi ta tamowaidiyao se hegiludi, matawuwuna ede Iyona yona lauguguya ena Ninewa tamowaidiyao wa se nuwabui. Na mayadai ta unai tamowai hesau ye sae kalili na kabo Iyona, iya ede maidamiu.

⁴² Huyahineli mayadaina ne unai magari Siba † yodi wasawasa waihiuna kabo hinage ye tolo na teina isi ta tamowaidiyao ye hegiludi, matawuwuna keda lohaloha ena ye laoma bena Solomona yona hedehedede sonoga ye lapuidi. Na tamowai hesau iya ede inai, ye sonoga kalili na kabo Solomona.”

Yaluwa yabayababadi yodi kabikabi

(Luka 11:24-26)

⁴³ Kabo Yesu ye hedede uyo ye wane, “Huyana yaluwa yabayababana tamowai hesau ye pesagabaei meta ye lau balabala gaibu yena na yona kaba kaiyawasi ye wase na nige hesau ye lobai. ⁴⁴ Kabo ye wane, ‘Hage, ya uyo numa ya laugabaei wa unai.’ Ye lage uyo numa wa ye kita meta se kuya he'a'a yo se gwaugogo namwanamwaei, na nige taumiyaina.

⁴⁵ Kabo ye lau yaluwa yabayababa kalilidi haligigi-labui ye woyaidima numa wa unai se lusae na se miya. Ede tamowai wa yona mauli ye yababa kalili na kabo yona mauli bagubagunana wa. Teina isi yababana ta yodi mauli kabo hinage gonogonowana doha tenem.”

Yesu kehanao

(Maleko 3:31-35; Luka 8:19-21)

⁴⁶ Numa kalo ena, Yesu sola ma hedehededenena boda wa udiyedi, na sinana yo kana kahao se laoma ede dagela wa unai se nayanayai, bena kabo iya maiyadi se hedehedede. ⁴⁷ Na tamowai hesau ye hededelau Yesu unai ye wane, “Sinam yo kam kahao ede dagela ne unai, se henuwa bena se kitago.” ⁴⁸ Kabo Yesu ye hededelau tauhedehedede wa unai ye wane, “Kaiteya iya sinagu, yo kaiteyadi kagu kahao ede?” ⁴⁹ Ye nima

† 1 Kings 10:1ff, 2 Chronicles 9:1ff

helelelau yona hekahekatao udiyedi na ye wane, “Ku kitadi, teina sinagu yo kagu kahao ede. ⁵⁰ Mata wuwuna kaiteya Tamagu galewa ne unai yona nuwatu ye lauwatani meta iya kagu kaha, lougu, yo sinagu ede.”

Bwatano udoi udoi heyaheyasonidi

Yesu bwatano pilipilidaina ye hasili

(Maleko 4:1-9; Luka 8:4-8)

13 Mayadai kesekesegana ne unai Yesu numa wa unai ye pesa ye dobi Galili Gabwana dedekana ena ye tuli. ² Kabo boda lakilaki se tupagogoima iya unai, ede ye gelu waga hesau unai na ye tuli, na boda maudoidi se totolo nagali wa unai. ³ Na kabo ginauli gwaudi heyaheyasoni yena ye hedede. Ye wane, “Tamowai hesau ye lau yona witi koyana unai na witi like na tumadiyao ye hesulu. ⁴ Ye hesuhesulu ede like wa hekadi se bekudobi keda ena. Na manawa se laoma ede se kaidi. ⁵ Like wa hekadi se beku tano maladebadebana unai. Tano wa nige ye buluma, unai like wa se kini mwamwayau. ⁶ Na mahana ye dalasae na gigibwalina wa unai ede like wa se wowoya, matawuwuna like wa lamdi nige se dobi. ⁷ Hekadi se beku lagau gwaligwalidi luwadi yena. Lagau wa se kini ede like wa se yahaidi. ⁸ Yo hinage hekadi se beku bwatano namwanamwana unai, ede like wa se kini yo se kaniyo, hekadi kaniyodi badodi 30, hekadi 60, yo hinage hekadi 100. ⁹ Kaiteyadi gonowana se lapulapui bena se lapulapui namwanamwa!”

Mata wuwuna saha to Yesu heyaheyasoni mo udiyedi ye laulahekata

(Maleko 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰ Yesu yona hekahekatao se laoma iya se henamaiyei se wane, “Idohagi to heyaheyasoni ku hepaisowadi na ku hedehededelau tamowai udiyedi?”

¹¹ Unai Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Galewa basileiyana hedehededena wadawadamdi † ya hedehemasalahadi komiu kalimiuyena, na siya meta nige ya hedede udiyedi. ¹² Kaiteyadi yogu lauhekata ta se lapulobaidi, siya galewa basileiyana nuwatu-lobaina kalidiwai kabo ye laki kalili. Na kaiteyadi yogu lauhekata nige se lapulobaidi meta saha se lapui wa kabo se nuwaluluhiyei yo ye gehe kalidiyena. ††¹³ Heyaheyasoni yogu hepaisowadi kalidiyena kaniyona ede ‘se lapulapui, na nige se lapulobai, se kaikaikewa, na nige saha se kitalobai.’

(Yelemaiya 5:21)

¹⁴ Yodi laulau ta udiyedi meta peloweta Aisaiya yona hedehede wa ye laoma ye mamohoi, doha ye wane,

† Galewa basileiyana hedehededena wadawadamdimeta beyabeyana tamowai nige kabina se kata, na Yesu ye hededehe-malahadi yona hekahekatao maudoidi udiyedi. †† Hedehede ta heyaheyasonina ede teina: a “Kaiteya ginauli saha gagilina kalinawai meta Yaubada kabo ye helaki yo kalinawai kabo ye bado kalili. Na kaiteya nige saha hesau gagilina kalinawai meta gagilina ne kalinawai kabo se haigabaei.”

‘Beyamiu udiyedi hedehede kwa lapulapuidi na iyamo nige gonowana saha hesau kwa lapulobai. Yo hinage matamiu udiyedi kwa kaikaikewa, na iyamo taba nige saha hesau kwa kitalobai.

¹⁵ Mata wuwuna teina tamowaidiyao ta se nuwak-wailolo kalili,

na beyadi se tupigudui, yo matadiyao se hegibudi. Ena taba nige doha tenem se ginauli, kabo se kitalobai yo se lapulobai yo se nuwatulobai, kabo se nuwabui na ya henamwanamwadi.”

(Aisaiya 6:9-10)

¹⁶ Na Yesu yona hedehede wa ye tubei ye wane, “Na komiu meta kwa gwauyala matawuwuna matamiyao udiyedi kwa kaikaikewa na beyamiyao udiyedi kwa lapulapui. ¹⁷ Ya hedede mamohoi kalimiuyena: Peloweta yo laulau dudulai tamowaidi se henuwa kalili saha kwa kitadi ta bena se kitadi, yo saha kwa lapuidi ta bena se lapuidi, na iyamo nige se kitadi yo nige se lapuidi.”

Yesu bwatano heyaheyasonina kaniyona ye hededehe-masalaha

(Maleko 4:13-20; Luka 8:11-15)

¹⁸ “Kwa lapulapui, teina ta like tauhesuhesulu heyaheyasonina wa kaniyona ede: ¹⁹ Kaiteyadi galewa hedehededena ta se lapui na nige se nuwatulobai, kabo tauyababa ye laoma na saha namwanamwana nuwadi yena wa ye haigabaei; siya meta doha like se hesuhesulu na hekadi se beku keda ena na manawa se laoma ede se kaidi. ²⁰ Tamowai hedehede wa ye lapui na ye haimoei ma gwauyalana, iya doha like se hesulu maladebadeba unai. ²¹ Nige lamna, unai yona miya nige ye loha. Na huyana pilipili yo hewahewaiunu ye hekalodi yogu hedehede ta debanaena meta ye nuwagwagwama na ye lausuwala.

²² Like se beku lagau gwaligwalidi luwadi yena meta doha tamowai hesau hedehede wa ye lapui, na kaiyaulina nuwamodemodena udoi udoi yo gogo gadosisidi nuwana se hemwayau, ede hedehede wa kalinawai nige kaniyona. ²³ Na like se beku bwatano namwanamwana unai na kabo hekadi kaniyodi tumadiyao 100 se toledi, hekadi 60, yo hekadi 30; siya meta doha tamowai hesau hedehede wa ye lapui yo ye nuwatulobai, ede kaniyona se masalaha.”

Witi yo lagau heyaheyasonidi

²⁴ Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede uyoi ye wane, “Galewa basileiyana meta doha tamowai hesau yona koya unai like namwanamwadi ye kuma. ²⁵ Na boniyai yena tamowai maudoidi se kenoko, na kana waiunu ye laoma ede lagau likedi ye hesulu like namwanamwadi wa luwadi yena, na koya wa ye laugabaei. ²⁶ Huyana like namwanamwadi wa se kini na se hetubu se kaniyo meta lagau wa hinage se kini.

²⁷ Koya tanuwagana yona taupaisowa se laoma unai na se wane, ‘Tanuwaga, like namwanamwadi ku ku-

maidi yom koya ne unai, na lagau ne haedi se laoma ede se kini ne?' ²⁸ Ede koya tanuwagana wa ye wane, 'Waiunu lagau me ye hesulu, ede se kini.' Yona tau-paisowa wa se wane, 'Gonowana ka lau lagau ne ka upadi?' ²⁹ Na koya tanuwagana wa ye wane, 'Taba nige, matawuwuna ena lagau ne kwa upadi, kabo witi ne kwa upahai kesegaidi. ³⁰ Kwa toledi na se kini gogoi kana siga kelikeli kana huya, kabo ya hedede na witi tautanogogoidi lagau ne se tano bagunaedi se kuinidi na se gabudi, na kabo witi ne se tanogogoidi na se baheidima yogu sanala ena se toledi.'"

Tuma gagilidi yo yisti heyaheyasonidi

(Maleko 4:30-32; Luka 13:18-19)

³¹ Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede uyoi tamowai wa udiyedi ye wane, "Galewa basileiyana meta doha kaiwa tumana gagigagilina † tamowai hesau ye hai na yona koya ena ye kumai. ³² Like maudoidi ne udiyedi iya meta tuma gagili kalilina, na ena ye kini koya ena meta iya kabo ye hemala kaiwa lakilakina, kabo manuwa se laoma laganao ne udiyedi se kabinoi."

³³ Hinage Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede uyoi ye wane, "Galewa basileiyana meta doha yisti gagilina. Waihiu hesau yisti ne ye hai na pwalawa disina lakilakina unai ye yebwali kabo yisti ne pwalawa maudoina wa ye hesese."

Yesu heyaheyasoni ye hasilidi meta peloweta yodi hedehedede wa ye hemamohoiyedi

(Luka 13:20-21)

³⁴ Yesu ginauli maudoidi ta ye hedededi boda wa udiyedi meta heyaheyasoni udiyedi ye hedehedede. Na nige hedehedede dudulaidiyao udiyedi ye hedehedede. ³⁵ Unai ede peloweta hesau †† yona hedehedede wa ye hemamohoiyei,

"Kabo kawagu yena heyaheyasoni ya hedededi.

Yo hinage kaiyaulina yona huyatubu unai na ye laoma hedehedede saha Yaubada ye tole wadamdi wa kabo ya hemasalaha."

(Same 78:2)

Yesu witi yo lagau heyaheyasonidi kaniyona ye hedehemasalaha

³⁶ Yesu boda wa ye laugabaedi na ye mwalaie nu-makalo ena. Na yona hekahekatao wa se laoma iya unai se wane, "Witi koyana unai lagau heyaheyasonina wa kaniyona ku hedehemasalaha kalimaiyena." ³⁷ Ye wane, "Like namwanamwana tauhesuluna, iya ede Tau Natuna. ³⁸ Na witi koyana meta kaiyaulina, na like namwanamwanadi ede Yaubada yona basileiya tamowaidiyao, na lagau meta tauyababa yona tamowai,

† Kaiwa ne dimdim unai hesana se katai ede 'mustard'. Isalaela unai kaiwa ta se kumakumai yodi koya edi, na ye kini mwamwayau ye hemala kaiwa lakilakina. †† Peloweta wa hesana ede Asapa, Same badodi 12 ye kulidi, na tamowai se hedede meta iya hinage peloweta hesau (2 Chronicles 29:30).

³⁹ na waiunu ede diyabolo iya lagau likena tauhesuluna. Na kelikeli huyana meta kaiyaulina kana siga, na taukelikeli meta Yaubada yona anelu. ⁴⁰ Lagau ta se upadi na se gabudi meta kabo doha kaiyaulina yona huyagehe unai. ⁴¹ Tau Natuna yona anelu kabo ye hetamalidi se lau yona basileiya unai, na tamowai kadi kahao se woyalaedi yababa unai, yo yababa taugin-auidi maudoidi se haigabaedi, ⁴² na kabo se tuudobiyedi kaiwa kalakalasinna gigigigibwali kalilina unai, kabo se doudou yo kawadi se kapuyahisidi. ⁴³ Na siya taukawamamohoi yo yodi laulau se dudulai kadi kao kabo se namanamali doha mahana, Tamadi yona basileiya unai. Kaiteyadi gonowana se lapulapui bena se lapulapui namwanamwa!"

Wasawasa wadawadamna yo giniuba heyaheyasonidi

⁴⁴ "Galewa basileiyana meta doha ginauli wasawasana hesau se tolewadam koya ena. Na tamowai hesau ye lobai bwatano luwana ena, ede ye puluhi wadam uyoi, na ma gwaualana ye lau yona gogo maudoidi ye lokune gabaedi na monina wa unai tano wa ye hemaisahai.

⁴⁵ Yo hinage galewa basileiyana meta doha gogo taulokulokune tamowaina hesau giniuba namwanamwadi ye wasewase. ⁴⁶ Ena giniuba namwanamwa kalilina hesau ye lobai, kabo ye lau yona gogo maudoidi ye lokunegabaedi na monina wa unai giniuba wa ye hemaisahai."

Hinaya heyaheyasonina

⁴⁷ "Hinage galewa basileiyana meta doha hinaya se galaei gabwa ena, na yama kadi kao udoi udoi se hekonadi. ⁴⁸ Hinaya wa yama ye mwayau ede tauyama hinaya wa se gayosaei salagomgom wa unai na yama wa se hekasadi, namwanamwadi se usaidi bosa ena na yababadi se gabaedi. ⁴⁹ Kaiyaulina kana siga kabo doha teina: Anelu kabo se dobima tamowai namwanamwadiyao luwadi yena tamowai yababadi se tolehesuwaladi. ⁵⁰ Na ba'aya tamowaidiyao kabo se tudobiyeidi kaiwa kalakalasinna gigigigibwali kalilina unai. Temenai kabo se doudou yo kawadi se kapuyahisidi."

⁵¹ Yesu yona hekahekatao wa ye henamaiyedi ye wane, "Teina ginauli maudoidi ya hedededi ta kwa nuwatulobaidi?" Se wane, "Aa, ka nuwatulobaidi." ⁵² Ye hededelau udiyedi ye wane, "Unai, ena laugagayo taulauhekataena tamowaina hesau Yaubada yona basileiya hedehededenana ye nuwatulobaidi, meta kana kao doha numa hesau tanuwagana yona gogo wasawasadi hauhaudi yo hinage beyabeyadi ye bahe hepesadima na ye toledi tamowai matadi yena." ‡

‡ Laugagayo taulauhekataena ne kabo lauhekata beyabeyadi yo hinage galewa basileiyana hedehededenana ye hedehemasalahadi tamowai udiyedi.

Nasaleta unai Yesu se subu

(Maleko 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³ Yesu heyaheyasoni wa udiyedi ye lauhekata gehe ede magai wa ye laugabaei ⁵⁴ na ye lau yona magai mamohoina Nasaleta. Na yodi sunago unai ye lauhekata ede tamowai wa se siliyata na se wane, "Teina tamowai ta yona sibasiba haedi ye hai? Yo yona gigibwali ne haedi ye hai na laulau gigigibwalidi ye ginaulidi?" ⁵⁵ Na hinage se wane, "Iya kabina ta katako meta kapenta Yosepa natuna, na sinana ede Maliya, yo kana kahao ede Yamesi, Yosepa, Simiyona yo Yuda. ⁵⁶ Na lounao maudoidi siya ede maiyadao ta miyamiya! Na haedi sonoga ta ye haidi?" ⁵⁷ Unai Yesu nige se kita-henamwa na se kouyalayalaei.

Na ye hededelau udiyedi ye wane, "Peloweta kabo se hekasisiyei, na iyamo yona magai mamohoina yo yona numa tamowaidiyao taba nige se hekasisiyei." ⁵⁸ Na Yesu laulau gigigibwalidi hisa mo ye ginaulidi, matawuwuna tamowai wa nige se sunumaei.

Yowane Babatiso yona boita

(Maleko 6:14-29; Luka 9:7-9)

14 Huyana ne meta Heloda Antipasi yona huyawa-sawasa Galili unai. Yesu yona paisowa wasana ye lapuidi ede ye hededelau yona taupaisowa udiyedi ye wane, ² "Teina meta Yowane Babatiso boita unai ye tolouyoma, unai ede laulau gigigibwalidiyao ye ginaulidi ta."

³ Yowane Babatiso yona boita wasana ede doha teina: Heloda kana kaha Pilipi mwanena hesana ede Helodiyasi. Na Heloda bwasiyana waihiu wa ye kwayai ede Yowane ye hedehedelau unai ye wane, "Saha ku ginauli ta nige ye dudulai!" Unai Heloda Yowane ye hai ye pai na ye tole numa tutugudu yena. ⁵ Ye henuwa bena ye unuhemwaloi, na Yudeya tamowaidiyao ye matausiyedi, matawuwuna ede se hedede meta iya peloweta.

⁶ Na Heloda yona huyalabasi mayadaina henuwaisina unai ma kana taumana se kaikaigogoi, na Helodiyasi natuna waihiu kadi ye sobu. Yona sobu wa unai Heloda nuwana ye namwa kalili ⁷ ede ye hedede kaigwala unai ye wane, "Ena kaliguyena ginauli saha hesau ku kaibwadai meta kabo ya haiyawa." ⁸ Na sinana iya ye guguyaiyako, ede ye hededelau Heloda unai ye wane, "Ya henuwa Yowane Babatiso kulukulu-na ku usai gaeba unai na ku haiyama." ⁹ Heloda ye nuwa yababa, na iyamo kana taumana matadi yena ye hedede kaigwalako. Unai waihiu wa yona nuwatu ye ginauli ¹⁰ ede ye hedede na Yowane Babatiso gadona se boli, ¹¹ na kuluna wa se usai gaeba ena na se ba-heiyama ede se mosei waihiu wa unai, ede ye bahelaei sinana wa unai.

¹² Yowane yona hekahekatao se laoma ede sinalena wa se hai na se laei bwayabwaya ena se tole. Na saha ye tubu wa wasana Yesu yona se hedehede.

Pwalawa haligigi yo yama labui

(Maleko 6:30-44; Luka 9:10-17; Yowane 6:1-14)

¹³ Yesu Yowane wasana wa ye lapui ede ye dobi waga ena ye gelu na ye kawasi ye lau balabala hesau unai. Magai wa tamowaidiyao Yesu wasana se lapui ede se hemuliwatani na se yona se lau. ¹⁴ Na huyana Yesu ye dunasae meta boda lakilaki ye kitadi se nayanayai. Na boda wa ye katekamkamnaedi ede taukasikasiyebwa maudoidi ye henamwanamwadi.

¹⁵ Ye hetubu ye meimeilahi ede Yesu yona hekahekatao se laoma iya unai se wane, "Teina meta bala-bala gaibu yena, yo mahana ye laoko. Boda ta ku hetamalidi se lau magai udiyedi kadi se lokune." ¹⁶ Yesu ye wane, "Taba nige kwa hetamali gwaligwalidi, na komiu kai kwa moseidi se kai." ¹⁷ Na se hededelau unai se wane, "Teina kalimaiyena ta meta pwalawa haligigi yo yama labui mo." ¹⁸ Ede Yesu ye wane, "Kwa baheidima kaliguwai." ¹⁹ Na ye hedede boda wa se tuli lagau wa unai. Pwalawa haligigi yo yama labui wa ye haidi ede ye kitasae galewa ne na ye lautoki Yaubada unai, kabo pwalawa wa ye kihidi na ye moseidi yona hekahekatao wa udiyedi, na yona hekahekatao pwalawa yo yama wa se soiyedi boda wa udiyedi. ²⁰ Tamowai maudoidi wa se kaikai meta bogadiyao se sese. Na kai kaitolei wa se tanogogoidi meta bosa saudoudoi-labui se hemwayaudi. ²¹ Taukaikai bodana wa unai meta tatao badodi 5,000, na sinesineo yo wawayao nige se hasili kesegaidi. s Yesu gabwa ena ye laulau

(Maleko 6:45-52; Yowane 6:15-21)

²² Na kabo Yesu yona hekahekatao wa ye hegeludi se baguna se lau halitana kawasi ne, na iya boda wa ye hetamali gwaligwalidi. ²³ Se dahalai gwaligwali, na kabo iya ye bom ye sae kuduli yena bena ye tapwalolo. Na ye meimeilahi meta iya ye bom mo menai.

²⁴ Waga wa meta gabwa duwaduwalina ena na yau-mai se taumatai ede bagodu waga wa se koikoi nuwahi.

²⁵ Malatmtom gagilina sola ma masimasigilina † Yesu ye dobi gabwa ne na ye laulau ye lau yona hekahekatao wa udiyedi. ²⁶ Yona hekahekatao wa iya se kita gabwa kewana ena ye laolaoma hesabadi meta se matausi kalili, ma matausidi na se yogahi se wane, "Aiyoi! Teina ta yaluyaluwa." ²⁷ Na Yesu ye yogalau udiyedi ye wane, "Tabu kwa matausi! Yau Yesu! Kwa nuwabayao!"

²⁸ Ede Petelo ye hededelau iya unai ye wane, "Guiyau, ena mamohoina kowa, ku hedede na gabwa ta unai ya laowa kalimwai." ²⁹ Ye wane, "Ku laoma!" Kabo Petelo waga wa unai ye pesa na gabwa wa unai ye laulau ye lau Yesu hesabana. ³⁰ Ye laulau na yaumai yo bagodu wa ye kitadi ede ye matausi na ye hetubu ye yoli, ede ye yogalau ye wane, "Yesu, ku saguigau!"

³¹ Na Yesu nimana ye helelelae na Petelo ye kabi-hekahini, na ye hededelau unai ye wane, "Yom

† Awa meta 3 kiloki yo 6 kiloki duwaduwalidi yena.

sunuma taki ye gagili! Idohagi to ku nuwa labulabui?"³² Na se laoma waga wa unai se gelu meta yaumai wa ye motu.³³ Ede taumiyamiya waga wa unai Yesu se kaihelahui yo se wane, "Mamohoi kalili, kowa Yaubada Natuna!"³⁴ Na kabo se kawasi se lau Genesaleta unai se duna.

³⁵ Magai wa tamowaidiyao Yesu se kitalobai ede wasa se hetamali ye lau magai maudoidi wa udiyedi. Ede yodi taukasikasiyebwa maudoidi se laedima Yesu unai,³⁶ na se kaibwada katekamkamna taba kana lulu se kabitonogi. Na kana lulu taukabitonogina maudoidi wa se namwanamwa.

Yaubada yona hedehedede bena ta tolebagunaedi
(Maleko 7:1-13)

15 Paliseya yo laugagayo taulauhekataena hekadiyo Yelusalema unai se laoma na Yesu se henamaiyei se wane,² "Idohagi to yom hekahekatao kada kulutubu yodi kabikabi laugagayona se utusi? Ni-madiyao meta nige se deulidi na se kaikai." ³ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Na idohagi to komiu kami kulutubu yodi kabikabi debanaena Yaubada yona laugagayo kwa utusi?" ⁴ Doha Mose yona laugagayo unai Yaubada ye wane,

'Tamam yo sinam ku hekasisiyeidi.'

(Pesahai bukana [Esodo] 20: 12; Laugagayo kaba henuwaisinina [Dutolonomi] 5:16)

yo ye wane,

'Ena kaiteya tamana yo sinana ye hededeheyababadi meta bena kwa koihemwaloi.'

(Pesahai bukana [Esodo] 21:17; Kabikabi tabudi bukadi [Le-witikas] 20: 9)

⁵ Unai ta kita meta Yaubada ye henuwa bena tamada yo sinada ta saguidi. Na komiu kwa hedede kwa wane, 'Gonowana tamowai hesau ye hededelau tamana yo sinana udiyedi ye wane, "Yogu kainauya bena ya haiyawa kaba saguigomiu wa meta ya talamyeyako Yaubada unai.'" ⁶ Kabikabi ta kwa talamyeyi, na tama yo sina hekasisidi meta nige! Yomi lauhekata ta unai kwa laupwano kalili. Yaubada yona laugagayo wa kwa tole basiyeidi na kami kulutubu kabikabidiyao mo kwa miyamiyaidi. ⁷ Komiu taukailupolupo! Aisaiya yona hedehedede meta ye mamohoi, doha komiu hedehededemiu ye hedede nonohaiyako ye wane,

⁸ "Teina tamowai ta sopa gaibudi mo udiyedi se hekasisiyeigau

na nuwa mamohoidiyao udiyedi meta Yaubada nuwanuwatuna nigele.

⁹ Yodi tapwalolo kaliguyena meta nige kaniyodi.

Laugagayo saha se lauhekataedi meta tamowai mo se ginaulidi."

(Aisaiya 29:13)

Ginauli saha tamowai ye hebiki
(Maleko 7:14-23)

¹⁰ Kabo Yesu boda ye yogagogoidima na ye hededelau udiyedi ye wane, "Kwa lapulapui namwanamwa na

saha ya hedededi ta kabo kwa nuwatulobaidi. ¹¹ Gin-auli saha kawam yena ku kai ye dobi meta iya nige gonowana ye hebikigo, na saha luwam ne unai ye saema kawam ne unai ye pesa meta kabo ye hebikigo."

¹² Kabo Yesu yona hekahekatao se laoma iya unai na se wane, "Yom hedehedede ta unai meta Paliseya bodadi se kouyalayala kalili." ¹³ Ede Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Tamagu galewa ne unai taumiya, iya kaiwa sahasahadiyao nige ye kumaidi meta kabo ma lamdi ye suluhi haidi. ¹⁴ Kwa laugabaedi se miyawa, siya tauwoyawoya mata gibugibudiyao. Taba tau-matagibugibu hesau yona hali taumatagibugibu ye woyai, meta kabo se beku labulabui dobi duha ena."

¹⁵ Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, "Taba gonowana kabahebikida heyaheyasonina wa kaniyona ku hededehehemasalahala kalimaiyena." ¹⁶ Ede Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Idohagi, sola ma nuwapwanopwanomiu? ¹⁷ Nige kwa nuwatulobai? Saha kawada ta unai ta kai meta ye dobi bogada ne unai na kabo ta miyagabaei. ¹⁸ Na hedehedede saha kawam yena se pesama meta nuwamiu yena se masalahama, siya tauhebikigomiu ede. ¹⁹ Mata wuwuna ede nuwada ta udiyedi kabo nuwatu yabayababadi se masalahama, kaiunu, ganawali, laulau bikibiki udoi udoi, kaiwahali, hedehedede lupolupo, yo hinage tamowai hededeheyababana. ²⁰ Teina laulau ta, siya tamowai tauhebikina ede. Na ena nimamiu ma bikidi na kai kwa hai kwa kai meta nige gonowana se hebikigomiu."

Kanana waihiuna yona sunuma
(Maleko 7:24-30)

²¹ Kabo Yesu teha Galili ye laugabaei na ye sae teha Taiya yo Sidona udiyedi. ²² Na Kanana waihiuna hesau temenai taumiya ye laoma Yesu unai ye kaibwada laki-laki ye wane, "Guiyau, Dawida natuna, ku katekamkamnaegau! Yaluwa yababana hesau meta ye luwu natugu sinesinekukuna unai na ye hekasiyebwa kaliliyei." ²³ Na Yesu nige saha hesau ye hedede waihiu wa unai. Kabo yona hekahekatao se wane, "Waihiu ta ku hetamali ye tawsuwala, matawuwuna ede ye dahikwatakata kalili." ²⁴ Ede Yesu ye hedehedede ye wane, "Tamagu ye hetamaligauma ta meta Isalaela yodi mamoe tautaukwadaleledi hesabadi." ²⁵ Kabo waihiu wa ye laoma ye tulibono dobi Yesu matana wa unai na ye kaibwada ye wane, "Guiyau, ku saguigau!" ²⁶ Yesu ye hededebeu ye wane, "Nige ye dudulai bena wawayao kadi kai ta haidi na ta gabalaedi kedewa udiyedi." ²⁷ Na waihiu wa ye wane, "Guiyau, mamohoi, na iyamo kedewa kadi tanuwaga yona hatahata ena kana kai mapuladi se bekudobi meta kabo kedewa ne se laoma se kaidi." ²⁸ Unai Yesu ye hededelau unai ye wane, "Waihiu, yom sunuma meta ye laki kalili! Unai saha ku kaibwada meta kabo ye masalahama." Ma-

† Yesu yona hedehedede ta kaniyona ede, "Nige gonowana ya saguigo matawuwuna kowa dagela sinena."

hanana ne unai waihiu wa natuna sinekuku wa ye namwanamwa.

Yesu tamowai kasikasiyebwadi ye henamwanamwadi

²⁹ Yesu teha Taiya yo Sidona ye laugabaedi na ye uyo Galili, na Galili Gabwana dedekana ena ye yona ye lau. Ye lau ede ye sae kuduli gagilina hesau unai, na ye tuli.

³⁰ Kabo boda lakilaki se laoma na taukasikasiyebwa se laedima, kasiyebwa doha taubunibuni, taumatag-ibugibu, tamowai kae yo nima yabayababadiyao, unaunadi yo taukasikasiyebwa hekadi hinage se laedima Yesu unai, ede maudoidi ye henamwanamwadi.

³¹ Unai boda wa se siliyata kalili, matawuwuna ede matadi yena tau'una'una se hedehedede, taubunibuni ye henamwanamwadi, tamowai kae yabayababadiyao se laulau yo taumatagibugibu matadiyao se lala yo se kaikewa. Na Isalaela yodi Yaubada se hedebasae.

Yesu boda lakilaki ye hekaidi

(Maleko 8:1-10)

³² Yesu yona hekahekatao wa ye yogagogoidima na ye hededelau udiyedi ye wane, "Tamowai ta ya katekamkamna kaliliyedi, matawuwuna ede mayadai haiyona inai maiyadao na nige sola kai hesau se kai, unai nige ya henuwa ma hasalidi na ya hetamalidi se lau. Taba ma hasalidi na se lau kabo keda ena hasahasali ye haidi na se guli." ³³ Na se hededebui se wane, "Teina balabala gaibu ta unai kabo haedi kai ta hai na boda ta ta hekaidi?" ³⁴ Yesu ye henamaiyedi ye wane, "Pwalawa hisa kalimiyedi?" Ede se wane, "Pwalawa haligigi-labui yo yama habuhabuludiyao hisa ede teina." ³⁵ Ede ye hededelau boda wa se tulidobi bwatano wa unai. ³⁶ Kabo pwalawa yo yama wa ye haidi na ye hedede lautokisae Yaubada unai, ye kihidi na ye moseidi hekahekatao wa kalidiyena, na se soiyedi boda wa udiyedi. ³⁷ Boda wa se kaikai meta maudoidi bogadiyao se sese. Na kadi kaitole wa hekahekatao wa se tanoi na se usagogoi meta bosa haligigi-labui se hemwayaudi. ³⁸ Taukaikai bodana wa unai meta tatao badodi 4,000, na sinesineo yo wawayao nige se hasili kesegaidi. ³⁹ Kabo Yesu boda wa ye hetamali gwaligwalidi. Na yawalana ye lau kabo waga hesau unai ye gelu se lau teha Magadani.

Paliseya yo Sadusiya se henuwa bena galewa hekihekinoina hesau se kita

(Maleko 8:11-13; Luka 12:54-56)

16 Paliseya yo Sadusiya tamowaidiyao hekadi se laoma Yesu unai bena se lautonogi. Na se kaibwadai taba bena galewa hekihekinoina hesau † ye ginauli se kita.

† Mataiyo Yaubada hesana nige ye katakatai, na yona kulikuli unai meta galewamo ye hepahepaisowa. Yodi kaibwada ta kaniyona ede Yaubada yona gigibwali hekihekinoinahesau ye ginauli, na ye hemala yodi kabakita meta Yaubada Yesu ye hetamali ye dobima tanoubu ta unai.

² Ye hededelau udiyedi ye wane, "Meimeilahi yena kwa wane, 'Huya kabo ye namwa, matawuwuna ede mahana ye dui na yada ne ye pululu.' ³ Na malatomtom yena kwa wane, 'Mayadai ta kabo huyayababa, matawuwuna ede mahana ye dalasae na yada ne ye pululu yo huya ye toleyaloyalohi.' Huya kadi kao gonowana kwa hededehehemasalahadi, na idohagi to teina saha se tubutubu ta meta nige gonowana kaniyodi kwa nuwatulobaidi. ⁴ Komiu yomi nuwanuwatu se yababa na Yaubada nige kwa kawamamohoiyei, na kwa henuwa bena taba laulau gigigigibwalina hesau kwa kita. Na taba nige hesau kwa kita, na kesega mo kabo ya hekitagomiu, iya ede saha ye tubu Iyona peloweta unai wa." Kabo Yesu ye laugabaedi na ye lau.

Paliseya yo Sadusiya yodi yisti

(Maleko 8:14-21)

⁵ Galili Gabwana unai se kawasi se lau na Yesu yona hekahekatao wa se nuwaluluhi ede nige pwalawa se bahei. ⁶ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Matamiyao se nega, na Paliseya yo Sadusiya yodi yisti kwa kaihaleidi."

⁷ Hekahekatao wa se bom nuwatu wa se hetahetala se wane, "Yona hedehedede ta kaniyona ede pwalawa nige ta bahei."

⁸ Saha se hetahetala wa meta Yesu kabina ye kata ede ye hededelau udiyedi ye wane, "Idohagi to yomi sunuma se gagili, na kwa bom pwalawa hedehedede-na kwa hedehededei? ⁹ Nuwana sola nige kwa nuwatulobai? Hage pwalawa haligigi wa kwa nuwatuidi, ya soiyedi boda 5,000 se kai na kadi kaitole kwa tanoi na kwa usagogoi meta bosa badona hisa? ¹⁰ Yo hinage taba pwalawa haligigi-labui wa kwa nuwatuidi! Ya soiyedi boda 4,000 se kai na kadi kaitole kwa tanoi na kwa usagogoi meta bosa hisa? ¹¹ Idohagi to nige kwa nuwatulobai meta yau nige pwalawa ya hetahetala, na bena Paliseya yo Sadusiya yodi yisti unai komiu kwa kihatetete uyoigomiu." ¹² Unai kabo se nuwatulobai meta iya nige pwalawa kadi yisti ye hetahetala, na Paliseya yo Sadusiya yodi lauhekata bena se kaihaleidi.

Petelo Yesu ye hededehehemasalah

(Maleko 8:27-30; Luka 9:18-21)

¹³ Yesu maiyana hekahekatao se lage Sisaliya Pilipi tehana unai, kabo yona hekahekatao wa ye henamaiyedi ye wane, "Hage yogu kwa hedehedede, tamowai maudoidi yodi hededehehemasalah meta Tau Natuna iya kaiteya?" ¹⁴ Ede se wane, "Hekadi se hedede meta kowa Yowane Babatiso, hekadi se wane kowa Eliya, hekadi se wane kowa Yelemaiya, yo hekadi se wane kowa peloweta hesau." ¹⁵ Na ye wane, "Na hage kwa hededehehemasalah yau meta kaiteya?"

¹⁶ Ede Simona Petelo ye hededelau unai ye wane, "Kowa meta Keliso, Yaubada maumaulina natuna."

¹⁷ Kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, "Simona, Iyona natuna! Nuwam ye namwa ††. Teina nuwatu ta

meta nige tamowai udiyedi ye laoma, na nuwatu ta meta tamagu galewa ne unai ye hemasalaha kalimwai. ¹⁸ Unai ya hedelaowa, kowa meta Petelo, † na teina weku ta unai kabo yogu dubu ya kabi. Na boita nige gonowana ye hekaiyawasi. ††¹⁹ Gigibwali ya leyawa na bena Yaubada yona tamowai ku kedabagunaedi. Laulau sahasahadi ku laugagayoidi tanoubu ta unai, meta Yaubada hinage ye laugagayoidi galewa ne unai. Na laulau sahasahadi ku kitahenamwadi, meta Yaubada hinage ye kitahenamwadi.” ††²⁰ Kabo ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Tabu tamowai hesau yona kwa hedehedede meta yau Kelisona †† ede.”

Yesu yona boita ye hedede nonohai

(Maleko 8:31-33; Luka 9:22-27)

²¹ Huyana ne unai Yesu ye hetubu yona hekahekatao ye hekatadi na ye hededehemasalaha meta bena taba ye lau Yelusalema. Temenai Dius babadadiyao yo taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena kabo iya se hekamkamna yo iya kabo se unuheboita, na mayadai hehaiyonana unai kabo Yaubada iya ye hetolouyoi na ye mauli. ²² Kabo Petelo Yesu ye woya hesuwala na ye dilai ye wane, “Guiyau, teina ginauli ta taba tabu se tubutubu kalimyena.” ²³ Yesu ye kitabui Petelo ye kaikewai na ye hededelau unai ye wane, “Ku tausuwala, kowa Satani! Kowa ku hemala yau yogu kaba kalabesibesi. Kowa nige Yaubada yona nuwanuwatu ku nuwatuidi, na tamowai mo yodi nuwanuwatu yedi ku nuwanuwatu.”

²⁴ Na kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, “Taba hesau ye henuwa bena ye hemuliwatanigau, meta iya ye bom ye nuwagabae uyoi, na yona sataulo ye bahei na ye hemuliwatanigau. ²⁵ Kaniyona ede ena hesau ye henuwa bena yona mauli ye bom ye kitahetete, meta kabo yona mauli ye kabisapuli. Na ena debaguyena hesau yona mauli ye nuwagabaei, kabo yona mauli ye lobai uyoi. ²⁶ Yo ena tamowai hesau tanoubu ta maudoudoina bena iya yona, na ye bom yaluwana ye heyababa uyoi, kabo saha namwanamwana ye hai? Saha unai kabo yaluwana ye hemaisahai uyoi? ²⁷ Mata wuwuna ede Tau Natuna kabo ye uyoma Tamana yona namanamali yena, maidanao yona anelu. Huyana ne unai tamowai kesega kesega yona mauli yena saha ye ginauliyako wa unai kabo maisana ye mosei. ²⁸ Ya hedede mamohoi:

†† Hedehedede ta, “Nuwam ye namwa” meta gonogonowana doha Mataiyo 5:3-10 udiyedi. † Petelo kaniyona ede weku. †† Kaniyona ede, gabemani o gigibwali hesau ena se kaipatei bena dubu tamowaidiyao se koihemwaloidi, meta nige gonowana dubu se hekaiyawasi, na dubu kabo ye miya ye lau. ‡ Lausoiso unai Yesu yona hedehedede kaniyona ku hasili. Na ena ta kulibui hedehedede kesega kesega unai, kabo doha teina: Kabo galewa basileiyana kana ki ya haiyawa kalimwai. Na saha ku kauhekahini tanoubu ta unai, meta galewa ne unai hinage se kauhekahini. Na saha ku yailigabaei tanoubu ta unai, kabo galewa ne unai hinage se yailigabaei. †† Keliso kaniyona ede Yaubada yona kaisunuwa tamowaina.

Hekadiyo inai tautotolo ta meta taba nige se boita ye lau ee Tau Natuna se kita ye uyoma iya wasawasa.”

Yesu yona wasawasa se kita

(Maleko 9:2-13; Luka 9:28-36)

17 Mayadai haligigi-kesega mulidi yena kabo Petelo, Yamesi, yo Yamesi kana kaha Yowane, Yesu ye woayidi se sae kuduli lakilakina hesau kewana ena. Menai se bom mo, ² na matadi yena Yesu kana kao ye bui ye namanamali doha mahana, yo kana kaleko se posi yo se dawaya kalili. ³ Mahanana ne unai menai Mose yo Eliya se taumasalaha na Yesu maiyadi se hedehedede.

⁴ Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Guiyau, ye namwa mo kai ede inai. Ena ku henuwa, kabo inai gwau haiyona ya kabidi, hesau kowa yom, hesau Mose yona, yo hesau Eliya yona.”

⁵ Sola ma hedehededena, na kabo yalohi dawadawayana ye laoma ye gawuidi, na kalina hesau yalohi wa unai ye wane, “Teina yau natugu ya gadosisiyei. Iya unai yau ya gwauyala kalili. Kwa lapulapulau unai!”

⁶ Hekahekatao wa hedehedede ta se lapui ede se guli yaboyabom dobi bwatano wa unai ma mata-matausidi. ⁷ Na Yesu ye laoma ye kabilau udiyedi na ye wane, “Kwa tolo. Tabu kwa matausi.” ⁸ Se tamaisima na se kaikewasae meta nige tamowai hesau se kita, na Yesu ye bom mo.

⁹ Kuduli wa unai se lidi se dobidobi na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Saha kwa kita wa meta tabu tamowai hesau yona kwa hedehedede, kana siga Yaubada Tau Natuna boita unai ye hetolouyoi.”

¹⁰ Na hekahekatao wa Yesu se henamaiyei se wane, “Idohagi to laugagayo taulauhekataena se hedede meta taba bena Eliya ye laoma baguna, na kabo Keliso?” ¹¹ Yesu ye wane, “Mamohoi, Eliya ye uyoma kabo ginauli maudoidi ye toledudulai uyoidi. ¹² Iyamo ya hedelaowa kalimiuyena: Eliya ede ye laomako, na nige se kitalobai. Na yodi nuwatu saha se henuwa iya unai se ginauli meta se ginaulidiko. Teina kabikabi ta gonogonowana unai kabo Tau Natuna se hekamkamna.” ¹³ Kabo hekahekatao wa se nuwatulobai meta Yesu Yowane Babatiso ye hetahetala.

Yesu wawaya loheya ye henamwanamwa

(Maleko 9:14-29; Luka 9:37-43a)

¹⁴ Huyana se dobima boda luwadi yena kabo tamowai hesau ye laoma Yesu unai na ye tulibono dobi matana wa unai ¹⁵ ye wane, “Guiyau, natugu tau ku katekamkamnaei. Ye kikikikiwasi, na kasiyebwa ta unai ye kamkamna kalili. Na huya hekadi ye bekudobi kaiwa kalakalasi kewadi yena yo waila kalodi yena hinage. ¹⁶ Ya laeyama yom hekahekatao udiyedi na nige gonowana se henamwanamwa.”

¹⁷ Na Yesu ye hededelau ye wane, “Komi nuwatu namwanamwadi tauheunaunaedi, nige yomi sunuma! Yau maidamiu ta miya huyana ye loha kalili, na nige

kwa kawamamohoi! Wawaya me kwa baheiyama kaliguwai." ¹⁸ Yesu yaluwa yabayababana wa ye hedede hepessa, ede demoni wa wawaya wa ye pesagabaei. Mahanana ne unai wawaya wa ye namwanamwa.

¹⁹ Muliyena kabo hekahekatao wa se bom se laoma Yesu unai se henamai se wane, "Mata wuwuna saha to kai nige gonowana demoni ne ka hedede hepessa?" ²⁰ Ye hedede bui ye wane, "Nige gonowamiu matawuwuna yomi sunuma se gagili kalili. Ya hedede mamohoi kalimiyuna: Taba yomi sunuma lakina doha lugu tumana †, gonowana kabo kwa hededelau kuduli ne unai, 'Ku sigi ku lau menai!', gonowana kabo ye lauwatani. Nige gonowana ginauli hesau kalimiyuna paisowana ye laki." ††

Yesu yona boita hedehedena ye hedede uyo

(Maleko 9:30-32; Luka 9:43b-45)

²² Se laomagogoi Galili unai na Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, "Tau Natuna kabo kana se walohai na tamowai yabayabadiyao kabo se hai. ²³ Kabo iya se unuhemwaloi, na mayadai hehaiyonana unai kabo Yaubada iya ye hetolouyoi na ye mauli." Ede hekahekatao wa se nuwa yababa kalili.

Numa tabuna takisina

²⁴ Yesu maiyana hekahekatao se lage Kapelenauma, na kabo numa tabuna takisina ‡ tautanotano se lau Petelo unai se wane, "Kami tanuwaga hinage takisi ye toletole o nige?" ²⁵ Ye wane, "Aa, takisi ye toletole."

Petelo ye uyo numa ede Yesu ye hedede baguna lau unai ye wane, "Simona, hage yom nuwatu idohagi? Tanoubu ta wasawadiyao kaiteyadi udiyedi takisi se tanotano? Se bom yodi magari tamowaidiyao udiyedi, o hali magari tamowaidiyao udiyedi?" ²⁶ Petelo ye wane, "Tamowai hekadiyao udiyedi." Na Yesu ye hededelau unai ye wane, "Unai yodi magari tamowaidiyao meta taba nige takisi se tole. ††† Na takisi tautanotano wa bena tabu ta henuwa pilipilidi. Unai ku lau gabwa ne unai ku huku. Yama bagubagunana ku katuni meta kawana ne ku gasi, kabo unai moni kesega lakina ede pene hasi ku lobai. Ku hai na kowa yo yau yoda takisi monina ku tole."

† Dimdim yena se wane 'mustard seed', na hedede hemasalahana meta MAT 13:31 unai kabo ku hasili. †† Kulikuli beyabeyadiyao hisahisadi mo lausoiso 21 se kuli: Na yaluwa yabayabadi doha teina meta nige gonowana se pesa kana siga ta kaihudi yo ta tapwalolo. ‡ Numa tabuna takisina meta moni Dius babadadiyao se tanotano yodi hali Dius tamowaidiyao udiyedi, numa tabuna kabasaguina. †† Takisi tanotano kabikabina se hetala ta, iya ede Loma yodi laulau. Loma yodi gabemani takisi monina se tanotano tamowai hekadiyo yodi basileiya unai taumiya udiyedi, na magari Loma tamowaidiyao udiyedi nige se tano. Unai Yesu yona hedehedede wa kaniyona ede Yaubada natunao nige gonowana numa tabuna takisina se toletole.

Kaiteya ye sae kalili galewa basileiyana unai

(Maleko 9:33-37 yo 42-48; Luka 9:46-48 yo 17:1-2)

¹⁸ Huyana ne unai hekahekatao wa se laoma Yesu unai se henamai se wane, "Galewa basileiyana unai meta kaiteya ye sae kalili?" ² Yesu wawaya gagilina hesau ye yoganeiyama na luwadi wa unai ye hetolo, ³ na ye wane, "Ya hedede mamohoi kalimiyuna: Nige gonowana kwa lau galewa basileiyana unai kana siga kwa buigomiu kwa hemala doha wawaya gagilina ta. ⁴ Unai, kaiteya ye nuwa dobidobi doha wawaya ta meta iya ye sae kalili galewa basileiyana unai. ⁵ Na ena tamowai hesau wawaya gagilina doha teina wawaya ta ye yogaisini yau hesagu yena meta ye yogaisinigau. ⁶ Na ena tamowai hesau teina wawayao tausunumae-gau ta hesau ye woyalaei yababa unai, laulau te maisana ede kabo ye kamkamna kalili, na kabo weku lakilakina gadona ne unai se paihekahini na se dobiyei gabwatum ne unai se heyoli.

⁷ Ahani mo siya tanoubu ta tamowaidiyao, kabo kamkamna se hekalu, matawuwuna ede tamowai se woya hesuwala laedi yababa unai. Huya maudoina noho se laolaoma, na ahani mo siya noho ne yodi kaba laoma tamowaidi ne, kabo se kamkamna kalili. ⁸ Ena nimam o kaem se woya hesuwalalaego yababa unai, taba ku bolihai na ku gabaei. Ye namwa mo taba ku bunibuni o nimam o kaem kesekesega unai na ku lau ku mauli, na kabo ma tau udoudoim na ku lau kaiwa kalakalasinu. ⁹ Na ena matam ye woyalaego yababa unai, ku lamohai na ku gabaei. Ye namwa mo taba mata kesekesegam unai ku lau ku mauli, na kabo ma mata labulabuim na se gabalaego kaiwa kalakalasinu unai."

Mamoe tautaukwadalelena pilipilidaina

(Luka 15:3-7)

¹⁰ Na kabo Yesu ye hedede ye wane, "Tabu wawaya gagilidiyao †† kwa kitadobidobiyedi! Ya hededehe-masalaha kalimiyuna meta galewa ne unai yodi anelu siya huya maudoina yodi se kaikaibwada Tamagu unai. †††

¹² Yomi nuwatu idohagi? Taba tamowai hesau yona mamoe badodi handele kesega, na hesau ye taukwadalele, kabo hekadiyo wa ye tole namwanamwaedi kuduli wa udiyedi na ye lau kesega ye taukwadalele wa ye wasenei, e nige? ¹³ Ya hedede mamohoi kalimiyuna: Ena ye lobai, kabo kesega ta gwauyalana ye laki kalili, na kabo mamoe 99 maidanao wa. ¹⁴ Gonogonowana doha, Tamamiu galewa ne unai nige ye henuwa bena taba wawaya gagilina hesau ye taukwadalele yababa unai."

†† Wawaya gagilidiyao Yesu ye hetahetaladi lausoiso 10 yo 14 udiyedi, siya ede Yesu tausunumaena maudoidi, wawayao yo tamowai lakilakidiyao. ††† Kulikuli beyabeyadi hekadiyo lausoiso 11 se kuli: Tau Natuna ye laoma bena tamowai tautaukwadalele ye gilihaidi.

Taulaupwano idohagi kabo ta sagui

¹⁵ “Ena kam kaha † saha hesau yababana ye ginauli kalimyena, meta ku lau unai na kowa yo iya yomi labui mo matamiu yena yona laupwano ne ku hededehe-masalaha. Ena ye lapulaowa kalimwai, meta yababa yona teha unai ku gilihayako. ¹⁶ Na ena nige ye lapulaowa kalimwai, kabo tamowai kesega o labui ku haidi na maidamwao kwa lau iya unai. Unai kabo yom hede-hedede maudoidi se hemamohoyedi, doha buka tabuna ye hekatada ye wane, ‘Lauhegilu maudoidi meta tamowai labui o haiyona yodi hemamohoi ne unai kabo se dudulai.’ ^{††17} Ena nige ye henuwa ye lapulau udiyedi, kabo kwa laei dubu bodana udiyedi. Na ena nige ye lapulau udiyedi, meta iya kabo kwa kabi doha dagela tamowaina o yababa tauginaginauli yo takisi tautanotano yomi kabikabidi.

¹⁸ Hedehedede ta meta mamohoi, na hedehedede hesau ya hedede uyo kalimiuyena: Laulau saha kwa kawa namwanamwaei tanoubu ta unai, Yaubada kabo hinage ye kawa namwanamwaei, na laulau saha kwa kita heyababadi, Yaubada hinage ye kitaheyababadi. ^{††19} Yo ya hedede uyo kalimiuyena doha teina: Ena yomi labui tanoubu ta unai saha kwa talamyeyi na kwa kaibwadai, Tamagu galewa ne unai kabo ye ginauli yomiu. ²⁰ Mata wuwuna, ena tamowai labui o haiyona se laomagogoi yau hesagu yena, meta yau ede siya luwadi yena.”

Kada kaha yona yababa nuwatugabaena

²¹ Kabo Petelo ye laoma Yesu unai ye henamai ye wane, “Guiyau, ena kaliguyena kagu kaha hesau yababa saha ye ginauli, kabo ma hisa yona yababa ne ya nuwatugabaei? Ma kesega o ma haligigi-labui o ma hisa?” ²² Yesu ye hededebui ye wane, “Ya hededelaowa, nige bena ma haligigi-labui mo, na bena ma 77. ²³ Mata wuwuna galewa basileiyana kana kao ede doha teina: Wasawasa hesau yona taupaisowa siya gogo taukitahetetedi ye yogagogoidi na ye henuwa bena yodi paisowa kaniyodi se tole hemasalahadi. ²⁴ Yona hekasa ye hetubu ede moni baikidi 10,000 ^{††} taukabihagahagaina tamowaina se woyaiyama kalinawai. ²⁵ Nige gonowana ye hemaisa, ede wasawasa wa ye hedede bena taba tamowai wa ma mwanena yo natudiyao maudoidi, yo yona gogo maudoidi se lokunegabaedi na monina wa unai kana hagahaga wa se hedudulaidi. ²⁶ Tamowai wa ye tulibono dobi matana wa unai na ye kaibwada bigabigalau unai ye wane, ‘Ku katekamkamnaegau, na kagu hagahaga ta

† Kam kaha ede helem tausunuma Keliso unai. †† Laugagayo kaba henuwaisinina [Dutolonomi] 19:15 ‡ Hedehedede ta gonogonowana doha Mat 16:19 unai. Ena ta kulibui hedehedede kesega kesega unai meta kaniyona ede teina: Saha tanoubu ta unai kwa kauhekahini, kabo galewa ne unai hinage se kauhekahini. Na saha inai kwa yailigabaei, kabo galewa ne unai hinage se yailigabaei. ‡† Moni lakina doha Kina unai meta million kesega.

maudoidi kabo ya hedudulai uyoidi.’ ²⁷ Wasawasa wa tamowai ta ye katekamkamnaei ede kana hagahaga wa ye hededegabaedi, na ye kabigabaei ye lau.

²⁸ Na huyana tamowai wa ye pesa ye lau ede kalinaena taukaihagahaga tamowaina hesau ye kita kana hagahaga meta nige ye laki kalili. ^{††} Gadona unai ye kabihakahini ye nukugwadagwadaei na ye hedede kasokaso ye wane, ‘Kam hagahaga kaliguwai wa ku hemaisa uyoi!’. ²⁹ Kana kaha wa ye tulibono dobi matana wa unai na ye kaibwada katekamkamna ye wane, ‘Ku katekamkamnaegau, na kagu hagahaga ta kabo ya hemaisa uyoidiwa.’ ³⁰ Nige ye kitalau tamowai ne yona kaibwada wa unai, na ye laei ye hedede se tole numa tutugudu yena kana sigana kana hagahaga maudoidi wa ye hedudulai hegehedi. ³¹ Kana kahao hekadi se kita meta se nuwa yababa kalili, ede se lau wasawasa wa unai na saha ye tubu wa yona se hedehedede.

³² Kabo wasawasa wa taukaihagahaga kalinaena tamowaina wa ye yoganei uyoi na ye hededelau unai ye wane, ‘Kowa tamowai yabayababana! Ku kaibwadalaoma kaliguwai, unai kam hagahaga maudoina ya hededegabaei. ³³ Idohagi to nige gonowana kam kaha ne ku katekamkamnaei doha yau ya katekamkamnaego wa?’ ³⁴ Wasawasa wa ye kouyalayala kalili ede tamowai wa ye moselaei numa tutugudu taukitahetetena udiyedi na se tole numa tutugudu unai na se hekamkamna ye lau ee kana hagahaga maudoidi ye hedudulaidi.

³⁵ Ena nige nuwamiu mamohoidi udiyedi kami kahao yodi yababa kwa nuwatugabaedi, meta kabo Tamagu galewa ne unai yona kabikabigomiu ede doha teina.”

Inawase lauhekatana

(Maleko 10: 1-12)

19 Yesu yona hedehedede ta se gehe, kabo Galili ye laugabaei na ye lau Yudeya ye lage Yolidani sagasagana halitana kawasina unai. ² Na boda lakilaki se hemuliwatani, na menai ye henamwanamwadi.

³ Na Paliseya tamowaidiyao hekadi se laoma bena Yesu se lautonogi, na se henamaiyei se wane, “Gonowana taba tamowai hesau mwanena nuwatu saha hesau debanaena ye inawasei, o ye inawase gaibuimoei?” ⁴ Yesu ye hededebui ye wane, “Buka Tabuna unai nige kwa hasili meta tanoubu huya-hetubuna unai Tauginaulida ‘tau yo sine ye ginaulidi?’ ^{††5} Na ye hedede ye wane, ‘Teina debanaena kabo tau tamana yo sinana ye laugabaedi na ye lau mwanena maidana se miyakesega. Na kabo taudi labui se hemala buluma yo kwasina kesega.’ ^{††6} Unai siya nige tamowai labui, na se hemalako tamowai kesega mo. Unai, Yaubada saha ye tubei kesegai meta tamowai nige gonowana se hetata gwaligwali.”

†† Hagahaga wa lakina ede 100 denali, meta nawalai hasi paisowana maisana mayadai kesega denali kesega. Kina unai lakina ede doha tausani labui. ††† Genese 1:26 ††† Genese 2:24

⁷ Kabo Paliseya wa se wane, "Idohagi na Mose ye hedede meta gonowana tau hesau inawase pepwana ye kuli na ye mosei mwanena unai na ye hetamali ye lau?" ⁸ Yesu ye wane, "Mose ye talamyegomiu bena kwa inawase matawuwuna ede kwa nuwakwailolo kalili. Na iyamo tanoubu yona huyatubu unai meta nige doha teina. ⁹ Ya hededelaowa kalimiuyena: Ena hesau mwanena yona tawasola miyana ye kabinamwanamwaei na nige ye ganawali, na iyamo ye inawase gaibui na waihiu hesau ye tawasolai, meta tau ne ye ganawali."

¹⁰ Yona hekahekatao wa se hededelau unai se wane, "Ena teina ta tawasola miyamiana ede, ye namwa mo taba tabu ta tawatawasola."

¹¹ Yesu ye hededebui uyo ye wane, "Teina hedehede ta meta nige gonowana tamowai maudoidi se miyawatani, na siya kaiteyadi Yaubada ye hebayaodi meta kabo hedehede ta se miyawatani. ¹² Tatao hekadi nige se tawasola matawuwuna se labasidi meta kobokobosidi, na hekadiyo meta tamowai siya se hekobosidi, na hekadiyo meta yodi talam se ginaulidi Yaubada yona paisowa unai, debanaena ede nige gonowana se tawasola. Unai kaiteyadi gonowana hedehede ta se hai meta bena se hai."

Yesu wawayao gagilidi ye hedede henamwadi

(Maleko 10: 13-16; Luka 18:15-17)

¹³ Tamowai hekadiyao wawayao se laedima Yesu unai bena nimana ye tolesae kewadi yena yo yodi ye tapwalolo. Na yona hekahekatao tamowai wa se dilaidi bena tabu Yesu se hemohemode. ¹⁴ Yesu ye wane, "Wawayao ta bena se laoma kaliguyena, na tabu kwa hedede guduguidi. Mata wuwuna ede tamowai nuwadobidobina doha teina wawayao ta meta galewa basileiyana siya yodi." ¹⁵ Ede nimana ye tolesaedi wawayao wa kewadi yena yo ye hedede henamwadi, na magai ne ye laugabai ye lau.

Tamowai wasawasana hesau yona henamai Yesu unai

(Maleko 10: 17-31; Luka 18:18-23)

¹⁶ Kabo tamowai hesau ye laoma Yesu unai ye henamai ye wane, "Taulauhekata, taba laulau saha namwanamwana ya ginauli kabo mauli nige kana siga ya lobai?" ¹⁷ Na Yesu ye hededelau tamowai wa unai ye wane, "Idohagi to laulau namwanamwadiyao hesabadi ku henamaiyegau. Yaubada ye bom mo ye namwa. Ena ku henuwa bena mauli nige kana siga ku hai, meta laugagayo ku miyawatanidi." ¹⁸ Na hewali wa ye henamai ye wane, "Laugagayo sahasahadiyao?" Ede Yesu ye wane, "Tabu ku kaiunu, tabu ku ganawali, tabu ku kaiwahali, tabu tamowai hesau ku hegilugaibui, ¹⁹ yo tamam yo sinam ku hekasisiyeidi, hinage kam kaha hesau ku gadosisiyei doha kowa ku bom ku gadosisiyei uyoigo." ²⁰ Hewali wa ye hededebui ye wane, "Laugagayo maudoidi ta meta ya miyawatanidiko, na saha hesau meta nige sola ya miyawatani?"

²¹ Yesu ye wane, "Ena ku henuwa bena ku dudulai meta ku lau yom gogo maudoidi ku lokune gabaedi na monidiyao ku moseidi taudehadeha udiyedi, na galewa ne unai kabo yom wasawasa gogodiyao ku lobaidi. Na kabo ku laoma ku hemuliwatanigau." ²² Na hewali wa hedehede ta ye lapui ede ye nuwa yababa na ye dahalai, matawuwuna yona gogo meta se bado kalili.

Kaiteya kabo ye mauli

(Maleko 10: 23-31; Luka 18:24-30)

²³ Unai kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, "Ya hedede mamohoi kalimiuyena meta tamowai gogogodiyao yodi lusolalau galewa basileiyana unai meta ye kwailolo kalili. ²⁴ Na ya hedede uyo kalimiuyena meta kamela nige gonowana ye lusola diu duhana unai. Gonogonowana doha tamowai gogogona hinage nige gonowana ye lusolalau Yaubada yona basileiya unai."

²⁵ Yesu yona hekahekatao wa hedehede wa se lapui meta se siliyata ede se henamai se wane, "Kaiteya kabo gonowana ye mauli?"

²⁶ Yesu ye kitadudulailau kalidiyena na ye wane, "Tamowai se bom mo nige gonowana mauli se lobai, na Yaubada unai ginauli maudoidi meta gonowana."

²⁷ Kabo Petelo ye hededelau unai ye wane, "Hemuliwatanigo ta unai meta ginauli maudoidi ka nuwatu-gabaediko. Na maisamai ede saha kabo ka lobai?"

²⁸ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Ya hedede mamohoi kalimiuyena, ginauli maudoidi huyahehauhu uyoidi mayadaina ne unai kabo Tau Natuna yona telona saesaena unai ye tuli, meta komiu tauhemuliwatanigau ta kabo hinage telona badodi saudoudoi-labui udiyedi kwa tuli na Isalaela tamowaidiyao boga saudoudoi-labui ta kwa kitahetetedi. ²⁹ Yo kaiteyadi siya yodi numa, kadi kahao, loudiyao, tamadiyao, sinadiyao, natudiyao yo yodi tano se laugabaedi yau debaguyena, meta kabo se hai uyoidi se laki yo se bado kalili, yo hinage mauli nige kana siga meta kabo siya yodi. ³⁰ Na tamowai ta kitahesae useidi meta hekadi kabo se laoma se dobi, na tamowai ta kitadobidobiyei useidi wa meta hekadi kabo se laoma se sae."

Taupaisowa wine koyana unai hedehedededi

20 Na Yesu ye wane, "Galewa basileiyana heyasonina hesau ede doha teina: Koya tanuwagana hesau malatomtom yena ye lau yona taupaisowa ye haidi se laoma bena yona wine koyana unai se paisowa. ² Yona talam ye ginauli kalidiyena meta mayadai kesega paisowana ne unai meta kabo ye hemaisadi denali kesega. Kabo ye hetamalidi se lau se paisowa. ³ 9 kiloki yona teha wai ye uyo kaba loku- lokune magaina unai. Menai tamowai hekadi ye kitadi se totolo gaibu nige kadi paisowa. ⁴ Ye hededelau udiyedi se lau yona wine koyana wa unai se paisowa

yo kalidiyena ye wane, 'Maisa dudulaina unai kabo ya hemaisagomiu.' Ede se lau se paisowa. ⁵ Mayamayadai laki unai yo 3 kiloki meimeilahi unai hinage ye uyo na laulau kesekesegana wa ye ginauli uyo.

⁶ 5 kiloki meimeilahi unai ye uyo na tamowai hekadi ye lobai uyoidi se totolo gaibu. Ede ye henamaiyedi ye wane, 'Idohagi to mayadai udoudoina ta unai inai kwa totolo gaibu na nige saha hesau kwa ginauli?' ⁷ Se hededelau unai se wane, 'Mata wuwuna ede nige tamowai hesau ye haigai bena taba yona ka paisowa.' Kabo ye hedelau udiyedi ye wane, 'Komiu hinage kwa lau yogu wine koyana unai taupaisowa ne kwa paisowa saguidi.'

⁸ Paisowa kaiyawasi mahanana unai koya tanuwagana wa ye hededelau yona taupaisowa kadi tanuwaga wa unai ye wane, 'Yogu taupaisowa maudoidi ku yogagogoidima na yodi paisowa maisana ku moseidi. Taupaisowa mulita udiyedi ku hetubu ku lau ee taupaisowa baguna udiyedi ku kaiyawasi.' ⁹ Taupaisowa mulita awa kesega mo se paisowa wa se laoma ede maisadi denali kesega se hai. ¹⁰ Na taupaisowa ye haibagunai useidi wa yodi nuwatu meta bena kabo siya maisa lakilakina se hai, na iyamo maudoidi wa meta hinage denali kesega se hai. ¹¹ Maisadi wa se hai di na se kitadi meta denali kesega kesega ede se hetubu se hetalapili koya tanuwagana wa unai, ¹² se wane, 'Teina tamowai ta ku hai mulita useidi ta meta se paisowa awa kesega mo na kai meta ka paisowa mahana gigibwalina wa unai yo paisowa lakilakina ka ginauli mayadai udoudoina wa unai, na iyamo ku hemaisadi meta gonogonowana doha kai ku hemaisagai ta.' ¹³ Na koya tanuwagana wa ye hededelau kadi kaha hesau unai ye wane, 'Kehagu, nige hekasa yababana hesau ya ginauli o ya kao lupolupo kalimwai. Wau ku yali meta kabo denali kesega paisowana ku paisowa. ¹⁴ Maisam ta ku hai na ku lau, yogu hekasa ya ginauliyako meta kabo taupaisowa mulita maisana ya mosei doha kowa taupaisowa bagubagunana maisana ta. ¹⁵ Teina moni ta yau yogu moni, unai yogu dudulai gonowana saha ya hekasa meta kabo ya ginauli. O nuwana ku kaikalomagigilyedi matawuwuna ede ya kabinamwanamwaedi?'"

¹⁶ Yesu yona hedehehede wa gehena unai ye wane, "Na tamowai ta kitadobidobiyei useidi wa meta hekadi kabo se laoma se sae, na tamowai ta kitahesae useidi meta hekadi kabo se laoma se dobi."

Yesu yona boita hedehehedena ye hedede uyo

(Maleko 10: 32-34; Luka 18:31-34)

¹⁷ Huyana Yesu yona sae Yelusalema unai yona hekahekatao saudoudoi-labui wa ye woya hesuwaladi na ye hededelau udiyedi ye wane, ¹⁸ "Teina yoda sae Yelusalema ta unai meta Tau Natuna kabo se mosegabaei taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena udiyedi. Siya kabo se hegilu yo se hetamalilaei ye boita. ¹⁹ Yo kabo se mose laei dagela tamowaidiyao udiyedi kabo se talatalawasiyei, se pidili

yo se laei se hesataulo. Na mayadai hehaiyonana unai kabo Yaubada iya ye hetolouyoi."

Yamesi yo Yowane sinadi yona kaibwada Yesu unai

(Maleko 10: 35-45)

²⁰ Na kabo Sebedaiyo natunao ma sinadi se laoma Yesu unai, na sinadi wa ye tulibono dobi na ye hededelau Yesu unai taba gonowana yona kaibwada ye ginauliwatani. ²¹ Yesu ye wane, "Yom kaibwadana ede saha?" Sinebada wa ye wane, "Taba gonowana ku hedede nonohai meta yom basileiya unai kabo natuguwao labui ta hesau tehatutum ne unai ye tuli yo hesau tehaseuseulim ne unai ye tuli." ²² Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Saha kwa kaikaibwadai ta meta nige kabina kwa kata! Keyaka † unai kabo ya numa meta gonowamiu kabo unai kwa numa?" Ede se wane, "Kai gonowamai." ²³ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Kagu keyaka ta kabo komiu hinage unai kwa numa, na bena tehatutugu o tehaseuseuligu yena kwa tuli meta yau nige gonowana ya hekasa. Teina kabatuli ta meta tamagu ye kabinonohaidiko yona kaisunuwa tamowaidiyao siya yodi."

²⁴ Yamesi yo Yowane yodi hedehehede wa hekahekatao hekadiyo wa se lapui ede se kouyalayala. ²⁵ Ede Yesu ye yogagogoidima na ye hededelau udiyedi ye wane, "Kabina kwa kata meta dagela tamowaidiyao yodi wasawasa saesaediyao yo yodi tauwoyawoya tamowaidi lakilakidiyao yodi lina gigibwalina yo bayabayaona unai yodi tamowai se linaedi. ²⁶ Na komiu yodi laulau ta tabu kwa laulauyeidi. Na ena hesau luwamiu yena ye henuwa bena hesana ye sae yo ye laki meta iya bena ye hemala heyayai tauhaina tamowaina. ²⁷ Yo kaiteya ye henuwa bena ye bagunaegomiu meta iya taba ye hemala yomiu taupaisowa tamowaina. ²⁸ Doha ede Tau Natuna ye laoma nige bena tamowai iya yona se paisowa, na iya bena tamowai yodi ye paisowa yo kabo yona mauli ye mosegabaei yo unai tamowai maudoidi ye hemaisahaidi na se mauli."

Taumatagibugibu labui matadi se lala

(Maleko 10: 46-52; Luka 18:35-43)

²⁹ Huyana Yesu maiyana hekahekatao Yeliko se laugabaei meta boda lakilaki se hemuliwatanidi. ³⁰ Keda wa dedekana unai meta taumatagibugibu labui se tutuli. Wasa se lapui meta Yesu kabo keda ne unai ye laoma ye lau, ede kalina lakilaki unai se yogayoga se wane, "Guiyau Dawida natuna, ku katekamkamnaegai." ³¹ Na boda wa taumatagibugibu labui wa se dilaidi se wane, "Kwa taumodimodiya, kwa kaiyawasi!" Na nige se modelau udiyedi, na se yogahi lakilaki uyo se wane, "Guiyau, Dawida Natuna e, ku katekamkamnaegai!" ³² Kalinadi wa Yesu ye lapui ede ye kaiyawasi ye yoganeidi na ye henamaiyedi ye wane, "Saha kwa

† *Keyaka unai kabo ye numana ye hetahetalausei ta meta kamkamna lakilaki kalilina kabo unai ye lulau.*

henuwa bena yomiu ya ginauli?"³³ Se hededelau iya unai se wane, "Guiyau, ka henuwa bena matamaiyao ta se lala yo ka kaikewa."³⁴ Yesu ye katekamkamnaedi ede ye kabilau matadiyao wa udiyedi, na mahanana ne unai matadiyao wa se lala yo se kaikewa, na se tolo ede Yesu se hemuliwatani.

Yesu yona sae Yelusalema unai boda lakilaki se hailobai

(Maleko 11:1-11; Luka 19:28-40; Yowane 12:12-19)

21 Huyana se laoma Yelusalema se hanahanawui se lage Betepage Olibe koyana unai, kabo Yesu yona hekahekatao labui ye hetamalidi se lau,² na ye hededelau udiyedi ye wane, "Kwa lau magari matamiu ne unai. Menai kabo donki ma natuna se paihekahinidi kwa kitadi. Kwa yailihaidi na kwa laedima kaliguwai.³ Ena tamowai hesau saha ye hedede kalimiuvena, meta kwa hededelau unai kwa wane, 'Guiyau ye henuwadi. Kabo mahanana ne unai ye talamgabaeidi.'" ⁴Teina laulau ta ye tubu bena peloweta saha ye hedede nonohaiyako wa ye laoma ye mamohoi. ⁵Ye wane,

"Kwa hededelau Saiyoni † natunao udiyedi,
'Kwa kita yomi wasawasa ye laolaoma kalimiuwai,
ye nuwadobidobi yo donki unai ye gelu,
na donkina ne meta donki natuna.'" ⁶Hekahekatao labui wa se lau ede saha Yesu ye hedede kalidiyena wa se ginauliwatani. ⁷Donki wa ma natuna se laedima kabo kadi lulu se haigabaeidi na se yesedi donki wa kewadi yena kabo Yesu ye tulisae donki natuna wa kewana ne unai. ⁸Boda lakilaki kadi lulu se haigabaeidi na se yesedi keda wa unai yo hekadi se lau kaiwa lagadiyao gagigagilidi ma lugulugudi se bolihaidi na se laoma keda wa unai se yesedi. ⁹Kabo boda lakilaki wa se baguna yo se mulita na se heyoheyoga se wane,

"Hosana, †† Dawida Natuna!"
"Ka hedebasaego, kowa Guiyau hesana ena ku laoma!"
"Hosana saesae kalilina!"
¹⁰Huyana Yesu ye mwalaesae Yelusalema meta magari wa tamowaina maudoidi se siliyata na se henahenamai uyoidi se wane, "Teina kaiteya tamowai ina?" ¹¹Boda wa se hededelau udiyedi se wane, "Teina ta Yesu, iya peloweta Nasaleta tamowaina, Galili unai ye laoma."

"Hosana, †† Dawida Natuna!"

"Ka hedebasaego, kowa Guiyau hesana ena ku laoma!"

"Hosana saesae kalilina!"

¹⁰Huyana Yesu ye mwalaesae Yelusalema meta magari wa tamowaina maudoidi se siliyata na se henahenamai uyoidi se wane, "Teina kaiteya tamowai ina?" ¹¹Boda wa se hededelau udiyedi se wane, "Teina ta Yesu, iya peloweta Nasaleta tamowaina, Galili unai ye laoma."

Yesu taulokulokune numa tabuna bakubakuna unai ye henaku hepesadi

(Maleko 11:15-19; Luka 19:45-48; Yowane 2:13-16)

¹²Yesu ye lusae numa tabuna unai na taulokulokunegabae yo tauhemahemaisa ye henaku hepesadi yo moni taulaulauhedudu ‡ yodi hatahata ye buikahalaidi

† Yelusalema hesana hesau ede Saiyoni. †† Hosana kaniyona ede 'Ku saguigai!', na Yesu yona huya ena Dius tamowaidiyao meta hedebasae unai se hepaisowa. ‡ Taulaulauhedudu yodi paisowa

yo bunebune taulokulokunegabaidi yodi kabatuli ye buikahalaidi. ¹³Ye hededelau udiyedi ye wane, "Peloweta Yaubada kalinana ye kulihemasalahayako meta, 'Yogu numa ta kabo hesana se katai ede kabat- apwalololo numana'

(Aisaiya 56:7)

, na yomi kabikabina ta meta doha 'taukaiwahali yodi kaba kenowadam duhana'."

(Yelemaiya 7:11)

¹⁴Taumatagibugibu yo tamowai kaediyao yabayababadi se laoma numa tabuna wa unai na Yesu ye henamwanamwadi. ¹⁵Na numa tabuna bakubakuna wa unai wawayao Yesu se nokonokoei se wane, "Hosana Dawida Natuna!" Na taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena laulau gigigigibwalidi yo namwanamwadi Yesu ye ginaulidi wa se kitadi yo wawayao yodi hedebasae wa se lapui meta se kouyalayala kalili. ¹⁶Se henamaiyei se wane, "Wawayao ta saha se hedehedede ta ku lapui, o nige?" Yesu ye wane, "Aa, na komiu sola nige kulikuli tabuna unai kwa hasili? Doha ye wane, 'Wawayao yo wawayao bedabedalidi ku hepaisowadi na kabo sopadi yena kowa se nokoeigo yo se hedebasaego.'" ¹⁷Kabo boda wa ye laugabaeidi na magari lakilakina wa ye pesagabaei ye lau Betani unai ye keno kwaduwalidi.

(Same 8:2)

Yesu kaiwa hesau ye hedede kita

(Maleko 11:12-14 yo 20-24)

¹⁸Malatmtom gagilina unai yona seuyo magari lakilakina wa hesabana na keda wa unai ye tauhasahasali. ¹⁹Na kaiwa hesau hesana ede fig keda wa dedekanaena ye totolo ye kita ede ye lau kaiwa wa unai na ye kita meta kaiwa wa lugu gaibuna ye kuyawa na nige kaniyona. Ede ye hededelau kaiwa wa unai ye wane, "Kowa taba nige huya hesau ku kaniyo uyo." Mahana ne unai kaiwa wa ye wowoya. ²⁰Yona hekahekatao saha ye tubu wa se kita meta se noko kalili. Se henamai se wane, "Idohagi na kaiwa ta ye wowoya mwamwayau?" ²¹Yesu ye hededebui udiyedi ye wane, "Ya hedede mamohoi kalimiuvena, ena kwa sunuma na nige unai kwa nuwa labulabui, kabo laulau saha kaiwa ne unai ye tubu ta hinage gonowana kwa ginauli. Nige ye bom mo, na hinage gonowana kwa hededelau kuduli ne unai kwa wane, 'Ku tudobiyei uyoigo gabwa ne unai!', meta gonowana kabo ye tubu. ²²Ena kwa kawamamohoi kabo ginauli sahasaha tapwalolo ena kwa kaibwadaidi kabo kwa haidi."

meta dagela monidiyao se hai na numa tabuna monina unai se hedudu.

Yesu yona dudulai henamaina

(Maleko 11:27-22; Luka 20: 1-8)

²³ Yesu ye seuyo numa tabuna wa unai na bakubaku-na unai ye hetubu ye lauhekata, na taukaitalasam tauwoyaidi yo magari babadadiyao se laoma iya se henamaiyei se wane, "Kaiteya yona gigibwali yena teina laulau ta ku ginaulidi, yo kaiteya yom dudulai ye haiyawa na taulokulokune wa ku henaku hepesadi?"
²⁴ Yesu ye hededelau kalidiyena ye wane, "Yau hinage kabo henamai hesau ya henamaiyeigomiu. Ena yogu henamai ta kwa bui, meta kabo kaiteya yona gigibwali yena teina laulau ta ya ginaulidi ta kabo ya hededehe-masalaha kalimiuwai. ²⁵ Yowane yona hebahebabatiso paisowana meta haedi ye laoma, o kaiteya ye mosei? Yaubada ye mosei o tamowai se mosei?" Se bom kalidiyena se hetahetala se wane, "Taba ta wane, 'Yaubada unai ye laoma', kabo iya ye wane, 'Idohagi to nige kwa kawa mamohoyei?' ²⁶ Ena taba ta wane, 'Tamowai udiyedi ye laoma', meta boda ta ta matausiyeidi matawuwuna ede siya se kawa mamohoi meta Yowane iya peloweta." ²⁷ Ede se hededelau Yesu unai se wane, "Nige kabina ka kata." Unai ye hededelau udiyedi ye wane, "Yau hinage taba nige ya hededehe-masalaha haedi yogu gigibwali yo yogu dudulai ta ya haidi na laulau ta ya ginaulidi."

Natu labui heyaheyasonidi

²⁸ Kabo Yesu ye hedede uyo babadao wa udiyedi ye wane, "Hage kwa nuwatu hekasa, taubada hesau meta natunao labui. Kabo ye hededelau taubaguna wa unai ye wane, 'Natugu, ku lau yoda wine koyana unai ku paisowa.' ²⁹ Ye wane, 'Taba nige ya lau.' Iyamo muliyena nuwana ye bui ede ye lau ye paisowa. ³⁰ Kabo tama-di wa ye lau natuna helabuina wa unai ye wane, 'Ku lau yoda wine koyana unai ku paisowa.' Natuna wa ye wane, 'Aa, tamagu, kabo ya lau.' Na iyamo nige ye lau." ³¹ Kabo Yesu ye henamaiyedi ye wane, "Natu sahasahana tamana yona nuwatu ye lauwatani?" Se wane, "Natu taubaguna wa." Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Ya hedede mamohoi kalimiyena, tauyababa doha takisi tautanotano yo sinesineo taudiyao se lokulokune gabaedi moni hesabana, siya kabo se lusola bagunalau Yaubada yona basileiya unai na kabo komiu, matawuwuna siya meta doha taubaguna wa. ³² Mata wuwuna Yowane ye laoma kalimiyena mauli dudulaina kamwasana ye hekitagomiu, na nige kwa kawa mamohoyei, na takisi tautanotano yo sinesineo taudiyao se lokulokune gabaedi moni hesabana, siya se bom mo se kawa mamohoyei. Yodi nuwabui ta kwa kita, na iyamo nige kwa nuwabui yo kwa kawa mamohoi."

Wine koyana taukitahetetena heyaheyasonidi

(Maleko 12:1-12; Luka 20: 9-19)

³³ Kabo Yesu yona hedehedede babadao wa udiyedi ye tubei ye wane, "Teina hinage heyaheyasoni hesau ta kwa lapui. Tano hesau tanuwagana yona wine koyana ye kumai, ye ganahetakikili, yo yona wine kaniyodi kabatamtam yo koya yona kabayaiyaiwa ye ginaulidi. Kabo yona wine koyana ye moselae koya taupaisowa hekadiyo udiyedi se kitahetete na kabo ye lau ye kadau. ³⁴ Wine huyagigidi nawalaina ye lage ede yona heyayai tauhaidi ye hetamalidi se lau wine koyana taukitahetetena wa udiyedi kabo koya tanuwagana yona wine se giginonohaidiko wa bena se haidi. ³⁵ Na koya taukitahetetena wa heyayai tauhaidi wa se kabihekahinidi, hesau se bibi gwadagwadai na hesau se koihemwaloi yo hesau se hekalaweku ede ye mwaloi. ³⁶ Koya tanuwagana yona heyayai tauhaidi katubadodi ye hetamalidi se lau, na koya taukitahetetena wa hinage laulau kesekesegana wa se ginauli kalidiyena. ³⁷ Unai gehegehena meta iya ye bom natuna ye hetamalilaei kalidiyena, na ye wane, 'Natugu ta kabo se hekasisiyei na yoma lausoi soi dudulaina se mosei.' ³⁸ Huyana koya taukitahetetena wa koya tanuwagana natuna wa se kita meta se wane, 'Teina tau ta meta iya tamana lauhedamaina ede, kwa laoma ta unuhemwaloi na yona gogo maudoidi meta kabo ta tanuwagaidi.' ³⁹ Ede se hai na koya ganana wa unai se gabahepesa na se koihemwaloi. ⁴⁰ Unai hage, kwa nuwatui ena wine koyana tanuwagana ye uyoma meta kabo saha ye ginauli wine koyana taukitahetetena ne udiyedi?" ⁴¹ Boda wa se wane, "Teina tamowai yodi laulau yabayababadi ta kabo ye haidi na ye unuhemwaloidi. Na wine koyana ne kabo ye mose hekawalaei taukitahetete hekadiyo udiyedi. Ena wine kaniyodi huyagigidi nawalaina ye lage, siya kabo gonowana wine kaniyodi wa yona teha se moselaei koya tanuwagana unai." ⁴² Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Kulikuli tabudiyao udiyedi teina hedehedede ta kwa hasili o nige? 'Taukabinuma weku se laukwatakwataei usei wa meta ye hemala kabakabinuma wekuna namwanamwana yo saesae kalilina. Teina ta meta Yaubada ye ginauli, na matada ena kitakitana meta ye namwa kalili.'" (Same 118:22, 23)

⁴³ Unai ya hededelaowa kalimiyena: Yaubada yona basileiya meta kabo kalimiyena ye haigabae na ye moselae tamowai hekadiyo udiyedi, siya kabo se paisowai na kaniyo namwanamwadi se masalaha. ⁴⁴ Ena hesau ye bekudobi weku ne unai kabo ye talugodugodu, na ena weku ne ye bekudobi tamowai hesau kewana ena meta kabo ye kaihesolusolu." ⁴⁵ Taukaitalasam saesaedi yo Paliseya tamowaidiyao

Yesu yona heyaheyasoni wa se lapuidi ede kabina se kata meta siya kadi hedehedede. ⁴⁶ Unai kamwasa se wase kabo taba idohagi na Yesu se hai, na iyamo boda wa se matausiyeidi matawuwuna ede siya se hedede meta iya peloweta.

Hetahetawasola kaikaigogona heyaheyasonina

(Luka 14:15-24)

22 Kabo Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede uyoit tamowai lakilakidiyao wa kalidiyena ye wane, ² "Galewa basileiyana kana kao ede doha wasawasa hesau natuna yona tawasola kabinonohana ye kabinonoha. ³ Kabo yona heyayai tauhaina ye hetamalidi se lau kana taumana udiyedi na se hededelau udiyedi bena se laoma tawasola kaikaigogona ne unai, na iyamo se laukwatakwa. ⁴ Ede yona heyayai tauhaina hekadiyao hinage ye hetamalidi se lau na ye wane, 'Kwa hededelau taulaoma ne kalidiyena meta kai yo yogu bulumakau sinisibudi namwanamwadiyao ya ligadi yo ya kabinonohaidiko. Unai bena taba kwa laoma hetahetawasola kaikaigogona ta unai.' ⁵ Na taumana ne nige se lapulau tautauwasa wa udiyedi na se bom mo yodi nuwatu se lauwatanidi, hekadi se lau yodi koya na hekadi se lau yodi sitowa. ⁶ Yo hekadiyo heyayai tauhaidi wa se kabihekahinidi na se bibidi yo se koihemwaloidi. ⁷ Na saha ye tubu wa wasana, wasawasa wa ye lapui meta ye kouyalayala kalili. Unai yona tauiyala tamowaidiyao ye hetamalidi se lau taukaiunu wa se koihemwaloidi yo yodi magari wa se gabu.

⁸ Kabo wasawasa wa ye hededelau yona heyayai tauhaidi wa udiyedi ye wane, 'Hetahetawasola kaina wa se kabinonohaiyako, na taumana ya hededelau udiyedi wa nige se mode, unai ede nige se laoma. ⁹ Unai kwa lau keda udiyedi tamowai kwa kitadi meta kwa hededelau udiyedi na se laoma hetahetawasola kaikaigogona ta unai.' ¹⁰ Kabo heyayai tauhaidi wa se lau magari lakilakina kedana maudoidi udiyedi tamowai namwanamwadi yo yabayabadiyao se lobaidi meta se woyagogoidima ede kaba hetahetawasola numana wa se hemwayau.

¹¹ Na kabo wasawasa wa ye laoma ye mwalae numa wa unai bena taumana wa ye kitadi, na luwadi yena tamowai hesau ye kita meta nige hetahetawasola kwamana ye likwa. ¹² Ede ye henamaiyei ye wane, 'Kehagu, idohagi to ku laoma teinai na hetahetawasola kwamana nige ku likwa?' Na tamowai wa nige saha hesau ye hedede. ¹³ Kabo wasawasa wa ye hededelau yona heyayai tauhaina hekadiyo udiyedi ye wane, 'Tamowai ta nimana yo kaena kwa paidi na kwa gabahepesa masigili ne unai, temenai kabo ye doudou yo gadigadina ye kapuyahisidi.'" ¹⁴ Yesu yona hedehedede wa ye hegehe ye wane, "Yaubada ye hedede bena boda se laoma, na iyamo tamowai hisa mo se talam ede se laoma."

Takisi tolona henamaina unai Paliseya se kaipate bena

Yesu se lupohai

(Maleko 12:13-17; Luka 20: 20-26)

¹⁵ Na kabo Paliseya bodana wa se laomagogoi na se koitalaliu bena taba idohagina kabo Yesu se lupoi na yona hedehedede yena ye laupwano, na unai kabo se hegilu. ¹⁶ Kabo Paliseya bodana kadi hewahewaliyo yo Heloda kana boda tamowaidiyao se hetamalidi se lau Yesu unai, se wane, "Taulauhekata, kabina ka kata meta kowa laulau dudulai tamowaina yo mamohoi yo dudulai yena Yaubada yona laulau miyamiyadi ku laulauheketaedi, matawuwuna tamowai maudoidi ku hekasigi gogoidi na nige ku modelau kadi kao yo yodi laulau udiyedi. ¹⁷ Hage yom nuwanuwatu saha ku hedede kalimaiyena: Gonowana takisi ka tole Sisa unai, o nige?" ¹⁸ Na yodi nuwatu yababana wa Yesu kabina ye katako ede ye hededelau udiyedi ye wane, "Komiu taukailupolupo tamowaidiyao. Idohagi to kwa kaipate bena kwa lupohaigau? ¹⁹ Hage takisi kabahemahe-maisa monina hesau kwa hekitagau." Ede denali kesega iya se hekita. ²⁰ Na ye henamaiyedi ye wane, "Kaiteya tautauna yo hesana se kulidi denali ta unai?" ²¹ Ede se wane, "Sisa." Kabo ye hededelau udiyedi ye wane, "Saha Sisa yona meta kwa mosei Sisa unai, na saha Yaubada yona meta kwa mosei Yaubada unai." ²² Yesu yona hedehedede wa se lapui meta se siliyata yo se nuwanuwatu kalili ede se laugabaei.

Boita tolouyona hedehededena

(Maleko 12:18-27; Luka 20: 27-40)

²³ Mayadai kesekesegana ne unai Sadusiya bodana se laoma Yesu unai. Sadusiya tamowaidiyao meta boita tolouyona nige se kawa mamohoiyei. Na se henamaiyei se wane, ²⁴ "Taulauhekata, Mose ye hedede meta ena tamowai hesau ye tawasola na nige natuna na ye boita, meta kana kaha kabo kwabuli ne ye tawasolai. Ena natuna meta kabo se hedede waihiu ne mwanena bagubagunana wa natuna. ²⁵ Sinebada hesau natunao tatao badodi haligigi-labui. Taubaguna ye tawasola nige natuna, na ye boita, ede kana kaha helabuina kwabuli wa ye tawasolai. ²⁶ Laulau kesekesegana ta ye tubu kalinawai ye lau hehaiyonadi wa unai ye lau ye dobi ee gehena hehaligigi-labuidi wa unai, ²⁷ kabo waihiu wa hinage ye boita. ²⁸ Unai hage ku hedede na ka lapui: Tolouyo unai meta waihiu ta mwanena ede kaiteya? Mata wuwuna ede tatao haligigi-labui wa waihiu ta se tawasolai." ²⁹ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Yomi nuwatupwano ta kaniyona ede kulikuli tabudiyao yo Yaubada yona gigibwali meta nige kabidi kwa kata. ³⁰ Mata wuwuna ede tolouyo huyana unai meta taba nige tamowai se tawasola uyo, yo taba nige natudiyao se hetawasola uyoidi, na tau-

† Ena Yesu ye hedede bena takisi se hemaisa Sisa unai, meta kabo Diu tamowaidiyao se koipiliyei. Na ena ye wane, nige, kabo Heloda kana bodao iya se koipiliyei.

tolouyo meta siya kabo kadi kao ede doha galewa ane-ludiyao. ³¹ Na boita tolouyona hedehededenana unai meta Yaubada kalinana kulikuli tabuna udiyedi kwa hasilidi e nige, ³² doha ye wane, 'Teina mayadai ta yau ede Abelahama yona Yaubada, Isako yona Yaubada, yo Yakobo yona Yaubada hinage.'

(Pesahai bukana [Esodo] 3:6)

Tamowai haiyona ta buluma unai se boitako. Na Yaubada meta nige tauboiboita yodi Yaubada, na iya taumaumauli yodi Yaubada. Unai ye masalaha meta tamowai haiyona ta siya ede sola se maumauli galewa ne unai." ³³ Yona lauhekata hedehedede bodana wa se lapui meta se siliyata kalili.

Laugagayo saesae kalilina

(Maleko 12:28-34; Luka 10: 25-28)

³⁴ Paliseya bodadi se lapui meta Sadusiya bodana wa Yesu ye hedede hemwanoudiko ede se laomagogoi, ³⁵ na luwadi ne unai hesau meta iya laugagayo kabina taukata kalili na ye henuwa bena henamai hesau unai Yesu ye lupoi. ³⁶ Ede ye wane, "Taulauhekata, laugagayo sahasahana meta iya laugagayo lakilaki kalilina ede?" ³⁷ Yesu ye hededelau unai ye wane, "Guiyau yom Yaubada ku gadosisiyei ma nuwam maudoina, yaluwam maudoina, yo yom nuwanuwatu maudoina hinage. ³⁸ Teina meta iya laugagayo bagubagunana yo lakilaki kalilina ede. ³⁹ Yo helabuina meta doha bagubagunana ne: Kam kaha hesau ku gadosisiyei doha kowa ku bom ku gadosisiyei uyoigo. ⁴⁰ Mose yona laugagayo yo peloweta yodi kulikuli maudoidi yodi wuwu ede teina laugagayo labui ta."

Keliso meta iya kaiteya natuna?

(Maleko 12:35-37; Luka 20: 41-44)

⁴¹ Yesu Paliseya wa ye kitadi se totolo ede ye henamaiyedi ye wane, ⁴² "Yomi nuwatu ede saha? Keliso meta iya kaiteya? Yo iya kaiteya natuna?" Se wane, "Iya meta Dawida natuna." ⁴³ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Idohagi to Yaluwa Tabuna yona gigibwali yena Dawida ye hedehede na Keliso ye kawaguiyauyei? Doha ye wane,

⁴⁴ 'Guiyau ye hededelau yogu Guiyau unai ye wane, "Nima tehatutugu unai ku tuli kana siga kam waiunu ya toledobiyeidi kaem gunina ena se hemala kaem kabatolena.""

(Same 110. 1)

⁴⁵ Ena taba Dawida ye kawaguiyauyei, idohagi to bena iya Dawida natuna?" ⁴⁶ Nige gonowana hesau ye hedede bui Yesu unai, na tenem mayadaina ne unai na ye lau meta nige tamowai hesau henamai hesau unai bena Yesu ye lupoi uyo.

Yesu tamowai ye guguyaidi tauwoyawoya yodi kailupolupo tabu se miyamiyaedi

(Maleko 12:38-40; Luka 11:43 yo 46; Luka 20: 45-47)

23 Na kabo Yesu ye hededelau bodana wa yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, ² "Laugagayo taulauhekataena yo Paliseya bodana, siya meta Mose yona kulikuli tabudiyao taukitahekasa namwanamwaedi yo taulauhekataedi. ³ Unai saha se hedede ne bena kwa miyawatanidi, na laulau saha se ginaulidi meta tabu kwa laulauyeidi, matawuwuna ede saha se laulau hekataedi meta nige se miyamiya watanidi. ⁴ Laugagayo bayabayaodi se ginaulidi bena taba tamowai se miya watanidi, siya meta doha bahebahe polopolohedi se tolesaedi tamowai kewadi yena na se baheidi, iyamo siya nige gonowana nimadi se helele laedi bena se saguidi.

⁵ Ginauli maudoidi se ginaulidi meta bena kabo unai tamowai se kita henamwadi. Laugagayo hedehedede diyao kulikulidi kabausaidi ne se helaki gaibuidi na se pai hepatudi debadi yo nimadi udiyedi, † yo kadi kwama pasadiyao se heloha gaibuidi. †† Yo kaikaigogo lakilakidiyao yo sunago udiyedi meta se henuwa bena kabatuli namwanamwadiyao udiyedi se tuli. ⁷ Na ena se lau kaba lokulokune magaidiyao udiyedi se henuwa bena tamowai se laoma ma hekasisidi se lautokiyedi na se kawa yawwedo yo se kawa tanuwaga ‡ udiyedi.

⁸ Na komiu tabu se kawa tanuwaga kalimiuyena, matawuwuna kami tanuwaga kesega ede yau, na komiu meta doha boga kesega. ⁹ Tabu tanoubu ta tamowaina hesau kwa katai meta iya tamamiu, matawuwuna tamamiu kesega ede galewa ne unai. ¹⁰ Yo hinage komiu tabu hesamiu se katai meta taulauhekata, matawuwuna tauhekatagomiu kesega ede Keliso. ¹¹ Kaiteya luwamiu yena ye sae kalili meta iya bena ye hemala yomi heyayai tauhaina. ¹² Kaiteya ye bom ye toleisini uyo meta Yaubada kabo ye toledobiyei, na kaiteya iya ye nuwa dobidobi meta Yaubada kabo iya ye toleisini."

Yesu tauwoyawoya ye guguyaidi

(Maleko 12:40; Luka 11:39-52 yo 20: 47)

¹³ Kabo Yesu ye wane, "Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Kabo kamkamna lakilakina kwa hekalu! Tamowai yodi lulau galewa basileiyana meta kwa gudu kaliliyei. Komiu taba nige kwa lulau galewa basileiyana, na kaiteyadi se henuwa bena se lusola meta kwa hekahekaiyawasidi. †

† Kabikabi ta meta laugagayona Yaubada unai ye laoma. Laugagayo kaba henuwaisinina bukana (DEU) 6:8 unai ta lobai. †† Kwama pasadiyao meta hinage Yaubada yona laugagayo hesau, Hasili yawasi bukana (NUM) 15:38 unai ta lobai. ‡ Dius kalinadi yena meta se wane 'Rabbi', kaniyona ede tanuwaga o taulauhekata. †† Kulikuli beyabeyadi hekadiyo lausoiso 14 hinage se kuli doha tenem: Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bo-

¹⁵ Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Kabo kamkamna lakilakina kwa hekalo! Kwa lau teha maudoina kwa tauhetakikilidi bena tamowai kwa nuwakoidi, na ena hesau ye nuwabui na ye hemala kami kaha hesau, yona laulau kabo se yababa kalili na kabo komiu, na iya kabo ye lau kaiwa kalakalasin doha komiu.

¹⁶ Ahani mo komiu, tauwoyawoya matagibugibudi! Kwa hedede kwa wane, 'Ena tamowai hesau ye kaigwala numa tabuna ne unai meta yona kaigwala ne nige mamohoina, na ena tamowai hesau ye kaigwala numa tabuna golena ne unai meta nige gonowana ye bui uyo.' ¹⁷ Komiu taumatagibugibu yo tamowai yauyaulediyao! Ginauli saha meta ye sae kalili, gole ne o numa tabuna yona tabu ne debanaena gole ne ye tabu? ¹⁸ Yo hinage kwa hedede kwa wane, 'Ena tamowai hesau ye kaigwala kaitalasam kabagabuna ne unai meta nige mamohoi, na ena tamowai hesau ye kaigwala kaitalasam udiyedi meta yona kaigwala ne nige gonowana ye bui uyo.' ¹⁹ Komiu tamowai matagibugibudiyao! Kaitalasam gogodiyao kabahetabudi ede kaitalasam kabagabuna. Unai kaitalasam kabagabuna ye sae kalili na kabo kaitalasam gogodiyao. ²⁰ Unai ede ena tamowai hesau ye kaigwala kaitalasam kabagabuna ne unai, meta hinage ye kaigwala ginauli maudoidi kewana ne unai se toledi wa udiyedi. ²¹ Na ena kaiteya ye kaigwala numa tabuna ne unai, meta hinage ye kaigwala Yaubada unai, iya meta numa tabuna ne unai taumiya. ²² Yo ena kaiteya ye kaigwala sae galewa ne unai meta ye kaigwala Yaubada yona telona unai, yo hinage telona ne unai tautuli ne.

²³ Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Laugagayo lakilakidi kwa tolehesuwaladi, na laugagayo gagigagilidi kwa toleisinidi. Doha yomi koya uwauwadi gagilidiyao † udiyedi yomi taiti kwa toledi, na laugagayo nuwanuwatudiyao lakilakidi nige kwa lauwatanidi, siya ede laulau dudulai, katekamkamna, yo sunuma. Taba laugagayo gagilidi ne tabu kwa nuwaluluhiyei na hinage laugagayo lakilakidi ta bena kwa miyawatanidi. ²⁴ Komiu tauwoyawoya matagibugibudiyao! Kami waila udiyedi nabugala kwa hekona gabaei na iyamo kamela meta kwa tonoli. ††

---

dana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Wabuwabu kwa lupoidi na yodi numa kwa haidi kwa tanuwagaidi. Na kabo kwa lau tamowai matadi yena yomi tapwalolo kwa helohadi. Unai hekamkamna lakilaki kalilina kabo kwa lobai.

† Koya uwauwadi gagilidi meta siya ede kai kaba hepanedi, na Dimdim yodi hesa ede 'mint, dill, cummin'. Kalina Saliba yoda hesa ede 'saiyala'. †† Kamela meta laugagayo, Dius tamowaidi nige gonowana se kaidi (LEV 11:4). Nabugala yo kamela hedehedededi ta kaniyona ede, "Yababa gagilidi kwa kaihaleidi, na yababa lakilakidi kwa ginaulidi."

²⁵ Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Kami keyaka yo gaeba ‡ dageladiyao kwa deuli namwanamwaedi, na kalodiyao ne udiyedi meta mahimahihi yo nuwatu uyo se hemwayaudi. ²⁶ Komiu Paliseya matagibugibudiyao! Kami keyaka yo gaeba kalodiyao ne kwa deuli bagu-naidi na dageladiyao ne kabo hinage se a'a.

²⁷ Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Mata wuwuna ede kami kao meta doha bwayabwaya dagelana se deuli he'a'a na se pokahu heposiposi na iyamo kalona ne unai meta boha yo tauboiboita siliyadi ye mwayau. ²⁸ Unai hinage komiu kami kao ede doha bwayabwaya ne: Tamowai se kitagomiu meta bena komiu miyamiya dudulaidi tamowaidiyao, na iyamo nuwakalomiu yena meta laulau lupolupo yo nuwatu yabayababadiyao se mwayau.

²⁹ Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Peloweta bwayabwayadi kwa kabi namwanamwaedi yo heki-hekinoidiyao kwa hetolodi, yo laulau dudulai tamowaidiyao bwayabwayadi kwa hepasa namwanamwaedi. ³⁰ Na kwa wane, 'Taba kama kulu-tubu maidamaiyao ka miya meta peloweta yodi hekamkamnadi ne unai taba nige ka kabisagusaguidi.'

³¹ Yomi hedehedede ta unai kwa bom kwa hededehe-masalaha uyoigomiu meta komiu peloweta taukoi-hemwaloidi wa kadi isimulitao ede. ³² Taba kulutubumiyao laulau yababadi saha se ginauli toledi wa kwa lae kwa hegehe molosiyedi. ³³ Komiu mwata, yo mwata yabayababadi natudiyao! Idohagi kabo Yaubada yona hekamkamna magaina kwa wasabugabaei?

³⁴ Unai kabo peloweta yo tamowai sibasibadiyao yo taulauhekata ya hetamalidiwa kalimiuwai. Hekadi kabo kwa koihemwaloidi yo kwa hesataulodi, na hekadidi kabo sunago kalodi yena kwa sapidi yo kwa henakudi se lau teha udoi udoi udiyedi. ³⁵ Teina laulau ta debanaena laulau dudulai tamowaidiyao kaiyaulina ta unai se unuidi wa kwasinadi giludi kabo se dobima kewamiu yena, laulau dudulai tamowaina Abela kwasinana unai ye hetubu ye dobima ee Belakiya natuna Sakaliya unai, iya ede kaba kaitalasam yo numa tabuna duwaduwalidi yena kwa koihemwaloi usei wa. ³⁶ Ya hedede mamohoi kalimiu yena, ginauli maudoidi ta giludi kabo se dobima kewamiu yena na kamkamna lakilakina kabo kwa lobai."

Yesu Yelusalema tamowaidi ye katekamkamnaedi
(Luka 13:34-35)

³⁷ Kabo Yesu ye wane, "Ae Yelusalema, Yelusalema ee, kowa peloweta taukoihemwaloidi yo tamowai

---

‡ Keyaka yo gaeba, siya ede nuwadi yo yodi maui heyaheya-sonidi.

Yaubada ye hetamalidiwa kalimyena meta ku hekalawekudi. Huya maudoina meta ya henuwa bena natumwao ya kabigogoidima doha kamkam sinadi natunao ye kabigogoidi pepenao gunidi yena, na iyamo komiu nige kwa henuwa. ³⁸ Unai sola kwa kita, Yaubada kabo numa tabuna ye laugabaei na ye hemala numa gaibu. ³⁹ Unai ya hededelaowa kalimi-uwai, nige gonowana kwa kita uyoigau kana sigana ee kwa wane, 'Ka hedebasaego, kowa Guiyau hesana ena ku laoma!'"

Huya gehegehedi hedehedededi

(Mataiyo 24:1 ye lau 25:46)

Numa tabuna kabo ye ulu gwaligwali

(Maleko 13:1-2; Luka 21:5-6)

24 Numa tabuna bakubakuna wa unai Yesu ye dhalai ye laulau na yona hekahekatao wa se laoma ede se yoga hekaiyawasi na se hededelau unai se wane, "Sola numa tabuna yo numana hekadiyo ne yodi kabikabidi yo kadi wawali ne ku kitadi!" ² Na ye hededelau udiyedi ye wane, "Ginauli maudoidi ta kwa kitadiko. Ya hedede mamohoi kalimiyuena, taba nige weku hesau ye miya yona hali weku kewana ena, na maudoidi meta kabo se ulu gwaligwali." †

Kamkamna huyahetubudi

(Maleko 13:3-13; Luka 21:7-19)

³ Se lau se lage Olibe koyana unai, ede Yesu ye lau ye tuli na yona hekahekatao wa se bom se laoma iya unai na se henamaiyei se wane, "Hage yomai ku hedehede, kaiyuna kabo laulau ku hededededi wa se tubu, na yom uyoma yo tanoubu yona huyagehe hekihekinoidi ede saha?"

⁴ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Bena matamiyao se nega na tabu tamowai hesau ye lupohaigomiu. ⁵ Tamowai se bado kabo hesagu ena se laoma na se hedehede meta siya Keliso, na tamowai se bado kabo se lupohaidi. ⁶ Iyala wasadiyao yo hinage iyala wasa lupolupodiyao kabo kwa lapuidi, na tabu udiyedi kwa matausi. Ginauli doha teina kabo se tubu, na iyamo teina nige huyagehena ede. ⁷ Magai hesau bodana yo magai hesau bodana kabo se hai hewahewaiunu uyoidi. Basileiya hesau yo basileiya hesau kabo hinage se hai hewahewaiunu uyoidi. Yo hinage hasahasali lakilakidi yo mwanikuniku kabo se tubu teha udoi udoi udiyedi. ⁸ Ginauli saha se tubu ne meta ginauli nuwa matamatausidiyao sola kabo se laoma yodi kaba hetubu ede.

† Yesu saha ye hedede nonohai ta meta bolima 70 unai ye laoma ye mamohoi. Loma yodi tauiyala Yelusalema magaina yo hinage numa tabuna se heyababa. Numa tabuna se gabu na kaiwa gigibwalina unai gatowa golena ye solu ye bwalili ye dobi na ye luwu numa wekuna duwaduwalidi yena. Unai weku maudoidi se tabe gwaligwalidi.

⁹ Na kabo se hekamkamnagomiu yo se unuhemwaloigomiu, yo magai maudoidi bodadiyao kabo se hewaiunugomiu yau debaguyena. ¹⁰ Tenem huyana ne unai boda hekana kabo Guiyau sunumana se laugabaei, ede kadi kahao se hewaiunudi yo kadi se walo-hai. ¹¹ Peloweta bwalabwala se bado kabo se masalaha na boda lakilaki kabo se lupohaidi. ¹² Yababa udoi udoi se laki kalili, debanaena tamowai kadi kahao gadosisi-di nuwadi yena kabo se gagili yo se gehe. ¹³ Na ena kaiteya ye tolo bayao ye lau ee pilipili maudoidi sigadi ne unai, meta Yaubada kabo ye hemauli. ¹⁴ Na basileiya wasana namwanamwana se lauguguyaei kaiyaulina teha maudoina unai na tamowai maudoidi se lapui, na kabo huya gehegehena ye laoma.

¹⁵ Na numa tabuna unai kabo ginauli nuwamata-matausina kwa kita ye totolo, iya magai tauheyababana, iya ede peloweta Daniyela ye hededehemasalaha usei wa †† — lausoiso ta tauhasilina meta kaniyona bena ye nuwatulobai. Na huyana ginauli ne ye tubu ¹⁶ kabo Yudeya unai taumiya bena se yabubu se sae kuduli ne udiyedi. ¹⁷ Taba nige tamowai hesau yona numa kewana ena ye pesa dobi numa ne kalona ena bena gogo hesau ye hai na ye wasabu. ¹⁸ Yo taba nige tamowai hesau yona koya wai ye uyo magai kana kwama hesabana. ¹⁹ Na sinesineo diyadiyakadi yo sinesineo labalaba hauhaudi ya nuwanuwatuidi, matawuwuna tenem mayadai ne kabo ye pilipili kalili kalidiyena. ²⁰ Na kwa tapwalolo Yaubada unai yomi huyawasabu meta tabu huyagwagwama o Sabati yena ‡. ²¹ Mata wuwuna kamkamna ye tubu ne kabo ye laki kalili, nige doha beyabeyana tanoubu yona huyatubu unai ye laoma teina huya ta, yo mulina ne unai hinage taba nige ye tubu uyo. ²² Ena Yaubada tenem mayadai-di ne nige ye hekubwadima, meta nige gonowana tamowai hesau mauli ye lobai. Na iyamo yona kaisunuwa tamowaidi debadi yena tenem huya ne ye hekubwadi. ²³ Tenem huyana ne unai, ena tamowai hesau ye hededelaowa ye wane, 'Kwa kitalaoma, Keliso ede inai!', o hesau ye wane, 'Iya ede temenai!', meta tabu kwa kawakawamamohoiyeidi. ²⁴ Kabo Keliso lupolupo yo peloweta lupolupo udoi udoi se masalahama na laulau gigigigibwalidi yo kaba nuwapwanopwano se ginaulidi bena kabo tamowai se lupohaidi. Yo hinage se kaipate bena Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao se lupohaidi, na iyamo nige gonowadi. ²⁵ Teina ta meta ya hedede hesibasiba nonohaigomiu.

²⁶ Unai, ena tamowai hesau ye hededelaowa meta Keliso ede balabala gaibu ne unai, tabu kwa laulau menai. Yo ena ye hededelaowa meta bena iya ede numa hesau dahalana wadawadamna unai, tabu kwa

†† Daniela 9:27 yo 11:31 yo 12:11 ‡ Huya gwagwama unai meta nabu yo kabaita, meta ye pilipili kalili taukadau udiyedi. Na Sabati laugagayona ede nige gonowana se kadau. Mayadaina ne unai gonowana se yona se lau keda kubwakubwa, doha 1:2 kilometer.

kawakawamamohoiyei. ²⁷ Mata wuwuna Tau Natuna yona laoma doha namanamali, ye sili teha kaluwabu ne unai na dawayana gonowana ye masalaha teha Yalasi unai. ²⁸ Gonogonowana doha kaiteya teha unai suisui boiboitana panena, kabo ao'ao † se lagegogoi menai.

²⁹ Nuwadubu mayadaidi ne se gehe na 'nige bayaona mahana kabo ye masigili, yo waikena kabo nige ye dawaya, na galewa ne kipwaladi kabo se beku, yo hinage galewa ginaulidiyao kabo se tabutabubu.'

(Aisaiya 13:10 yo 34:4)

³⁰ Na kabo huyagehena ne unai Tau Natuna yona laoma hekihekinoidi kabo se taumasalaha galewa ne unai, yo tanoubu tehana maudoina tamowaidiyao se dou siyasiyayau, na kabo Tau Natuna se kita ye lage-ma galewa yadana unai ma gigibwalina yo ma namanamali lakilakina. ³¹ Na bwagigi kabo se yuhi na daguguna ne unai kabo yona anelu ye hetamalidi se lau bena yona kaisunuwa tamowaidiyao teha hasi yau-maidi yodi kabatowalaoma udiyedi yo tanoubu ta maudoina unai se laedima."

³² Yesu ye hedede uyo ye wane, "Kwa kitalau saido †† kaiwana ne unai, iya kabo ye hekatagomiu: Ena lagadi ne udiyedi lugudi hauhaudi se kini meta kabina kwa kata ede huyamahamahana ye hanahanauma.

³³ Gonogonowana doha huyana ginauli maudoidi ta kwa kitadi se tubu kabo kabina kwa kata meta Tau Natuna ye hanahanaumako, iya ede kawakeda ne unai. ³⁴ Ya hedede mamohoi kalimiuwai, teina isi ta taba nige ye gehe ye lau ee ginauli maudoidi ta se tubu.

³⁵ Galewa yo tanoubu kabo se gehe, na yogu hedehede ta taba nige se gehe."

Mayadaina yo mahanana ne nige kabina ta kata

(Maleko 13:32-37; Luka 17:26-30 yo 34-36)

³⁶ Kabo Yesu ye wane, "Tau Natuna yona huyauyoma mayadaina yo mahanana nige hesau kabina ye kata, galewa aneludi hinage nige kabina se kata, Natuna hinage nige kabina ye kata, na Tamana iya ye bom mo.

³⁷ Tau Natuna yona laoma ne meta gonogonowana doha beyabeyana Nowa yona huya mayadaidi wa udiyedi. ³⁸ Huyana sola nige kabaita ye tubu meta tamowai se kaikai yo se numanuma, yo hinage tatao yo sinesineo se tawatawasola ye lau ee kana siga Nowa ma natunao se mwalaesae waga ne unai. ³⁹ Tamowai wa nige se nuwatulobai saha kabo ye tubu kalidiyena kana siga kabaita wa ye dididobima ede ye yaluhaidi. Na Tau Natuna yona huyauyoma kana kao kabo doha tenem mayadaidi ne. ⁴⁰ Huyana ne unai tatao labui se paipaisowa koya kesega unai. Yaubada kabo kesega ye

† Hedehede mamohoina Dimdim yena se wane vultures. Manuwa ne nige Papua New Guinea unai, ede ao'aomo ta he-paisowa. †† Kaiwa Yesu ye katai ta kalina Dimdim yena se wane fig. Saido ka kuli matawuwuna huyagwagwama unai luguna se ulu, gonogonowana doha fig, na huyagwagwama ye gehe, kabo lugu hauhaudi se tole uyoidi.

hai na kesega kabo ye laugabaei. ⁴¹ Sinesineo labui witi kabagiligili yena se paipaisowa labulabui meta hesau kabo Yaubada ye haigabaei, na hesau kabo ye miya.

⁴² Unai bena kwa silasilawa yo kwa nonoha matawuwuna ede yomi Guiyau yona uyoma mayadaina meta nige kabina kwa kata. ⁴³ Ginauli kesega ye masalaha kalili: Ena taba numa tanuwagana kabina ye kata boniyai yena mahana saha unai kabo taukaiwahali ye laoma bena ye kaiwahali, kabo ye silasilawa yo yona numa ye kitahetete na taukaiwahali tabu ye lusae yona numa ena. ⁴⁴ Unai komiu hinage bena kwa nonoha, matawuwuna tau natuna yona uyoma mahanana unai kabo ye hesilyata gomiu.

⁴⁵ Heyayai tauhaina laulau dudulaina yo sibasibana yona kabikabi kwa nuwatuidi. Kana tanuwaga iya ye kaisunuwai yona numa kalona wai heyayai tauhaidi maudoidi taukitahetetedi yo kadi kai ye mosemoseidi kaikai mahanana dudulaina unai. Na kabo kana tanuwaga ye dahalai ye lau ye kadau. ⁴⁶ Yona huyauyoma unai, ena yona heyayai tauhaina wa ye lobai yona paisowa unai ye paipaisowa namwanamwa, kabo yona kainauya ye mosei. ⁴⁷ Ya hedede mamohoi kalimiuyena, kabo ye tole yona gogo maudoidi taukitahetetedi.

⁴⁸ Na taba heyayai tauhaina ne yona nuwanuwatu se yababa na ye wane, 'Kagu tanuwaga taba nige ye lage mwamwayauma', meta idohagi? ⁴⁹ Nuwana ye hetubu yona hali heyayai tauhaidi wa ye kabihenayaidi yo hinage numanuma bayabayaodi taunumanumadi maiyanao se kaikai yo se numagogoi. ⁵⁰ Kana tanuwaga ne kabo ye lage uyoma na yona heyayai tauhaina ne kabo ye siliyata, matawuwuna kana tanuwaga yona uyoma mayadaina meta nige ye nuwatui. ⁵¹ Tanuwaga wa yona heyayai tauhaina wa ye hekamkamna kaliliyei yo ye hai ye tolelaei taukailupolupo yodi kaba kamkamna magaina unai kabo ye doudou yo gadigadina ye kapuyahisidi."

Hasahasalao saudoudoi heyaheyasonidi

25 Yesu yona hedehede wa ye tubei ye wane, "Galewa basileiyana heyaheyasonina hesau ede doha teina: Hasahasalao saudoudoi yodi lampa se hai-di na se lau tautawasola tamowaina se launayanayai bena se hailobai. ² Taudi haligigi meta se naganaga na hinage taudi haligigi meta se sibasiba. ³ Nagana-gadiyao wa yodi lampa se baheidi na nige hetulanidi se baheidi. ⁴ Na sibasibadiyao wa yodi lampa se baheidi yo yodi kelesini initoleidi hinage.

⁵ Tau tawasola tamowaina wa yona laoma ye pahili ede hasahasalao maudoidi wa kamnadi se yababa yo matadiyao se kenokeno ede se keno.

⁶ Boniyai duwaduwalina unai tamowai hesau ye heyoheyoga ye wane, 'Tau tawasola tamowaina wa ye lagemako, kwa laoma kwa hailobai!'

⁷ Hasahasalao saudoudoi wa se kenotolo ede yodi lampa se nukutonogidi. ⁸ Unai naganagadiyao wa se hededelau sibasibadiyao udiyedi se wane, 'Kelesini te-una unai kwa saguigai! Yoma lampa ta bena se boso.' ⁹ Na sibasibadiyao wa se wane, 'Nigele, yoma kelesini ta gonogonowamai, nige gonowana ka saguigomiu. Na kwa lau kaba lokulokune unai yomi kelesini kwa hemaisadi.' ¹⁰ Naganagadiyao haligigi wa se lauko bena yodi kelesini se hemaisadi, na kabo tautawasola tamowaina wa ye lage. Ede sibasibadiyao haligigi se nonohako wa maidanao se lau hetahetawasola kaikai-gogona unai. Se lusae, na kabo keda wa taukitahetete-na keda ye gudu.

¹¹ Muliyea kabo hasahasalao hekadi wa se lage ede se koikoi na se yogalau tautawasola tamowaina wa unai se wane, 'Taubada, taubada, keda ku soke na ka mwalaewa!' ¹² Na ye hededelau udiyedi ye wane, 'Ya hedede mamohoi, nige kabimiu ya kata.'"

¹³ Na Yesu ye hedede hasahasaedi ye wane, "Unai bena kwa silasilawa, matawuwuna ede Tau Natuna yona laoma mayadaina yo mahanana meta nige kabi-na kwa kata."

Heyayai tauhaina namwanamwana yo yababana heya-heyasonidi
(Luka 19:11-27)

¹⁴ Yo hinage Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede ye wane, "Galewa Basileiyana meta doha tamowai hesau bena ye kadau ye lau keda lohaloha, na yona heyayai tauhaidi ye yogagogoidima na kesega kesega yona paisowa kana kao yena yona moni maudoina ye soiyeidi kalidiyena. Heyayai tauhaina tamowaina bagubagunana unai moni tausani haligigi ye mosei, helabuina moni tausani labui ye mosei, na hesau unai moni tausani kesega ye mosei. Unai yodi paisowa ye moseidi na yona kaba kadau yena ye kadau. ¹⁶ Heyayai tauhaina bagubagunana wa yona moni tausani haligigi wa ye hepaisowa na ye helaki uyoi ede tausani haligigi ye lobai uyoi. ¹⁷ Na taupaisowa hesau yona moni tausani labui ye hai wa ye lau ye hepaisowa na ye helaki uyoi ede tausani labui ye lobai uyoi. ¹⁸ Na heyayai tauhaina hesau wa yona tausani kesega wa ye hai na ye lau, bwatano unai duha ye sala na kana tanuwaga yona moni wa ye tolewadam.

¹⁹ Huya lohaloha mulina ena heyayai tauhaidi kadi tanuwaga wa ye uyoma na ye yogagogoidima yo ye henamaiyedi idohagi yona moni wa yodi hepahep-aisowadi. ²⁰ Kabo moni lakina tausani haligigi tauhaina wa ye laoma ye wane, 'Kagu tanuwaga, moni tausani haligigi ku haidima wa ya hepaisowadi ede hinage haghagana tausani haligigi ya lobai.' ²¹ Kana tanuwaga wa ye wane, 'Kowa heyayai tauhaina namwanamwana, ya sunumaego matawuwuna moni gagilina gonowana ku kitahetete. Unai kabo ya tolego ginauli lakilakidi ku kitahetetedi. Ku laoma yo yogu gwauyala ta unai ta gwauyala kesega.'

²² Kabo moni lakina tausani labui tauhaina wa hinage ye laoma ede ye wane, 'Kagu tanuwaga, moni tausani labui ku haidima wa ya hepaisowadi ede hinage haghagana tausani labui ya lobai.' ²³ Kana tanuwaga ye wane, 'Kowa heyayai tauhaina namwanamwana, ya sunumaego, matawuwuna moni gagilina gonowana ku kitahetete. Unai kabo ya tolego ginauli lakilakidi ku kitahetetedi. Ku laoma yo yogu gwauyala ta unai ta gwauyala kesega.'

²⁴ Na kabo moni lakina tausani kesega tauhaina wa ye laoma ede ye wane, 'Kagu tanuwaga, kabim ya kata meta kowa tamowai yona laulau yabayababana, matawuwuna ede haedi nige saha hesau ku kumai meta kabo unai ku kelikeli, yo haedi nige witi likena ku hesulu meta unai kabo kaniyona ku tanogogo. ²⁵ Unai ya matausi ede ya lau bwatano ena yom moni wa ya puluhi wadam, unai saha kowa yom wa meta iya ede teina.' ²⁶ Ede kana tanuwaga wa ye hededelau unai ye wane, 'Kowa tamowai yababana yo yauyaule kalili! Mamohoi, kabigu ku kata meta haedi nige saha hesau ya kumai meta unai ya kelikeli, yo haedi nige witi like-na ya hesulu meta udiyedi kaniyodi ya tanotanogogo? ²⁷ Idohagi to yogu moni ne nige ku lau ku tole moni taukitahetetedi udiyedi na yogu uyoma ta unai kabo ya hai uyoi yo haghagana hinage.' ²⁸ Kabo ye hededelau yona heyayai tauhaidi hekadiyo udiyedi ye wane, 'Moni ne kalinawai kwa haigabaei na kwa mose-laei moni tausani saudoudoi tauhaina ne unai.

²⁹ Kaiteyadi saha kalidiyena meta kabo se koihepwata uyoidi na ginauli saha kalidiyena wa kabo ye laki kalili. Na kaiteyadi nige saha kalidiyena meta kabo ginauli saha gagilina kalidiyena ne se haigabaei.' ³⁰ Na ye wane, 'Teina tamowai ta, iya heyayai tauhaina yababa kalilina, kwa gabahepesa dobiyei masigili ne unai! Menai kabo ye doudou yo gadigadina ye kapuyahisidi.'"

Yaubada yona hekasa mayadaina

³¹ "Huyana Tau Natuna kabo ye uyoma ma didigana yo ma namanamalina, yo yona anelu maudoidi maidanao, meta kabo yona telona wasawasana yo saesae kalilina unai ye tuli yo ye hemala wasawasa. ³² Na basileiya maudoidi tamowaidiyao kabo se laomagogoi kalinawai na tamowai wa ye hekasadi, doha suisui taukitahetetedi yona suisui ye hekasadi, mamoe teha hesau unai ye toledi yo gouti teha hesau unai.

³³ Mamoe kabo ye toledi tehatutuna unai, yo gouti ye toledi teha seuseulina unai.

³⁴ Na kabo wasawasa wa ye hededelau nimatutuna tamowaidiyao wa udiyedi ye wane, 'Kwa laoma, komiu tamagu yona hedede henamwa tamowaidiyao! Huyana sola nige tanoubu ye tubu meta tamagu galewa basileiyana ye ginauli nonohaiko komiu hesabamiu. Kwa laoma na unai kwa miya. ³⁵ Huyana ya hasali meta kai kwa haiyama ya kai, yo gadogu ye

magu meta waila kwa haiyama ya numa, na yau laolaoma, iyamo kwa yogaisinigau yomi numa ena.

³⁶ Huyana nige yogu kaleko meta kaleko yogu kwa haidima, ya kasiyebwa meta kwa kitahetetegau, yo hinage numa tutugudu yena se tolegau meta kwa laoma kwa kaitaumaingau.'

³⁷ Kabo miyamiya dudulai tamowaidiyao wa se hededelau unai se wane, 'Guiyau, kaiuyana ka kitago ku hasali na kai ka haiyawa, gadom ye magu na waila ka haiyawa ku numa?' ³⁸ Yo kaiuyana ka kitago kowa laolaoma na ka yogaisinigo, yo nige yom kaleko na kaleko yom ka haidiwa? ³⁹ Hinage kaiuyana ka kitago ku kasiyebwa o numa tutugudu yena na ka laowa ka kaitaumaingau?' ⁴⁰ Wasawasa wa kabo ye hedede bui kalidiyena ye wane, 'Mamohoi, na ya hedede uyo kalimiuyena: Ena teina laulau ta hesau kwa ginauli kagu kahao ta hesau unai meta kwa ginauli yau kaliguwai.'

⁴¹ Kabo ye hededelau teha seuseulina unai tautolo wa udiyedi ye wane, 'Kwa tausuwala kaliguwai, komiu tamagu yona hededeheyababa tamowaidiyao. Kwa lau kaiwa kalakalasinige kana siga ne unai, tamagu ye kabinonohai diyabolo yo yona anelu hesabadi. ⁴² Mata wuwuna ede ya hasali na nige kai kwa haiyama ya kai, gadogu ye magu na nige waila kwa haiyama ya numa. ⁴³ Yau laolaoma na nige kwa yogaisinigau, nige yogu kaleko, na nige kwa hekalekogau, ya kasiyebwa yo numa tutugudu yena se tolegau na nige kwa laoma kwa kaitaumaingau.'

⁴⁴ Na kabo se wane, 'Guiyau, kaiuyana ka kitago ku hasali, gadom ye magu, kowa laolaoma, nige yom kaleko, ku kasiyebwa, yo se tolego numa tutugudu yena, na nige ka saguigo?' ⁴⁵ Ede ye hededelau udiyedi ye wane, 'Ya hedede mamohoi kalimiuyena, ena nige laulau ta hesau kwa ginauli tamowai hesau unai meta hinage nige saha hesau kwa ginauli yau kaliguwai.' ⁴⁶ Kabo se lau kamkamna nige kana siga unai, na miyamiya dudulai tamowaidiyao wa kabo se lau mauli nige kana siga unai."

Yesu unuina koitalaliuna

(Mark 14:1-2; Luke 22:1-2; John 11:45-53)

26 Yesu yona lauhekata hedehedededi wa mulidi ne unai kabo ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, ² "Kabina kwa kata meta mayadai labui mo na kabo Taukiuli Henuwaisinina †, unai Tau Natuna kabo se mose gabaei na se hesataulo."

³ Na taukitalasam tauwoyaidi yo magari wa babadadiyao se lagegogoima taukitalasam saesaena hesana Kaiyapasi yona numa unai, ⁴ na se koitalaliu idohagi kabo lupu hesau se ginauli na unai kabo Yesu se hai na se unuhemawaloi. ⁵ Na se wane, "Nige teina Taukiuli Henuwaisinina huyana ta unai, matawuwuna

† *Taukiuli Henuwaisinina: Hedede hemasalahana ede GLOSSARY unai ku hasili.*

ede boda ta yo kita kalidaena kabo hetalagegagaga lakilakina ye tubu."

Betani unai waihiu hesau Yesu ye heyausi

(Maleko 14:3-9; Yowane 12:1-8)

⁶ Huya hesau Betani unai, Yesu meta lepela tamowaina hesau hesana Simona yona numa ena. ⁷ Yodi huyakaikai unai meta waihiu hesau yausi panena namwanamwana yo maisana lakilakina ye bahei na ye laoma ede Yesu kuluna kewana ena ye ini.

⁸ Yona hekahekatao wa se kita meta se kouyalayala yo se hetalapili, se wane, "Idohagi to yausi ta ku kaiheya gaibui. ⁹ Teina yausi ta taba ta lokunei kabo moni lakilakina ta hai na ta mosei deha tamowaidiyao udiyedi."

¹⁰ Yodi nuwatu wa Yesu kabina ye kata ede ye hededelau udiyedi ye wane, "Idohagi to waihiu ta kwa hemohemode. Teina ta meta laulau namwanamwana ye ginauli kaliguyena. ¹¹ Deha tamowaidiyao meta kabo siya huya maudoina maidamiyao, na yau meta nige gonowana huya maudoina maidamiu. ¹² Taugu ta ye heyausi meta ye kabinonohaigau toletoletau hesabana. ¹³ Hedehedede ta mamohoina ede, na ya hedede uyo kalimiuyena: Kaiyaulina maudoina ta unai, ena haedi wasa namwanamwana ta se lauguguyaei, meta waihiu ta saha ye ginauli ta wasana kabo se hasili kaba henuhenuwaisinina."

Yudasi Yesu kana ye walohai

(Maleko 14:10-11; Luka 22:3-6)

¹⁴ Saudoudoi-labui wa luwadi yena hesau hesana Yudasi Isakaliyota ye lau taukitalasam tauwoyaidi udiyedi ¹⁵ ye henamaiyedi ye wane, "Moni lakina saha kabo kwa haiyama ena Yesu ya mosegabaeiyawa kalimiuyena?" Unai moni siluba badona ede ³⁰ † se mosei. ¹⁶ Huyana ne unai ye lau meta ye hetubu ye kaikewasipwa na taba kamwasa saha unai kabo Yesu ye mose gabaei kalidiyena.

Yesu maiyana hekahekatao Taukiuli kaina se kai

(Maleko 14:12-21; Luka 22:7-13; Yowane 13:21-30)

¹⁷ Pwalawa Nige Yistina henuwaisinina ‡ mayadaina bagubagunana unai, hekahekatao wa se laoma Yesu se henamaiyei se wane, "Kaiteya tupwa ku henuwa kabo unai Taukiuli kaina ka kabinonohai?" ¹⁸ Ede ye hededelau udiyedi ye wane, "Kwa lau magari laki ne † unai, kabo tamowai hesau kwa lobai na kwa hededelau unai kwa wane, 'Taulauhekata ye wane, "Yogu huya ye hanahanauma. Unai yau yo yogu hekahekatao kabo yom numa ena Taukiuli kaikaigogona ka hai." "" ¹⁹ Unai hekahekatao wa se lau na saha Yesu ye hedede

†† *Moni siluba badona 30, iya ede taupaisowa yona paisowa maisana nawalai hasi unai ye hai. ‡ Pwalawa nige Yistina henuwaisinina: Hedede hemasalahana ede GLOSSARY unai ku hasili. †† Magai laki ne, iya ede Yelusalema.*

wa se ginauliwatani na Taukiuli Henuwaisinina kaina wa se kabinonohai.

²⁰ Ye meimeilahi ede Yesu yo yona hekahekatao saudoudoi-labui wa se laoma kesega na se kaikai-gogoi. ²¹ Yodi kaikai wa unai Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Ya hedede mamohoi kalimiuyena, bodamiu ta unai kabo hesau kagu ye walohai." ²² Yona hedehedede wa unai nuwadiyao se yababa kalili ede kesega kesega ye henahenamai lau Yesu unai ye wane, "Guiyau, yau, e nigele?" ²³ Yesu ye hededebui ye wane, "Yoda kaikaigogo ta unai luwamiu yena kaiteya nimana ena pwalawa ye hai na ye hedakwadobiyei kada gaeba ta unai meta iya kabo kagu ye walohai." ²⁴ Hinage ye wane, "Tau Natuna yona boita kulikuli tabuna unai se kuli nonohaiyako wa meta kabo ye mamohoi. Na ahani mo tauwalohai tamowaina ne, kabo kamkamna lakilaki kalilina ye hekalo. Taba ye namwa mo sinana iya tabu ye labasi." ²⁵ Ede Yudasi iya kabo Yesu kana ye walohai wa ye wane, "Taulauhekata, ku nuwatui meta yau, e nige?" Na Yesu ye hededelau unai ye wane, "Kowa ku bom ku hedede uyoigo."

²⁶ Yodi kaikai gogo wa unai, Yesu pwalawa ye hai ye lautoki, ye kihi na ye mosei yona hekahekatao wa udiyedi na ye wane, "Kwa hai kwa kai, teina ta yau tau-gu."

²⁷ Waina keyakana ye hai ye lautoki na ye mosei yona hekahekatao wa udiyedi na ye wane, "Maudoimiu ta kwa numa. ²⁸ Teina ta yau kwasinagu, na unai kabo Yaubada yona talam hauhauna ye ginauli kalimiuwai. Kwasinagu ta kabo ye didi na unai kabo tamowai maudoidi yodi yababa ye deuligabaedi. ²⁹ Ya hededelaowa kalimiuyena, taba nige waina ta ya numa uyo kana sigana ee Tamagu yona basileiya unai komiu yo yau waina ta numagogoi uyo."

³⁰ Yodi kaikaigogo gehena wa unai wana lautoki hesau se wanai na kabo se pesa se lau Olibe koyana unai.

Yesu ye hedede nonohai meta Petelo kabo iya ye uhalaei

(Maleko 14:27-31; Luka 22:31-34; Yowane 13:36-38)

³¹ Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Teina boniyai ta unai saha kabo ye tubu kaliguyena debanaena maudoimiu kabo kwa wasabu gabaigau, matawuwuna kulikuli tabuna unai se kuliyo ye wane:

'Mamoe tauwoyaidi kabo ya unui,
na yona mamoe yawoina kabo se wasabu gwalig-wali.'

(Sakaliya 13:7)

³² Na yogu tolouyo mulina ena kabo ya baguna ya lau Galili na kwa laowa kabo menai ta hailobai."

³³ Petelo ye hededebui ye wane, "Ena kagu kahao ta maudoidi se wasabu gabaego, na yau taba nige."

³⁴ Ede Yesu ye hededelau unai ye wane, "Ya hedede mamohoi kalimyena, teina boniyai ta unai sola nige

kamkam hakiyana ye dou, na ma haiyona kowa kabo ku uhalaeigau."

³⁵ Na kabo Petelo ye hedehedede uyo ye wane, "Ena kowa to yau bena kabo ta boita, iyamo yau taba nige ya uhalaeigo!" Hinage hekahekatao hekadi wa yodi hedehedede meta gonogonowana.

Getesemani unai Yesu ye tapwalolo

(Maleko 14:32-42; Luka 22:39-46)

³⁶ Na kabo Yesu maiyana hekahekatao wa se lau koya hesau hesana Getesemani. † Menai ye hededelau udiyedi ye wane, "Inai kwa babawa na yau ya lau temenai ya tapwalolo." ³⁷ Ede Petelo yo Sebedaiyo natunao labui ye woayidi na se lau, menai kabo Yesu ye hetubu ye nuwa kamkamna yo ye nuwa yababa.

³⁸ Na kabo ye hededelau udiyedi ye wane, "Nuwagu ta ye kamkamna kalili gonowana kabo unai ya boita, unai inai kabo komiu yo yau ta silasilawa."

³⁹ Yesu ye tausigilau kabo ye guli yaboyabom dobi tano ne unai na ye tapwalolo ye wane, "Tamagu, taba gonowana teina kamkamna keyakana ta kaliguyena ku haigabaei. Na tabu yau yogu nuwatu ya lauwatani, na kowa yom nuwatu mo bena ya lauwatani."

⁴⁰ Ye uyoma meta yona hekahekatao wa ye lobaidi se kenoko, ede ye hededelau Petelo unai ye wane, "Kagu kahao, idohagi to nige gonowana komiu yo yau ta silasilawa awa kesega? ⁴¹ Kwa silasilawa yo kwa tap-watapwalolo, na taba nige noho kwa hekalo na unai kwa beku. Yaluwamiu ta se talam, na iyamo taumiyo ta se basabasa."

⁴² Helabuina ye uyo ye tapwalolo ye wane, "Tamagu, ena nige kamwasa hesau unai bena kamkamna keyakana ta ku haigabaei, na ku henuwa bena ya numa, taki yede yom nuwatu kabo ya lauwatani."

⁴³ Ye uyoma meta ye lobai uyoidi se kenokeno matawuwuna ede matadiyao wa se kenokeno kalili. ⁴⁴ Huya hehaiyonana ye laugabaedi na ye uyo ye tapwalolo, yona tapwalolo wa meta hedehedededi kesekesegadi udiyedi ye tapwalolo uyo.

⁴⁵ Ye uyo yona hekahekatao wa udiyedi na ye hededelau udiyedi ye wane, "Komiyo sola kwa kenokeno yo kwa kaikaiyawasi? Kwa kita, mahanana ede ye hana-hanaumako, na Tau Natuna kabo se mosegabaeilaei yababa tamowaidiyao nimadi yena. ⁴⁶ Kwa tolo na ta lau, kagu tauwalohai meta ye lageko."

Yesu huyahaina

(Maleko 14:43-50; Luka 22:47-53; Yowane 18:3-12)

⁴⁷ Yesu sola ma hedehededena, na Yudasi ye lage, iya meta saudoudoi-labui wa hesauna. Boda lakilaki maiyanao se laoma ma kekelelepadi yo yodi kepata hinage se baheidi. Boda ta meta taukaitalasang tauwoyaidi yo magari babadadiyao se hetamalidima. ⁴⁸ Na tauwalohai wa meta maiyadi se koitalaliuko heki-

† Getesemani koyanameta Olibe kudulina dedekana wa unai.

hekinoi saha kabo ye ginauli na tamowaina ne unai se kitalobai na se hai, ye wane, "Ena kaiteya ya sumtai meta iya kwa hae usei yede." ⁴⁹ Yudasi ye lau dudulai ye lau Yesu unai na ye wane, "Taulauhekata, yauwe-do!" na kabo ye sumtai. ⁵⁰ Yesu ye hededelau unai ye wane, "Kehagu, saha hesabana ku laoma ta meta ku ginauli!" Kabo boda wa se lau Yesu se hai na se laei. ⁵¹ Temenai Yesu kana kahao wa hesau yona kelepa ye hai ede taukaitalasam saesaena yona heyayai tauhaina tamowaina hesau beyana ye bolihai. ⁵² Yesu ye hededelau unai ye wane, "Yom kelepa ne ku tole uyo yom kabatolena ne unai, matawuwuna ede kaiteya-di kelepa ena se lulu meta kabo hinage kelepa ena se boita. ⁵³ Nige ku nuwatulobai meta gonowana ya yogasae tamagu unai na anelu bodadiyao [†] saudoudo-labui ye hetamalidima? ⁵⁴ Na idohagi kabo kulikuli tabudi hedehedediyao se laoma se mamohoi, matawuwuna se hedede nonohai meta teina laulau ta kabo ye tubu."

⁵⁵ Mahanana ne unai Yesu ye hededelau boda wa udiyedi ye wane, "Huya maudoina numa tabuna bakubakuna unai ya laulauhekata na nige kwa kabi hekahnigau. Kana kao doha yau laugagayo tau'utu'utusi na ma kelekelepamiu yo kepara kwa baheidi na kwa laoma hesabagu? ⁵⁶ Na teina ginauli maudoidi se tubu ta udiyedi meta Peloweta yodi kulikuli kabo se laoma se mamohoi."

Na kabo hekahekatao wa Yesu se wasabu gabaei.

Sunedeli unai Yesu se helauhetala

Maleko 14:53-65; Luka 22:54-55 yo 63-71; Yowane 18:13-14 yo 19-24

⁵⁷ Boda wa Yesu se hai na se lae taukaitalasam saesaena hesana Kaiyapasi yona numa ena. Menai meta laugagayo taulauhekataena yo magari babadadiyao ^{††} se laomagogoiko na se nayanaya. ⁵⁸ Na Petelo meta Yesu maiyanao taulaeina wa ye hemuliwatanidi kana siga se lage taukaitalasam saesaena yona numa bakubakuna unai. Ye mwalaesae na heyayai tauhaidi hekadi maidanao se tuli na se kaikaikewa kabo saha ye tubu Yesu unai.

⁵⁹ Taukaitalasam saesaedi yo Sunedeli tamowaidiyao Yesu kana mata se wasenei na hedehedede lupolupodiyao udiyedi kabo se hegilu na unai bena se unuhemwaloi. ⁶⁰ Na tauhededelupolupo yodi hedehedede se hedededi, na iyamo nige kana mata hesau se lobai kabo unai se hegilu. ⁶¹ Na gehena ne unai tauhedehedede labui se wane, "Teina tamowai ta ye wane, 'Yaubada yona numa tabuna kabo ya hetata gwaligwali, na mayadai haiyona unai kabo ya kabi uyo.'" ⁶² Na kabo Kaiyapasi ye tolo na ye hededelau Yesu unai ye wane, "Kabo hedehedede hesau ku hedede o

[†] Anelu bodadiyao ne kalina Dimdim yena se kuli 'legions'. 'Legion' kesega meta tauiyala badodi 6,000. ^{††} Taukaitalasam yo laugagayo taulauhekataenayo magari babadadiyao, siya meta Sunedeli tamowaidiyao.

nige? Teina kam hedehedede maudoidi se hedededi ta mamohoidi o nige?" ⁶³ Na Yesu nige saha hesau ye hedede, ede taukaitalasam saesaena wa ye hededelau Yesu unai ye wane, "Ya hededelaowa kalimyena, Yaubada maumaulina hesana ena ku kaigwala na ku hedede laoma kalimaiyena: Kowa Keliso, Yaubada Natuna, o nige?" ⁶⁴ Yesu ye talam ye wane, "Aa, saha ku hedede ne meta mamohoi, na ya hedede laowa maudoimiu kalimiyuna, huya matada ena kabo Tau Natuna kwa kita Yaubada saesae kalilina nimatutuna ena ye tutuli na galewa yadana kewana ena ye laolaoma." ⁶⁵ Na kabo taukaitalasam saesaena wa kana kaleko ye pulisidi na ye wane, "Teina tamowai ta meta Yaubada ye hededeheyababa, idohagi to bena tamowai hekadiyo ta laedima na se hedehedede teina tamowai ta hesabana, na yona hededeheyababa maudoidi meta kwa lapuidiko. ⁶⁶ Na yomi nuwatu ede saha?" Boda wa se wane, "Ye namwa mo taba ye boita."

⁶⁷ Na kabo matana wa se kaikaisoi yo nimadi yena se biteli, yo hekadi se laupapali, ⁶⁸ na se wane, "Keliso, ku hededehemasalaha kalimaiyena, kaiteya ye biteligo?"

Petelo Yesu ye uhalaei

(Maleko 14:66-72; Luka 22:56-62; Yowane 18:15-18 yo 25-27)

⁶⁹ Na Petelo meta ye tutuli bakubaku wa unai, kabo heyayai tauhaina waihiu hesau ye laoma iya unai na ye wane, "Kowa hinage Yesu Galili tamowaina tauhemuliwatanina hesau." ⁷⁰ Na boda wa matadi yena ye uhalaei ye wane, "Saha ku hetahetala me nige kabina ya kata."

⁷¹ Ede ye lau gana kedana wa unai, na menai waihiu hesau Petelo ye kita na ye hededelau tamowai hekadiyo udiyedi ye wane, "Teina tamowai ta meta Yesu Nasaleta tauna tauhemuliwatanina hesau." ⁷² Na kabo ye kaigwala na ye uhalaei uyo ye wane, "Temeta tamowai ne meta nige kabina ya kata."

⁷³ Yawalana ye lau na temenai tautotolo wa se lau Petelo unai na se wane, "Yom hedehedede daguguna meta doha Galili tamowaina, unai kabina ka kata meta kowa kadi kaha hesau." ⁷⁴ Kabo Petelo ye hedede kaigwala na ye wane, "Ena ya uhalaei lupolupo meta giluna Yaubada kabo ye tole kaliguyena. Temeta tamowai me nige kabina ya kata!" Na mahanana ne unai kamkam hakiyana ye dou.

⁷⁵ Ede Petelo Yesu yona hedehedede wa ye nuwatuidi: "Sola nige kamkam hakiyana ye dou na ma haiyona kabo ku uhalaeigau." Unai nuwana wa ye yababa kalili na ye pesa ye lau dagela wa unai ye dou mwalomwaloi.

Yesu se laei Pilato matanaena

(Maleko 15:1; Luka 23:1-2; Yowane 18:28-32)

27 Malatomtom gagilina unai taukaitalasam tauwoyaidi yo magari babadadiyao maudoidi yodi hineli se ginauli bena kabo Yesu se mosegabae na se unuhemwaloi. ² Ede se pai na se woyai se lau na se moselae Gabana Pilato [‡] unai.

Yudasi ye hegadosoha uyoi

(Apostolo 1:18-19)

³ Huyana ne unai Yesu kana tauwalohai Yudasi ye kita meta Yesu kabo se unuhemwaloi, ede ye nuwakuhali na moni siluba badona 30 wa ye moseuyoi taukaitalasam tauwoyaidi yo magari babadiyao wa udiyedi. ⁴ Na ye wane, "Mamohoi, laupwano ya ginauli, matawuwuna ede tamowai ta nige kana mata hesau na kana ya walohai." Se hededelau unai se wane, "Nige ka modeigo, temeta kowa yom pilipili." ⁵ Unai Yudasi moni wa ye tusaedi numa tabuna kalona wa unai na ye dahalai ye lau ede ye gadosoha.

⁶ Taukaitalasam tauwoyaidi moni wa se haidi na se wane, "Yoda laugagayo unai ye hedede meta nige gonowana moni ta ta usaidi moni kabatoledi unai, matawuwuna ede moni ta tamowai kwasinana maisana." ⁷ Se koitalaliu na moni wa se hai ede walata taulaulauginauli yona tano se hemaisa na ye hemala laolaoma tamowaidiyao yodi bwayabwaya. ⁸ Tenem huyana ne unai na ye laoma ee teina mayadai ta meta tano wa hesana se tole ede "Kwasina Tanona".

⁹ Peloweta Yelemaiya yona hedehede wa ye laoma ye mamohoi, ye wane:

"Moni lakina 30 Isalaela tamowaidiyao se talameyi tamowai maisana, ¹⁰ se hai na walata taulaulauginauli yona tano se hemaisa. Saha se ginauli ta unai meta Yaubada saha ye hedede kaliguwai wa ye laoma ye mamohoi."

(Sakaliya 11:12-13; Yelemaiya 19:1-3 yo 32:6-9)

Pilato Yesu ye helauhetala

(Maleko 15:2-5; Luka 23:3-5; Yowane 18:33-38)

¹¹ Yesu se woya lae Gabana Pilato unai na ye henamaiyei ye wane, "Kowa Dius yodi wasawasa?" Ede Yesu ye wane, "Aa, saha ku hedede ne mamohoi." ¹² Na kabo taukaitalasam tauwoyaidi yo magari babadiyao yodi hedehede udiyedi se hegilu, na iyamo nige saha hesau ye hedede. ¹³ Na Pilato Yesu ye henamaiyei ye wane, "Teina kam hedehede maudoidi ta ku lapuidi, o nige?" ¹⁴ Na iyamo Yesu nige saha hesau ye hedede, unai Pilato ye siliyata yo ye noko kalili.

¹⁵ Na bolimai kesega kesega, Taukiuli Henuwaisinina unai, gabana yona kabikabi meta numa tutugudu yena taumiya tamowaina hesau kabo Dius tamowaidiyao se kaisunuwai na ye yailigabaei. ¹⁶ Tenem huyana ne unai wasalaulau tamowaina hesau hesana Balabasi numa tutugudu yena ye miyamiya. ¹⁷ Na huyana boda wa se laomagogoi ede Pilato ye henamaiyedi ye wane, "Kaiteya tamowai kwa henuwa kabo ya yailigabaei, Balabasi o Yesu, iya hesana kwa katai ede Keliso?" ¹⁸ Mata wuwuna Pilato kabina ye kata meta kaikalomagigili debana yena na Yesu se mose laei iya kalinawai.

‡ Gabana Pilato meta Loma tamowaidi se hetolo iya Yudeya tanona taukitahetetena.

¹⁹ Na Pilato tauhelauhetala yona kaba tuli unai ye tutuli na mwanena wasa ta ye hetamalilaei unai ye wane, "Tamowai me nige kana giluhesau, unai tabu saha hesau ku ginauli kalinawai, matawuwuna boni iya ya kenosuwaiyei, na kenosuwaigu wa unai ya matausi kalili."

²⁰ Na taukaitalasam tauwoyaidi yo magari babadiyao boda wa se nuwakoidi na se kaibwada Pilato unai taba Balabasi ye yailigabaei na Yesu se unuhemwaloi. ²¹ Na Gabana boda maudoidi wa ye henamaiyedi ye wane, "Teina taudi labui ta, kaiteya kwa henuwa kabo ya yailigabaei?" Ede se wane, "Balabasi." ²² Ede Pilato ye henamaiyedi ye wane, "Na saha kabo ya ginauli Yesu unai, iya hesana hesau ede Keliso?" Na boda wa se yoga sae se wane, "Ku hesataulo." ²³ Pilato ye henamaiyedi ye wane, "Kana mata saha, o yababa saha ye ginauli?" Na boda wa ma kalina lakididi se wane, "Ku hesataulo."

²⁴ Na Pilato ye nuwatulobai meta nige gonowana dudulai hesau ye lobai, na boda wa se hetubu se heta-lagegagaga. Unai waila gaebana ye hai na boda wa matadi yena ye nimadeuli na ye wane, "Tamowai ta kwasinana giluna meta yau nige kagu giluhesau. Na polohena maudoina meta komiu kalimiuwai." ²⁵ Na boda wa se wane, "Kwasinana giluna meta kai ma natumaiyao kewamai yena."

²⁶ Ede Pilato Balabasi ye yailigabaei na ye hededelau tauiyala tamowaina hesau wipi yena Yesu ye pidili na kabo se laei bena se hesataulo.

Tauiyala Yesu se talatalawasiyei

(Maleko 15:16-20; Yowane 19:2-3)

²⁷ Na kabo gabana wa yona iyala tamowaidiyao Yesu se hai se laei yodi kaba miya numana lakilakina unai na tauiyala bodana maudoina se yogagogoidima na Yesu se tolo hetakikili. ²⁸ Kana kwama se haigabaedi na wasawasa kwamana pulupululuna se heluwui. ²⁹ Na kabo pasa gwaligwalina se hei na se tolesaei kuluna ne unai, yo kaikaiwa se mosei nimatutuna ne unai ye kabi, na se tulibono matanaena na se talatalawasiyei se wane, "Yauwedo, Dius yodi wasawasa!" ³⁰ Yo hinage se kaikaisoi na kaikaiwa wa se hai na kuluna wa unai se koikoieyi. ³¹ Se talatalawasiyei ye gehe, kabo kwama pulupululuna wa se haigabaei na iya kana kwama wa se heluwui uyoi. Na kabo se woyalaei bena se hesataulo.

Yesu se hesataulo

(Maleko 15:21-32; Luka 23:26-43; Yowane 19:17-21)

³² Yelusalema bena kabo se pesa gabaei na Sailini tamowaina hesau hesana Simona se lobai, na se lauhelili ede Yesu yona sataulo wa ye bahei. ³³ Se lau magari hesau hesana Golagota unai se lage. "Golagota" kaniyona ede "mwayalu kudulina". ³⁴ Temenai kamkamna kaba hekaiyawasina mulamulana yo waina se yebwali na se mosei Yesu bena ye numa. Na ye numatonogi

ede nige ye henuwa ye numa. ³⁵ Na kabo Yesu se hesataulo, na mulina ne unai kabo kana kwama wa se kai-heyaidi, kaiteya kabo yona hesau ye hai. ³⁶ Kabotaki se tuligogoi na Yesu se kitahetete. ³⁷ Kulubawana ne unai kabahegiluna hedehededenena se kuli molumolu hesau unai na se tutuhepatu, ye wane, "Teina ta Yesu, Dius yodi wasawasa."

³⁸ Laulau yabayababadi tauginaginalidi labui maiyanao se hesataulodi, hesau teha tutuna unai na hesau teha seuseulina ne unai.

³⁹ Tamowai se sae yo se dobi meta se kulukulukwade na se hagahagasiyei yo se wane, ⁴⁰ "Kowa numa tabuna bena ku hetata gwaligwali na mayadai haiyona unai kabo ku kabi uyoi, hage ku hemaui uyoigo! Ena kowa Yaubada natuna, sataulo ne unai ku pesadobi-ma!"

⁴¹ Taukaitalasam saesaedi, laugagayo taulauhekataedi, yo magari babadadiyao hinage hedehedede wa kesekesegana unai se hagahagasiyei. ⁴² Se wane, "Tamowai hekadiyo ye saguidi na nige gonowana iya ye bom ye sagu uyoi. Na ye wane bena iya kita Isalaela yoda wasawasa! Taba sataulo ne unai ye pesadobima kabo ka kawa mamohoiyei. ⁴³ Yona maui maudoina unai Yaubada ye sunumaei, na hinage ye wane, 'Yau Yaubada Natuna.' Ena mamohoi Yaubada iya ye gadosisiyei kabo ye hesaguhai!" ⁴⁴ Na laulau yabayababadi tauginaginalidi labui wa hinage Yesu se hagahagasiyei.

Yesu yona boita

(Maleko 15:33-41; Luka 23:44-49; Yowane 19:28-30)

⁴⁵ Mayamayadai laki unai magari wa maudoina ye masigili ye lau ee meimeilahi awa hehaiyonana unai.

⁴⁶ Tenem mahanana ne unai Yesu ye yoga ma kalina lakilakina ye wane, "Eloi, eloi, lama sabatani?" Kaniyona ede, "Yogu Yaubada, yogu Yaubada, idohagi to ku nuwagabaeigau ta?"

⁴⁷ Na temenai tautotolo hekadiyo kalinana wa se lapui ede se wane, "Eliya ye yogayoganei."

⁴⁸ Dedekana ne unai tautotolo wa yona hedehedede ta se lapupwanoli, ede hesau ye heloi ye lau balo ye hai ye hedakwa winega unai na ye pai hepatu kaikaiwa hesau unai na ye helele saeyei Yesu bena ye numa.

⁴⁹ Na maudoidi wa se wane, "Ku laugabaei! Hage ta kita kabo Eliya ye laoma ye sagui."

⁵⁰ Kabo Yesu ye yoga uyo ma kalina lakilakina, na yawasina ye pito.

⁵¹ Tenem mahanana ne unai numa tabuna woyona kaleko † ye taigali labuiyei kewa unai ye dobi guni. Tano ye tabutabubu yo weku se taigali. ⁵² Bwayabwaya se tasoke na tamowai tabudiyao se boitako wa se tolouyo. ⁵³ Kadi bwayabwaya se pesa gabaedi na Yesu

† Numa tabuna unai bili labui. Bagubagunana hesana se tole 'Teha tabuna', na helabuina ede 'Teha tabu kalikalilina'. Duwaduwalidi yena ede woyo kaleko lausoiso ta unai se hetala ne. Hebelu 9:1-15 ye hedehemasalaha namwanamwa.

yona tolouyo mulina ne unai se lusae Yelusalema na se taumasalaha tamowai gwaudi udiyedi.

⁵⁴ Huyana iyala kapinana yo yona tauiyala maiyanao Yesu se kitakitahetete wa mwanikuniku yo ginauli saha se tubu wa se kitadi ede se matausi kalili na se wane, "Mamohoi, iya Yaubada natuna!"

⁵⁵ Sinesinebadao bodana keda lohaloha wai se totolo se kaikaikewa. Siya ede sinesineo maiyadi Yesu Galili unai se laoma wa, na yona paisowa ne unai saha udiyedi ye deha, kabo udiyedi se sagui. ⁵⁶ Bodadi wa unai meta Maliya Magadala waihiuna, yo Maliya Yamesi yo Yosepa sinadi, yo hinage Sebedaiyo natunao sinadi.

Yesu se tole bwayabwaya ena

(Maleko 15:42-47; Luka 23:50-56; Yowane 19:38-42)

⁵⁷ Ye hetubu ye meimeilahi ede Yosepa Alimatiya tamowaina, iya tau gogogogona yo Yesu tauhemuliwatanina hesau, ye laoma ⁵⁸ ye lau Pilato ye kaibwadai taba Yesu sinalena ye hai na ye tole bwayabwaya ena. Ede Pilato ye hedede na sinale wa se mosei Yosepa unai. ⁵⁹ Ede Yosepa sinale wa ye hai na kaleko posiposina hauhauna unai ye suma, ⁶⁰ na iya yona bwayabwaya hauhauna weku unai se sala nonohaiyako wa unai ye tole. Na kabo weku lakilakina ye bui laei bwayabwaya wa kedana ye bui gudui na ye laugabai. ⁶¹ Bwayabwaya wa tehalauna ne unai Maliya Magadala waihiuna yo Maliya hesauna wa se tutuli na se kaikaikewa.

Tau iyala tamowaidiyao Yesu bwayabwayana se kitahetete

⁶² Kabinonoha mayadaina mulina ne unai †† taukaitalasam saesaedi yo Paliseya tamowaidiyao se lau Pilato unai ⁶³ na se wane, "Tanuwaga, teina taukailupolupo ta yona hedehedede hesau ka nuwatui. Huyana sola ma maumaulina meta ye hedede ye wane, 'Mayadai haiyona mulidi ne unai kabo ya tolouyo.' ⁶⁴ Unai ku hededelau yom tauiyala tamowaidi udiyedi bena bwayabwaya ne se kitahetete namwanamwaei kana siga mayadai hehaiyonana ne unai, madai yona hekahekatao se laoma na sinalena ne se hai se laei na se hededelau tamowai udiyedi meta bena ye tolouyoko, na yodi kailupolupo mulimulitana ne kabo ye yababa kalili na kabo bagubagunana wa ‡." ⁶⁵ Ede Pilato ye talam ye wane, "Tau iyala tamowaidi kwa haidi na kwa lau bwayabwaya ne se kitahetete namwanamwaei."

⁶⁶ Unai se lau bwayabwaya wa kawamatana buiguduna wa se dedeli gudugudui na tauiyala tamowaidiyao se toledi bwayabwaya wa se kitahetete.

†† Mayadaina ne iya ede Taukiuli Henuwaisinina mayadaina bagubagunana. ‡ Kailupolupo bagubagunana se hedehededei ta, iya ede yodi hedehedede meta Yesu iya Kelisona ede.

Yesu yona tolouyo

(Maleko 16:1-10; Luka 24:1-12; Yowane 20: 1-10)

28 Dius yodi Sabati wa ye gehe na sabati kesega mayadaina bagubagunana † unai mala ye hetubu ye uyali na Maliya Magadala waihiuna maiyana Maliya hesauna se lau bwayabwaya wa se lohei. ² Mahanana ne unai meta mwanikuniku lakilakina, na Guiyau yona anelu galewa ne unai ye dobima na bwayabwaya buiguduna wekuna wa ye bui hesuwala na kewana ne unai ye tuli. ³ Kana kao meta ye namanamali na yona kaleko se posiposi kalili. ⁴ Taiiyala tamowaidiyao bwayabwaya se kitakitahetete wa se matausei ede se tabutabubu na se gulidobi doha tauboiboita.

⁵ Anelu wa ye hededelau sinesinebadao wa udiyedi ye wane, "Tabu kwa matausi na kabina ya kata meta Yesu se hesataulo usei wa kwa wasewasenei. ⁶ Iya nige inai, na ye tolouyoko, doha saha ye hededeyako wa. Kwa laoma kabatolena ne kwa kita. ⁷ Na kabo kwa lau mwayamwayau na kwa hededehehemasalahana yona hekahekatao udiyedi meta iya boita unai ye tolouyoko, na kabo ye baguna ye lau Galili na menai kabo kwa kita. Teina yomi wasa ya haiyawa ede."

⁸ Ede sinesinebadao wa se lau ma matamatausidi na iyamo ma gwaugwauyaladi, na se heloi se lau bena anelu yona wasa wa se hededegabaei hekahekatao wa udiyedi. ⁹ Se laulau na kamwasa wa unai Yesu ye hailobaidi na ye wane, "Yauwedo!" Ede se laoma iya unai, se tulibonodobi se kabilau kaena wa udiyedi na se taba'ohui. ¹⁰ Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Tabu kwa matausi! Na kwa lau kwa hededelau kagu kahao ne udiyedi na se lau Galili, kabo menai se kitagau."

† *Mayadaina ne, iya ede yoda Sabati, na Dimdim yena se wane 'Sunday'.*

Dius yodi tauwoyawoya yodi kailupo

¹¹ Sinesinebadao wa sola ma laulaudi na taiiyala bwayabwaya taukitahetete na hekadi se baguna se lau Yelusalema na sahasaha se tubu wa taukitalasam saesaedi yodi se hedehedede. ¹² Ede taukitalasam tauwoyaidi yo magari babadadiyao se laomagogoi se koitalaliu ede taiiyala tamowaidiyao wa moni lakilaki unai se hemaisadi ¹³ na se hededelau udiyedi se wane, "Kabo kwa hedede kwa wane, 'Boniyai yena ka kenoko na yona hekahekatao wa se laoma ede Yesu sinalena wa se kaiwahali se laei.'" ¹⁴ Ena teina wasa ta Gabana ye lapui kabo ka lausabilauyeigomiu na taba nige ye hekamkamnagomiu." ¹⁵ Unai taiiyala tamowaidiyao wa moni wa se hai na hedehedede saha unai se guguyaidi wa se hedede watanidi. Na teina wasa lupolupo ta ye lau Dius tamowaidiyao maudoidi udiyedi, na teina mayadai ta unai sola se hedehededei.

Yesu yona hekahekatao ye hedede hetamalidi

(Maleko 16:14-18; Luka 24:36-49; Yowane 20: 19-23; Apostolo 1:6-8)

¹⁶ Na kabo Yesu yona hekahekatao saudoudoi kesega wa se lau Galili, na kuduli Yesu ye hedede wa se lau unai. ¹⁷ Menai se kita ede se taba'ohui, na iyamo hekadi se nuwalabulabui. ¹⁸ Yesu ye laoma udiyedi na ye wane, "Gigibwali maudoina galewa yo tanoubu ta unai meta Tamagu ye haidimako kaliguwai. ¹⁹ Unai kwa lau basileiya maudoidi udiyedi tamowai kwa guguyaidi na se hemala yogu hekahekatao. Kwa hebatisoidi Tamana, Natuna yo Yaluwa Tabuna hesadi yena, ²⁰ yo ginauli maudoidi ya hedehededeidi kalimiuyena wa bena kwa hekatadi na se miya watanidi. Na mamohoi kalili: yau kabo huya maudoina maidamiu ye lau ee tanoubu ta yona huyagehe."

Maleko

Yowane Babatiso kana paisowa

(Mataiyo 3:1-12; Luka 3:18; Yowane 1:19-28)

1 Yesu Keliso Yaubada natuna wasana namwanamwana ye hetubu doha teina: ²Yaubada yona hedehedede wa Aisaiya peloweta yona buka unai, ye wane:

“Yogu tautauwasa ya hetamali bagunaiyawa kowa yom keda ye kabinonohai.”

(Malakai 3:1)

³“Tamowai hesau balabala unai ye yogayoga ye wane,

‘Guiyau yona keda kwa kabinonohai, yo yona kabalau kwa hedudulai!’”

(Aisaiya 40: 3)

⁴Unai Yowane ye laoma. Balabala unai ye miyamiya na ye hebahebabatiso. Taulaoma udiyedi ye lauguguya: “Nuwamiu kwa buidi, kabo Yaubada yomi yababa ye nuwatugabaedi. Yomi nuwabui ne kaba hemamohoina ede babatiso.” ⁵Yudeya kasa taumiyaidi yo Yelusalema unai taumiya se lau iya unai. Yodi yababa se hedehemasalahadi, na Yolidani sagasagana unai ye hebabatisoidi.

⁶Yowane kana kwama kamela wiyana unai se ginauli na kana dagilolo meta suisui dahina. Na kana kai meta mwadimwadi yo kamwakamwa. ⁷Ye hedehemasalahaya ye wane, “Tamowai hesau kabo ye mulitama. Iya ye sae kalili na kabo yau. Na nige gonowagu taba ya dunedobi iya kana buti mainadi ya yailidi. ⁸Yau waila unai ya hebabatisoigomiu, na iya kabo Yaluwa Tabuna unai ye hebabatisoigomiu.”

Yesu yona babatiso yo yona laukita

(Mataiyo 3:13-4:11; Luka 3:21-22 yo 4:1-13)

⁹Tem huyana ne unai Yesu Galili magaina hesau hesana Nasaleta unai ye laoma ede Yowane ye hebabatiso Yolidani sagasagana unai. ¹⁰Waila wa unai ye gayo ye sae na kabo ye kitasae galewa ye kita ye taigali, na Yaluwa Tabuna kana kao doha bunebune ye dobima iya kewana ne unai. ¹¹Na kalina hesau galewa ne unai ye laoma na ye wane, “Kowa natugu! Ya gadosisi kaliliyego yo nuwagu ku henamwa kaliliyei!”

¹²Mahanana ne unai Yaluwa Tabuna Yesu ye hetamali ye lau balabala unai. ¹³Mayadai 40 balabala unai suisui kaikaikalasidi kalidi wai ye miya. Na Satani Yesu ye laukita, na kabo anelu iya se kitahetete.

Yesu tauyamayama hasi ye yoganedi

(Mataiyo 4:12-22; Luka 4:14-15 yo 5:1-11)

¹⁴Huya hesau Heloda wasawasa Yowane ye gudui numa tutugudu unai. Kabotaki Yesu ye lau Galili Yaubada wasana namwanamwana ye lauguguyaei, ¹⁵ye wane, “Huya wa ye lagemako, Yaubada yona basileiya ye hanahanaumako. Nuwamiu kwa buidi yo wasa namwanamwana ta kwa kawamamohoiyei.”

¹⁶Huya hesau Yesu Galili Gabwana † dedekana wa unai ye yona ye laulau ede tauyamayama labui ye kitadi, Simona ma kana kaha Andeleya yodi hinaya unai se yamayama. ¹⁷Na kabo ye yoganedi ye wane, “Kwa saema kwa hemuliwatanigau, na kabo ya hekatagomiu tamowai tauyamayamaidi.” ¹⁸Na mahanana ne unai se dahalai yodi hinaya se laugabaedi na iya se hemuliwatani.

¹⁹Yesu ye taulau na kabo Sebedaiyo natunao labui Yowane yo Yamesi ye kitadi yodi waga unai yodi hinaya se polapolaidi. ²⁰Na ye yogalau yodi labui wa udiyedi na waga wa se pesagabaei, na tamadi Sebedaiyo ma kana hewahewaliyo se laugabaedi na Yesu se hemuliwatani.

Yesu Kapelenauma unai yaluwa yabayababana ye hedede hepesa

(Luka 4:31-37)

²¹Yesu yona hekahekatao maiyanao se lage Kapele-nauma unai, na kabo Sabati †† unai ye mwalaesae sunago ‡ unai, na ye hetubu ye lauhekata. ²²Yona lauhekata wa se nokoei, matawuwuna ye hedede hasahasaidi ma gigibwalina, nige doha laugagayo taulauhekata tamowaidi.

²³Sunago wa kalona wai tamowai hesau. Yaluwa yabayababana iya ye luwui na ye yogayoga ²⁴ye wane, “Yesu Nasaleta tamowaina! Ku laoma inai kam paisowa saha? Bena ku hetatagwaligwaligai! Kabim ya kata kowa Yaubada yona hetabu tamowaina ede.”

† GALILI GABWANAmeta waila lakilakina Galili tanona unai, kana kao doha gabwa. †† SABATIkaniyona ede 'kaiyawasi mayadaina'. Huya bagubagunana unai mayadai Satade Dius se hetabuyei yo unai se tapwalolo. Satade meta wiki kesega mayadaina gehegehena. Teina huya ta kita mayadai Sande (Sunday) ta hetabuyei yo ta tapwalolo, matawuwuna ede Yaubada Yesu ye hetolouyoi tenem mayadaina ne unai. ‡ SUNAGometa Dius yodi kaba koikoigogo yo tapwalolo numana. Dimdim yodi hesa 'synagogue' na Buka Suau unai se wane 'sunago'. Apostolo 6:9 hedehemasalahana hinage ku hasili.

²⁵ Na Yesu ye hededebayao iya unai ye wane, "Ku mwanou na tamowai me ku pesagabaei!" ²⁶ Yaluwa yabayababana wa tamowai wa ye nukui, na ye yogahi yo ye pesagabaei. ²⁷ Siya maudoidi se noko na se henahenamai uyoidi se wane, "Teina ta saha? Teina ta lauhekata hauhauna? Yona gigibwali yena ye hedede-lau yaluwa yabayababadi udiyedi, na se kawakabiyei!" ²⁸ Nige bayaona iya wasana ye lau Galili maudoina ye hetakikili.

Yesu tamowai gwaudi ye henamwanamwadi

(Mataiyo 8:14-17; Luka 4:38-41)

²⁹ Sunago unai se pesa se lau Simona ma kana kaha Andeleya yodi numa unai se mwala, Yamesi yo Yowane maiyadiyao. ³⁰ Simona bwasiyana waihiu ye kasiyebwa tauna se gigibwali kalili, unai se hededelau Yesu unai. ³¹ Ede ye laoma na ye kabilau nimana ne unai na ye kabihetolo. Na waihiu wa ye namwanamwa na kabo kadi kai ye moseidi.

³² Mahana wa ye dui kabo taukasikasiyebwa gwaudi yo hinage tamowai yaluwa yabayababadi siya se luwuidi wa se woyaidima Yesu unai. ³³ Magai tamowaidiyao boda lakilaki se lagegogoi numa kawamatana wa unai. ³⁴ Tamowai kadi kasiyebwa udoi udoi ye henamwanamwadi. Yo yaluwa yabayababadi gwau-di ye hedede hepesadi na ye hedede hekaiyawasidi tabu se hedehedede, matawuwuna ede iya kabina se katako.

Yesu Galili unai ye lauguguya

(Luka 4:42-44)

³⁵ Malatomtom gagilina Yesu numa wa ye laugabaei na ye lau balabala hesau unai ye tapwalolo. ³⁶ Na Simona ma kana kahao se lau iya se wasenei. ³⁷ Yesu se lobai ede se hededelau unai se wane, "Tamowai maudoidi se wasewaseneigo!" ³⁸ Na ye hededelau udiyedi ye wane, "Taba ta lau magai hekadiyo udiyedi hinage ya lauguguya. Teina hesabana ede ya laoma ta."

³⁹ Galili se tauhetakikili, na Yesu ye lauguguya sunago udiyedi, yo hinage yaluwa yabayababadi ye hedede hepesadi.

Yesu taulepela hesau ye henamwanamwa

(Mataiyo 8:1-4; Luka 5:12-16)

⁴⁰ Tamowai hesau kana kasiyebwa lepela ye laoma Yesu unai ye tulibono na ye kaibwada katekamkamna ye wane, "Ena ku henuwa kabo ku henamwanamwagau." ⁴¹ Yesu tamowai wa ye katekamkamnaei na nimana ye helelelaei ye kabilau unai, na ye hededelau iya unai ye wane, "Ya henuwa, kowa kabo ku namwanamwa." ⁴² Na mahanana ne unai kasiyebwa lepela wa ye ulu gehe na tamowai wa ye namwanamwa. ⁴³ Na Yesu ye hededebayao iya unai ye wane, ⁴⁴ "Tabu tamowai hesau yona ku hedehedede. Na ku lau taukitalasam unai ku hemasalaha go na ye kitaspwai-

go. Na kabo he'a'a kaitalasangdi Mose ye hedede wa † ku ginaulidi, na kabo tamowai se kitago meta ku namwanamwako." ⁴⁵ Na tamowai wa ye pesa ede ye lau wasana wa ye hededehehemasalaha yo ye helaki. Unai Yesu nige gonowana ye taumasalaha magai udiyedi, na balabala gaibu udiyedi ye miya. Na teha maudoina tamowaidi se laoma iya unai.

Yesu tamowai bunibunina hesau ye henamwanamwa

(Mataiyo 9:1-8; Luka 5:17-26)

2 Mayadai hisa se lau, na kabo Yesu ye uyo Kapele-nauma. Wasana se lapui ede ² tamowai gwaudi se laoma Yesu yona kabamiya unai. Na numa wa nige so-lasolana hesau, gonogonowana doha hinage dagela wa. Na Yesu wasa namwanamwana ye lauguguya udiyedi. ³ Na tamowai hasi se laoma taubunibuni hesau se baheyama Yesu unai. ⁴ Boda ye laki kalili to nige gonowana se sae Yesu unai. Ede gatowa †† se bolilapai taubunibuni wa ma diyadiyalina se hedalolo do-biyei Yesu unai. ⁵ Yesu tamowai wa yodi sunuma ye kitadi, unai ye hededelau taubunibuni wa unai ye wane, "Natugu, yom yababa wa ya nuwatugabaedi."

⁶ Na laugagayo taulauhekata hekadiyo se tutuli se bom se nuwanuwatu se wane, ⁷ "Tamowai ne tabu ten-em doha ye hedehedede! Yaubada ye hededeheyababa! Yaubada ye bom mo gonowana yababa ye nuwatugabaedi!" ⁸ Na Yesu saha se nuwanuwatui wa kabina ye katako, unai ye hededelau udiyedi ye wane, "Idoha-gi to yomi nuwanuwatu doha temeta?" ⁹ Hedehedede sahasahana ye biga kabo ya hedede taubunibuni ta unai: 'Yom yababa ya nuwatugabaedi', o ya wane, 'Yom dam ku bahei na ku lau?' ¹⁰ Ya henuwa bena kwa nuwatulobai meta Tau Natuna ‡ yona gigibwali kaiyaulina ta unai meta gonowana yababa ye nuwatugabaedi." Na ye hededelau taubunibuni wa unai ye wane, ¹¹ "Ku tolo, yom dam ne ku bahei na ku lau yom numa." ¹² Iya kabo ye dahalai yona dam wa ye bahei. Maudoidi matadi yena ye lau, na kabo siya se nokoei yo Yaubada se hedebasae se wane, "Teina laulau ta huya wa nige ta kitakita!"

Lewi kana yoga

(Mataiyo 9:9-13; Luka 5:27-32)

¹³ Yesu ye uyo Galili wailana dedekana unai, na boda lakilaki se lagegogoma iya unai, na ye hekatadi. ¹⁴ Ye gehe na ye taulau, ede Lewi Alepaiya natuna ye kita takisi kaba tanotano numana unai ye tutuli, na kabo ye hededelau iya unai ye wane, "Ku hemuliwatanigau!" Ede Lewi ye dahalai Yesu ye hemuliwatani. ¹⁵ Kabotaki Yesu maiyana hekahekatao se kaikai Lewi yona numa

† Ku hasili Lewitika 14:2-4: †† Dios yodi numa kewadiyao meta se tabataba. Numa maudoidi kadi keda se ginaulidi dageladi udiyedi se lau se sae kewadi udiyedi. ‡ Yesu hesa TAU NATUNAYE hepaisowa ye hemala hesana. Mata wuwuna buka bagubagunana unai Daniyela peloweta yona kulikuli unai Keliso ye katai ede 'Tau Natuna' (Daniyela 7:13-14).

unai. Na takisi tautanotano yo yababa tamowaidi gwaudi † Yesu se hemuliwatani wa maiyanao se kaikai-gogo. ¹⁶ Laugagayo taulauhekata tamowaidi hekadiyo, siya Paliseya †† tamowaidi, Yesu se kita yababa tamowaidi yo takisi tautanotano maiyadi se kaikaigogo, na se hededelau yona hekahekatao udiyedi se wane, "Tya idohagi to takisi tautanotano yo yababa tamowaidi maiyanao se kaikaigogo?" ¹⁷ Yesu yodi hedehehede wa ye lapuidi kabo ye hededelau udiyedi se wane, "Tamowai namwanamwadi doketa nige se nuwatuidi, na tamowai kasikasiyebwadi mo. Yau nige ya laoma tamowai laulau dudulaidi hesabadi, na tamowai yodi laulau yabayababadi mo, nuwadi bena se buidi."

Lauhekata hauhauna yo kabikabi beyabeyadi

(Mataiyo 9:14-17; Luka 5:33-39)

¹⁸ Yowane yona hekahekatao yo Paliseya yodi hekahekatao se kaihudi. Mayadaina ne unai tamowai hekadiyo se laoma Yesu unai se wane, "Yowane yona hekahekatao yo Paliseya yodi hekahekatao se kaikai-hudi. Na kowa yom hekahekatao idohagi to nige se kaihudi?" ¹⁹ Yesu ye henamaiyedi ye wane, "Huyana tautawasola hauhau ma kana taumanao se miyamiya, kabo se kaihudi e nige? Nige! Huyana ne unai taba nige se kaihudi. ²⁰ Na mayadaina kabo ye lagema iya kabo se laehesuwala. Tenem mayadaina ne unai kabo se kaihudi.

²¹ Nige tamowai hesau kwama hauhauna ye polai kwama beyabeyana unai. Taba kwama hauhauna ye polai kwama beyabeyana unai kabo beyabeyana tapulisina wa ye helaki. ²² Hinage nige tamowai hesau waina hauhauna ye ini waina pakuna beyabeyana kalona unai. Ena doha temeta, waina hauhauna kabo waina pakuna ye hesese kabo ye tapulisi yo waina wa ye bwalili. Na waina hauhauna mo ye inidobiyei waina pakuna hauhauna ‡ kalona ne unai."

Yesu meta iya Sabati guiyauna ede

(Mataiyo 12:1-8; Luka 6:1-5)

²³ Sabati mayadaina hesau unai Yesu ye lulau witi koyana unai, na yona hekahekatao ma laulaudi witi kaniyodi se huhudi na se kaidi. ²⁴ Paliseya tamowaidi se hededelau Yesu unai se wane, "Ku kita! Idohagi to

† YABABA TAMOWAIDI: Paliseya takisi tautanotano yo tamowai hekadiyo doha tauganaganawali yo taukaikawaihali se hedehehede siya 'yababa tamowaidi', matawuwuna teina tamowaidi ta dagela tamowaidi yodi se paipaisowa yo Dius yodi laugagayo se utu'utusidi. Kalina dimdim unai se hedehe 'sinners'. †† PALISEYA: Siya Dius kadi boda hesau. Hesa PALISEYA kaniyona ede 'siya se bom se tolehesuwaladi'. Paliseya tamowaidi wa se kaikaipate bayao na laugagayo maudoina se hemuliwatani ye dobi gagilina unai. Yodi nuwatu bena Yaubada kabo Isalaela ye hekamkamnadi, ena nige tamowai maudoidi laugagayo maudoina se lauwatanidi. Unai se kouyalayala tamowai kalidi wai, ena siya matadi wai Yaubada yona laugagayo se utusidi. ‡ WAINA PAKUNAMeta suisui hesau dahina unai se ginauli. Waina hauhauna bena paku hauhauna unai se hemwayau, matawuwuna waina hauhauna meta ye waiwaini unai paku hauhau-na sola ma bigabigana kabo gonowana ye sese.

mayadai Sabati laugagayona nige se lauwatani?" ²⁵ Iya ye hededelau udiyedi ye wane, "Huyana Dawida ma kana kahao se hasali na saha Dawida ye ginauli wa kwa hasililobai o nige? ²⁶ Abiyata iya taukaitalasam saesaena. Yona huya unai Dawida ye lusae Yaubada yona numa unai pwalawa tabudi wa ye kaidi, na hekadid hinage ye mosedi kana kahao se kaidi. Tenem pwalawa ne meta kai tabuna, na taukaitalasam se bom mo kabo se kai." ²⁷ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Yaubada Sabati ye ginauli tamowai yodi namwanamwa hesabadi. Tamowai nige Sabati yona. ²⁸ Unai Tau Natuna iya Sabati guiyauna ede."

Sabati unai Yesu ye kabihenamwanamwa

(Mataiyo 12:9-14; Luka 6:6-11)

3 Sabati hesau Yesu ye mwalaesae sunago unai, na tamowai hesau nima yabayababana temenai. ² Paliseya tamowaidiyao hekadi Yesu kana mata se wasenei, unai iya se kitasipwa namwanamwaei, kabo Sabati unai tamowai ne ye henamwanamwa e nige. Ena ye henamwanamwa, kabo unai se hegilu. ³ Kabo Yesu ye hededelau tamowai nima yabayababana wa unai ye wane, "Ku toloma." ⁴ Na ye henamaiyedi ye wane, "Laulau saha ye namwa ede mayadai Sabati unai: namwa ta ginauli o yababa, ta kabihenamwa o ta kaiunu?" Maudoidi wa se mwanouhai. ⁵ Ye kita hetakikilidi, na ye kouyalayala yo nuwana ye yababa, matawuwuna ede se nuwakwailolo kalili. Na ye hededelau tamowai wa unai ye wane, "Nimam ku heleleyama." Iya kabo nimana wa ye helelelai, ede Yaubada nimana wa ye henamwanamwa. ⁶ Na kabo Paliseya tamowaidi se lau Heloda kana bodao maiyadiyao se koitalaliu idohagi Yesu bena kabo se unui.

Boda lakilaki Yesu se hemuliwatani

(Mataiyo 12:15,16; Luka 6:17-19)

⁷ Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se dahalai se lau Galili Gabwana unai, na Galili tamowaidi gwaudi se hemuliwatani. ⁸ Yesu saha ye ginauli wa wasana se lapui meta boda lakilaki teha Yudeya yo Yelusalema yo Idumeya yo Yolidani teha kaluwabu udiyedi yo hinage Taiya yo Sidona magaidi udiyedi se laoma iya unai. ⁹ Boda ye laki kalili unai madai Yesu se dudukahalaei, ede Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi bena waga gagilina se kabinonohai, unai bena kabo ye gelu. ¹⁰ Na taukasiyebwa gwaudi ye henamwanamwadiko, unai kabo tamowai kasikasiyebwadi maudoidi se dudu se lau bena se kabilau Yesu unai. ¹¹ Na tamowai yaluwa yabayababadi kalidi yena wa iya se kita ede se tulibono iya talanuwana unai, na yaluwa yabayababadi wa se yogayoga se wane, "Kowa Yaubada natuna ede!" ¹² Yesu kabo ye guguyaidi tabu se hedehehemasalahi iya kaiteya.

†† Ku hasili 2 Samuwela 8:17, yo 1 Samuwela 21:1-6, yo Lewitika 24:9.

Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui ye hetolodi
(Mataiyo 10: 1-4; Luka 6:12-16)

¹³ Yesu ye sae koya hesau tupina unai. Temenai kaiteyadi ye henuwadi wa ye yoganedi, se laoma iya unai. ¹⁴ Na Saudoudoi-labui ye kaisunuwadi yo hesadi ye tole apostolo bena maiyanao se miya, yo bena kabo ye hetamalidi se lau se lauguguya. ¹⁵ Na yona gigibwali ye mosei siya udiyedi, kabo yaluwa yababadi se hedede hepesadi.

¹⁶ Teina saudoudoi-labui ye yoganedi wa hesadi ede: Simona, hesana hesau ye tole Petelo,

¹⁷ Yamesi ma kana kaha Yowane, Sebedaiyo natunao, hesadi ye tole Bowanele, meta kaniyona ede, 'Tulutululu natunao',

¹⁸ Andeleya, Pilipo, Batolomaiyo,

Mataiyo, Tomasi, Yamesi Alepaiya natuna, Tadaio, Simona Tauhaikabi †,

¹⁹ yo Yudas Isakaliyota, iya ede Yesu kana tauwalohai.

Yesu kana bogao iya bena se woyahai

²⁰ Kabo Yesu ye mwalaesae numa hesau kalona unai, na boda lakilaki se lagegogo uyoma. Na iya maiyana hekahekatao nige yodi solasola bena se kaikai.

²¹ Huyana Yesu kehanao wasana se lapui meta Yesu nige ye kaikai, unai se lau iya bena se woyahai, matawuwuna ede se nuwatui se wane, "Iya bena ye bwadebwade!"

Laugagayo taulauhekata Yesu yona gigibwali se hededeheyababa

(Mataiyo 12:25-29; Luka 11:17-22)

²² Laugagayo taulauhekata hekadi Yelusalema unai se dobima se wane, "Satani iya luwana ne unai! Yaluwa yababadi ye hedede hepesadi yodi wasawasa yona gigibwali yena." ²³ Yesu ye yoganedi na palabole hekadi ye hededededi kalidi wai, ye wane, "Satani kabo idohagi na Satani ye hedede hepesa? ²⁴ Taba basileiya kesega se haitole dagela, kabo basileiya ne nige gonowana ye tolobayao. ²⁵ Taba boga kesega se haitole dagela, kabo boga ne nige gonowana se tolo bayao. ²⁶ Taba Satani ye bom ye hewahewaiunu uyoi na nuwana ye labulabui, kabo nige gonowana ye tolobayao, na ye kaiyawasi. ²⁷ Nige gonowana tamowai hesau ye mwalaesae tamowai yasiyasiyalana yona numa unai yona

† *TAUHAIKABI ne meta boda hesau Yudeya unai hesana. Yodi nuwatu bena Yudeya se bom se kitahetete uyoidi. Unai Loma tamowaidiyao maiyaidiyao se haihaikabi. Huyana Simona sola nige ye patulau Yesu unai, iya hinage kadi boda hesau. Unai iya hesana se tole 'Simona Tauhaikabi'.*

gogo ye haidi. Tamowai yasiyasiyalana wa ye paibagunai, na kabo yona numa gogodi ye haidi. ²⁸ Ya hedede mamohoi: Yababa maudoidi yo Yaubada hedede yababaina Yaubada kabo ye nuwatugabaedi. ²⁹ Na taba tamowai hesau Yaluwa Tabuna ye hededeheyababa, kabo yona yababa wa taba nige ye nuwatugabaedi. Kana gilul kabo ye bawahai ye lau ee nige kana siga."

³⁰ Yesu yona hedehede ta matawuwuna ede se wane, "Yaluwa yababana ye luwu iya unai."

Yesu kana boga mamohoidi

(Mataiyo 12:46-50; Luka 8:19-21)

³¹ Na Yesu sinana yo kana kahao se lagema dagela wa unai se totolo, na tamowai hesau se hetamali ye sae bena ye woihai. ³² Boda Yesu se tulihetikikili wa se hededelau iya unai se wane, "Sinam yo kam kahao yo loumwao, siya ede dagela ne unai na se henuwago."

³³ Na ye henamai ye wane, "Sinagu kaiteya? Yo kagu kahao kaiteyadi?" ³⁴ Tamowai iya se tulihetikikili wa ye kaikewaidi na ye wane, "Sinagu yo kagu kahao ede teina! ³⁵ Kaiteya Yaubada yona nuwatu ye ginauliwatani meta iya kagu kaha ede, lougu ede, yo sinagu ede."

Tuma tauhesuhesulu palabolena

(Mataiyo 13:1-9; Luke 8:4-8)

4 Na Yesu ye uyo Galili Gabwana dedekana unai na ye lauhekata. Boda lakilaki se lagegogoma iya unai, ede Yesu waga hesau unai ye gelu, na ye kahaisuwala musamusana, na boda wa nagali unai se totolo. ² Ginauli gwaudi ye hekatadi palabole udiyedi. Na yona lauhekata wa unai ye wane, ³ "Kwa lapulapui! Huya hesau tauhesuhesulu ye lau witi tumadi ye hesuludi yona koya unai. ⁴ Na hekadi se bekudobi keda kalona wai, na manuwa se laoma ede se kaidi. ⁵ Hekadi se bekudobi debadeba wai na nige bayaona se kini. Mahana ye dalasae na ye sina hewowoyadi, matawuwuna bwatano ye yaloyalo na lamdi nige se dobi kalili. ⁷ Hekadi se bekudobi gwaligwali luwadi wai. Gwaligwali kabo se kini puluhidi, ede tuma wa nige se kini namwanamwa unai nige se kaniyo. ⁸ Tuma hekadi hinage se bekudobi bwatano namwanamwana unai, na se kini yo se kaniyo: Witi kewa kesega kesega hekadi kaniyodi badodi 30, 60 o 100." ⁹ Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Kaiteya beyana unai ye lapui bena ye lapu namwanamwaei."

Yesu palabole yona hepaisowadi wuwuna ye hemasalaha

(Mataiyo 13:10-17; Luka 8:9-10)

¹⁰ Boda wa se tatagwaligwali mulina ne unai yona hekahekatao saudoudoi-labui yo tamowai hekadiyo Yesu maiyanao se tuligogoi, na palabole kaniyona se henamaiyei iya unai. ¹¹ Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Yaubada yona basileiya ginauli

wadawadamdi kabo ya hemasalahadi kalimiu wai. Na kaiteya Yaubada yona basileiya dagelana wai, kabo palabole mo udiyedi ya hekatadi, ¹² unai 'se kitakita, na taba nige se kitalobai, se lapulapui, na taba nige se lapulobai, madai nuwadi se buidi, na Yaubada yodi yababa kabo ye nuwatugabaedi.'" (Aisaiya 6:9,10)

Yesu tauhesuhesulu palabolena ye hemasalahadi

(Mataiyo 13:18-23; Luka 8:11-15)

¹³ Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Ena palabole ta nige kwa nuwatulobai, kabo idohagi na palabole hekadi ne hinage kwa nuwatulobaidi? ¹⁴ Tauhesuhesulu Yaubada yona hedehedede ye hesulu. ¹⁵ Tamowai hekadi nuwadi doha keda, tuma se bekudobi unai. Yaubada yona hedehedede se lapui, na mahanana ne unai diyabolo ye laoma ede hedehedede wa ye haigabai. ¹⁶ Tamowai hekadi nuwadi doha debadeba, tuma se bekudobi unai. Hedehedede wa se lapui yo se hai ma nuwa namwanamwadi. ¹⁷ Na hedehedede wa nige ye dobi nuwadi wa udiyedi, unai ede yodi sunuma se basabasa. Na huyana pilipili hesau se hekalo, o tamowai siya se subudi hedehedede wa debana wai, ede yodi sunuma wa se kaiyawasi. ¹⁸ Tamowai hekadi nuwadi doha gwaligwali, tuma se bekudobi udiyedi. Siya hedehedede wa se lapui moei. ¹⁹ Na kaiyaulina ta nuwamodena yo gogo badobado nuwadi se kaidi yo ginauli hekadi gadosisidi udiyedi hedehedede wa se kini puluhidi na nige ye kaniyo. ²⁰ Na hekadiyo nuwadi doha bwatano namwanamwana, tuma se bekudobi unai. Hedehedede wa se lapui na se kawamamohoyei, kabo se kaniyo †: hekadi 30, 60 o 100."

Lampa palabolena

(Luka 8:16-18)

²¹ Na Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane, "Taba lampa ta gabu, kabo gulewa unai ta buikasini o kabakeno gunina unai ta tole? Nige! Ta tolesae kabatolena unai! ²² Gonogonowana doha hinage Yaubada yona basileiya ginauli maudoidi wadawadamdi kabo ye hemasalahadi, ginauli maudoidi Yaubada ye toletolewadamdi kabo hinage ye tole hemasalahadi. ²³ Kaiteya beyana unai ye lapui bena ye lapu namwanamwaei!" ²⁴ Na kabo ye wane, "Saha kwa lapui ta bena kwa lapu namwanamwaei. Ena kwa lapulapui namwanamwa, kabo kwa nuwatulobai namwanamwaei. Na kabo Yaubada yomi sibasiba ye helakidi. ²⁵ Kaniyona ede kaiteya yogu lauhekata udiyedi ye lapulapui namwanamwa, kabo yona sibasiba ye helaki. Na kaiteya nige ye lapulapui

† KABO SE KANIYO: Teina hedehedede ta kaniyona bena ku nuwatulobai Galatiya 5:22-23 ku hasili.

namwanamwa, saha gagilina ye lapulobaiyako kabo ye nuwaluluhiyei."

Tuma yona kinikini palabolena

²⁶ Na Yesu ye wane, "Yaubada yona basileiya meta doha teina: Tamowai hesau witi tumana ye hesulu bwatano unai. ²⁷ Boniyai huyadi ye keno, na mala ye tom ye tolo, meta nige ye mode na tuma wa se bom se kini kabo se tubu. Tuma yodi kinikini meta tamowai wa nige ye nuwatulobai idohagi. ²⁸ Na bwatano ye bom ye hekinidi: se kini baguna, kabo se kini lakilaki yo se kaniyo. ²⁹ Witi wa kaniyodi se suna, tamowai wa kabo ye bolidi, matawuwuna ede masuli wa ye lage."

Kaitabu tumana palabolena

(Mataiyo 13:31-35; Luka 13:18-19)

³⁰ Yesu ye wane, "Yaubada yona basileiya kana kao kabo idohagi yoda hedehededeni? O palabole saha unai kabo ta hekaigonogonowaei? ³¹ Basileiya ne doha kaitabu tumana. †† Ye gagili kalili tuma maudoidi udiyedi. ³² Tumana ye bekudobi bwatano unai, kabo ye kini lakilaki doha kaiwa hekadiyo. Lagana lakilakidi se kini, na manuwa kabo se towa yo se kaiyawasi loguloguna ne unai."

³³ Yona lauhekata maudoidi udiyedi palabole unai ye hekatadi yodi nuwatulobai gonogonowana unai. ³⁴ Palabole mo ye hepaisowadi yona lauhekata udiyedi. Na yona hekahekatao maiyanao se bom mo, kabo palabole kaniyodi wa ye hemasalahadi udiyedi.

Yesu wowoli ye hedede hedaumwali

(Mataiyo 8:23-27; Luka 8:22-25)

³⁵ Meimeilahina ne unai, Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, "Ta kawasilau halitana kawasi ne." ³⁶ Na tamowai maudoidi wa se laugabaedi, na Yesu yona hekahekatao waga wa unai hinage se gelu na Yesu maiyanao se lau, yo waga hekadi hinage se hemuliwatani. ³⁷ Kabo yaumai lakilakina ye lotalu yo bagodu se ini'inisae waga wa kalona unai, na musamusana kabo se yoli.

³⁸ Na Yesu waga yiuna wa unai kunuwa unai ye keno-keno. Iya se hanoi se hededelau unai se wane, "Tanuwaga! Ku nuwatui meta kabo ta mwaloi e nige?" ³⁹ Yesu ye tolo ede ye hededelau yaumai yo bagodu wa udiyedi ye wane, "Kwa kaiyawasi yo kwa daumwali!" Kabo yaumai yo bagodu wa se kaiyawasi na ye daumwali kimkim. ⁴⁰ Na ye hededelau udiyedi ye wane, "Idohagi to kwa matausi? Nuwana nige yomi sunuma?" ⁴¹ Siya se siliyata yo se matausi kalili, unai se

†† KAITABU TUMANA: Isalaela unai kaiwa hesau kaniyona na tumana gagilidi meta se kumakumaidi yodi koya udiyedi. Kalina dimdim yena kaiwa ne tumana hesana ede 'mustard seed'. Saliba unai teina kaiwa ta hesana mustard meta nigele, unai kaiwa 'kaitabu' ta hepaisowa heyaheyasoni ta unai. Mata wuwuna kaitabu kaniyona tumadi se gagili yo manuwa se henuwa kaiwa ta unai se towa na se kaiyawasi.

henahenamai uyoidi, "Teina tamowai ta tamowai sahasaha? Yaumai yo bagodu iya se kawakabiyei!"

Gadala yodi tano unai Yesu yaluwa yababadi ye hedede hepesadi

(Mataiyo 8:28-34; Luka 8:26-39)

5 Siya kabo se dunasae halitana kawasi wa unai, Gadala tamowaidi yodi tano unai. ² Yesu waga wa ye pesagabaei, na tamowai hesau ye laoma Yesu ye hailobai. Yaluwa yabayababadi tamowai wa se luwui. ³ Na bwayabwaya duhadiyao wa udiyedi ye miyamiya, yo nige gonowana tamowai hesau seni yena ye pai-hekahini. ⁴ Huya hekadi iya nimana yo kaena seni udiyedi se paidi, meta ye utusidi, na nige gonowana tamowai hesau ye hekaiyawasi. ⁵ Mayadai yo boniyai, bwayabwaya wa unai yo kuduli udiyedi ye sae ye dobi na ye yogayogahi, yo sapakila ye haidi na tauna wa ye sasa gwadagwadaidi.

⁶ Tamowai wa Yesu ye kitalae na kedana ye katuloha unai ede ye heloi ye lau ye tulibono Yesu talanuwana wa unai. ⁷ Ye yogahi lakilaki ye wane, "Yesu, Yaubada saesae kalilina natuna, idohagi to ku laoma kaligu wai? Yaubada hesana unai ku kaigwala, meta taba nige ku hekamkamnagau." ⁸ Mata wuwuna ede Yesu ye hededelauko iya unai ye wane, "Yaluwa yababana, kowa tamowai me ku pesagabaei."

⁹ Na kabo Yesu ye henamailau iya unai ye wane, "Hesam ede saha?" Iya ye hededebui ye wane, "Yau hesagu ede Legiyona, kaniyona ede ka bado." ¹⁰ Na ye kaibwada kalili ye wane, "Tabu ku hetamaligai ka lau keda lohaloha."

¹¹ Kuduli hesau papalina unai meta puwaka yawoina lakilaki se dumudumuli. ¹² Yaluwa yababadi wa se kaibwadalau Yesu unai se wane, "Ku hetamaligai ka lulau tenem puwaka ne yawoina ne udiyedi." ¹³ Yesu ye talam ede yaluwa yababadi wa kabo se pesa na se lulau puwaka wa udiyedi. Na se heloi lidilidi padipadi wa unai se dobi ede se bekudobi gabwa wa unai se yoligogoi na se mwaloi. Na puwaka wa badodi ede nuwana 2000. ¹⁴ Puwaka wa taukitahetetedi kabo se wasabu se lau, wasa wa se helaki magai maudoidi udiyedi. Magai wa tamowaidiyao kabo se lau bena laulau wa se kita. ¹⁵ Se lage Yesu unai, na tamowai yaluwa yabayababadi se luwui usei wa se kita ye tuli tautaubigai, ma kalekalekona yo ma nuwa namwanamwana. Unai se matausi. ¹⁶ Na saha ye tubu tamowai yo puwaka wa udiyedi taukitadi wa wasadiyao se hedededi taulaoma wa udiyedi. ¹⁷ Siya kabo se kaibwadalau Yesu unai bena yodi magai ne ye laugabaei. ¹⁸ Yesu waga wa unai ye gelu, na tamowai yaluwa yababadi se luwui usei wa ye kaibwadalau bena iya maiyana se lau. ¹⁹ Yesu nige ye henuwa, unai ye hededelau iya kalina wai, ye wane, "Ku lau yom magai yo kehamwao udiyedi, Guiyau yona katekamkamna yo gigibwali ye hemasalahadi kowa kalim wai wa, wasana yodi ku hedehedede." ²⁰ Iya kabo ye lau Dekapoli † tehana unai Yesu saha ye gin-

auli iya unai wa ye hewasa, ede tamowai maudoidi se noko kalili.

Yesu waihiu ye henamwanamwa yo Yailo natuna waihiu boita unai ye hetolouyoi

(Mataiyo 9:18-26; Luka 8:40-56)

²¹ Yesu ye gelu waga wa unai ye uyo halitana kawasi wa. Ye duna kabo ye pesa nagali wa unai na boda laki-laki temenai se tupagogoma iya unai. ²² Kabo sunago tanuwagana hesau, hesana ede Yailo, iya Yesu ye kita ede ye lau ye tulibono Yesu talanuwana unai. ²³ Na ye hedede katekamkamnalau iya unai, ye wane, "Natugu waihiu gagilina ye kasiyebwa kalili. Taba gonowana ku laoma ku kabilau unai to kabo ye namwanamwa."

²⁴ Unai Yesu maiyana se lau, na boda lakilaki wa se hemuliwatanidi na yodi lau wa unai meta Yesu unai se heduheduna.

²⁵ Waihiu hesau temenai, kana kasiyebwa meta kwasina ye miyamiyagabaei bolimai saudoudoi-labui. ²⁶ Bolimai ne luwadi yena doketa maudoidi yodi sagu kalina wai meta nige gonowana, na waihiu wa meta ye kamkamna kalili. Na hemaisadi mo udiyedi yona moni maudoina ye hegehe, na kana kasiyebwa wa kabo ye helahelaki mo ye lau. ²⁷ Iya Yesu yona laoma wasana ye lapui ede boda luwadi yena ye laoma Yesu dage-lana unai na kana kwama ye kabitonogi, ²⁸ unamo ede yona nuwatu ye wane, "Taba kana kwama mo ya kabitonogi, kabo ya namwanamwa." ²⁹ Mahanana ne unai kwasina kasiyebwana wa ye kaiyawasi, na tauna kamnana ye lapui meta kasiyebwa wa ye tatagwaligwaliko. ³⁰ Na Yesu kamnana ye lapui meta gigibwali ye pesagabaei, unai ye kitabui boda wa udiyedi na ye henamai ye wane, "Kaiteya kagu kwama ta ye kabitonogi?" ³¹ Yona hekahekatao se hededelau unai, se wane, "Boda wa ku kitadi se heduheduna kalim wai, na ye saha to ku henamai ku wane, 'Kaiteya ye kabilao-ma kaligu wai?'" ³² Na Yesu ye kaikewa takikili taba bena laulau ne tauginaulina wa ye kita. ³³ Saha ye tubu wa unai ede waihiu wa ye nuwatulobai, unai ye matausi tabutabubu. Kabo ye laoma ye tulibono Yesu talanuwana wa unai, na kabo saha ye ginauli wa ye hededehemasalahaha. ³⁴ Yesu kabo ye wane, "Natugu, kowa yom sunuma unai ede ku namwanamwa. Ku lau ma nuwabigam, kam kasiyebwa ye kaiyawasiko."

³⁵ Sola iya ma hedehededena na sunago tanuwagana wa yona numa unai tamowai hekadi se laoma iya unai se hededelau se wane, "Natum waihiu wa meta ye boitako! Tanuwagada tabu ku hemohemode."

³⁶ Yesu nige ye lapulau yodi hedehedede wa udiyedi, na ye hededelau sunago tanuwagana wa unai ye wane, "Tabu ku nuwabasabasa, na ku kawamamo-hoiyeigau mo." ³⁷ Na kabo boda wa ye hedede nuwahidi, na Petelo yo Yamesi ma kana kaha Yowane mo se hemuliwatani. ³⁸ Se lage numa wa unai tamowai se

† DEKAPOLI kaniyona ede 'magai lakilakidi badodi saudoudoi'.

doudou se lapuidi numakalo wa unai. ³⁹ Yesu ye mwalaesae kalo wa unai ye hededelau udiyedi ye wane, "Saha kwa doudouyei? Wawaya me nige ye boita, iya ye keno meta." ⁴⁰ Na siya Yesu se malumaluhiyeyi. Yesu kabo ye hedede se pesa dagela wai, na kabo wawaya wa tamana yo sinana ye woyaidi maiyana hekahekatao se lusae wawaya wa yona bili unai. ⁴¹ Kabo Yesu ye kabilau wawaya waihiu wa ni-mana unai na ye hededelau ye wane, "Talita koum!", (kaniyona ede "Wawaya waihiu, ku tolo!"). ⁴² Ede wawaya wa ye tolo na ye laulau. (Na yona bolimai ede saudoudoi-labui.) Na taukitana meta se noko kalili. ⁴³ Na kabo Yesu ye guguyaidi tabu saha ye ginauli wa se hewahewasa, na ye hededelau udiyedi bena wawaya wa kai se mosei ye kai.

Yesu Nasaleta unai se laukwatakwataei

(Mataiyo 13:53-58; Luka 4:16-30)

6 Yesu tenem tupwa ne ye laugabaei kabo ye uy-oma yona magai Nasaleta unai maiyana hekahekatao. ² Sabati mayadaina ye hekalo, na ye hetubu ye lauhekata sunago kalona wai. Boda maudoidi yona hedehedede se lapui ede se nokoei. Se henahenamai uyoidi se wane, "Tamowai ta haedi ginauli maudoidi ta ye kaipateidi yo sibasiba ta haedi ye hai? Idohagi na teina laulau gigigigibwalidi ta ye ginaulidi? ³ Iya meta kapenta. Yo hinage Maliya natuna, na kana kahao ede Yamesi, Yosepa, Yudasai yo Simona. Na lounao hinage maiyadao ta miyamiya." Unai ede se laukwatakwataei. ⁴ Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Magai maudoidi peloweta se hekasisiyeyi, na yona magai tamowai-di yo kana bogao yo kehanao nige se hekasisiyeyi." ⁵ Ede magai wa unai nige gonowana laulau gigibwalina hesau ye ginauli, na nimana ye tolesae tamowai kasikasiyebwadi hisa mo udiyedi na se namwanamwa. ⁶ Yesu ye noko kalili, matawuwuna ede yona magai tamowaidi nige se sunumai.

Yesu Saudoudoi-labui ye hetamalidi

(Mataiyo 9:35 yo 10: 1,5-15; Luka 9:1-6)

Na Yesu ye lau magai gagilidi udiyedi tamowai ye hekatadi.

⁷ Na kabo Saudoudoi-labui wa ye yoganeidi bena labui labui ye hetamalidi. Iya yona gigibwali ye moseidi unai kabo yaluwa yabayababadi se hedede hepesadi. ⁸ Na kabo ye guguyaidi ye wane, "Tabu ginauli hesau kwa laubahei yomi kabalau ne unai, na tuke mo. Tabu kami kai, yomi tobwa yo moni kwa bahebaheidi. ⁹ Na gonowana mo buti kwa likwadi, na tabu kami kwama hagahagadi kwa baheidi." ¹⁰ Na ye hedede uyo ye wane, "Kaiteya numa unai se yoganeigomiu na kwa mwalaesae, meta unai kwa miya ye lau ee magai me kwa laugabaei. ¹¹ Ena kaiteya magai nige se yogaisinigomiu, yo yomi hedehedede nige se lapuidi,

† *TALITA KOUm: Teina hedehedede ta meta kalina Alamaiki, iya Yesu kalinana.*

meta kwa laugabaei na kaemiu nagalidi mo kwa koinihinihyedi. ^{††} Temeta ye hemala magai ne yodi heki-hekinoi." ¹² Yesu yona hekahekatao wa se pesa se lau, se lauguguya bena tamowai nuwadi se buidi. ¹³ Yaluwa yabayababadi gwaudi se hedede hepesadi, na bunama unai taukasikasiyebwa gwaudi se heyausidi yo se henamwanamwadi.

Yowane Babatiso se unui wa wasana

(Mataiyo 14:1-12; Luka 9:7-9)

¹⁴ Heloda wasawasa Yesu wasana ye lapui, matawuwuna Yesu hesana wa tamowai maudoidi kabina se kata. Hekadi se wane, "Nuwana Yowane Babatiso iya boita unai ye tolouyoma, unai ede paisowa gigibwalidi ye hemasalahadi." ¹⁵ Hekadi se wane, "Nuwana Eliya", yo hekadi se wane, "Nuwana peloweta hesau, yo doha peloweta bagubagunadi wa hesau." ¹⁶ Na huyana Heloda wasa wa ye lapui meta ye wane, "Yesu ede Yowane. Iya gadona ya boliyako, na boita unai ye tolouyoma."

¹⁷ Mata wuwuna Heloda ye bom ye hededeyako unai Yowane se hai, se kau na se tole numa tutugudu unai. Yona ginaulina matawuwuna ede Helodiya. Helodiya meta Heloda yona saeya Pilipo mwanena, na Heloda ye tawasolai. ¹⁸ Unai Yowane ye hedehedelau Heloda unai, ye wane, "Kowa laugagayo ku utusi, taba tabu kam kaha mwanena ku tawatawasolai." ¹⁹ Unai na Helodiya ye kouyalayala kalili, na ye henuwa bena Yowane ye unuhemwaloi. Na iyamo nige gonowana ye ginauli, ²⁰ matawuwuna Heloda Yowane ye kitalobai meta tamowai dudulaina yo tamowai tabuna, unai ye hekasisi kaliliyeyi yo ye kitahetete namwanamwaei. Huya badobado Heloda Yowane yona hedehedede wa ye lapuidi meta nuwana ye haikabi, na iyamo ye henuwa kalili bena ye lapulapulau Yowane unai.

²¹ Nige bayaona kabo Helodiya yona nuwatu mayadaina wa ye lage. Heloda yona huya labasi unai henuwaisini ye ginauli maiyanao tamowai lakilakidi yo iyala babadadi yo Galili babadadi hekadiyo. ²² Helodiya natuna waihiu, iya kabo ye lau siya matadi wai ye sobu. Heloda yo kana taumanao nuwadi se namwa kalili, unai wasawasa wa ye hededelau wawaya waihiu wa unai, ye wane, "Kowa kam henuhenuwa saha? Kabo ya ginauli, yo kabo ya leyawa." ²³ Iya ye hedehesunuma ye wane, "Ginauli saha ku kaibwadai, kabo ya leyawa yom. Gonogonowana doha yogu basileiya ta tehana ena ku henuwa." ²⁴ Waihiu wa kabo ye lau sinana unai ye henamai, ye wane, "Saha kabo ya kaib-

†† *Dius tamowaidi, ena se lau dagela tamowaidi yodi tano se laugabaei, siya bena kadi buti yo kwama udiyedi nagali se koinihinihi namwanamwaei, matawuwuna se nuwatuidi meta dagela tamowaidi yo yodi tano se biki. Yesu yona hekahekatao ye hededelau udiyedi teina laulau kesekesegana ta bena se ginaginai Diu tamowaidi Yaubada yona wasa se tolehesuwala udiyedi. Teina ye hemasalaha meta Yaubada ye nuwatuidi meta se biki doha dagela tamowaidiyao. Unai kabo ye hekamkamnadi, ena nige nuwadi se buidi.*

wadai?" Helodiya ye wane, "Yowane Babatiso kulukuluna." ²⁵ Ede ye lau mwamwayau ye uyo wasawasa wa unai, ye kaibwadala unai ye wane, "Yau yogu kaibwada mahana mo ta unai ede teina: Yowane Babatiso kulukuluna gaeba unai ku usaei na ku haiyama." ²⁶ Wasawasa wa nuwana ye yababa kalili, na nige saha hesau ye hedede, matawuwuna kana taumanao yona hedehedede hesunuma wa se lapuiyako. ²⁷ Wasawasa wa taukaiunu hesau ye lauhelili ye wane, "Yowane kulukuluna ku baheyama." Iya kabo ye lau numa tutugudu unai, Yowane gadona ye boli utusi. ²⁸ Na kulukuluna wa gaeba unai ye usaei ye baheyama ye mosei waihiu wa unai. Na ye bahei ye laei sinana wa unai. ²⁹ Huyana Yowane yona hekahekatao wasa se lapui kabo se laoma, tau gaibuna mo se bahei se laei bwayabwaya unai se tole.

Yesu tamowai 5000 ye hekaidi

(Mataiyo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yowane 6:1-14)

³⁰ Apostolo se lagegogoma Yesu unai, yodi paisowa yo yodi lauhekata wasadi yona se hedehedede. ³¹ Na tamowai se bado kalili se hemohemode, unai nige gonowana bena se kaikai. Ede Yesu ye wane, "Kwa laoma, kita ta bom ta lau teha hesau unai. Temenai kabo ta kaiyawasi huya kubwakubwa."

³² Siya se bom waga unai se gelu se lau balabala hesau unai. ³³ Yodi kabalau ne meta tamowai gwaudi se kitayako yo se kitalobaidiko. Unai magari maudoidi se laugabaedi na se heloi na se lage baguna Yesu yona kabalage wa unai. ³⁴ Yesu kabo ye dunasae boda lakilaki ye kitadi, yo ye katekamkamnaedi, matawuwuna ede siya doha mamoe nige taukitahetetedi. Unai kabo ye hetubu ginauli maudoidi ye hekatadi. ³⁵ Mahana ye talukeo, ede yona hekahekatao wa se lau iya unai na se wane, "Teina ta balabala, yo mahana ye lau kalili. ³⁶ Gonowana taba ku hetamalidi se lau kasa gagilidi yo magari dedekadi udiyedi, kadi kai se lokune." ³⁷ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Komiu kadi kai kwa moseidi." Siya kabo se henamaiyei se wane, "Haidi kabo denali 200 † ka hai na kadi kai ka lokune yo ka hekaidi?" ³⁸ Unai kabo ye wane, "Hage, kwa kita, pwalawa hisa kalimiu yena?" Apostolo kabo pwalawa se lobaidi, ede se uyoma iya unai na se wane, "Pwalawa haligigi yo yama labui." ³⁹ Iya ye hededelau udiyedi ye wane, "Maudoidi kwa hedede se tuligogoi lagau ne unai." ⁴⁰ Siya kabo se tuli namwanamwa, pwalu hekadi 100, yo pwalu hekadi 50. ⁴¹ Iya pwalawa haligigi ye haidi yo yama labui, ye kitasae galewa unai, Yaubada ye lautokiyei. Na kabo pwalawa ye kihi hegahegagili na ye moseidi yona hekahekatao kalidi wai. Siya kabo se soiyei tamowai wa kalidi wai. Na hinage yama labui ye kihi hegahegagili na ye moseidi maudoidi se kai. ⁴² Na maudoidi se kaikai yo bogadi se sese. ⁴³ Yesu yona

† DENALI 200meta tamowai kesega taba ye paisowa waikena badona haligigi-haiyona unai gonowana kabo tenem moni lakilakina ne ye lobai ye hemala maisana.

hekahekatao kaitole wa se tanogogoidi, meta bosa saudoudoi-labui se hemwayaudi. ⁴⁴ Taukikai badodi ede 5000.

Yesu Galili Gabwana kewana unai ye laulau

(Mataiyo 14:22-33; Luka 6:15-21)

⁴⁵ Yesu yona hekahekatao ye hegelu mwamwayauye-di se kawasi baguna Betesaida, na kabo boda wa ye hetamalidi se lau. ⁴⁶ Na kabo ye sae koya tupina hesau unai ye tapwalolo. ⁴⁷ Boniyaina ne unai meta waga wa sola waila duwaduwalina unai ye laulau, na Yesu ye bom mo tano wa unai ye miyamiya. ⁴⁸ Iya ye kitadi wose unai se kabikabi useidi, matawuwuna ede yau-mai ye bayao yo hinage se wosematai. Malatomtom gagilina Galili Gabwana unai ye laulau udiyedi bena kabo ye laugabaedi. ⁴⁹ Na se kita waila unai ye laulau, na yodi nuwatu bena kaiyabu. Ede se yogahi, ⁵⁰ matawuwuna maudoidi iya se kita na se matausi kalili. Na ye hededelau udiyedi ye wane, "Nuwamiu se talu. Doha yau. Tabu kwa matausi!" ⁵¹ Na kabo ye gelusae waga wa unai maiyanao, na yaumai wa ye kaiyawasi. Siya kabo se noko kalili, ⁵² matawuwuna pwalawa haligigi laulauna wa nige se nuwatulobai, na nuwadi se kwailolo.

Genesaleta unai Yesu tamowai ye henamwadi

(Mataiyo 14:34-36)

⁵³ Siya se duna Genesaleta unai, menai yodi waga se lowoni. ⁵⁴ Huyana waga se pesagabaei, tamowai hekadi Yesu se kitalobai, ⁵⁵ ede magari wa maudoina se tauhetakikili. Taukasikasiyebwa se baheidi diyadiyali udiyedi, na se laedi haedi wasana se lapui wa unai. ⁵⁶ Yesu haedi yona kabalau ne udiyedi — magari gagilidi o magari lakilakidi udiyedi — tamowai kasikasiyebwadi se bahelaedi yodi kaba koikoigogo udiyedi. Na se kaibwadai bena kana kwama dedekana wai se kabilau, na siya kaiteyadi se kabilau unai wa kabo se namwanamwa.

Kulutubu laugagayodi lauwatanina unai tamowai Yaubada yona laugagayo se utusi

(Mataiyo 15:1-9)

7 Paliseya tamowaidi yo taulauhekata hekadi Yelusalema unai se laoma, se lagegogoma Yesu unai. ² Yona hekahekatao hekadi se kitadi se kaikai, na nige se nimadeuli doha kadi kulutubu yodi kabikabi mamohoina unai. ³ Paliseya tamowaidi yo Dius tamowaidi maudoidi kadi kulutubu miyamiyadi se hekasisiyedi, unai taba nige se kaikai kana siga nimadi se deulidi doha kulutubu yodi kabikabi mamohoina unai. ⁴ Ena yodi kaba lokulokune unai se uyoma, se nimadeuli baguna na kabo se kaikai. Kulutubu yodi kabikabi yo laugagayo se bado bena se hekasisiyedi. Hinage kabikabi hekadi doha keyaka yo waila kabayaiyai yo gulewa deudeulidi udiyedi.

⁵ Unai Paliseya tamowaidi yo laugagayo taulauheka-ta Yesu se henamai se wane, "Idohagi to kowa yom hekahekatao kulutubu miyamiyadi nige se miyawatanidi, na ma nima bikibikidi se kaikai?" ⁶ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Komiu taukailupolupo, Aisaiya peloweta kami hedehedede ye hededehe-masalaha wa mamohoi komiu taukailupolupo doha ye kuliya ye wane,

'Siya kawadi unai mo se hedebasaegau, na nuwadi unai se lausuwalaegau.

⁷ Siya yodi hedebasaegau nige kaniyona, matawuwuna tamowai yodi laugagayo mo se hekahekataadi.'

(Aisaiya 29:13)

⁸ Yaubada yona laugagayo kwa tolehesuwaladi, na tamowai yodi laugagayo kwa kabihekahinidi."

⁹ Na kabo ye wane, "Komiu laugagayo tolebuina unai kwa kata kalili ede Yaubada yona laugagayo kwa tolehesuwala na komiu yomiu kwa lauwatani. ¹⁰ Mose ye hededeyako ye wane,

'Tamam yo sinam ku hekasisiyeidi'

(Esodo 20: 12)

yo ye wane,

'Ena hesau tamana yo sinana ye hededeheyabadi, iya kabo se unuhemwaloi.'

(Lewitika 20: 9)

¹¹ Na komiu yomi laugagayo doha teina: Ena tamowai hesau sinana yo tamana yodi kainauya ye nonohai na nige ye mosei udiyedi na ye mosei Yaubada unai,

¹² kwa hedede temeta laulau ne bena ye dudulai.

¹³ Komiu yomi laugagayo kwa lauwatani, unai Yaubada yona laugagayo kwa tolehesuwala. Yo hinage Yaubada yona laugagayo hekadi kwa tolebuidi gonogonowana doha teina."

Ginauli sahasahadi tamowai se hebiki

(Mataiyo 15:10-20)

¹⁴ Na kabo tamowai maudoidi wa ye yoganedi se laoma iya unai, na ye hededelau udiyedi ye wane, "Komiu maudoimiu yogu hedehedede kwa lapu namwanamwaei yo bena kwa nuwatulobai. ¹⁵ Tamowai saha ye kai na ye dobi bogana luwana wai meta nige ye hebiki Yaubada matana wai. Na ginauli saha nuwana wai ye pesama meta iya ye hebiki ede." †

¹⁷ Yesu maiyana hekahekatao se mwalaesae numakalo wai, na kabo palabole kaniyona wa se henamaiyei. ¹⁸ Iya ye hededelau udiyedi ye wane, "Idohagi to nige kwa nuwatulobai? Komiu taba kabina kwa kata saha tamowai ye kai na ye dobi bogana luwana wai nige ye hebiki. ¹⁹ Kana kao ede nige ye dobi nuwana unai, na ye dobi bogana luwana wai, na kabo ye miyagabaei." (Teina hedehedede ta unai Yesu ye hedede gabaei meta kai maudoidi se a'a.) ²⁰ Yo ye wane, "Na saha tamowai nuwana wai ye pesama meta

iya ye hebiki ede, ²¹ matawuwuna saha nuwana wai se pesama wa siya ede teina: nuwatu biki, sikalakumiyai ††, kaiwahali, kaiunu, ²² ganawali, samagogo, henunu, kailupolupo, matabado, kaikalomagigili, monunu, nuwasaesae, yo walobayao. ²³ Teina ginauli yabayababadi maudoidi ne meta tamowai nuwana unai se laoma yo siya tauhebikina ede Yaubada matana unai."

Dagela waihiuna yona sunuma

(Mataiyo 15:21-28)

²⁴ Temenai kabo Yesu ye lau Taiya yo Sidona ‡ tehana ne unai. Na ye mwalaesae numa hesau kalona unai. Yona nuwatu meta bena tabu iya se kita. Na iyamo nige gonowana ye tauwadam.

²⁵ Waihiu hesau natuna sinekuku. Yaluwa yababana ye luwu iya unai. Na waihiu wa Yesu wasana ye lapui ede ye laoma ye tulibono iya talanuwana unai. ²⁶ Waihiu wa dagela waihiuna Siliya tehana tupwa Penesiya unai ye laoma, na ye kaibwada Yesu unai taba yaluwa yababana natuna unai ne ye hedede hepesa. ²⁷ Na Yesu ye hededelau iya unai ye wane, "Sola wawayao ya hekai bagunaidi. Tabu wawayao kadi kai ya gabalae kedewa †† udiyedi, temeta nige ye namwa." ²⁸ Waihiu wa ye hededebui ye wane, "Guiyau, mamohoi! Na iyamo wawayao saha se kaidi na mapuladi se bekudobi hatahata gunina ne unai meta kedewa kabo se kaidi."

²⁹ Na kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, "Ku lau yom numa. Mata wuwuna yom hededebui ye namwa kalili. Na yaluwa yabayababana wa natum ye pesagabaeyako." ³⁰ Unai kabo ye uyo numa, metai natuna wa ye kita ye kenokeno, na yaluwa yabayababana wa ye pesagabaeyako.

Yesu tamowai beya kolokolana yo ye unauna ye henamwanamwa

(Mataiyo 15:29-31)

³¹ Yesu Taiya kana sigasiga ye laugabaei, na ye lau Sidona, na kabo ye lau Dekapoli koyana unai, kabo ye lage Galili Gabwana unai. ³² Temenai tamowai beya kolokolana yo ye unauna se woyaiyama Yesu unai. Na se kaibwada Yesu unai bena nimana ye tolesae iya unai. ³³ Boda wa luwadi yena Yesu tamowai wa ye woia hesuwala. Iya ye kabilau beyana duhadi udiyedi, ye kaiso nimana unai na ye kabilau memenana unai. ³⁴ Yesu ye kitasae galewa unai na katekamkamna nuwana ye hemwayau, na ye hededelau iya unai ye wane, "Epata" ‡, kaniyona ede, "Ku malapai." ³⁵ Mahanana ne unai beyana se malapai, yo hinage ye hedehedede. ³⁶ Yesu

†† SIKALAKUMIYAI meta Saliba kalinana beyabeyana hesau, kaniyona ede: Tau yo sine nige se tawasola na yababa se ginauli. ‡ Loma tamowaidiyao Penesiya se laugilihai, unai ye laoma Siliya tehana. TAIYA YO SIDONA meta siya magari lakilaki kalilidi labui Penesiya yona teha unai. Kulikuli beyabeyadi hekadi magari SIDONA nige se katai lausoiso ta unai. †† Hedehedede ta unai meta Dios tamowaidi siya ede wawayao. Siya se nuwatu uyoidi bena se namwa, na kabo dagela tamowaidi. Unai huya hekadi se kataidi 'kedewa

† Kulikuli beyabeyadi hekadi lausoiso 16 hinage se kuli doha teina: 'Ena hesau beyana udiyedi ye lapui bena ye lapulapui namwanamwaei.'

boda wa ye guguyaidi na yona hedehedede ye laubodai uyoi bena tabu se hedehedede hemasalaha. Iyamo nige se nuwatui, na wasana wa kabo se helaki. ³⁷ Siya se noko kalili se wane, "Ginauli maudoidi ye ginaulidi meta se namwa. Tamowai beya kolokoladi ye hemalapai, yo tamowai unaunadi memenadi ye henamwanamwadi."

Yesu tamowai 4000 ye hekaidi

(Mataiyo 15:32-39)

8 Huya hesau boda se tupagogoi uyoma na nige kadi kai. Ede Yesu yona hekahekatao ye yoganedi na ye hededelau udiyedi ye wane, ² "Boda lakilaki ta ya katekamkamnaedi, matawuwuna mayadai haiyona maiyaguwao ka miyamiya na nige saha hesau ye miya bena kabo se kai. ³ Ena taba ma hasalidi na ya hetamalidi, meta kabo keda ne unai matadi se kamumu na se guli, matawuwuna hekadiyao keda lohaloha udiyedi se laoma." ⁴ Yona hekahekatao se hededelau unai se wane, "Teina balabala gaibu. Na kabo haedi kai ta hai na boda lakilaki ta ta hekaidi?" ⁵ Yesu ye henamailau udiyedi ye wane, "Kami pwalawa hisa?" Siya se wane, "Haligigi-labui." ⁶ Na ye hedede boda wa se tuli bwatano unai. Na kabo pwalawa haligigi-labui wa ye haidi na Yaubada ye lautokiyei, na kabo ye kihidi na ye mosedi yona hekahekatao udiyedi, na se soiyedi. ⁷ Yo hinage yona hekahekatao yama gagilidi hekadi se haidi, ede Yaubada unai ye lautoki uyo, na kabo ye mosedi na se soiyedi. ⁸ Maudoidi se kaikai na bogadi se sese. Yesu yona hekahekatao kaitole wa se tanogogoi, meta bosa haligigi-labui se hemwayaudi. ⁹ Nuwana taukaikai wa badodi ede 4000. Na kabo ye hetamalidi se lau. ¹⁰ Na yona hekahekatao wa maiyanao se gelu mwamwayau se lau Dalemanuta magaina tehana unai.

Paliseya tamowaidi hekihekinoi se kaibwadai

(Mataiyo 16:1-4)

¹¹ Na Paliseya tamowaidi se laoma, na se hetubu Yesu maiyadi se haikawayagala. Siya se henuwa bena se laukita na se kita ena iya galewa unai ye dobima, unai hekihekinoi se kaibwada kalina wai. ¹² Yesu nuwana ye kamkamna, na ye wane, "Mata wuwuna saha to teina isi ta hekihekinoi se kaibwadai? Ya hedede mamohoi, taba nige hekihekinoi hesau ya ginauli teina komiu isi ta kalimiu wai." ¹³ Na kabo ye laugabaedi waga wa unai ye gelu uyo na ye lau halitana kawasi ne.

Paliseya yo Heloda yodi yisti debana wai Yesu yona hekahekatao ye guguyaidi

(Mataiyo 16:5-12)

¹⁴ Yesu yona hekahekatao nuwadi se luluhi na nige kai se bahei, na pwalawa kesega mo waga wa unai.

¹⁵ Yesu ye guguyaidi ye wane, "Kwa nanabu! Tabu

nkula'. †† Teina hedehedede ta meta kalina Alamaiki, iya Yesu kalinana.

Paliseya yo Heloda yodi yisti [†] udiyedi se lupohaigomiu!" ¹⁶ Na siya se bom yodi se hedehedede se wane, "Doha teina ye hedehedede, matawuwuna ede nige pwalawa ta bahei." ¹⁷ Yodi hedehedede wa Yesu ye nuwatulobai, unai ye wane, "Idohagi to kwa wane, 'Nige pwalawa ta bahei?' Nuwana sola nige kwa kitalobai yo nuwamiu sola nige se masalaha? Idohagi to kwa nuwa kwailolo?" ¹⁸ Idohagi to matamiu udiyedi nige kwa kita yo beyamiu udiyedi nige kwa lapui? Taba kwa nuwatulobai! ¹⁹ Huyana pwalawa haligigi ya kihidi, na tamowai 5000 ya hekaidi, na kaitolei wa meta bosa hisa kwa usa hemwayaudi?" Siya se wane, "Saudoudoi-labui." ²⁰ "Yo pwalawa haligigi-labui ya kihidi na tamowai 4000 ya hekaidi, na kaitolei wa meta bosa hisa kwa usa hemwayaudi?" Se wane, "Haligigi-labui." ²¹ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Unai taba kwa nuwatulobai yisti hedehededena ya hedede yako kalimiu wai."

Yesu tamowai mata gibugibuna hesau ye henamwanamwa

²² Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se lage Betsaida. Temenai tamowai hesau mata gibugibuna se woyaiyama Yesu unai na se kaibwadai bena ye kabilau iya unai. ²³ Yesu tamowai mata gibugibuna wa nimana unai ye kabi ye woyalae magai dagelana unai. Na kabo Yesu ye kaisolau tamowai wa matana unai na nimana ye tolesae na ye wane, "Saha hesau ku kita e nige?" ²⁴ Tamowai wa ye kaikewa takikili na ye wane, "Tamowai ya kitadi kadi kao doha kaiwa se taitaihile usi." ²⁵ Yesu nimana ye tolesae uyoi tamowai wa matana unai. Na matana wa se lala yo se nega. Ede kabo ginauli maudoidi ye kita namwanamwaedi. ²⁶ Na Yesu tamowai wa ye hetamali ye lau yona numa na ye wane, "Tabu ku uyo magai ne unai."

Petelo Yesu ye hededehehemasalaha meta iya Keliso

(Mataiyo 16:13-20; Luka 9:18-21)

²⁷ Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se lau magai udiyedi Sisaliya Pilipi dedekana unai. Yodi kabalau ne unai Yesu ye henamai udiyedi ye wane, "Tamowai se wane, yau meta kaiteya?" ²⁸ Siya Yesu kalinana se bui se wane, "Hekadi se wane, Yowane Babatiso, na hekadi se wane, Eliya. Hekadi se wane, peloweta hesau." ²⁹ Unai kabo ye henamaiyedi, "Na komiu kabo saha kwa hedede, yau meta kaiteya?" Na Petelo ye wane, "Kowa meta Keliso ^{††}." ³⁰ Ede Yesu ye guguyaidi bena tabu tamowai hesau yona se hedehedede.

[†] *Dius tamowaidi yistise heyaheyasoniyei doha lauhekata namwanamwadi o yababadi hetadadadi udiyedi.* ^{††} *KELISOKaniyona ede 'Yaubada yona kaisunuwa tamowaina iya tauhemahe-mauli'.*

Yesu yona boita yo tolouyo ye hededehehemasalah

(Mataiyo 16:21-33; Luka 9:22)

³¹ Na kabo Yesu ye hetubu yona hekahekatao ye hekatadi meta Tau Natuna kabo ye kamkamna ginauli maudoidi udiyedi. Na tamowai lakilakidi, taukaita-lasam babadadi, yo laugagayo taulauhekata iya kabo se laukwatakwataei. Na kabo se unuhemwaloi na mayadai haiyona mulidi wai kabo ye tolouyo. ³² Yesu ye hededehehemasalah namwanamwaei, unai Petelo Yesu ye woya hesuwala na ye wane, "Tabu temeta doha ku hedehedede." ³³ Yesu ye tolobui ye kitalau yona hekahekatao wa udiyedi na ye hedede bayao Petelo unai ye wane, "Ku tausuwalawa, kowa Satani. Temeta nuwatu me nige Yaubada unai ye laoma, na tamowai siya yodi nuwanuwatu."

Yesu idohagi hemuhemuliwatanina

(Mataiyo 16:24-28; Luka 9:23-27)

³⁴ Na kabo boda wa ye yoganedi se laoma yona hekahekatao maiyadiyahao na ye hededelau udiyedi ye wane, "Ena kaiteya ye henuwa bena ye hemuliwatanigau, meta tanoubu ta maulina ye nuwagabaei, yona sataulo ye bahei na ye hemuliwatanigau. ³⁵ Ena tanoubu ta maulina ye gadosisiyei, meta yona mauli namwanamwana kabo ye tauwadam. Ena tanoubu ta maulina ye nuwagabaei yau yo ewaneliya † debamai wai, kabo mauli namwanamwana ye lobai. ³⁶ Taba tamowai hesau tanoubu ginaulidi maudoidi ye haidi, na yona mauli namwanamwana ye tauwadam, meta yona namwa saha? ³⁷ Saha namwanamwana unai kabo yona mauli ne ye hai uyoi? ³⁸ Ena hesau teina isi ganaganawalina †† yo yabayababana ta unai ye mwadineigau yo yogu hedehedede ta unai ye mwadine, Tau Natuna hinage kabo ye mwadine huyana ye uyoma Tamana yona namanamali unai maiyana yona anelu tabudiyao."

⁹ Na kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Ya hedede mamohoi. Hekadi inai taba nige se boita kana siga Yaubada yona basileiya ma gigibwalina ye lagema se kita."

Yaubada Yesu kana kao ye bui

(Mataiyo 17:1-8; Luka 9:28-36)

² Mayadai haligigi kesega se lau, na kabo Petelo, Yamesi, yo Yowane Yesu ye woyaidi se sae kuduli lohalohana hesau unai. Siya se bom mo menai. Matadi wai se kaikaikewa na Yaubada Yesu kana kao wa ye bui. ³ Na kana kwama ye bui ye posi na ye namanamali kalili, nige gonowana yona posiposi ne tamowai hesau ye deulilobai kaiyaulina ta unai. ⁴ Na kabo Eliya

† EWANELIYAKaniyona ede 'Yesu wasana namwanamwana'. †† Yesu ye hedede siya ISI GANAGANAWALINA, matawuwuna yodi hekasisi Yaubada unai meta kana kao doha maitawasola mwanena nige ye hekasisiyei. Kaniyona ede teina isi ta Yaubada nige se hekasisiyei yo nige se mode yona laugagayo udiyedi.

maiyana Mose se taumasalah na Yesu maiyadi se hedehedede. ⁵ Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, "Tanuwaga, ye namwa kalili to kai inai. Unai taba gwau haiyona ka kabidi, hesau kowa yom, hesau Mose yona, yo hesau Eliya yona." ⁶ Hedehedede wa ye hedede matawuwuna siya se matausi kalili, unai nige kabina ye kata saha dudulaina kabo ye hedede. ⁷ Na kabo yada ye taumasalah ede ye sumadi. Na yada wa unai kalina hesau se lapui ye laoma ye wane, "Natugu ya gadosisi kaliliyei ede teina. Kwa lapulau iya unai!" ⁸ Nige bayaona na se kaikewa takikili meta Mose yo Eliya nige se kitadi, na Yesu ye bom mo.

Hekahekatao Yesu unai Eliya se henamaiyei

(Mataiyo 17:9-13)

⁹ Yesu maiyadi kuduli wa unai se lidi se dobidobi na ye hededelau udiyedi ye wane, "Saha wau kwa kita wa tabu tamowai hesau yona kwa hedehedede ye lau ee kana siga Tau Natuna boita unai ye tolouyo." ¹⁰ Siya se bom hedehedede wa se nuwanuwatui yo hinage se hedehededei se wane, "Boita tolouyona meta kaniyona ede saha?" ¹¹ Na kabo se henamaiyei se wane, "Mata wuwuna saha to laugagayo taulauhekata se wane, Eliya ‡ taba ye uyoma baguna?" ¹² Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Mamohoi, Eliya ye laoma baguna na ginauli maudoidi ye kabinonohaidi. Yo hinage Buka Tabuna unai se kuliyako se wane, 'Tau Natuna kabo ye kamkamna kalili yo se lau kwatak-wataei.' ¹³ Na ya hedelawa, Eliya ye laomako, †† na saha yababadi se nuwatuidi na se henuwadi wa tamowai se ginaulidiko iya unai, doha iya wasana unai se kuliyako."

Yesu wawaya ye henamwanamwa

(Mataiyo 17:14-21; Luka 9:37-43a)

¹⁴ Na kabo se lage kadi kahao wa udiyedi. Na boda lakilaki se kitadi meta kadi kahao wa se tolo hetakikilidi, yo hinage laugagayo taulauhekata hekadi maiyadiyahao se haihaikwayagala. ¹⁵ Na tamowai wa Yesu se kita meta kaluwadi se loi na se heloi se lau iya se lautokiyei. ¹⁶ Na Yesu ye henamaiyedi ye wane, "Komi saha kwa haihaikawayagala?" ¹⁷ Boda wa luwadi wai tamowai hesau ye wane, "Tanuwaga, natugu ya woyaiyama kalim wai. Yaluwa yababana iya ye luwui, unai nige gonowana ye hedehedede. ¹⁸ Ena yaluwa yababana yona kasiyebwa ye heduwaisini kabo ye gabadobiyei bwatano ne unai, na kawana ne unai kabo gwasapulo se pesa, yo hinage kawana ye kapuyahisi yo tauna se todi. Yom hekahekatao ya kaibwadaidi bena yaluwa yababana ne se hedede hepesa na nige gonowadi." ¹⁹ Na kabo Yesu ye hededelau

‡ Dius yodi nuwatu bena ELIYAKabo se kita ye uyoma baguna tanoubu ta na kabo Keliso. Yo se nuwatui Eliya yona uyoma ne unai taba nige kamkamna ye hekalo. †† Yesu iya Yowane Babatiso ye hedehededei, yona laulau doha ELIYA. Kabo hinage kwa kitalau Mataiyo 11:13-14 yo Mataiyo 17:10-13:

udiyedi ye wane, "Komi u isi ta, yomi sunuma se gagili! Huya lohaloha ya miya maiyamiu, na iyamo nige kwa kawamamohoyeigau. Wawaya me ku woyaiyama kaligu wai." ²⁰ Na kabo wawaya wa se woyalae Yesu unai. Metai na yaluwa yababana Yesu ye kita ede wawaya wa ye gulidobi bwatano unai. Ye tapitapipili yo ye gwasagwasapulo. ²¹ Yesu gama wa tamana ye henamaiyei ye wane, "Kauyana teina kasiyebwa ta ye tubu iya unai?" Tamana wa ye wane, "Ma gagilina unai. ²² Huya badobado iya ye gabadobiyei kaiwa kalakalasi-na yo waila unai bena kabo ye unuhemwaloi. Na ena kowa gonowam, kabo ku katekamkamnaegai yo ku saguigai." ²³ Yesu ye wane, "Ye saha to ku wane, 'ena kowa gonowam'? Ginauli maudoidi kabo se masalaha taukawamamohoyeigau unai." ²⁴ Na gama wa tamana ye yogalau ye wane, "Ya kawamamohoyego. Na yogu sunuma gagilina ta unai ku hebayaogau." ²⁵ Na Yesu boda wa ye kitadi se lau mwamwayau iya unai, na kabo ye hededelau yaluwa yababana wa unai ye wane, "Yaluwa beya kolokolana yo unaunana, wawaya me ku pesagabae na tabu ku luwu uyo iya unai." ²⁶ Na yaluwa yababana wa ye yogahi ede wawaya wa ye nukui na ye laugabae. Na gama wa kana kao doha tamowai boi-boitana, unai boda wa yodi nuwatu bena ye boitako. ²⁷ Na Yesu ye kabilau wawaya wa nimana unai ye kabihetolo, ede ye tolo. ²⁸ Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se mwalaesae numa kalona unai. Metai siya se bom na se henamaiyei se wane, "Ye saha to nige gonowamai wawaya ne unai yaluwa yababana ne ka hedede hepesa?" ²⁹ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Yaluwa kana kao doha teina ta, meta tapwalolo † mo unai kabo kwa hedede hepesa."

Yesu yona boita yo tolouyo ye hededehemasalaha uyo!
(Mataiyo 17:22-23; Luka 9:43-45a)

³⁰ Kabo Yesu maiyana hekahekatao magari wa se laugabae na Galili unai se laulau. Yesu nige ye henuwa bena tamowai kabina se kata meta siya ede haedi, ³¹ matawuwuna yona hekahekatao wa ye hekatadi. Ye hededelau udiyedi ye wane, "Tamowai hesau kabo Tau Natuna kana ye walohai na ye moselae tamowai hekadini unai. Na kabo se unuhemwaloi, na mayadai haiyona mulidi wai kabo ye tolouyo." ³² Na Yesu saha ye hedehedeidi ta, yona hekahekatao wa nige se nuwatulobai. Iya nige se henamaiyei, matawuwuna ede se matausi.

Kaiteya ye sae kalili Yaubada matana wai?

(Mataiyo 18:1-5; Luka 9:46-48)

³³ Na kabo se lage Kapelenauma unai. Siya numa hesau kalona unai, na Yesu ye henamaiyedi ye wane, "Komi saha kwa hetahetala keda ne unai?" ³⁴ Siya nige kalinadi, matawuwuna keda wa unai se bom se henahenamai uyoidi luwadi ne unai kaiteya kabo yodi

† **TAPWALOLO UNAI:** Kulikuli beyabeyadi hekadi se kuli doha teina: tapwalolo yo kaihudi mo unai.

bada. ³⁵ Yesu ye tulidobi na Saudoudoi-labui wa ye yoganedi na ye wane, "Yaubada matana ena kaiteya tamowai ye henuwa bena ye baguna, taba ye lau ye mulita molosi, yo ye hemala heyayai tauhaina mamohoi."

³⁶ Na kabo Yesu ye kabilau wawaya gagilina hesau ni-mana unai na ye kabihetolo matadi yena. Iya ye labasiyama na ye wane, ³⁷ "Taba kaiteya wawaya gagilina hesau doha teina ye yogaisini yau hesagu wai, meta hinage yau ye yogaisinigau. Yo kaiteya ye yogaisinigau meta hinage tauhetamaligau ye yogaisini."

"Kaiteya nige ye guduguduida meta iya kada kaha hesau"

(Mataiyo 18:6-9; Luka 9:49-50 yo 17:1-2)

³⁸ Na Yowane ye hededelau Yesu unai ye wane, "Tanuwaga, tamowai hesau ka kita yaluwa yababadi tamowai udiyedi ye hedede hepesadi kowa hesam wai. Na ka hededelau unai taba ye hekaiyawasi, matawuwuna iya nige kada kaha hesau." ³⁹ Yesu ye wane, "Tabu kwa hekahekaiyawasi, matawuwuna kaiteya laulau gigibwali ye ginauli yau hesagu wai, iya taba nige gonowana ye hededeheyababagau tenem huyana ne unai. ⁴⁰ Kaiteya nige ye guduguduida, meta kada kaha hesau. ⁴¹ Ya hedede mamohoi. Kaiteya waila kaputina ye leyawa yau hesagu wai, matawuwuna kowa Keliso yona, unai iya kainauya kabo ye hai."

Yesu ye guguyaida bena tabu yababa kedadi udiyedi ta laulau

⁴² "Kaiteya tausunumaigau hesau doha teina wawaya gagilina ta ye woya pwanoli na yababa ye ginauli, taba ye namwa mo weku lakilakina gadona wai se kau, na se tuudobiyei gabwa wai, na kabo Yaubada yona hekamkamna ye lobai. ⁴³ Ena nimam hesau unai yababa ku ginauli, ku bolihai. Ye namwa mo nimam kesega unai mauli nige nosina ku hai, na kabo ma nima labulabuim na ku lau kaiwa kalakalasi nige kana siga unai. ⁴⁴ Yo ena kaem hesau ye woya yababaigo, ku bolihai. Ye namwa mo kaem kesega unai mauli nige nosina ku hai, na kabo ma kae labulabuim na Yaubada ye gabalaego kaiwa kalakalasi unai. ⁴⁵ Yo hinage ena matam hesau yona kaikaikewa ye yababa, ku lamohai. Ye namwa mo matam kesega na Yaubada yona basileiya unai ku lage, na kabo ma mata labulabuim na Yaubada ye gabalaego kaiwa kalakalasi unai, ⁴⁶ temenai mwatamwata buluma taukaikaidi taba nige se mwalo, yo kaiwa nige yona kababoso'.

(Aisaiya 66:24)

†† *Kulikuli beyabeyadi hekadiyo se kuli doha teina lausoiso 44 unai: '... temenai mwatamwata buluma taukaikaidi taba nige se mwalo, yo kaiwa nige yona kababoso.'* † *Kulikuli beyabeyadi hekadiyo se kuli doha teina lausoiso 46 unai: '... temenai mwatamwata buluma taukaikaidi taba nige se mwalo, yo kaiwa nige yona kababoso.'*

⁴⁹Yaubada kabo ye hekalitagomiu kaiwa kalakalasinu unai. ^{†50}Kalita meta ye namwa, na taba ye tomatoma, kabo idohagi na ye kalita uyo. Kwa hemala doha kalita, kaniyona ede bena kwa hai nuwa kesega na kwa miya.”

Paliseya tamowaidi Yesu unai inawase laugagayona se henamaiyei

(Mataiyo 19:1-12)

10 Yesu ye dahalai ye lau Yudeya tehana unai ye lage. Na kabo Yolidani wailana unai ye kawasi. Temenai boda lakilaki se lagegogoma Yesu unai na ye hekata uyoidi. Iya yona laulau doha tenem. ²Paliseya tamowaidi hekadi se laoma iya unai bena se laukita ede se henamaiyei se wane, “Taba tamowai hesau mwanena ye inawasei, meta ye dudulai?” ³Na Yesu ye henamaiyedi ye wane, “Mose yona laugagayo sahasahana ye leyawa?” ⁴Na se wane, “Mose ye talamyeyi kabo tamowai ye inawase. Na bagubaguna bena inawase pepwana ye kuli kabo mwanena ye hetamali.” ⁵Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Teina laugagayo ta Mose ye kuli komiu yomiu, matawuwuna nuwamiu se kwailolo kalili. ⁶Huyana Yaubada tanoubu ye hetubu, meta loheya yo waihiu ye ginaulidi. ^{††7}Unai ede loheya kabo tamana yo sinana ye laugabaedi na ye patulau mwanena unai, ⁸na siya taudi labui se hemala buluma kesega. [‡]Unai siya nige tamowai labui, na se hemala tamowai kesega. ⁹Unai Yaubada saha ye tolekesegai, meta tabu tamowai hesau ye hetatagwaligwali.” ¹⁰Siya se uyo numa kalona unai, ede yona hekahekatao Yesu yona hedehedede wa se henamaiyei. ¹¹Iya ye hededelau udiyedi ye wane, “Kaiteya tamowai mwanena ye inawasei na waihiu hesau ye tawasolai, meta iya ye ganawali. ¹²Yo kaiteya waihiu mwanena ye inawasei na loheya hesau ye tawasolai, meta iya hinage ye ganawali.”

Yesu ye kaibwada Yaubada unai kabo wawayao ye kitahetetedi

(Mataiyo 19:13-15; Luka 18:15-17)

¹³Tamowai hekadi wawayao gagilidi se woyalaedi Yesu unai bena kabo ye kabilau udiyedi. Na yona hekahekatao tamowai wa se hedede hekaiyawasidi. ¹⁴Yesu ye kitadi, na ye koipili ede ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, “Wawayao gagilidi se laoma kaligu wai, na tabu kwa guduguidi, matawuwuna tamowai yodi laulau doha siya, Yaubada yona basileiya meta siya yodi. ¹⁵Ya hedede mamohoi. Kaiteya tamowai Yaubada yona basileiya nige ye hai ma sunumana doha wawayo gagilina ta, meta taba nige ye lusola Yaubada yona basileiya unai.” ¹⁶Na kabo wawayao wa kesega kesega ye labasi, na nimana ye

† Hedehedede ta kaniyona doha teina: ‘Yaubada kabo tamowai maudoidi yodi sunuma unai ye laukitadi. Laukita kamkamnana doha kaiwa kalakalasinu.’ †† Genese 1:27 ku hasili ‡ Genese 2:24 kuhasili

tolesai kewana ne unai na ye kaibwada Yaubada unai kabo ye kitahetetedi. ‡

Tamowai gogogogona Yesu unai mauli nige nosina ye henamaiyei

(Mataiyo 19:16-30; Luka 18:18-30)

¹⁷Yesu ye hetubu bena ye dahalai, na tamowai hesau ye heloi ye laoma Yesu talanuwana wa unai ye tuli-bono, na ye henamaiyei ye wane, “Tanuwaga namwanamwana, taba saha ya ginauli kabo mauli nige nosina ya hai?” ¹⁸Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ye saha to ku wane yau ya namwa? Nige tamowai hesau ye namwa, na Yaubada ye bom mo. ¹⁹Kowa Yaubada yona laugagayo kabidi ku kata: Tabu ku kaiunu, tabu ku ganawali, tabu ku kaiwahali, tabu lauhetala unai ku hedede lupolupo, tabu tamowai hesau ku lupohai, yo hinage tamam yo sinam ku hekasisiyedi.” ²⁰Tamowai wa ye hededehehemasalahi ye wane, “Tanuwaga, ma gagiligu unai ye laoma teina laugagayo maudoidi ta ya miya watanidi.” ²¹Yesu ye kitalau ma gadosisina na ye wane, “Ginaulti kesega mo sola nige ku hai. Yom gogo maudoidi ku lokune gabaedi, na monidi ne ku moseidi taudehadeha yodi, na kabo yom kainauya ku hai galewa ne unai. Na kabo ku laoma ku hemuliwatanigau.” ²²Iya hedehedede wa ye lapui ede ye siliyata. Na ye lau ma nuwa kamkamnana, matawuwuna ede iya ye gogo kalili.

²³Yesu yona hekahekatao ye kita hetakikilidi, na ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai gogogogodi bena se lusola Yaubada yona basileiya unai meta ye pilipili kalili.” ²⁴Yona hedehedede wa unai se siliyata, na ye hedede uyo ye wane, “Natuguwao, Yaubada yona basileiya lusolana meta ye pilipili kalili. ²⁵Doha kamela nige gonowana diu duhana wai ye lusola, gonogonowana doha tamowai gogogogona iya hinage nige gonowana ye lusola Yaubada yona basileiya unai.” ²⁶Yesu yona hekahekatao wa kabo se siliyata na se henahenamai uyoidi se wane, “Kaiteya kabo mauli nige nosina ye hai?” ²⁷Yesu ye kitalau udiyedi na ye wane, “Tamowai kalidi wai nige gonowadi, na Yaubada kalina wai iya gonowana tamowai ye haidi se lau yona basileiya unai, matawuwuna Yaubada ginaulti maudoina gonowana ye ginaulidi.”

²⁸Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Ku kitagaiko, yoma ginaulti maudoidi ka laugabaedi na ka hemuliwatanigo.” ²⁹Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hedede mamohoi. Kaiteya yona numa, kana kahao, lounao, tamana, sinana, natunao, yo yona koya ye laugabaedi yau debagu wai yo ewaneliya debana wai, ³⁰teina huya ta unai Yaubada kabo ginaulti maudoidi udiyedi ye kainauya kaliliyei, yona numa, kana kahao, lounao, sinana, natunao, yo yona koya kabo se bado kalili. Yo hinage pilipili kabo ye hekalodi, na malaitom huya kabo mauli nige nosina ye hai. ³¹Ta-

‡† YESU YE KAIBWADA YAUBADA UNAI KABO YE KITAHETETE. Teina hedehede ta kaniyona dimdim unai se wane, ‘Jesus blessed them.’

mowai gwaudi siya kaiteyadi wasa laulau tamowaidi huya ta unai, kabo se mulita. Na tamowai gwaudi siya kaiteyadi nige wasa laulau tamowaidi, kabo se baguna."

Yesu yona boita hedehehedena hehaiyonana

(Mataiyo 20: 17-19; Luka 18:31-34)

³² Yesu yona hekahekatao ye bagunaedi se laulau Yelusalema. Yona hekahekatao wa se siliyata yo tauhemuliwatanina hekadiyo wa se matausi. Iya kabo yona hekahekatao wa ye woya hesuwaladi na saha kabo ye tubu iya unai ye hedede udiyedi. ³³ Yesu ye wane, "Kwa lapulapui namwanamwa! Teina ta saesae Yelusalema. Na temenai taukaitalasam babadadi yo laugagayo taulauhekata udiyedi kabo tamowai hesau Tau Natuna kana ye walohai. Se koitalaliu kabo bena se unui, na kabo se moselae dagela tamowaidiyao kalidi wai. ³⁴ Iya kabo se talatalawasiyei yo se kaikaisoi yo se pidili, yo kabo se unuhemwaloi na mayadai hehaiyonana unai kabo ye tolouyo."

Yamesi yo Yowane yodi kaibwada

(Mataiyo 20: 20-28)

³⁵ Sebedaiyo natunao, Yamesi yo Yowane se laoma Yesu unai se wane, "Tanuwaga, saha ka kaibwadai ne, ka henuwa bena ku ginauli yomai." ³⁶ Yesu ye henamaiyedi ye wane, "Komiu saha kwa henuwa bena ya leyawa?" ³⁷ Na se wane, "Ku hedehehesunumagai taba yom basileiya unai kai tauma labui kabo teha saesaena unai ka tuli, hesau kowa nima kahatum na hesau seuseulim unai." ³⁸ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Komiu saha kwa kaikaibwadai ta, nige kabina kwa kata. Numanuma sahasahana kabo ya numa ne gonowamiu kabo kwa numa? Yo hinage babatizo kabo ya hai † ne gonowamiu kabo kwa hai?" ³⁹ Na se wane, "Kai gonowamai." Unai Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Mamohoi, komiu kabo numanuma ne kwa numa, yo yogu babatizo ne unai kabo kwa babatizo, ⁴⁰ na yau nige gonowana ya hineli kaiteya kabo kahatugu unai ye tuli, yo kaiteya seuseuligu unai ye tuli. Teina kabatuli ta tamagu ye hineli nonohaidiko kaiteyadi kabo unai se tuli."

⁴¹ Yamesi yo Yowane yodi kaibwada wa Yesu yona hekahekatao hekadi wa se lapui ede se koipili. ⁴² Unai Yesu ye yogagogoidi na ye wane, "Komiu kabina kwa katako meta dagela tamowaidi yodi wasawasa yodi tamowai se tanuwagaidi yo idohagi yodi tauwoyawoya laugagayo bayabayaona unai se woyaidi. ⁴³ Na komiu tabu doha tenem. Kaiteya ye henuwa bena yomi bada, iya kabo yomi heyayai tauhaina. ⁴⁴ Kaiteya ye henuwa bena ye baguna, meta iya tamowai maudoidi yodi heyayai tauhaina. ⁴⁵ Mata wuwuna Tau Natuna nige ye laoma bena ye heyaheyaliyedi, na ye laoma bena iya

† Teina hedehehedewao ta 'NUMANUMA SAHASAHANA KABO YA NUMA'YO 'BABATISO KABO YA HAI'kaniyodi ne meta kesega: 'kabo ya kamkamna'.

yodi heyayai tauhaina, unai yona mauli ye mose gabaei tamowai maudoidi yodi mauli maisana."

Yesu Batimaiyo matana ye helaladi

(Mataiyo 20: 29-34; Luka 18:35-43)

⁴⁶ Siya se lage Yeliko unai. Na Yesu maiyana hekahekatao yo boda lakilaki maiyadiyao magari wa se laugabae, na tamowai mata gibugibuna hesau hesana Batimaiyo, Timaiyo natuna, keda dedekana wai ye tutuli na ye kaikaibwada. ⁴⁷ Na huyana Batimaiyo wasa ye lapui meta Yesu Nasaleta tamowaina ye laoma dedekana ne unai, ye yogalau ye wane, "Yesu, Dawida natuna, ku katekamkamnaegau!" ⁴⁸ Na tamowai gwau-di iya se dilai se wane, "Ku mwanou!" Na iya kabo ye yoga lakilaki na ye wane, "Dawida natuna, ku katekamkamnaegau!" ⁴⁹ Ede Yesu ye talutolo na yona hekahekatao wa ye hededelau udiyedi ye wane, "Tamowai ne kwa yoganeiyama." Ede se yogalau unai se wane, "Nuwam ye talu na ku tolo! Yesu ye yoganeigo!" ⁵⁰ Iya kana kwama ye haigabae na ye kamposi na ye lau Yesu unai. ⁵¹ Yesu ye henamaiyei ye wane, "Saha ku henuwa bena ya ginauli kalim wai?" Tamowai mata gibugibuna wa ye wane, "Tanuwaga, ya henuwa taba matagu ku helaladi." ⁵² Yesu ye hededelau unai ye wane, "Yom sunuma debana wai ku namwanamwa. Na yom kabalau yena ku lau." Na tamowai wa matana se lala ede Yesu ye hemuliwatani keda wa unai se lau.

Yesu se hailobai yo se hedebasae doha wasawasa Yelusalema unai

(Mataiyo 21:1-11; Luka 19:28-38; Yowane 12:12-19)

11 Yesu ma kana bodao Yelusalema se hanahanawui, na se lage Betepago yo Betaniya Olibe koyana unai. Na kabo yona hekahekatao labui ye hetamalidi se lau, ² na ye hededelau udiyedi ye wane, "Kwa lau na matamiu ne unai magari gagilina hesau unai kwa lage, metai kabo donki natuna kwa kita se paihekahini duu unai, sola nige tamowai hesau ye tulisae unai. Kwa yailihai na kwa woyaiyama. ³ Ena tamowai hesau ye henamaiyeigomiu ye wane, 'Saha temeta kwa ginauli?', kwa wane, 'Kama tanuwaga ye henuwa na mahana kubwakubwa mo unai kabo ye hetamali uyoiyama.'" ⁴ Se lau ede donki natuna wa se kita duu unai se paihekahini. Se yayiaili, ⁵ na tamowai hekadi temenai se totolo se hededelau kalidi wai se wane, "Ye saha to donki natuna ne kwa yayili?" ⁶ Yesu saha ye hedede kalidi wai wa gonogonowana hinage se hedede udiyedi ede suisui wa se talameyi. ⁷ Donki natuna wa se woyai se leyama Yesu unai. Na kadi kwama se tolesaedi kewana ne unai, na Yesu ye tulisae unai. ⁸ Tamowai hekadi kadi kwama se yesedi keda wa unai, na hekadi hinage kaiwa lagadi se bolidi na keda wa unai se yesedi. ⁹ Kaiteyadi se baguna yo se mulita na Yesu maiyadi se laulau na se heyoheyoga se wane, "Hosana!" ††

“Ka hedebaseaego, kowa Guiyau hesana wai ku laoma!”

¹⁰ “Ka hedebaseaego, kowa kama kulutubu Dawida kana isimulita. Ku laoma ku tanuwagaigai!”

“Yaubada galewa unai ta hedebaseae!”

¹¹ Na kabo Yesu ye lusae Yelusalema, na ye mwalae numa tabuna bakubakuna † unai na ginauli maudoidi ye kitasipwaidi. Na ye hetubu ye meimeilahi, unai numa tabuna bakubakuna wa ye pesagabae, na maiyana hekahekatao se uyo Betaniya.

Yesu kaiwa ye kawagulaiyei

(Mataiyo 21:18-19)

¹² Mala ye tom Betaniya se laugabae se laulau na Yesu ye hasali. ¹³ Keda loha wai ye kitalau kaiwa hesau †† ma lugulugu na ye kita, ede kaniyona hesabana ye lau. Na ye kita wa meta lugu gaibuna. Mata wuwuna kaiwa wa nige yona huya kaniyo. ¹⁴ Ede Yesu kaiwa wa ye kawagulaiyei ye wane, “Taba nige tamowai hesau kaniyom ye kai uyo.” Yona hekahekatao hedehehede wa se lapui.

Yesu taulokune ye henakudi se pesa numa tabuna bakubakuna unai

(Mataiyo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yowane 2:13-22)

¹⁵ Na kabo se lage Yelusalema ede Yesu ye mwalae numa tabuna bakubakuna unai. Na ye hetubu taulokune yo tauhemahemaisa ye henakudi se pesa. Yo hinage moni tauheduhedudu yodi hatahata ye kahalabuidi. Yo kaitalasam bunebunediyao taulokunedi yodi kabatutuli ye buikahalaedi. ¹⁶ Na ye laugagayoidi tabu tamowai hesau lokune ye bahei na ye mwalae numa tabuna bakubakuna unai. ¹⁷ Yona lauhekata wa unai ye hededelau udiyedi ye wane, “Se kuliyo se wane:

‘Yogu numa tabuna meta tamowai maudoidi yodi kaba tapwalolo.’

(Aisaiya 56:57)

Komiu kwa hai ye hemala taukaiwahali yo taukailupolupo yodi numa.” ¹⁸ Taukaitalasam babadadi yo laugagayo taulauhekata hekadi yona hedehehede se lapui, ede keda se wase bena taba idohagi kabo se unui. Na Yesu se matausiyeyi, matawuwuna ede tamowai gwaudi yona lauhekata wa se nokoei.

¹⁹ Ye meimeilahi ede Yesu maiyana hekahekatao Yelusalema se laugabaei.

Sunuma gigibwalina Yesu ye lauhekatae

(Mataiyo 21:20-22)

²⁰ Malatomtom yena se laulau Yelusalema, na kaiwa wa se kita meta ye wowoya yo ye pogi. ²¹ Saha ye tubu wa Petelo nuwana ne unai ye sae ede ye hededelau Yesu unai ye wane, “Tanuwaga, ku kitalau! Lahi kaiwa

†† HOSANAKaniyona ede ‘ka hedebaseaego’. † NUMA TABUNA BAKUBAKUNA: Dimdim unai se wane ‘temple courts’. †† KAIWATA hesana ede ‘fig’ dimdim unai, na kaniyona se kamna kalili.

wa ku kawagulaiyei wa ye pogi.” ²² Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yaubada kwa sunumai. ²³ Ya hedehe mamohoi. Ena kaiteya ye hededelau teina kuduli ta unai ye wane, ‘Ku tuudobiyego gabwa ne unai’, na nige ye nuwalabulabui, na ye sunuma mo bena yona kaibwada ne Yaubada kabo ye ginauli, meta kabo Yaubada ye ginauli. ²⁴ Unai ya hededelaowa, tapwalolo unai saha kwa kaibwadai na kwa sunumai meta kwa hainonohaiyako, kabo Yaubada ye leyawa. ²⁵ Na yomi huya tapwalolo Yaubada unai, na ena yomi pilipili kami kahao hekadi udiyedi, bena kwa nuwatugabaedi, metai kabo Yaubada tamamiu galewa unai yomi yababa hinage ye nuwatugabaedi.” ‡

Yesu yona gigibwali se henamaiyei

(Mataiyo 21:23-27; Luka 20: 1-8)

²⁷ Se lage uyo Yelusalema unai. Na Yesu numa tabuna bakubakuna unai ye laulau, na kabo taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekata yo tamowai lakilakidi se laoma iya unai. ²⁸ Na se henamaiyei se wane, “Gigibwali sahasaha unai yo kaiteya yona gigibwali unai teina ginauli ta ku ginaulidi?” ²⁹ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Hedehehede hesau kabo ya henamaiyeigomiu. Na bena yogu kwa hedehehede, kabo hinage ya hededelaowa kaiteya yona gigibwali unai teina ginauli ta ya ginaulidi. ³⁰ Yowane yona gigibwali haedi ye hai na ye hebahebabatiso? Yaubada unai o tamowai udiyedi? Hage, yogu kwa hedehehede.”

³¹ Siya se bom se henahenamai uyoidi, “Taba ta wane, ‘Yaubada unai ye hai’, iya kabo ye wane, ‘Ede ye saha to nige kwa kawamamohoiyei?’” ³² O taba ta wane, ‘Tamowai udiyedi’, kabo boda se heyababada.” (Na boda se matausiyedi, matawuwuna maudoidi Yowane se kitayako meta iya peloweta mamohoina.) ³³ Unai kabo se hededelau Yesu unai se wane, “Kai nige kabina ka kata.” Unai Yesu ye wane, “Yau hinage taba nige yomiu ya hedehehede kaiteya yona gigibwali unai ginauli ta ya ginaulidi.”

Taukitakitahetete yababadi palabolena

(Mataiyo 21:33-46; Luka 20: 9-19)

12 Na kabo Yesu ye hetubu ye hedehe palabole kalidi wai ye wane, “Tamowai hesau wine koyana †† ye kumai, na ye gana hetakikili, wine kaniyodi kaba tamtam ye ginauli, yo kaba yaiyaiwa numana ye kabi. Na kabo yona wine koyana ye mosei taukitakitahetete kalidi wai na ye lau magai hesau keda lohaloha unai. ² Wine yona huya kaniyo ye lage, ede yona heyayai

‡ Kulikuli beyabeyadi hekadiyo lausoiso 26 hinage se kuli doha teina: ‘Taba komiu yodi yababa ne nige kwa nuwatugabaedi, hinage tamamiu galewa unai yomi yababa taba nige ye nuwatugabaedi.’

†† WINE KOYANAMeta tano haidi maimaina likena se kumai. Maimaina hesana ede ‘wine’. Iya kaniyona kana kao ede dimdim se wane ‘grapes’. Tamowai grapes wa se tam meta kaedi se hepaisowa se utuhihi kaba tamtam tehana wai, dimdim se wane ‘wine press’. Masina wa ye bui ede numanuma hesana ‘waina’. Waina wa ye hemala mayadai badobado numanuma siya Dios kalidi wai.

tauahaina hesau ye hetamali ye lau taukitakitahetete kalidi wai bena koya tanuwagana yona wine kaniyona ye haidi. ³ Taukitakitahetete heyayai tauhaina wa se kelebese yo se pidili, na se hetamali ye uyo ma nima gaibuna.

⁴ Heyayai tauhaina hesau ye hetamali uyoi. Iya kulu-na se koilapai yo se kabihenayai kaliliyei. ⁵ Hinage hesau ye hetamali uyoi. Iya se koihemwaloi. Na gwau-di kabo ye hetamalidi se lau, meta hekadiyo se pidilidi yo hekadiyo se koihemwaloidi. ⁶ Na kabo iya natuna tahuuwana ye bom mo maiyana se miyamiya. Na ye hetamali mulitai na ye nuwatui ye wane, 'Yau natugu, unai kabo se hekasisiyei.' ⁷ Taukitakitahetete wa se koitalaliu se wane, 'Teina ta koya tanuwagana natuna tahuuwana. Kwa laoma ta koihemwaloi, na koya ta kabo kita ta tanuwagai.' ⁸ Iya se kelebese se koi-hemwaloi na se gabaedikwaei gana dagelana wa unai. ⁹ Koya tanuwagana kabo saha ye ginauli? Iya kabo ye laoma koya taukitakitahetete ye unuhemwaloidi, na kabo wine koyana wa ye moselaei tamowai hekadi se kitahetete. ¹⁰ Komiu taba kabina kwa kata Buka Tabuna unai saha se kuli wa,

'Taukabinuma duu se subu na se tolehesuwala, na iyamo iya duu salibebe yo numa tauhebayaona ede.

¹¹ Teina Guiyau yona nuwatu na ye namwa kalili matada ne unai."

(Same 118:22-23)

¹² Yesu yona palabole wa Dius tamowai lakilakidiyao se nuwatulobai meta siya kadi hedehehede, unai bena se pai. Na boda wa se matausiyedi, unai ede se lau-gabaei.

Takisi monina hedehehedena

(Mataiyo 22:15-22; Luka 20: 20-26)

¹³ Na kabo Paliseya tamowaidi yo Heloda yona tamowai hekadi se hetamalidi se lau Yesu unai yona hedehehede unai bena se henuwapwanopwano. ¹⁴ Se lage iya unai kabo se wane, "Tanuwaga, ka kabina ka kata meta kowa ku dudulai. Tamowai nige ku matausiyedi, matauwuwuna tamowai nige ku hekasisi gaibuidi. Na Yaubada yona keda mamohoina mo ku lauhkataei. Ye dudulai kabo takisi ka mosei Sisa [†] unai o nige? ¹⁵ Kabo ka tole o tabu ka toletole?" Yodi kailupolupo Yesu ye kita na ye wane, "Idohagi to bena kwa lautonogigau? Hage, denali ^{††} hesau kwa leyama ya kita." ¹⁶ Ede denali wa se mosei Yesu unai na ye wane, "Teina kaiteya kana kao yo hesana?" Siya se wane, "Sisa." ¹⁷ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Ena Sisa yona, kwa mosei Sisa unai, na ena Yaubada yona kwa mosei Yaubada unai." Siya kabo Yesu se nokoei.

[†] Sisameta Loma tamowaidi yodi wasawasa saesaena. Buka Suau unai 'kaisala' se hepaisowa. ^{††} DENALI meta Loma tamowaidiyao yodi moni hesau.

Tolouyoma tawasolana

(Mataiyo 22:23-33; Luka 20: 27-40)

¹⁸ Sadusiya [‡] tamowaidi yodi nuwatu tauboiboita taba nige se tolouyoma. Na se laoma Yesu se henamaiyei se wane, ¹⁹ "Tanuwaga, Mose yona kulikuli unai ye wane, ena tamowai hesau ye boita, na mwane-na ye miyamiya, na nige natunao bena kana kaha hesau kwabulina ne ye tawasolai na natunao ye labasidi, kabo se hemala kana kaha wa natunao. ^{††20} Huya hesau tamowai hesau natunao loheloheyao badodi haligigi-labui. Taubaguna ye tawasola, nige natunao, na ye boita. ²¹ Kana kaha helabuina kwabuli wa ye tawasolai. Iya hinage nige natunao, na ye boita. Na hehaiyonadi ye tawasolai wa gonogonowana. ²² Yodi haligigi-labui kwabuli wa se tawasolai, na nige natudiyao. Sine wa kabo hinage ye boita. ²³ Badodi haligigi-labui wa meta kwabuli wa se tawasolai, na tolouyoma unai waihiu wa kabo kaiteya mwanena?"

²⁴ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Komiu yomi kaba nuwapwanopwano ede teina. Yaubada yona hedehehede yo yona gigibwali nige kabina kwa kata.

²⁵ Huyana tauboiboita se tolouyoma taba nige se tawasola yo taba nige se hetahetawasola. Na siya kadi kao kabo doha galewa aneludi. ²⁶ Na tauboiboita yodi tolouyoma Mose yona buka unai saha ye kuli wa, idohagi to nige kwa nuwatui? Temenai, Yaubada ye tau-masalaha kaiwa hesau unai, na kana kao doha kaiwa ye kalapulupululu. Na ye hededelau Mose unai ye wane,

'Yau Abelahama yona Yaubada, yo Isako yona Yaubada, yo Yakobo yona Yaubada.' ^{‡‡}

²⁷ Yaubada ta iya nige tauboiboita yodi Yaubada, na iya taumaumauli mo yodi Yaubada. Komiu nuwamiu se pwanopwano kalili."

Laugagayo saesae kalilidi

(Mataiyo 22:34-40; Luka 10: 25-28)

²⁸ Na kabo laugagayo taulauhekata hesau ye laoma ede saha se hetahetaladi wa ye lapuidi. Iya ye nuwatulobai meta Yesu hedehehede namwanamwadi ye hedehehede udiyedi, ede ye henamai Yesu unai ye wane, "Laugagayo maudoidi ta udiyedi meta sahasahana ye baguna ede?" ²⁹ Yesu ye wane, "Teina laugagayo saesae kalilina ede:

'Isalaela tamowaidiyao, kwa lapulapui! Guiyau yoda Yaubada, iya Guiyau kesega mo. ³⁰ Unai Guiyau yom Yaubada ku gadosisiyei ma nuwam ye gehe, ma yaluwam ye gehe, yo ma nuwanuwatum ye gehe, yo ma bayaom ye gehe.'

(Dutolonomi 6:4-5)

[‡] SADUSIYA meta Dius kadi boda hesau. Siya meta se gogo kalili, na yodi nuwatu doha teina: Teina tanoubu ta meta kabamiya namwanamwana. Unai boita tolouyona siya nige se kawamamohoiyei yo hineli mayadaina yo mauli hesau matada ne unai nige se nuwatui. ^{††} Dutolonomi 25,5-6 ku hasili. ^{‡‡} Esodo 3,1-6 ku hasili.

Teina ta laugagayo bagubagunana. ³¹ Helabuina ede teina:
 'Kowa helem taumiya tamowaina ku gadosisiyei, doha ku bom ku gadosisiyeigo.'

(Lewitika 19:18)

Teina laugagayo labui ta se sae kalili, na kabo hekadi."
³² Na kabo laugagayo taulauhekata wa ye hededelau Yesu unai ye wane, "Tanuwaga, saha ku hedede wa meta ye dudulai. Ye mamohoi kalili meta Yaubada kesega mo, na nige Yaubada hesau, iya ye bom mo Yaubada. ³³ Yaubada bena ta gadosisiyei ma nuwada ye gehe, yo ma sonogada ye gehe, yo ma bayaoda ye gehe. Yo heleda taumiya tamowaina bena ta gadosisiyei, doha ta bom ta gadosisi uyoida. Teina laugagayo ta se sae kalili ede, na kabo kaitalasam gabugabudi yo kaitalasam hekadi." ³⁴ Yesu ye kita meta tamowai wa ye sibasiba unai ye wane, "Kowa Yaubada yona basileiya ku hanahanawui." Unai siya maudoidi se matausi ede nige se henamai uyoi.

Dawida natuna hedehedena

(Mataiyo 22:41-46; Luka 20: 41-44)

³⁵ Yesu numa tabuna bakubakuna unai ye laulauhekata na ye henamaiyeidi ye wane, "Mata wuwuna saha to laugagayo taulauhekata se hedede bena Keliso meta Dawida natuna? ³⁶ Yaluwa Tabuna yona gigibwali unai Dawida ye hededegabae ye wane, 'Guiyau ye hededelau yogu guiyau unai ye wane, "Nima tuutuugu yena ku tuli † ye lau ee kam waiunu yo toledi kaem gunina ena, se hemala kaem kabatoledi."'

(Same 110: 1)

³⁷ Dawida Keliso hesana ye katai Guiyau. Na komiu yomi nuwatu saha, iya hinage Dawida natuna?" Boda wa se lapui meta nuwadi se namwa.

Yesu laugagayo taulauhekata ye hededeheyababadi

(Mataiyo 23:1-36; Luka 20: 45-47)

³⁸ Yesu yona lauhekata unai ye hededelau udiyedi ye wane, "Laugagayo taulauhekata kwa kita namwanamwaedi. Yodi taitaihile udiyedi se henuwa bena kwama lohalohadi se luwuidi yo kaba lokulokune udiyedi bena tamowai siya se hailobaidi, ³⁹ yo hinage sunago yo kaba kaikaigogo udiyedi kabatutuli namwanamwadi se henuwadi. ⁴⁰ Na kwabukwabuli yodi numa se lupohaidi, yo yodi tapwalolo se helohadi bena kabo tamowai se nokoeidi. Tamowaidiyao ne Yaubada kabo ye hekamkamna kaliliyeidi."

Kwabuli dehadehana yona kainauya

(Luka 21:1-4)

⁴¹ Na Yesu ye tutuli moni kaba usausa dedekadi wai, na ye kaikaikewa na boda se monimonitole. Tamowai monimonidi yodi moni lakilakidi se usaidi kaba usausa

† NIMA TUUTUUGU UNAI KU TULI: Teina hedehedede ta kaniyona ede teha saesaena unai ku tuli.

wa kalodi udiyedi. ⁴² Na kabo kwabuli dehadehana hesau ye laoma, na pene gagilidi labui ye usaidi. Pene labui wa lakidi meta se gagili kalili. ⁴³ Yesu yona hekahekatao ye yoganedima na ye hededelau udiyedi ye wane, "Ya hedede mamohoi. Teina kwabuli ta kainauya lakilaki kalilina ye tole, na kabo maudoidi ne. ⁴⁴ Mata wuwuna ede siya yodi moni lakilakidi udiyedi na kabo hisa mo se haidi na se toledi, na iya yona deha unai moni maudoina kalina wai ye tolehegehe."

Yesu numa tabuna koigwaligwalina ye hedede nonohai

(Mataiyo 24:1-2; Luka 21:5-6)

13 Yesu maiyana hekahekatao numa tabuna unai se pesa, na yona hekahekatao wa hesau ye hededelau Yesu unai ye wane, "Tanuwaga, weku woyiawa udoidi numa lauyahidi ne sola ku kitadi yo hinage numa namwa muyomuyoudi ne!" ^{††} Yesu ye wane, "Teina numa yo woyo lakilakidi maudoidi ta kwa kitadi? Taba nige weku hesau ye kaitalae weku hesau kewana ne unai. Dius kadi waiunu kabo maudoidi se koigwaligwali hegehed."'

Tanoubu yona huya gehe hekihekinoina

(Mataiyo 24:3-14; Luka 21:7-19)

³ Na Olibe koyana unai Yesu maiyana hekahekatao se tutuli na numa tabuna se kaikaikewalaei. Na Petelo, Yamesi, Yowane yo Andeleya se bom se laoma Yesu unai na se henamaiyei se wane, ⁴ "Teina ginauli ta kauyana kabo se tubu, yo hekihekinoidi saha kabo se tubu baguna, ku hededeheemasalaha kalimai wai?" ⁵ Yesu ye wane, "Komiu kwa kita namwanamwa, madai se lupohaigomiu. ⁶ Tamowai gwaudi kabo se laoma yau hesagu se hepaisowa na se wane, 'Yau Keliso ede.' Unai kabo tamowai gwaudi se lupohaidi. ⁷ Huyana iyala dagugudi o wasadi kwa lapuidi, tabu kwa matausi. Teina ginaulidi ta kabo se tubu, na tanoubu ta yona huya gehe meta sola. ⁸ Magai hesau yo magai hesau kabo se hai'iya'iyala uyoidi, basileiya hesau basileiya hesau kabo se hai'iya'iyala uyoidi. Yo mwanikuniku teha hekadi udiyedi yo hasahasali hinage. Hekihekinoini ta yodi tubutubu meta kana kao doha sine diyadiyakana ye hetubu bena ye labalaba. ⁹ Komiu kwa kita namwanamwaegomiu! Tamowai kabo se woyalaegomiu kaba laulauhetala udiyedi, yo sunago kalodi udiyedi kabo se pidiligomiu. Yau debugu wai kabo se woyalaegomiu tamowai lakilakidiyao yo wasawasa udiyedi, kabo kwa hededeheemasalaha-gau siya kalidi wai.

¹⁰ Bagubagunana komiu yo tauhemuliwatanigau maudoimiu teina wasa namwanamwana ta bena kwa lauguguyaei basileiya maudoidi udiyedi, na kabo tanoubu yona huya gehe. ¹¹ Na taba huyana se

†† Yesu yona hekahekatao wa numa tabuna bakubakuna unai numadi maudoidi se kaikewaidi. Numadi wa meta weku lakilakidi taitadidi udiyedi se ginaulidi.

paigomiu yo se laegomiu kaba lauhetala udiyedi, meta tabu kwa nuwadubu, kabo hedehedede saha udiyedi kwa hedehedede. Na saha Yaubada ye leyawa ne unai kwa hedehedede, matawuwuna komiu taba nige yomi nuwanuwatu yena kwa hedehedede, na Yaluwa Tabuna mo iya kabo ye hekatagomiu na kwa hedehedede.

¹² Tamowai yona saeya kabo kana ye walohai, yo tama kabo natuna kana ye walohai. Natu kabo tamadiyao yo sinadiyao maiyadi se haikawayagala na kadi se walohai na kabo se unuidi. ¹³ Tamowai kabo se subugomiu yau debagu wai. Na kaiteya ye tolobayao ye lau ee kamkamna kana siga unai, Yaubada kabo ye hemauli.”

Kamkamna lakilaki huyana

(Mataiyo 24:15-28; Luka 21:20-24)

¹⁴ Na kabo Yesu ye wane, “Ginauli hesau nuwa mata-matausina iya yababa lakilakina tauginaulina † kabo kwa kita ye totolo nige yona kabatolo mamohoina unai — tauhasilina bena ye nuwatulobai — huyana ne unai Yudeya taumiyaina bena se wasabu se lau kuduli udiyedi se kenowadam. ¹⁵ Kaiteya na yona numa kewana unai ye pesadobi tabu ye mwalaesae numa kalona unai bena gogo hesau ye hai. ¹⁶ Hinage kaiteya yona koya unai ye paipaisowa, tabu ye uyo yona numa unai kana kwama hesabana. ¹⁷ Huyana ne unai taudiyadiyaka yo waiwaihiuwo labalabadiyao, siya kabo se kamkamna kalili. ¹⁸ Komiu kwa tapwatapwalolo bena yomi huya wasabu ne tabu huya gwagwama unai. ¹⁹ Tenem mayadaidi ne udiyedi kabo kamkamna lakilakina ye tubu huyana Yaubada tanoubu ye ginauli ye laoma ee teina nige kamkamna hesau doha teina, yo hinage taba nige ye tubu uyo. ²⁰ Tenem mayadaidi ne Guiyau kabo ye hekubwadi. Ena nige ye hekubwadi, taba nige tamowai hesau ye miya. Na iya yona kaisunuwa tamowaidi hesabadi unai kabo huya ye hekubwa. ²¹ Tenem huyana ne unai, ena tamowai hesau ye hededelaowa kalimiu wai ye wane, ‘Keliso iya ede teinai!’, o ‘Keliso iya ede temenai!’, yona hedehedede ne tabu kwa kawamamohoiyei. ²² Mata wuwuna ede Keliso lupolupodi yo peloweta lupolupodi kabo se masalaha. Siya kabo hekihekinoi yo laulau gigibwalidi se ginaulidi bena tamowai se lupohaidi. Siya hinage se kaipate Yaubada yona kaisunuwa tamowaidi se lupohaidi. ²³ Unai komiu kwa kitahetete namwanamwae-gomiu! Ginauli maudoidi ya hedede nonohaidiko kalimiu wai!”

† Teina hedehedede ta ‘GINAULI HESAU NUWA MATAMATAUSINA IYA YABABA LAKILAKINA TAU GINAULINA’ meta Dimdim unai se wane, ‘the abomination that causes desolation’. Hedehedede ta Daniyela yona kulikuli unai hinage ta lobai: Daniyela 9:27, 11:31, yo 12:11 ku hasili.

Keliso yona uyoma

(Mataiyo 24:29-31; Luka 21:25-28)

²⁴ Na kabo Yesu ye wane, “Kamkamna lakilaki mayadaidi gehena ne unai kabo mahana ye wahuwahuhuli, yo waikena taba nige ye dawaya.

²⁵ Galewa kipwaladi kabo se beku, yo galewa ginaulidi hekadi kabo se tabutabubu. ††²⁶ Na tamowai maudoidi kabo Tau Natuna se kita yada unai ye laoma ma gigibwalina yo ma namanamalina. ²⁷ Iya yona anelu kabo ye hetamalidi se lau yaumai hasi yodi kabalaoma udiyedi, yo tanoubu yo galewa kadi sigasiga udiyedi na kabo yona kaisunuwa tamowaidi se woya gogoidima.”

Yesu yona huya uyoma kaiwa unai ye heyaheyasoniyei

(Mataiyo 24:32-35; Luka 21:29-33)

²⁸ Na kabo Yesu ye wane, “Kaiwa heyaheyasonina hedehededena ne kwa kitalau unai. Huyana lagadi ne udiyedi se bwagu, kabo lugudi se laukaladi, meta kwa nuwatui yaikini huyana ye lage. ²⁹ Doha hinage teina ginauli maudoidi ta kabo kwa kitadi se tubu, meta kwa nuwatui Tau Natuna yona huya uyoma mayadaina ye hanahanaumako numa kawa kedana unai. ††³⁰ Ya hedede mamohoi! Teina isi ta taba nige ye gehe, ye lau ee teina ginauli maudoidi ta se tubu. ³¹ Galewa yo tanoubu kabo se gehe, na yogu hedehedede ta taba nige kana siga.”

Bena ta nononoha!

(Mataiyo 24:36-44)

³² Na kabo Yesu ye wane, “Mayadaina yo huyana nige hesau kabina ye kata. Galewa aneludi yo Natuna hinage nige kabina se kata, na Tamana ye bom mo.

³³ Komiu bena kwa kita namwanamwa yo kwa nononoha, matawuwuna mahanana nige kabina kwa kata. ³⁴ Tenem huyana ne unai doha teina: Tamowai hesau yona numa ye laugabaei ye lau magari keda lohaloha unai. Yona heyayai tauhaidi ye toledi yona numa se kitahetete. Hesau to hesau yodi paisowa ye moseidi na keda taukitahetetena ye hededelau unai bena ye silasilawa. ³⁵ Unai komiu huya maudoina kwa silasilawa, matawuwuna numa tanuwagana yona huya uyoma nige kabina kwa kata, nuwana kabo meimeilahi, o boniyai duwaduwalina, o pwaole se doudou, o malatomtom gagilina unai. ³⁶ Yona uyoma ne unai tabu bena ye lobaigomiu kwa kenokeno. ³⁷ Hedehedede ta ya hedede kalimiu wai yo tamowai maudoidi udiyedi ya hededelau ya wane, ‘Bena kwa silasilawa yo kwa nononoha!’”

†† Aisaiya 13:10 yo 34:4 ku hasili ‡ TAU NATUNA YONA HUYA UYOMA MAYADAINA YE HANAHANAUMAKO: Teina hedehedede ta nige ye masalaha kalina Giliki unai, hinage tamowai sonosonoga hekadi se nuwatui teina hedehedede ta kaniyona hesau ede ‘tanoubu yona huya gehe ye hanahanaumako numa kawa kedana unai.’

Dius babadadiyao se koitalaliu bena Yesu se unui
(Mataiyo 26:1-5; Luka 22:1-2; Yowane 11:45-53)

14 Mayadai labui mo na kabo Taukiuli † yo hinage Pwalawa Nige Yistina †† Henuwaisinidi, na taukaitalasam tauwoyaidiyao yo laugagayo taulauhekata keda se wasenei kabo idohagi na Yesu se hai bena se unuhemwaloi. ² Na se wane, “Tabu henuwaisini huyana ne unai, madai boda se luluida.”

Waihiu hesau Yesu ye heyausi Betaniya unai
(Mataiyo 26:6-13; Yowane 12:1-8)

³ Tenem huyana ne Yesu Betaniya unai. Simona hesana hesau ede Lepela yona numa unai se kaikai-gogo. Na waihiu hesau ye laoma yausi panepanena pakuna alabasta ‡ unai se ginauli ye bahei. Yausi panepanena wa nadi †† unai se ginauli yo maisana ye laki kalili. Waihiu wa yausi pakuna wa kabo gadona ye kesihai na yausi wa ye ini Yesu kuluna unai. ⁴ Tamowai hekadi se kouyalayala, unai se gadigadigugu se wane, “Mata wuwuna saha to yausi ne ye kaiheyai? ⁵ Taba ye lokunei, denali badodi 300 ye haidi, kabo ye mosedi tamowai dehadehadi yodi.” Na kabo waihiu wa se dilai. ⁶ Na Yesu ye wane, “Waihiu me kwa kitagabae! Ye saha to kwa kitaheyababa? Iya laulau namwanamwana ye ginauli kaligu wai. ⁷ Huya badobado tamowai dehadehadi kabo maiyamiu, unai huya hekadi kabo kwa nuwatuidi na kwa kainauyaidi. Na huya badobado taba nige yau maiyamiu. ⁸ Laulau saha ye ginauliyako ne meta iya gonowana. Iya taugu ye heyausi na ye kabi-

† *TAUKIULI HENUWAISININA meta Dius tamowaidi nuwadi se uyo idohagi Dius kadi mumugao Yaubada ye yailihaidi huyana Aikupito se heyaheyaliyedi. Tenem huyana wa unai Dius yodi numa kesega kesega mamoe natuna bena se koihemwaloi na kwasinadi udiyedi yodi numa kedadi kadi duu udiyedi se hesaudi. Hesa TAUKIULIKANIYONA meta Yaubada yona taukaiunu aneluna wa numa kedadi duudi udiyedi kwasina se hesaudi kabo ye taukiulidi. Na numa duudi udiyedi nige kwasina meta wawayao loheloheyao yo suisui natudiyao bagubagunadi anelu wa kabo ye unuhemwaloidi (Esodo 12 ku hasili). Tenem Taukiuli Henuwaisinina wa bolimai badobado se ginaginai Yelusalema unai. Numa kesega kesega mamoe natuna se bahelaei numa tabuna unai se kaitalasam. Taukaitalasam mamoe momonadi se gabudi yo kwasinadi se inidi kaba kaitalasam unai. Na kabo numa kesega kesega yodi mamoe mwalomwaloidi wa se bahelaedi yodi numa udiyedi, maudoudoina se gabu na se kai Taukiuli Henuwaisinina meimeilahina ne unai. †† PWALAWA NIGE YISTINA meta iya henuwaisini udoi. Huyana Dius bena kabo Aikupito se laugabae na nige mahana gonowana bena pwalawa yisti unai se hebwali na kabo se gabu ede pwalawa gaibu se gabu na se kai. TAUKIULI HENUWAISININAYO PWALAWA NIGE YISTINA HENUWAISININABOLIMAI badobado se ginaulidi Yelusalema unai. Hesau ye gehe, mulina ne unai, hesau. Unai se hemala henuwaisini kesega. Taukiuli mamoenana wa mayadai bagubagunana meimeilahina unai se kai. Na kabo PWALAWA NIGE YISTINA HENUWAISININANE ye lau ee mayadai haligigilabui kabo ye gehe. Tenem huyana ne unai Dius kabo pwalawa nige yistina ye bom mo se kai doha kadi mumugao huyana Aikupito se wasabugabaei na laulauna wa. ‡ ALABASTAMETA weku kana kao namwa muyomuyouna posiposina yo yogeyogena, unai paku se ginaulidi. Tenem paku ne meta maisadi se laki kalili. †† Teina yausi panepanena ta meta kaiwa hesau lamna unai se ginauli. Kaiwa hesana NADI, teha India ne unai ye kinikini.*

nonohai yogu huya boita hesabana. ⁹ Ya hedede mamohoi! Kabo ewaneliya ta se lauguguyaei tanoubu ye tauhetakikili unai, teina waihiu ta saha ye ginauli wa kabo hinage se hedehededei, iya kaba nuwanuwatuina.”

Yudasi Isakaliyota Yesu kana ye walohai
(Mataiyo 26:14-16; Luka 22:3-6)

¹⁰ Na Yudasi Isakaliyota, iya Saudoudoi-labui wa hesau, kabo ye lau taukaitalasam tauwoyaidi udiyedi bena Yesu kana ye walohai. ¹¹ Siya yona hedehedede se lapui meta se gwauyala, na se hededehesunuma kabo moni yona se mosei. Unai yona kabikabina kedana ye wasenei idohagi kabo Yesu ye moselaei udiyedi.

Yesu yona hekahekatao Taukiuli kaina se kabinonohai
(Mataiyo 26:17-19; Luka 22:7-14)

¹² Na kabo Pwalawa Nige Yistina Henuwaisinina mayadaina bagubagunana unai Dius yodi laulau bena Taukiuli mamoenana se kaitalasamei, unai Yesu yona hekahekatao se henamaiei se wane, “Haedi kabo kada Taukiuli kaina ka kabinonohai?” ¹³ Unai yona hekahekatao labui ye hetamalidi se lau Yelusalema, na ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu kwa lau magari ne unai, tamowai hesau waila pakuna ye bahebahei kabo kwa lobai. Iya kwa hemuliwatani, ¹⁴ ee numa unai ye mwalaesae. Temeta numa ne tanuwagana kabo kwa henamaiei kwa wane, ‘Tanuwaga taumana dahalana ye henamaiei bena unai maiyana hekahekatao Taukiuli kaina se kai.’ ¹⁵ Iya kabo numa heisi helabuina unai dahala lakilakina hesau ye hekitagomiu. Iya se kabinonohaiyako. Na metai kabo kada kwa kabinonoha.” ¹⁶ Yona hekahekatao se lau magari wa unai se lage, na iya yona hedehedede wa se hemamohoiyei. Unai kabo Taukiuli kaina wa se kabinonohai.

Yesu kana tauwalohai ye hedede nonohai
(Mataiyo 26:20-25; Luka 22:21-23; Yowane 13:21-30)

¹⁷ Meimeilahina ne unai Yesu maiyana Saudoudoi-labui wa se lagelau numa wa unai. ¹⁸ Siya sola ma kaikaidi na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hedede mamohoi! Luwamiu ta unai hesau maiyagu ka kaikai kesega, iya kabo kagu ye walohai.” ¹⁹ Siya kabo se nuwayababa kalili na kesega kesega iya se henamaiei se wane, “Nuwana yau?” ²⁰ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Iya meta Saudoudoi-labui ta luwamiu ne unai. Tamowaina ede maiyagu kama pwalawa ka hedakwa dobiyei gaeba kesega unai. ²¹ Tau Natuna kabo ye boita doha se kuliyako wa. Na yababa mo kabo ye talu kaiteya iya Tau Natuna kana ye walohai ne unai. Taba ye namwa mo iya tabu se labasi.”

Yesu yona hekahekatao maiyanao yodi kaikaigogo gehegehena

(Mataiyo 26:26-30; Luka 22:15-20; 1 Kolinito 11:23-25)

²² Sola ma kaikaidi na Yesu pwalawa ye hai, Yaubada ye lautokiyei, na kabo pwalawa wa ye kihi na ye mose-di yona hekahekatao kalidi wai na ye wane, "Kwa hai na kwa kai! Teina ta yau taugu." ²³ Na kabo waina kaputina hinage ye hai, Yaubada ye lautokiyei, na ye mosei kalidi wai. Na maudoidi unai se numagogoi. ²⁴ Na Yesu ye wane, "Teina ta yau kwasinagu ye bwalili tamowai maudoidi hesabadi. Kwasinagu unai Yaubada yona talam hauhauna [†] ye hemamohoiyei yona tamowai udiyedi. ²⁵ Ya hedede mamohoi! Wine masina taba nige ya numa uyo ye lau ee Yaubada yona basileiya unai kabo waina hauhauna ya numa uyo." ²⁶ Wana hesau se wanai yo Yaubada se hedebasaei, mulina ne unai kabo se dahalai se lau Olibe koyana unai.

Yesu Petelo yona uhala ye hedede nonohai

(Mataiyo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yowane 13:36-38)

²⁷ Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, "Maudoimiu kabo kwa laugabaegau, matawuwuna Yaubada ye hededeyako Buka Tabuna unai ye wane, 'Mamoe taukitahettedi kabo ya unuhemwaloi, unai kabo yona mamoe se tatagwaligwali.'

(Sakaliya 13:7)

²⁸ Na yogu tolouyo mulina ne unai kabo ya bagunaegomiu Galili." ²⁹ Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, "Nuwana maudoidi kabo se laugabaego, na yau taba nige." ³⁰ Yesu ye hededelau unai ye wane, "Ya hedede mamohoi! Teina boniyai ta unai kabo ku uha-laegau ma haiyona, na kabo pwaole hakiyana ye dou helabuina." ³¹ Na Petelo ye hededebayao ye wane, "Ena yau maiyam kabo ta boita, taba nige ya uha-laego." Na yona hekahekatao maudoidi wa yodi hedehedede kesega.

Yesu Getesemani unai ye tapwalolo

(Mataiyo 26:36-46; Luka 22:39-46)

³² Na kabo se lage teha hesau unai hesana ede Getesemani, na Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, "Teina kwa babawa, na ya lau ya tapwalolo." ³³ Petelo, Yamesi yo Yowane maiyanao se lau na kabo ye hetubu ye nuwakamkamna yo nuwana ye dagugu. ³⁴ Na ye wane, "Ya nuwadubu kalili. Teina kwa miyamiya na kwa silasilawa!"

³⁵ Yesu ye tausigilau na ye gulidobi bwatano unai ye talu na ye tapwalolo taba kamkamna mahanana ne tabu ye hekalu. ³⁶ Na ye wane, "Aba ^{††}, Tamagu, kowa gonowam ginauli maudoidi ku ginaulidi. Teina

[†] TALAM HAUHAUNAKalina Dimdim unai se hedede 'new covenant'. ^{††} ABAKalina Alamaiki unai ede 'tamagu'. Iya Yesu kalinana.

kamkamna kaputina ta ku laehesuwala. Iyamo yogu nuwanuwatu ta tabu ku ginauli, na kowa yom nuwanuwatu mo ku ginauli." ³⁷ Na kabo Yesu ye uyoma ye lobaidi wa ma kenodi. Na ye hededelau Petelo unai ye wane, "Simona, nige gonowana awa kesega ku silasilawa? ³⁸ Kwa silasilawa na kwa tapwatapwalolo, kabo taba nige kwa yababa ena huyana noho kwa hekalu. Yaluwamiu se yali bena ginauli namwanamwadi se ginaulidi, na taumi se basabasa."

³⁹ Yesu kabo ye uyo ye tapwalolo na yona kaibwada wa kesekesegana mo. ⁴⁰ Na ye uyoma ye lobaidi meta se kenoko, matawuwuna ede kamnadi se yababa kalili. Na nige kabina se kata kabo saha se hedede iya unai.

⁴¹ Na hehaiyonana unai Yesu ye uyoma na ye hededelau udiyedi ye wane, "Komiu sola ma kenomiu yo kwa kaikaiyawasi? Nabada! Huya wa ye lageko! Tamowai hesau kabo kwa kita Tau Natuna kabo ye mosegabaei yababa tamowaidiyao nimadi yena. ⁴² Kwa tolo na ta lau! Kagu tauwalohai wa ye laoloma."

Yudasi Yesu ye moselae

(Mataiyo 26:47-56; Luka 22:47-53; Yowane 18:3-12)

⁴³ Yesu ma hedehededena, na Yudasi iya Saudoudoi-labui wa hesau, boda lakilaki maiyanao se laoma. Siya taुकaitalasam yo laugagayo taulauhekata yo tamowai lakilakidi se hetamalidi se lau ma kekelepadi yo ma kekekebulidi.

⁴⁴ Bagubaguna tauwalohai wa hekihekinoi ye hedede hesibasiba nonohaidi ye wane, "Tamowai ya simtai ne meta iya. Kwa hai na kwa woya hesuwala namwanamwaei."

⁴⁵ Yudasi kabo ye dudulai ye lau Yesu unai na ye wane, "Tanuwaga!", na ye simtai. ⁴⁶ Na kabo boda wa Yesu se kabihakahini na se hai. ⁴⁷ Na tamowai hesau Yesu maiyana se totolo kelepa ye niusi na ye heguli ede taुकaitalasam saesaena yona heyayai tauhaina hesau beyana ye bolihai.

⁴⁸ Yesu ye hededelau boda wa udiyedi ye wane, "Yau doha tau kaikaigahu, na kelebesigau hesabana kwa laoma meta ma kekelepamiu yo ma kekekebulimiu? ⁴⁹ Yau maiyamiu mayadai badobado ta miyamiya yo numa tabuna bakubakuna unai ya laulauhekata, na nige menai kwa unuigau. Na saha se kuliyako Buka Tabuna unai, kabo ye laoma ye hemamohoiyei."

⁵⁰ Na Yesu yona hekahekatao maudoidi wa se laugabaei na se wasabu gwaligwali. ⁵¹ Hewali hesau temenai, kaleko maisa lakilakina ye likwa na iya Yesu ye hemuhemuliwatani. Iya hinage bena se kabihakahini, ⁵² na kana kaleko wa nimadi wai se kabikabi, na iya ma taugaibuna ye wasabu.

Sunedeli Yesu se helauhetala

(Mataiyo 26:57-68; Luka 22:54-55, 63-71; Yowane 18:13-14, 19-21)

⁵³ Na kabo Yesu se woyai se laei taुकaitalasam saesaena yona numa unai. Menai taुकaitalasam tauwoy-

aidi, tamowai lakilakidi yo laugagayo taulauhekata maudoidi se koigogo. ⁵⁴ Boda wa dageladi unai Petelo ye laoma ede ye mwalaesae taukaitalasam saesaena yona numa wa bakubakuna unai. Menai taukaitalasam saesaena yona taupaisowa tamowaidi maiyanao se tuligogoi, na Petelo kaiwa unai ye kaimwaiga.

⁵⁵ Na kabo taukaitalasam tauwoyaidi yo Sunedeli † maudoidi Yesu kana mata se wasenei bena se unuhemwaloi. Na nige kana mata saha se lobai. ⁵⁶ Tamowai hekadi se hedede lupolupo Yesu unai, na yodi hedehedede wa nige kesega. ⁵⁷ Na kabo hekadi se tolo se hedede lupolupo Yesu unai na se wane, ⁵⁸ "Iya doha teina ye hedede na ka lapui ye wane, 'Teina numa tabuna tamowai nimadi yena se ginauli ta, kabo ya koigwaligwali, na mayadai haiyona mulidi ne unai kabo hesau ya hetolouyoi nige doha tamowai nimadi yena se ginauli.'" ⁵⁹ Na yodi hedehedede wa gonogonowana mo nige kaniyodi. ⁶⁰ Na kabo taukaitalasam saesaena wa ye tolo matadi wa unai na Yesu ye henamaiyei ye wane, "Kowa nige kalinam? Maudoidi yodi hedehedede ku lapuidiko na nige gonowana ku hededebei?" ⁶¹ Na ye mwanomwanou na nige saha hesau ye hedede. Taukaitalasam saesaena kabo ye henamai uyo ye wane, "Kowa Keliso, Saesae Kalilina natuna wa?" ⁶² Yesu ye hededebei ye wane, "Yau Keliso ede. Na Tau Natuna kabo kwa kita Gigigigibwali Kalilina nima tuutuuna unai ye tutuli yo hinage galewa yadadi udiyedi ye laoma." ⁶³ Taukaitalasam saesaena wa ye bom kabo kana kwama ye pulisi uyo na ye wane, "Taba nige kana mata hesau ta wasenei uyo!" ⁶⁴ Maudoi miu kwa lapuiyako iya Yaubada ye hedede yababai. Na yomi hineli doha saha?" Na maudoidi se talam meta iya yababa ye ginauli, unai taba ye boita. ⁶⁵ Na kabo hekadi iya se kaikaisoi yo matana se suma kabo nimadi se nokudi na se biteli na se wane, "Hage, ku hededehemasalaha kaiteya ye biteligo?" Na kabo taukaitalasam saesaena yona taupaisowa Yesu se hai na hinage se biteli.

Petelo Yesu ye uhalaei

(Mataiyo 26:69-75; Luka 22:56-62; Yowane 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Petelo sola numa bakubakuna wa unai na taukaitalasam saesaena yona heyayai tauhaina waihiuna hesau ye laoma. ⁶⁷ Na Petelo ye kita ye kaikaimwaiga ede ye kita namwanamwaei na kabo ye hededelau unai ye wane, "Kowa hinage Yesu Nasaleta

† *SUNEDLI meta Dius yodi boda saesae kalilina. Dimdim unai se wane 'Sanhedrin', na Buka Suau unai se wane 'Sunederi'. Taukaitalasam saesaena meta iya boda ta kadi tanuwaga. Boda haiyona meta teina boda ta luwana ne unai: (1) taukaitalasam tauwoyaidi, (2) tamowai lakilakidi, yo (3) laugagayo taulauhekata. Teina boda ta luwana ne unai meta tautolo badodi 71. Siya dubu pilipilidiyao tauhedudulaidi. Doha ta wane, huyana taba hesau ye lauhekata, siya kabo se hekasa meta yona lauhekata ne ye namwa o ye yababa. Yo huya hekadi Loma yodi gabana gigibwali ye mosedi bena laulau yababadi hekadiyo tauginaulidi se helauhetaladi, doha taukaiwahali yo tauhaikabi.*

tamowaina wa maiyam." ⁶⁸ Na Petelo ye uhala ye wane, "Saha ku hedehedede me nige kalikalili kabina ya kata." Na kabo ye sigilau gana kawamatana dedekana wai na pwaole hakiyana ye dou. ⁶⁹ Na temenai heyayai tauhaina waihiuna wa ye kita uyo ede ye hededelau tautotolo wa udiyedi ye wane, "Teina tamowai ta meta siya kadi kaha hesau." ⁷⁰ Na iya ye uhalauyo. Huya kubwakubwa mo kabo tautotolo temenai wa se hededelau unai se wane, "Mamohoi, kowa kadi kaha hesau, matawuwuna kowa Galili tamowaina." ^{††71} Petelo kabo ye bom ye kawagulai uyo na ye kaigwala ye wane, "Temeta tamowai me yau nige kabina ya kata." ⁷² Na kabo pwaole hakiyana ye dou helabuina. Mahanana ne unai Yesu yona hedehedede wa Petelo nuwana ne unai ye sae doha teina, "Kabo ku uhalaegau ma haiyona, na kabo pwaole hakiyana ye dou helabuina." Unai nuwana ye kamkamna kalili na ye dou mwalomwaloi.

Yesu se hetolo Pilato matana unai

(Mataiyo 27:1-2,11-14; Luka 23:1-5; Yowane 18:28-38)

15 Malatomtom gagilina unai taukaitalasam tauwoyaidi maiyadi tamowai lakilakidi, laugagayo taulauhekata yo Sunedeli maudoidi nuwatu kesega se kawa namwanamwaei. Na kabo Yesu nimana se paidi na se woyahai se laei Pilato ‡ unai se moselaei. ² Pilato Yesu ye henamaiyei ye wane, "Kowa Dius tamowaidi yodi wasawasa wa?" Yesu ye hededebei ye wane, "Mamohoi, saha ku hedede me iya ede." ³ Na kabo taukaitalasam tauwoyaidi yodi hedehedede maudoidi udiyedi Yesu se hegilu. ⁴ Unai Pilato Yesu ye henamai uyo ye wane, "Kowa nige kalinam? Siya hedehedede maudoidi udiyedi se hegilugo." ⁵ Yesu nige saha hesau ye hedede, unai Pilato ye noko kalili.

Dius se henuwa bena Yesu ye boita

(Mataiyo 27:15-26; Luka 23:13-25; Yowane 18:39-19:16)

⁶ Bolimai badobado Taukiuli Henuwaisinina huyana unai Pilato yona laulau meta taba Dius tamowaidi numa tutugudu tamowaina hesau se kaibwadai kabo ye yailigabaei. ⁷ Tenem huyana ne unai taukaiunu hesau hesana Balabasi numa tutugudu unai ye miyamiya. Iya ma kana kahao huyana maiyadi gabemani se haikabi, na tamowai hekadi se koihemwaloidi. ⁸ Boda lakilaki se lagegogo Pilato unai na se kaibwadai bena Taukiuli Henuwaisinina unai na laulau saha ye ginaginauli wa bena ye ginauli. ⁹ Pilato ye henamaiyedi ye wane, "Kwa henuwa bena Dius yodi wasawasa ya yailigabaei kalimiu wai?" ¹⁰ Na ye henamaiyedi, matawuwuna ye nuwatulobaiyako meta taukaitalasam tauwoyaidi Yesu se kaikalomagililyei, unai se moselaei iya unai.

¹¹ Taukaitalasam tauwoyaidi boda se henuwasaedi na

†† *Kulikuli beyabeyadi hisa mo lausoiso 70 gehegehena ne se kuli doha teina: '... kowa Galili tamowaina, yo hinage kalinamiu kesega.'* ‡ *PILATOMETA IYA YUDEYA YODI GABANA, NA IYA LOMA TAMOWAINA.*

se kaibwada Pilato unai bena Balabasi ye yailigabaei. ¹² Na Pilato ye henamayedidi ye wane, "Saha kabo ya ginauli Dius yodi wasawasa ta unai?" ¹³ Siya se yogasae se wane, "Ku hesatauloyawa!" ¹⁴ Pilato kabo ye henamai uyo ye wane, "Mata wuwuna saha? Yababa sahasahana ye ginauli?" Siya kabo se yoga lakilaki se wane, "Ku hesatauloyawa!" ¹⁵ Pilato ye henuwa bena boda wa ye henuwanamwadi, unai Balabasi ye yailigabaei. Na kabo ye hedede yona iyala tamowaidi Yesu se pidili wipi † unai na mulina ena kabo ye moselaei na se hesataulo.

Iyala tamowaidi Yesu se talatalawasiyei

(Mataiyo 27:27-31; Yowane 19:2-3)

¹⁶ Na kabo iyala tamowaidi Yesu se woyalaei Pilato yona numa bakubakuna unai ††, na kadi kahao se yogagoidima. ¹⁷ Siya kabo kwama pulupululuna kana kao doha wasawasa kana kwama unai Yesu se heluwui na kaiwa gwaligwalina unai peyaula ‡ se hei na se henabai. ¹⁸ Na se laulautokiyei se wane, "Dius yodi wasawasa miyamiyahaina, yauwedo!" ¹⁹ Kuluna ne didiyali unai se pidili, yo se kaikaisoi, na se tulibono iya talanuwana ne unai na se talatalawasiyei. ²⁰ Se talawasi kaiyawasi, kabo kwama pulupululuna wa se haigabaei na kana kwama wa se helikwa uyoidi. Na kabo se woyalaei Yelusalema dagelana wai na se hesataulo.

Yesu se hesataulo

(Mataiyo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yowane 19:17-27)

²¹ Yelusalema se hetubu bena se laugabaei na tamowai hesau hesana Simona se lobai teha hesau unai ye laoma. Iya Sailini tamowaina, Alesana yo Lupuso tamadi. Iyala tamowaidi Simona se lauhelili Yesu yona sataulo ye bahei. ²² Yesu se woyai se laei teha hesau hesana Golagota, kaniyona ede 'mwayalu magaina'. ²³ Siya kabo mulo †† yo waina se hebwali kesegaidi na se mosei bena ye numa, na ye laukwatakwata. ²⁴ Na se hesataulo. Tauhesataulona wa Yesu yona kaleko se hinelidi, na se kaiheyaidi kaiteya kabo yona saha ye hai.

²⁵ Malatomtom awa haligigi-hasina unai iya se hesataulo. ²⁶ Yodi kabahegiluna hedehededena wa se kuli molumolu †† unai na se pawatisae kulubawana wa unai. Kulikuli wa doha teina, "Iya Dius yodi wasawasa." ²⁷ Taukaiwahali labui se hesataulodi iya maiyanao. Hesau kahatuna unai na hesau seuseulina unai.

† WIPi unai Yesu se pidili wa meta suisui dahina unai se ginauli. Siliya yo pawati matamatadiyo dahi wa unai se hepatudi. Na wipina ne unai tamowai se pidili meta ye kamkamna kalili. †† PILATO YONA NUMA BAKUBAKUNA meta tauiyala yodi kabamiya. ‡ PEYAULAMeta Saliba kalinadi, huya bagubagunana unai se hepaisowa. Peyaula meta wasawasa o tamowai lakilakidi kuludi kadi pasa. †† MULOmeta kaiwa hesau masina. Unai yausi panepane se ginauli, yo hinage se hepaisowa kamkamna kaba hekaiyawasina mulamulana hesau. †† MOLUMOLUMeta Saliba kalinadi, huya bagubagunana unai se hepaisowa. Molumolu meta kaiwa o timba tehana.

‡‡²⁹ Tamowai se sae yo se dobi se hagahagasiyei yo se kulukulukwadei na se wane, "Kamokisa! Kowa bena numa tabuna tausokegwaligwalina, na mayadai haiyona unai kabo ku hetolouyoi wa! ³⁰ Hage, ku henamwanamwa uyoigo na ku pesa dobima!" ³¹ Yo hinage taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekata iya se talatalawasiyei, na se wane, "Tamowai hekadi ye henamwanamwadi, na nige gonowana ye bom ye henamwanamwa uyo! ³² Teina Keliso ta, iya Dius yodi wasawasa, taba sataulo ne unai ye pesa dobima, kabo ka kita yo ka kawamamohoiyei." Tamowai labui maiyanao se hesataulodi wa Yesu hinage se hagahagasiyei.

Yesu ye boita

(Mataiyo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yowane 19:28-30)

³³ Mayadailaki unai magai wa maudoina ye masigili ye lau ee meimeilahi awa haiyonana unai. ³⁴ Mahanana ne unai Yesu ye yoga ma kalina lakilakina ye wane, "Eloi, eloi, lama sabatani?", kaniyona ede, "Yogu Yaubada, yogu Yaubada, idohagi to ku nuwagabaegau ta?" ³⁵ Na tautotolo hekadi dedekana unai, kalinana se lapui ede se wane, "Kwa lapui! Iya Eliya ye yogayogane." ³⁶ Tamowai hesau ye heloi ye lau balo ye hedakwa winega unai, na ye pai hepatu didiyali unai, na kabo ye helelesae Yesu unai bena ye numa, na ye wane, "Hage ta kita kabo Eliya ye laoma na ye toledobiyei." ³⁷ Yesu ye yoga ma kalina lakilakina, na kabo yawasina ye pito. ³⁸ Tenem mahanana ne unai na numa tabuna unai woyo kalekona ††† ye tapulisi labuiyei kewa unai ye dobi guni. ³⁹ Iyala tamowaidi kadi tanuwaga § Yesu yona sataulo wuwuna ne unai ye to-tolo, kalinana ye lapui yo ye kita idohagi ye boita, unai ye wane, "Mamohoi, teina tamowai ta iya Yaubada natuna!"

⁴⁰ Waiwaihiuwo hekadi keda loha wai se kitakitalau. Luwadi ne unai meta Maliya, Magadala waihiuna, yo Maliya Yamesi gagilina maiyana Yose sinadi, yo Salome. ⁴¹ Huyana Yesu Galili unai meta se hemuliwatani yo se kitahetete. Yo waiwaihiuwo gwaudi Yesu maiyanao se saema Yelusalema wa, siya hinage temenai.

Yosepa Yesu ye tole bwayabwaya unai

(Mataiyo 27:57-61; Luka 23:50-56; Yowane 19:38-42)

⁴² Yelusalema unai Alimatiya tamowaina hesau hesana Yosepa. Iya Sunedeli kadi boda saesaena hesau yo Yaubada yona basileiya ye nayanayai. Yesu yona huya boita mayadaina ne meta Sabati kabinono-

††† Kulikuli beyabeyadi hisa mo lausoiso 28 se kuli: Na teina saha se ginauli ta meta peloweta ye kuliyako wa ye wane, "Yodi kabikabina meta doha iya yababa tauginaulina hesau." (Aisaiya 53:12) ††† Teina WOYO KALEKONATA tamowai ye guduguidi bena tabu se mwalamwalaesae teha tabu kalilina unai. § TAIYALA KADI TANUWAGAMeta Dimdim unai se wane 'centurion'. Ena 'centurion' hedehededena bena kabina kwa kata kwa kitalau Apostolo 10: 1 unai.

ha mayadaina. † Mahana ye duitalu na sola kabo Sabati hekasisina ye hetubu na Yosepa ma nuwa bayaona ye lau Pilato unai na Yesu tauna ye kaib-wadai. ⁴⁴ Yesu yona boita wa wasana Pilato ye lapui meta nige ye kawamamohoi. Unai iyala tamowaidi ka-di tanuwaga ye yoganei na ye henamaiyei. ⁴⁵ Pilato hedehedede wa ye lapui meta mamohoi, unai Yesu tauna ye talamgabaei kabo Yosepa ye hai. ⁴⁶ Na kaleko maisana lakilakina ye hemaisa na kabo ye lau Yesu tauna ye taluhi dobiyei na kaleko wa unai ye suma, na ye tole bwayabwaya †† unai. Na kabo weku lakilakina ye builae bwayabwaya duhana wa ye buigudui. ⁴⁷ Maliya Magadala waihiuna maiyana Maliya Yose sinana matadi yena na Yosepa Yesu tauna ye tole.

Yaubada Yesu ye hetolouyoi

(Mataiyo 28:1-8; Luka 24:1-12; Yowane 20: 1-10)

16 Sabati mayadaina gehena unai, Maliya Magadala waihiuna, Maliya Yamesi sinana, yo Salome se lau yausi panepanedi se hemaisadi bena kabo Yesu se heyausi. ² Mayadai bagubagunana malatomtomna mahana ye dalasae na kabo se dahalai se lau Yesu bwayabwayana unai. ³ Na se bom se henahenamai uyoidi se wane, "Bwayabwaya kawamatana unai weku wa kabo kaiteya ye buihai?" ⁴ Na se kitalau bwayabwaya guduna weku lakilakina wa se kita meta kawamata wa dedekana wai. ⁵ Na kabo se lusae bwayabwaya kalona wa unai na hewali hesau se kita meta se matausi. Kana kwama posiposina na ye tutuli teha kahakahatu unai. ⁶ Na ye hededelau udiyedi ye wane, "Tabu kwa matausi! Yesu Nasaleta tamowaina se hesatauloyako wa kwa wasewasenei na Yaubada ye hetolouyoyako. Sola kabatolena wa kwa kita, iya nige inai. ⁷ Na kwa lau yona hekahekatao yo Petelo yodi kwa hedehedede, 'Iya kabo ye baguna ye lau Galili. Temenai kabo kwa kita doha ye hedede nonohaiyako.'" ⁸ Waiwaihiuwo wa se matausi kalili yo se tabutabubu, ede bwayabwaya wa se pesagabae na se heloi se lau. Na nige tamowai hesau yona se hedehedede, matawuwuna ede se matausi kalili. ‡

Yesu ye taumasalaha Maliya Magadala waihiuna unai

(Yowane 20: 11-18)

⁹ Mayadai bagubagunana malatomtom gagilina unai Yesu ye tolouyo na ye taumasalaha baguna Maliya Ma-

† *Dius yodi SABATI meta Palaide meimeilahina awa haligigi-kesega unai ye hetubu, ye lau ee Satade awa haligigi-kesega meimeilahina unai.* †† *Isalaela unai yodi BWAYABWAYA meta weku duhadi se tadidi.* ‡ *Kulikuli beyabeyadi hekadi lausoiso 8 unai se kaiyawasi.*

gadala waihiuna unai. Nabada wa unai yaluwa yabayababadi haligigi-labui Yesu ye hedede hepesadi waihiuna ne unai. ¹⁰ Iya ye lau Yesu yona hekahekatao wa yodi ye hedehedede. Siya meta sola ma nuwa dubudi yo ma doudoudi. ¹¹ Na wasa wa se lapui meta Yesu ye tolouyoko yo Malia Yesu ye kitayako, na iyamo nige se kawamamohoiyei.

Yesu ye taumasalaha tauhemuliwatanina labui udiyedi

(Luka 24:13-35)

¹² Na kabo Yesu kana kao udoi unai ye taumasalaha tauhemuliwatanina labui udiyedi huyana se laulau magai hesau unai. ¹³ Siya kabo se uyo Yelusalema unai ka-di kahao yodi se hedehedede, na hinage nige se kawamamohoiyedi.

Yesu yona hekahekatao ye hekatadi

(Mataiyo 28:16-20; Luka 24:36-49; Yowane 20: 19-29)

¹⁴ Na huyana Saudoudoi-kesega wa ma kaikaidi na Yesu ye taumasalaha udiyedi. Na ye dilaidi, matawuwuna se nuwakwailolo yo nige se kawamamohoi taukitana wa udiyedi. ¹⁵ Na ye hededelau udiyedi ye wane, "Komiu kwa lau magai maudoidi kaiyaulina unai na Yaubada yona wasa namwanamwana kwa lauguguyaei tamowai maudoidi kalidi wai. ¹⁶ Kaiteya ye kawamamohoiyeigau yo se hebabatsoi, Yaubada kabo ye hemauli. Na kaiteya nige ye kawamamohoiyeigau, Yaubada kabo ye hekamkamna. ¹⁷ Taukawamamohoiyeigau kabo teina laulau ta se ginaulidi Yaubada yona gigibwali unai: Yau hesagu wai kabo yaluwa yabayababadi se hedede hepesadi tamowai udiyedi. Yo kalina hekadi nige kabidi se kata kabo udiyedi se hedehedede. ¹⁸ Siya kabo mwata kaikaikalasidi nimadi udiyedi se haidi, yo ena kaikailewa se numa, taba nige se boita. Yo nimadi se tolesaedi taukasikasiyebwa udiyedi, kabo se namwanamwa."

Yaubada Yesu ye hai ye sae galewa

(Luka 24:50-53)

¹⁹ Guiyau Yesu yona hedehedede gehena unai, na kabo Yaubada ye hai ye sae galewa. Temenai Yaubada nimatuutuuna unai ye tuli.

²⁰ Yesu yona hekahekatao kabo se lau magai maudoidi se tauhetakikilidi na se lauguguya tamowai maudoidi kalidi wai. Na Guiyau maiyadi, yo yodi lauguguya ye hemamohoiyedi laulau gigibwalidi udiyedi. Amen.

Paisowa

Dius

Yaubada se kawamamohoyei, na Yesu nigele. Hekadiyo kabo se nuwabui na se kawamamohoi Yesu unai.

- taukaitalasam
- taukaitalasam saesaena
- taukaitalasam tauwoyaidi
- Paliseya
- Sadusiya
- laugagayo taulauhekataena

Dagela tamowaidi

- kaniyona ede siya nige Dius, iya ede kadi kulutubu nige Abelahama
- Hekadi nige Yaubada taukawamamohoyena
- Hekadiyo se nuwabui se hemala Dius (Act 2:11)
- Hekadiyo nige se hemala Dius, na Yaubada se kawamamohoyei yo se laulau sunago udiyedi (reference)

Romans

¹ Taubada Teopilo, yogu buka bagubagunana unai ginauli maudoidi Yesu ye ginaulidi yo ye lauhekataedi wa ya kulidobiyediko, meta huyana Yesu yona paisowa ye hetubu ² ye lau ee mayadaina ne unai Yaubada iya ye hai ye sae galewa. Sola nige ye sae galewa, na Yaluwa Tabuna yona gigibwali yena hedede hesanapu ye mosedi yona kaisunuwa tamowaidiyao udiyedi, siya ede yona apostolo [†].

Yesu Apostolo kadi hedede hesanapu ye mosedi

³ Yona boita mulina ne unai ye taumasalaha yona apostolo udiyedi na kabikabi udoi udiyedi ye hemamohoyei meta boita unai ye tolouyo. Mayadai 40 solasoladi ne unai ye tautumasalaha udiyedi na Yaubada yona basileiya hedehededena ye hedehededei.

⁴ Huya hesau se lagegogoi na yodi kaikaigogo luwana ne unai ye hededelau udiyedi ye wane, "Sola tabu Yelusalema kwa laulaugabaei, na kwa nayanaya ye lau ee tamagu yona hededehesunuma kainauyana ye leyawa kalimiu yena. Doha yau hinage yomiu ya hedehededeke, ⁵ meta Yowane waila unai ye hebahebabatiso, na mayadai hisa mo kabo Yaubada Yaluwa Tabuna unai ye hebabatisoigomiu."

⁶ Yo hinage huya hesau Yesu yona apostolo maiyanao yodi lagegogoi gehegehena Olibe kudulina unai ^{††}, na se henamaiyei, "Guiyau, teina mayadai ta

[†] Apostolo kaniyona labui: 'Yesu yona hetahetamali tamowaina' yo 'tau wasaduwai'. ^{††} Yodi koigogo wa magaina kabina ta kata

unai gonowana ku hemala Isalaela yoma wasawasa, doha beyabeyana yoma wasawasa bagubagunadi?" ⁷ Na Yesu yodi bui ye mosei ye wane, "Mayadaina yo mahanana meta komiu nige gonowana kabina kwa kata, na tamagu yona gigibwali yena ye hineliyako. ⁸ Na Yaluwa Tabuna yona huya dobima unai kabo yona gigibwali yena ye hebayaogomiu. Na komiu kabo tau wasaduwaiyeigau Yelusalema unai, yo Yudeya yo Samaliya udiyedi, yo tanoubu teha maudoina udiyedi."

Yesu ye sae galewa

⁹ Yesu yona hedehedede wa ye hedededi na Yaubada iya ye hai na matadi yena ye sae galewa, na yada wa unai ye tauwadam. ¹⁰ Iya ye laoko na sola se kaikaikewa sae, na nige bayaona na tamowai labui kadi kwanma posiposidi se taumasalaha udiyedi ¹¹ na se wane, "Galili tamowaidi, idohagi to temetai kwa totolo na kwa kaikaikewa sae yada ne unai? Yaubada Yesu ye hai ye saeko galewa, na kabo ye dobi uyoma doha yona saesae galewa ne."

Mataiyasi se kaisunuwai Yudasi lauhedamaina

¹² Na kabo apostolo wa Olibe kudulina se laugabaei se uyo Yelusalema, meta nige keda loha [‡]. ¹³ Yodi kabamiya numana unai se lage kabo se mwalaesae

matawuwuna lausoiso 12 unai Luka kabo ye hededehe masalaha siya Olibe koyana se laugabaei. ‡ Keda wa lohana Luka ye hededehe masalaha meta Sabati laugagayona ye hedede meta gonowana keda wa se laui. Yoda nonoi yena meta 1:1 kilometre.

numa wa heisi helabuina unai. Teina hesadiyao ede: Petelo, Yowane, Yamesi, Andeleya, Pilipo, Tomasi, Batolomaiyo, Mataiyo, Yamesi Alepaiya natuna, Simona Tauhaikabi † yo Yuda Yamesi natuna. ¹⁴ Huya maudoina se lagelagegogoi nuwadi kesega na se tapwatapwalolo, na sinesineo hekadi maiyadiyao, yo Maliya Yesu sinana, yo hinage Yesu kana kahao.

¹⁵ Tenem mayadaidi ne udiyedi kabo taukawamamohoi badodi 120 yodi koigogo unai Petelo ye tolo na ye hedehedede ¹⁶ ye wane, “Kagu kahao, huya bagubagunana unai Yaluwa Tabuna nuwatu ye mosei Dawida unai na ye hedede meta Yudasi kabo Yesu tauhaina ye woyaidi. Na Yudasi hedehedede wa ye ginauli. ¹⁷ Iya meta kada kaha hesau yo tauhaisagusagu yoda paisowa ta unai. ¹⁸ Na iyamo yababa wa ye ginauli. Na yababa wa maisana moni ye hai na unai tano hesau ye hemaisa. Temenai ye beku ede bogana ye talupulisi na sinaena ye tatapesa. ¹⁹ Yelusalema unai taumiya maudoidi wasana wa se lapui ede tano wa hesana se tole Akeledama, kaniyona ede ‘kwasina tanona’ ††. ²⁰ Same bukana unai Dawida ye kuliyako,

‘Taba yona numa ne nige tamowaina,
yo nige gonowana hesau unai ye miya’,

(Same 69:25)

yo hinage,

‘Yona paisowa kabo tamowai hesau ye hai.’

(Same 109:8)

²¹ Unai taba tamowai hesau ta kaisunuwai. Tamowaina ne bena maiyada huya maudoina Guiyau Yesu maiyada ta sae yo ta dobi, ²² meta huyana Yowane Yesu ye hebabatisoi unai ye hetubu ye lau ee Yaubada Yesu ye hai ye sae galewa. Kabo iya yo kita ta hemala Yesu yona tolouyo tau hedehemasalahana.”

²³ Tamowai labui se hetolodi ede Yosepa hesana hesau Basabas (yo hinage se katai Diyastas), yo Mataiyasi, ²⁴ na se tapwalolo se wane, “Guiyau, tamowai maudoidi nuwadi kabidi ku kata kalili. Unai tamowai labui ta udiyedi kaiteya ku kaisunuwai na ku hemasalahayama. ²⁵ To iya ye hemala apostolo hesau Yudasi lauhedamaina, matawuwuna ede Yudasi yona paisowa ye laugabaei, na ye lau ko yona kaba bawa unai.” ²⁶ Unai tamowai labui wa se kaisunuwaidi ‡ ede kaisunuwa wa ye lau Mataiyasi ye hai. Unai kabo iya apostolo saudoudoi-kesega (11) wa kadi kaha hesau.

† Tauhaikabi ne meta boda hesau Isalaela unai hesana. Yodi nuwatu bena Isalaela se bom se kitahetete uyoidi. Unai Loma tamowaidiyao maiyadiyao se haihaikabi. Huyana Simona sola nige ye patulau Yesu unai, iya hinage kadi boda hesau. Unai iya hesana se tole Simona Tauhaikabi. †† Yudasi yona boita wasana meta Mataiyo 27:3-10 unai ta hasili. Ye gadosowa ede tano wa ye heyababa na Dius nige gonowadi unai se miyamiya. ‡ Yodi kaisunuwa wa se ginauli meta tamowai hesadi se kulidi weku udiyedi, na se usaidi higu higu unai, na se nukui. Yaubada yona kaimasi tamowaina hesana kabo ye beku.

Yaluwa Tabuna yona huya laoma mayadaina

² Na kabo Pentekosi mayadaina ne unai †† meta taukawamamohoi maudoidi se lagegogoi magai kesega unai. ² Makesega na dagugu lakilakina galewa ne unai ye dobima doha yaumai lakilaki ye lotalu. Yodi kabamiya numana wa meta dagugu ye hemwayau.

³ Na ginauli hesau se kita kana kao doha kaiwa pulupululuna ye dobima na ye tatagwaligwali ede ye talu tamowai kesega kesega unai. ⁴ Na Yaluwa Tabuna maudoidi wa ye hemwayaudi na yona gigibwali yena se hetubu kalina udoi udoi udiyedi se hedehedede.

⁵ Na Yelusalema unai meta Dius †† tamowaidiyao Yaubada tau hekasisiyena †††, tanoubu teha udoi udoi udiyedi se laoma. ⁶ Huyana dagugu wa se lapui meta boda lakilaki se lagegogoi na tausunuma yodi hedehedede se lapulapui meta se nuwapwanopwano, matawuwuna ede taulaoma maudoidi kalinadi udoi udoi udiyedi se hedehedede. ⁷ Siliyata yo nuwapwanopwano ena se wane, “Teina tau hedehedede ta Galili tamowaidiyao. ⁸ Idohagi to maudoida ta lapulobai meta kalinada mamohoidi udiyedi se hedehedede? ⁹ Kita meta Patiya, Mediya yo Elam, Mesopotamiya, Yudeya yo Kapadosiya, Pontas yo Eisiya, ¹⁰ Pilidiya, Pampiliya yo Aikupito tamowaidiyao. Hekadiyo Libiya tehana Sailini dedekana ena se laoma. Hekadi meta taumana Loma unai se laoma, ¹¹ siya meta Dius yo hinage dagela tamowaidiyao se nuwabui na se patulau Dius bodadi udiyedi. Na hekadi meta Kiliti bwanabwanaluwana yo Alabiya tamowaidiyao. Na iyamo yodi hedehedede ta lapuidi meta kalinada udiyedi Yaubada yona laulau namwanamwadi se hedehemasalahadi.” ¹² Na se noko, yo nuwadi se pwanopwano, na se bom se henahenamai uyoidi, “Teina meta kaniyona ede saha?”

¹³ Na hekadiyo meta taukawamamohoi wa se talatalawasiyedi se wane, “Tamowai ta nuwana se numa yauyaule!”

Petelo yona hedehedede Pentekosi mayadaina wa unai

¹⁴ Na kabo apostolo saudoudoi-kesega (11) wa se tolo na kalina lakilaki yena Petelo ye hedehedede ye wane, “Yogu hali Dius, yo Yelusalema unai taumiya, kwa lapulapui na ginauli maudoidi ta kaniyodi kabo ya hedehemasalahadi. ¹⁵ Teina tamowai ta meta nige se numa yauyaule matawuwuna ede teina ta meta so-

†† Pentekost meta Dius yodi mayadailakilakina hesau, meta Yaubada se lautokiyei kadi kai unai. Pentekost kaniyona ede mayadai 50, iya ede Taukiuli Henuwaisinina mayadaina mulina ne unai. Mayadaina ne unai boda lakilaki Yelusalema unai se bawabawa. ††† Dius kaniyona ede Abelahama kana isimulita, yo hinage ta wane Yaubada kana bodao iya ye kaimasiyedi wa. Yodi kabakita meta yodi tatao maudoidi ma gagilidi se hepelitome. Dius wa tanoubu maudoina tehana udoi udoi udiyedi se miyamiya. †††† Dius wa Yaubada ye bom mo se hekasisiyei, na Yesu nigele.

la ma malatomtomna. ¹⁶ Saha se masalaha kwa kitadi ta meta peloweta Yoela ye hededediko,

¹⁷ 'Yaubada ye wane, "Mayadai gehegehediyo udiyedi kabo yaluwagu ya ini dobiyei tamowai maudoidi udiyedi.

Natumiyao loheloheyao yo sinesineo kabo se hedede peloweta †.

Yomi hewahewaliyo kabo tautau tabudi se kitadi.

Yomi tautaubadao meta kabo kenosuwai tabudiyao se kenosuwaiyedi.

¹⁸ Yo hinage kabo yaluwagu ya inidobiyei yogu heyayai tauginaulidi tatao yo sinesineo udiyedi na kabo se hedede peloweta.

¹⁹ Yada ne unai kabo laulau gigigigibwalidi se masalaha.

Mahana kabo ye masigili, na nawalai kabo ye bui doha kwasina.

Na kaiyaulina unai kabo hekihekinoi se masalaha, meta kwasina, kaiwa, yo kasu lakilakina.

Mulina ne unai Guiyau yona mayadai wasawasana yo namanamalina kabo ye lage.

²¹ Na kaiteyadi se yogasae Guiyau unai, meta kabo ye gilihaidi." ""

(Yoela 2:28-32)

²² Petelo yona hedehedede wa ye tubei ye wane, "Isalaela tamowaidiyao, kwa lapulapui! Komiu kabina kwa kata meta Yesu Nasaleta tamowaina laulau gigigigibwalidi †† ye ginaulidi kalimiuyena. Laulau wa udiyedi Yaubada ye hemasalaha yo ye hemamohoiyei meta iya Yesu ye hetamaliyama. ²³ Teina tamowai ta meta Yaubada ye hineli yo ye kaisunuwa nonohaiyako na ye mosegabaei kalimiuyena. Na komiu yomi nuwatu yena dagela tamowaidiyao kwa haidi na maidamiyao kwa hesataulo, na ye boita. ²⁴ Na Yaubada iya ye gilihai boita unai na ye hetolouyoi, matawuwuna boita nige gonowana Yesu ye kabihekahini. ²⁵ Dawida hinage Yesu hedehededena ye hedehedede ye wane, 'Huya maudoina Guiyau ya kitakita.

Iya nimatuutuugu yena, unai nige gonowana ya matausi.

²⁶ Unai nuwagu ye namwa kalili, na ya hedehedede meta ma gwaualagu,

yo taugu ta kabo hinage sunuma yo nuwabayao unai ye miya,

²⁷ matawuwuna nige gonowana yaluwagu ta ku nuwagabaei boita magaina unai,

yo nige gonowana yom tamowai tabuna ku nuwagabae na bwayabwaya ena ye pwasas.

²⁸ Mauli kedana wa ku hekitagauko,

na yau dedekam yena, kabo ku hegwayuala kaliliyeigau.'

(Same 16:8-11)

²⁹ Kagu kahao, kabina ta kata kalili meta kada kulu-tubu Dawida ye boita na se tole, na mayadai ta unai bwayabwayana ede yoda magai ta unai. ³⁰ Dawida meta peloweta, na kabina ye kata saha Yaubada ye hedehesunuma yo ye kaigwala, meta kana isimulita tamowaina hesau kabo ye hemala wasawasa doha iya.

³¹ Ginauli saha kabo se tubu Dawida matana ne unai wa ye kitadi, na Keliso yona tolouyo hedehededena ye hedede, meta Yaubada nige iya ye nuwagabaei tauboi-boita yodi magai ‡ unai, yo tauna nige se pwasas bwayabwaya ena. ³² Yaubada Yesu ye hetolouyoi boita unai, na kai maudoimai meta tau hemamohoiyena ede. ³³ Na iya ye seuyoko Yaubada nimatuutuuna ena ye tuli, na tamana yona hedehedede hesunuma Yaluwa Tabuna ye hai. Na teina saha kwa kita yo kwa lapui ta, meta Yesu yona kainauya ye inidobiyeiyama kalimaiyena. ³⁴ Na Dawida meta nige ye sae galewa, na iyamo ye hedede ye wane,

'Guiyau Yaubada ye hededelau yogu guiyau unai, "Nimatuutuugu yena ku tuli,

³⁵ ye lau ee kam waiunu ya toledi kaem gunina ena, se hemala kaem kaba toledi."

(Same 110: 1)

³⁶ Unai, Isalaela tamowaidiyao maudoimiu bena kwa nuwatu lobai namwanamwae meta Yesu kwa hesataulo usei wa meta Yaubada ye kaisunuwai iya Guiyau yo Keliso ††."

³⁷ Hedehedede wa se lapuidi ede se nuwagwali na se henamai Petelo yo apostolo hekadiyo wa udiyedi se wane, "Kama kahao, saha kabo ka ginauli?" ³⁸ Petelo ye hededelau udiyedi ye wane, "Kesega kesega bena ku nuwabui yo ka hebabatisoigo Yesu Keliso hesana ena, unai kabo Yaubada yom yababa ye nuwatugabaedi, yo yona kainauya Yaluwana Tabuna kabo ku hai. ³⁹ Teina hedehedede hesunuma ta Yaubada ye haiyawa komiu yo natumiyao yo dagela tamowaidi, yo kaiteyadi siya hinage Guiyau yoda Yaubada kabo ye yoganedi meta siya yodi."

⁴⁰ Na kabo Petelo hedehedede hekadiyo udiyedi ye guguyaidi ye wane, "Kwa nuwabui yo Yesu kwa sunumaei, kabo teina tamowai yabayababadiyao ta udiyedi ye gilihaigomiu." ⁴¹ Mayadaina ne unai meta boda lakilaki Petelo yona hedehedede wa unai se kawamamohoi na siya se hebabatisoidi, na badodi ede 3000 se lusae ekalesiya bodana unai. ⁴² Se patulau taukawamamohoi wa udiyedi na se heboda kesega. Se lapulapui apostolo yodi lauhekata wa udiyedi yo se koikoigogo, yo Guiyau yona kaikaigogo henuwaisinina unai se kaikaigogoi, yo se tapwatapwalologogoi.

‡ Tauboi-boita yodi magai kaniyona ede tauboi-boita yaluyaluwa-di yodi kaba miya, hesana ede Biula. †† Keliso kaniyona meta Yaubada yona kaisunuwa tamowaina, iya ede tamowai maudoidi taugilihaidi yo tau saguidi.

† Hedede peloweta kaniyona ede Yaubada yona nuwatu ye mosei tamowai hesau unai, na kabo ye hedehemasalaha. †† Laulau gigigibwalidi meta Dimdim unai se kuli 'miracles, wonders and signs'. Hedehedede haiyona te kabikabi kesekesegadi se hetahetaladi. 'Miracle' kaniyona ede 'laulau gigigigibwalina', yo 'wonder' kaniyona ede 'taukaikawai wa se noko kalili', yo 'sign' kaniyona ede 'hekihekinoi'.

Tau kawamamohoi yodi kabinamwa

⁴³ Apostolo wa laulau gigigigibwalidi yo hekihekinoi kadi kao udoi udoi se ginaulidi. Unai tamowai maudoidi Yaubada se matausiyei yo se hedede tausaei. ⁴⁴ Tau kawamamohoi wa se lagelage gogoi na yodi gogo se kaikainauya uyoidi. ⁴⁵ Yodi gogo yo yodi tano hekadiyo se lokune gabaedi na monidiyao se haidi na kadi boda wa unai tamowai hekadiyao se saguidi. ⁴⁶ Mayadai kesega kesega se lagelagegogoi numa tabuna bakubakuna unai. Yo hinage yodi numa udiyedi Guiyau yona kaikaigogo henuwaisinina se ginauli, yo se kaikaigogoi ma gwaugwauyaladi yo ma nuwado-bidobidi, ⁴⁷ yo Yaubada se hedehedebasaei. Na boda maudoidi taukawamamohoi wa se kitahenamwadi. Na mayadai maudoina Guiyau tamowai ye gilihaidi na ye tolelaedi ekalesiya bodana wa unai.

Petelo tau bunibunini hesau ye henamwanamwa

3 Mayadai hesau meimeilahi yona teha ena tapwalolo mahanana ne unai † Petelo yo Yowane se lau numa tabuna unai. ² Na numa tabuna kawamatana hesana 'Keda namwanamwana' wa unai meta taubunibunini hesau. Iya sinana ye labasi meta bunibunina, na mayadai maudoina tamowai ta se baheiyama se hetuli kawamata wa unai na ye kaikaibwada moni tau mwalamwalae wa udiyedi. ³ Huyana Petelo yo Yowane bena se mwalae na ye kitadi ede hinage udiyedi ye kaibwada moni. ⁴ Taudi labui wa se kitalau iya unai, na Petelo ye wane, "Sola ku kitalaoma kai kalimaiyena." ⁵ Ede tamowai wa ye kitalau udiyedi, na yona nuwatu meta bena kabo yona kainauya saha hesau se mosei. ⁶ Na Petelo ye hededelau unai ye wane, "Yau nige moni hesau kaliguyena, na saha kaliguyena ta meta kabo ya leyawa. Yesu Keliso Nasaleta tamowaina hesana ena ya hedede laowa, ku tolo na ku laulau." ⁷ Na Petelo ye kabilau tamowai wa nimatuutuuna unai na ye kabihetolo. Mahanana ne unai kaena tubeidiyao wa se bayao, ⁸ ede ye tolo mwamwayau na ye hetubu ye laulau. Na maiyadi se lusae numa tabuna wa unai ye laulau yo ye kamkamposi na Yaubada ye hedehedebasae. ⁹ Na boda wa iya se kita ye laulau yo Yaubada ye hedehedebasaei ¹⁰ na se nuwatu lobai meta iya tau kaikaibwada numa tabuna kawamatana unai ye tutuli wa, meta se siliyata yo se noko kalili.

Petelo ye hedehedelau boda wa udiyedi

¹¹ Na kabo tau bunibunina se henamwanamwa usei wa Petelo yo Yowane maidanao se hainimakabi na numa tabuna wa unai se pesa se lau teha hesauna hesana 'Solomona yona Logulogu' unai. Na boda maudoidi saha se tubu wa se kita yo wasana se lapui ede se siliyata na se heloi gogoi se lau udiyedi. ¹² Petelo ye kitadi ede ye hededelau udiyedi ye wane, "Isalaela ta-

† meimeilahi yona teha ena tapwalolo mahanana meta 3:00 PM

mowaidiyao, idohagi to kwa siliyata kalili? Yo idohagi to kwa kaikewaigai kana kao doha ka bom yoma gigibwali yo yoma namwa debanaena tamowai ta ye laulau.

¹³ Abelahama, Isako, Yakobo yo kada kulutubu maudoidi yodi Yaubada yona taupaisowa Yesu ye lausini na kabatuli namanamalina unai ye tuli. Huyana Yesu sola tanoubu ta unai wa meta komiu iya kwa mosegabaei na se unuhemwaloi. Pilato ye henuwa bena ye yailigabaei, na komiu kwa hedede meta Yesu nige kwa henuwa. ¹⁴ Tamowai tabuna yo namwanamwana kwa subu na kwa kaibwada bena taba tau kaikaiunu wa ye yailigabaei. ¹⁵ Mauli wuwuna tamowaina kwa unui. Na boita unai Yaubada iya ye hetolouyoi, na tau hemamohoyena ede kai. ¹⁶ Tamowai ta kwa kitalobai meta iya tau bunibunina wa. Na Yesu iya ye hebayao matawuwuna ede Yesu ka sunumaei. Mamohoi, yoma sunuma Yesu unai debanaena tamowai ta ye namwanamwa matamiu yena.

¹⁷ Na kehaguwao, kabina ya kata meta komiu yo tauwoyagomiu Yesu nige kabina kwa kata meta iya Keliso ede, unai iya kwa unui. ¹⁸ Na teina laulau ta udiyedi meta Yaubada kalinana peloweta se hedede nonohaidiko wa se laoma se mamohoi, doha ye wane Keliso meta kabo ye kamkamna. ¹⁹ Kwa nuwabui na kwa lau Yaubada unai, na yomi yababa kabo ye deuli gabaedi yo yaluwamiu ye hehauhau. ²⁰ Na kabo yona kaisunuwa tamowaina Keliso ye hetamali ye uyowa kalimiyena, tamowaina ede Yesu. ²¹ Na Yesu sola kabo ye miya galewa ne unai kana siga Yaubada ye hetubu bena ginauli maudoidi ye hehauhau uyoidi, doha beyabeyana ye hedehedede hesunuma yona peloweta tabudiyao udiyedi. ²² Doha peloweta Mose ye hedede ye wane, 'Guiyau Yaubada kabo luwamiu yena peloweta hesau ye kaisunuwai doha yau. Bena kwa lapulapulai yona hedehedede maudoidi udiyedi. ²³ Ena kowa kaiteya nige ku lapulapulai peloweta ne unai meta kabo Yaubada yona tamowai luwadi yena ye boligabaego na ye tolehesuwala kaliliyego.'

(Dutolonomi 18:15, 18, 19)

²⁴ Yo hinage Samuwela unai ye hetubu ye laoma meta peloweta maudoidi ginauli sahasahadi se tubutubu mayadai ta udiyedi meta se hedede bagunaidiko. ²⁵ Yo hinage Yaubada yona talam ye ginauli na ye hedehedehesuma Abelahama unai ye wane, 'Kam isimulita kabo tanoubu ta tamowaidiyao yodi kaba namwa.'

(Gen 22:18; 26:4)

Peloweta yodi hedehedede wa yo Yaubada yo Abelahama yodi talam wa kaniyodi tauhaidi ede komiu kadi isimulita. ²⁶ Huyana Yaubada yona heyayai tauhaina ye hetolo meta ye hetamali bagunaiyawa komiu Dius tamowaidiyao kalimiyena yomi kaba namwa. Yaubada bena yomi miyamiya ye buidi na yomi laulau yabayababadi udiyedi ye gilihagomiu."

Petelo yo Yowane Sunedeli unai se helauhetaladi

4 Petelo yo Yowane sola ma hedehedededi boda wa udiyedi na taukaitalasam hekadi yo numa tabuna yona polisi kadi tanuwaga yo Sadusiya tamowaidiyao se lage. ² Se koipili kalili matawuwuna apostolo labui wa se lauguguya yo se lauhekata tamowai wa udiyedi meta Yesu boita unai ye tolouyoko, yo tauboiboita kabo hinage boita unai se tolouyo. ³ Se haidi, na mahana ye laoko ede se toledi numa tutugudu yena ye lau ee mala ye tom. ⁴ Na iyamo tamowai gwaudi Petelo yona lauguguya wa se lapui meta se kawamamohoi. Na loheloheyao taukawamamohoi maudoidi wa badodi ede nuwana 5000. ⁵ Mala wa ye tom meta Dius tauwoyaidi yo tamowai lakilakidiyao yo laugagayo taulauhekataena tamowaidi se lagegogoi Yelusalema unai †. ⁶ Luwadi ne unai meta taukaitalasam saesaena Anase, yo Kaiyapasi, Yowane, Alesana yo taukaitalasam saesaena kehanao tatao hekadiyo. ⁷ Se hedede meta Petelo yo Yowane se woyaidima na se hetolodi duwaduwali wa unai, na se henahenamaiyedi se wane, “Kaiteya yona gigibwali yo hesana unai laulau ta kwa ginauli?” ⁸ Yaluwa Tabuna Petelo ye hesibasiba ede ye hededebui ye wane, “Tatao lakilakidi yo tau woyawoya! ⁹ Kwa henamaiyegai matawuwuna ede laulau namwanamwana ka ginauli tau bunibuni wa unai. Na kwa henuwa bena kabina kwa kata idohagi na ye namwanamwa. ¹⁰ Unai bena ya hemasalaha mamohoiyei kalimiyena yo Isalaela maudoidi udiyedi: Tamowai ta matamiu yena ye totolo ta, iya Yesu Keliso Nasaleta tamowaina yona gigibwali yena ye namwanamwa. Yesu meta kwa hesataulo na ye boita, na Yaubada iya ye hetolouyoi boita unai. ¹¹ Na kulikuli tabuna unai Yesu hedehededena ye hedede yako ye wane, ‘Iya meta duu, komiu tau kabinuma kwa subu na kwa tole hesuwala wa, na iyamo iya duu salibebe yo numa tauhebayaona ede.’ ††

(Same 118:22)

¹² Nige tamowai hesau gonowana ye hemauida, matawuwuna kaiyaulina ta unai Yaubada nige hesa hesau ye leyama unai kabo gonowana ye gilihaida.”

¹³ Tau woyawoya wa Petelo yo Yowane se kitadi se hedehedede ma nuwabayaodi, yo hinage kabina se kata meta siya tamowai gaibu nige se sonoga, meta se siliyata. Na se nuwatu lobai meta taudi labui wa Yesu tau hemuliwatanina. ¹⁴ Na nige gonowana saha hesau se hedede na laulau gigigigibwalina wa se uhalaei, matawuwuna ede tamowai se henamwanamwa usei wa Petelo yo Yowane maiyadi se totolo. ¹⁵ Na se hed-

† Taulagegogoi wa siya ede Sunedeli. †† Isalaela tamowaidiyao weku udiyedi se kabinuma, unai lausoiso ta kana kao mamohoina ede doha teina: Iya kaba kabinuma wekuna ede, na komiu tau kabinuma kwa subu na kwa tole hesuwala. Iyamo iya weku saesae kalilina numakabi unai.

edelau udiyedi Sunedeli wa se pesagabaei na kabo se bom se koitalaliu, ¹⁶ se wane, “Kabo saha ta ginauli tatao ta udiyedi? Yelusalema maudoina unai meta laulau gigibwali saesaena se ginauli wa kabina se katako, na nige gonowana ta uhalaei. ¹⁷ Na sunuma ta hedehededena bena ta hekaiyawasi tabu ye laki ye lau boda udiyedi. Unai kabo ta hededebayao yodi labui ta udiyedi tabu Yesu hesana ena se hedehedede uyo tamowai hesau unai.”

¹⁸ Na kabo se yoganei uyoidima na se hededelau udiyedi bena tabu Yesu hesana ena se hedehedede yo se laulauhekata. ¹⁹ Na Petelo yo Yowane se hedede se wane, “Komiu kwa bom kwa hineli saha ye dudulai Yaubada matanaena, yomi hedehedede ta ka lauwatani o Yaubada? Taba Yaubada mo ka kawakabiyei! ²⁰ Unai nige gonowana ka mwanomwanou, na ginauli namwanamwadi ka kitadi yo ka lapuidi wa kabo ka hededehehemasalalahadi.” ²¹ Na kabo tatao lakilakidiyao wa apostolo wa se hedede hemahematausidi na se hetamalidi se lau. Na nige keda hesau se lobai taba unai kabo se hekamkamnadi, matawuwuna laulau saha ye tubu wa unai ede tamowai maudoidi Yaubada se hedehedebasaei. ²² Yodi hedehedebasae kaniyona ede laulau gigigigibwalina unai tau bunibunina se henamwanamwa usei wa yona bolimai meta 40 ye laugabaeiyako.

Tau kawamamohoi yodi tapwalolo

²³ Huyana Petelo yo Yowane se hededegabaedi ede se uyo kadi boda wa udiyedi, na taukaitalasam tauwoyaidi yo tamowai lakilakidiyao yodi hedehedede wa se hededehehemasalalahadi udiyedi. ²⁴ Na wasa wa se lapui ede taukawamamohoi maudoidi ma nuwakesegadi se tapwalologogoi se wane, “Guiyau saesae kalilina, kowa galewa, tanoubu, gabwa, yo ginauli maudoidi tau ginaulidi. ²⁵ Yaluwa Tabuna yona hekata unai yom heyayai tauhaina kama kulutubu Dawida ye hedede ye wane,

‘Idohagi to dagela tamowaidiyao se koipili kalili, yo boda lakilakidiyao nuwanuwatu yabayababadi se koitalaliu gaibuidi?’

²⁶ Tanoubu wasawasadiyao se nonoha, yo tau woyawoya se lage gogoi bena Guiyau se lului yo se haikabi yona kaisunuwa tamowaina ‡ unai.’

(Same 2:1-2)

²⁷ Ye mamohoi kalili, Heloda yo Pontiyo Pilato, yo Isalaela yo dagela tamowaidiyao maudoidi se tupa-gogoi magai ta unai bena yom heyayai tauhaina tabuna Yesu unai se haikabi. Iya ede yom kaisunuwa tamowaina. ²⁸ Saha se ginauli wa meta yom gigibwali yena beyabeyana ku hineli nonohaiyako meta kabo ye tubu. ²⁹ Na Guiyau, yodi hedehedede hemahematausi wa ku nuwatuidi na yom taupaisowa ta ku hebayaodi

‡ Yaubada yona kaisunuwa tamowaina ede Keliso.

bena wasam se duwai ma nuwabayaodi. ³⁰ Nimam ku helele dobiyeiyama na ku hegigibwalidi to tau kasiyebwa se henamwanamwadi yo laulau gigigibwalidi se ginaulidi yom heyayai tauhaina tabuna Yesu hesana ena."

³¹ Tapwalolo wa ye gehe meta yodi kaba koigogo numana wa ye nukunuku na Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi, na kabo se lau Yaubada wasana se duwai ma nuwabayaodi.

Tau kawamamohoi se haihaisagusagu uyoidi

³² Tau kawamamohoi maudoidi wa nuwadi kesega. Yodi gogo wa udiyedi meta se haihaisagusagu uyoidi, na nige hesau ye hedede bena ye bom mo yona gogo. ³³ Na apostolo wa Guiyau Yesu yona tolouyo boita unai wasana se hedehedede hemasalaha ma gigibwalidi. Na Yaubada yona katekamkamna yo yona henamwa meta taukawamamohoi maudoidi wa udiyedi.

³⁴ Tau kawamamohoi wa udiyedi nige hesau ye deha, matawuwuna ede kaiteyadi yodi tano yo numa, meta se lokuneidi ³⁵ na monidiyao wa se baheidima na se mosedi apostolo wa udiyedi, kabo se soiyedi kaiteyadi se deha wa udiyedi.

³⁶ Tau kainauya hesau meta Yosepa. Iya Lewi kana isimulita hesau, Saipulus bwanabwanaluwana unai ye laoma. Na apostolo wa hesana se tole ede Banaba, kaniyona ede 'tau hedehedede hebayao'. ³⁷ Iya yona tano hesau ye lokunegabaei na monina ye baheiyama na ye mosegabaei apostolo wa udiyedi.

Ananiya yo Sapila se kailupolupo

5 Na tamowai hesau hesana Ananiya, yo mwanena Sapila. Siya hinage yodi tano tehana se lokunegabaei. ² Mwanena maiyana yodi nuwatu kesega ede moni wa tehana se kabinuwahi na kabitolena wa se baheiyama se mosei apostolo wa udiyedi. Ede Ananiya ye lau Petelo unai na ye hedede bena moni maudoina ye baheiyama ko. ³ Na Petelo ye wane, "Ananiya, idohagi to Satani nuwam ne ye hemwayau, na Yaluwa Tabuna ku lupoi bena moni maudoina ede ku baheiyama ta, na iyamo moni ta tehana ede ku kabinuwahiyako. ⁴ Tano ne meta kowa yom, na yom nuwatu yena ku lokunei. Ku lokunei na monina ne kowa yom, ku kabihekahini o ku kainauyaei. Idohagi to nuwam yena ku hineli na ku kailupolupo ku hedede bena moni maudoina ku baheiyama ta? Nige tamowai udiyedi ku kailupolupo, na Yaubada unai." ⁵ Hedehedede wa ye lapui ede ye gulidobi meta ye boita. Na kabo hewahewaliyo se laoma ede sinalena wa se suma na se lau se tole bwayabwaya unai †. Wasa wa tau lapuina maudoidi meta se siliyata yo se matausi.

⁷ Awa haiyona mulidi yena kabo Sapila ye mwalae saema, na mwanena wa unai saha ye tubu meta nige

† Huyadi ne unai tauboiboita se heyausidi yo kaleko unai se sumadi, na se lau se toledi kaba toletoletau duhadi udiyedi.

kabina ye kata. ⁸ Na Petelo ye henamaiyei ye wane, "Yogu ku hedehedede, teina te kowa yo mwanem yomi tano wa maisana kwa hai wa lakina ede?" Ye talam ye wane, "Aa, teina lakina ede." ⁹ Petelo ye wane, "Ye saha to kowa yo mwanem nuwamiu kesega na Guiyau Yaluwana kwa lupoi? Mahana te unai meta mwanem wa tau tolona siya ede kawakeda ne unai, kowa hinage kabo se bahelaego."

¹⁰ Mahanana ne unai ye gulidobi Petelo matana wa unai na ye boita. Hewahewaliyo wa se mwalae saema na se kita meta ye boitako, ede se bahe hepesalae na mwanena dedekana ena se tole. ¹¹ Na saha ye tubu wa unai meta taukawamamohoi yo wasana taulapuina maudoidi hinage se matausi kalili.

Apostolo wa tau kasikasiyebwa se henamwanamwadi

¹² Apostolo wa laulau gigibwali hekihekinoidiyao se ginaulidi se bado kalili tamowai luwadi yena. Tau kawamamohoi maudoidi se lagelage gogoi numa tabuna tehana hesau hesana 'Solomona yona logu-logu' unai. ¹³ Na magari tamowaidiyao maudoidi meta se kitahenamwa kaliliyedi. Na nige hesau ye nuwabayao bena taba ye lusae boda wa luwadi yena, matawuwuna Dius hekadiyo se matausiyedi. ¹⁴ Na iyamo boda lakilaki, sinesineo yo tatao, se kawamamohoi Guiyau unai, ede se patulau taukawamamohoi bodadi wa udiyedi.

¹⁵ Apostolo wa yodi paisowa debanaena Yelusalema tamowaidiyao tau kasikasiyebwa se baheidima keda wa udiyedi se hekenodi diyadiyali yo dam udiyedi. Se henuwa bena Petelo ye henamwanamwadi, o taba Petelo ye laulau na kabo loguloguna tautaua ye kabikitadi na se namwanamwa. ¹⁶ Yo hinage magari hekadiyo Yelusalema dedekana ena udiyedi boda se laoma, yodi tau kasikasiyebwa se baheidima yo kaiteyadi se kamkamna yaluwa yabayababadi udiyedi, meta maudoidi se namwanamwa.

Apostolo wa se hewaiunudi yo se hekamkamnadi

¹⁷ Na Taukaitalasam saesaena ma kana bodao Sadukeya tamowaidiyao, siya se kaikalomagigili kalili. ¹⁸ Ede apostolo wa se haidi se toledi numa tutugudu yena. ¹⁹ Na boniyaina ne unai Guiyau yona anelu numa tutugudu wa kamwasadiyao ye sokedi na apostolo wa ye woia hepesadi na ye wane, ²⁰ "Kwa lau kwa mwalae numa tabuna ne unai, na mauili hauhauna wasana kwa duwai tamowai udiyedi."

²¹ Mala ye tom kabo apostolo wa se mwalae sae numa tabuna wa unai, na se hetubu se lauguguya. Na taukaitalasam saesaena ma kana bodao se lage Sunedeli †† numana unai. Ede Sunedeli tamowaidiyao

†† Sunedeli meta Dius yodi boda saesae kalilina. Dimdim unai se wane 'Sanhedrin', na Buka Suau unai se wane 'Sunederi'. Taukaitalasam Saesaena meta iya boda ta kadi tanuwaga. Boda haiyona meta teina boda ta luwana ne unai: (1) taukaitalasam tauwoyaidi, (2) tamowai lakilakidi, yo (3) laugagayo taulauhekata. Teina

yo Isalaela yodi babadao maudoina se yogagogoidi. Na kabo wasa se hetamalilaei bena apostolo wa se woyaidima. ²² Na numa tabuna yona polisi se lau numa tutugudu wa unai meta apostolo wa se dahalaiko, ede se uyoma kadi tanuwaga yo taukaitalasam tauwoyaidi yodi se hedehedede ²³ se wane, "Numa tutugudu wa guduguduna, yo tau kitakitahetetena se to-tolo, na keda wa ka soke meta nige tamowai hesau ka kita." ²⁴ Numa tabuna yona polisi kadi tanuwaga yo taukaitalasam tauwoyaidi wa wasa wa se lapui meta se nuwa pwanopwano yo se nuwanuwatu saha kabo ye tubu.

²⁵ Na kabo tamowai hesau ye laoma ede ye wane, "Numa tutugudu wa unai tamowai kwa gugidi wa, meta siya ede numa tabuna ne unai se laulauguguya boda wa udiyedi!" ²⁶ Ede polisi wa kadi tanuwaga wa maiyadi se lau apostolo wa se woyaidima, na nige se kabi henayaidi, matawuwuna ede se matausi tamowai wa udiyedi madai se hekalawekudi.

²⁷ Apostolo wa se woyaidima Sunedeli unai se hetolodi na taukaitalasam saesaena wa ye henamaiyedi ye wane, ²⁸ "Ka laugagayoigomiu bena tabu Yesu hesana unai kwa laulauhekata, na iyamo yomi lauhekata wa Yelusalema ye hemwayauyako. Yo hinage tamowai ne yona boita giluna bena kwa tole kalimaiyena."

²⁹ Petelo yo apostolo wa se wane, "Nige gonowana tamowai ka kawakabiyedi, na Yaubada mo ka kawakabiyei. ³⁰ Komiu Yesu kwa hekabasi sataulo unai na ye boita, na boita ena tamadao yodi Yaubada iya ye hetolouyoi. ³¹ Yaubada iya ye hai na ye tole nima tuutuuna unai. Ye hemala wasawasa yo tauhemahemaui, unai bena Isalaela se nuwabui na yodi yababa kabo Yaubada ye nuwatugabaedi. ³² Ginauli ta tau hemamohoyedi ede kai yo hinage Yaluwa Tabuna. Iya ede Yaubada yona kainauya taukawakabiyena udiyedi."

³³ Hedehedede wa se lapui ede se koipili kalili na se henuwa bena se koihemwaloidi. ³⁴ Na Sunedeli unai Paliseya tamowaina hesau hesana Gamaliyelo, iya meta laugagayo taulauhekataena saesaena hesau tamowai maudoidi se hekasisi kaliliyeyi. Iya ye tolo na ye hedede bena mahana kubwakubwa mo tatao ne se hepesadi dagela ne unai. ³⁵ Na kabo ye hetubu ye hedehedede, ye wane, "Isalaela tataodi, bena kwa nuwanuwatu namwanamwa saha bena kwa ginauli tatao ne udiyedi. ³⁶ Bolimai hisa se lau ko Tudasi ye tau-masalaha na ye hedede bena iya tamowai lakilakina hesau, ede tamowai badodi 400 se hemuliwatanina. Na Loma yodi tauiyala [†] iya se unui, na tau hemuliwatanina wa se hailauyedi. Ede yona woyawoya wa nige kaniyona. ³⁷ Iya mulina ena, hasili yawasi huyana ne unai, Yudasi Galili tamowaina ye tolosaema na boda ye

boda ta luwana ne unai meta tautolo badodi 71. Siya dubu pilipilidiyao tau hedudulaidi. Doha ta wane, huyana taba hesau ye lauhekata, siya kabo se hekasa meta yona lauhekata ne ye namwa o ye yababa. † Huyadi ne unai ye lau apostolo yodi huya mulina ne unai, Loma tamowaidiyao Isalaela magaina se laugililhai. Isalaela maudoidi Loma yodi laugagayo nige se henuwa.

woyaidi bena Loma tamowaidiyao se iyalaedi. Na iya hinage se unui, na tau hemuliwatanina wa hinage se hailauyedi. ³⁸ Unai ya hekatagomiu: Tabu saha hesau kwa ginauli tau lauhetala ne udiyedi. Kwa kabigabaedi na se lau. Taba yodi nuwatu yo yodi paisowa ne tamowai gaibu hesau yona nuwatu, kabo ye kaiyawasi. ³⁹ Na ena Yaubada unai ye laoma, meta nige gonowana kwa hekaiyawasidi, na ena kwa hekaiyawasidi meta komiu Yaubada unai tauhaikabi."

^{††}Yona hedehedede wa se lauwatani ⁴⁰ na apostolo wa se yoganedi se mwalae. Na se hededelau yodi tau-paisowa udiyedi na se pidilidi. Na kabo hedehedede bayabayaona se mosedi tabu huya hesau Yesu hesana ena se lauguguya uyo. Na kabo se kabigabaedi na se lau.

⁴¹ Apostolo wa Sunedeli unai se dahalai ma gwaug-wauyaladi, matawuwuna Yaubada ye kitahenamwadi na Yesu hesana ena se kamkamna. ⁴² Mayadai badobado numa tabuna bakubakuna unai yo hinage taukawamamohoi yodi numa udiyedi yodi lauhekata wa nige ye kaiyawasi yo wasa namwanamwana se duwaduwai meta Yesu iya yaubada yona kaisunuwa tamowaina [‡] ede.

Apostolo tau saguidi haligigi-labui se kaisunuwaidi

6 Mayadaidi ne udiyedi tau hemuliwatanina kadi boda wa ye laki ye lau. Luwadi yena, hekadiyo meta Dius tamowaidiyao tau kalina Giliki ^{††}, yo hekadiyo siya tau kalina Hebelu. Mayadai kesega kesega meta kai se giyagiyahi, na tau kalina Giliki yodi wabuwabu wa se soiso hemulidi. Unai tau kalina Giliki wa se hetalapili tau kalina Hebelu wa udiyedi. ² Ede apostolo saudoudoi-labui wa tau hemuliwatanina maudoidi se yogagogoidi na se wane, "Nige ye namwa bena Yaubada kalinana paisowana ka hekaiyawasi na ka kitalau kai giyahina unai. ³ Unai, kagu kahao, bodamiu ta unai tamowai haligigi-labui kwa kaisunuwaidi, siya meta bena tamowai maudoina yodi hekasisi tamowaidiyao, yo tamowai sibasibadiyao, yo hinage Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi. Paisowa ne kabo ka moselaei udiyedi, ⁴ na kai kabo ka kitalau tapwalolo yo wasaduwai mo unai."

⁵ Boda maudoina apostolo yodi nuwatu wa se kawa namwanamwaei. Unai ede Setepano se kaisunuwaei, iya tausunuma bayao, yo Yaluwa Tabuna ye hemwayau; na kabo Pilipo, Polokolas, Nikenowa, Timon, Palamenas, yo Nikolas. Na Nikolas iya Antiyoka tamowaina nabada wa unai ye nuwabui ye hemala Dius. ⁶ Kabo tamowai wa se laedima apostolo wa udiyedi, na nimadi se tolesaedi kewadi yena na yodi se tapwalolo.

⁷ Kabo Yaubada wasana wa ye laki ye lau, na Yelusalema unai Yesu tau hemuliwatanina bodana wa

^{††} Buka hekadiyo udiyedi, lausoisoina 40 ye hetubu inai. [‡] Yaubada yona kaisunuwa tamowaina meta KELISO kaniyona ede. ^{‡†} Suau unai se wane 'Heleni'.

ye laki ye lau, yo hinage taukaitalasang bodana lakilakina Yesu se sunumaei yo se kawakabiyei.

Dius tamowaidiyao hekadi Setepano maiyadi se haikawayagala

⁸ Na Setepano, Yaubada yona kainauya ye mosei iya unai meta ye hegigibwali, ede laulau gigigibwalidi hekihekinoidiyao [†] ye ginaulidi boda luwadi yena. ⁹ Na tamowai hekadi maidadi Setepano se haikawayagala, siya meta sunago ^{††} hesau tamowaidiyao, na sunago wa hesana ede 'Yailihai Tamowaidiyao', na yodi kaba laoma ede Sailini yo Alesandiliya. Na tauhaikawayagala hekadiyo wa yodi kaba laoma ede teha Silisiya yo teha Eisiya. ¹⁰ Yodi haikawayagala wa unai nige gonowana Setepano se saedikwai matawuwuna ede Yaluwa Tabuna ye hesibasiba.

¹¹ Kabo nuwatu wadawadam yena tamowai hekadiyo se nuwakoidi bena kabo se hedede se wane, "Setepano yona hedehedede ka lapui meta Mose yo Yaubada ye hededeheyababadi." ¹² Na kabo boda yo yodi tamowai lakilakidiyao, yo hinage laugagayo taulauhekataena nuwadiyao se hesaedi, na Setepano se kabihakahini na se woyaiyama Sunedeli unai. ¹³ Na tamowai hekadiyo se woyaidima na hedehedede lupolupo maudoidi se hededededi, se wane, "Teina tamowai ta meta huya maudoina numa tabuna yo hinage Mose yona laugagayo ye hedehedede heyababadi. ¹⁴ Mata wuwuna ede yona hedehedede ka lapui meta ye wane Yesu Nasaleta tamowaina kabo numa tabuna ta ye hetatagwaligwali na kabikabi beyabeyadi Mose ye haidima wa kabo ye buidi." ¹⁵ Na Sunedeli yona koigogo wa unai taututuli wa se kaikewa dudulai Setepano se kita, na kana kao wa se kita meta doha anelu.

Setepano yona hedehedede Sunedeli unai

7 Na taukaitalasang saesaena Setepano ye henamaiyei, "Teina hedehedede ta [‡] meta mamohoi?" ² Na Setepano ye wane, "Kagu kahao yo tamaguwao, kwa lapulapui. Yoda Yaubada namanamalina ye taumasalaha kada kulutubu Abelahama unai huyana sola ye miyamiya Mesopotamiya unai, nige sola ye dahalai ye lau Halana. ³ Yaubada ye hededelau unai ye wane, "Kam bodao yo yom magai ku laugabaei na ku lau magai hesau kabo ya hekitago." ⁴ Kabo yona magai wa ^{‡†} ye laugabaei na ye lau Halana unai ye miya, kana siga Abelahama tamana ye boita. Na kabo Yaubada ye hetamali ye laoma teina yoda magai ta unai ye miya. ⁵ Na Yaubada nige tano hesau ye mosei Abelahama, nige bena teuna. Na ye hededehe-

[†] Laulau gigibwalidi wa siya ede hekihekinoi meta Setepano iya Yaubada yona taupaisowa. ^{††} Sunagometa Dius yodi kaba koikogogo yo tapwalolo numana. [‡] Hedehedede wa iya ede hedehedede Apo 6:13-14 unai ta hasili wa. ^{‡†} Abelahama yona magai meta NIV unai se kuli "land of the Chaldeans", iya ede Mesopotamiya.

sunuma moei meta kabo tano ne ye mosei iya yo kana isimulita udiyedi. Na huyana ne unai sola nige Abelahama natuna. ⁶ Yo hinage Yaubada ye wane Abelahama kana isimulita kabo se lau tamowai hekadiyo yodi magai unai se miya na menai kabo se hemala laolaoma. Temenai kabo se hemala magai ne tamowaidiyao yodi taupaisowa tahitahi, yo kabo se kabihenayaidi bolimai 400. ⁷ Na kabo Yaubada yona hedehedede ye tubei ye wane, "Magai ne tamowaidiyao kabo ya hekamkamnadi. Na mulina ne unai kabo kam isimulita magai ne se laugabaei na se laoma teina teha ta unai kabo se taba'ohu kaliguwai." ⁸ Na kabo pelitome ^{‡‡} ye mosei Abelahama, meta yodi talam wa ^{‡‡‡} se hemamohoiyei. Na kabo Abelahama natuna Isako ye labasi, na mayadai haligigi-haiyona mulina ne unai ye hepelitome. Na kabo Isako iya natuna Yakobo ye labasi, na iya natunao ede tamadao ^{‡‡‡} saudoudo-labui, na maudoidi se hepelitome.

⁹ Yakobo natunao wa kadi kaha Yosepa se kaikalomagigiliyei, na se lokunegabaei na ye lau Aikupito ye hemala yodi heyayai tauhaina. Na Yaubada meta iya maiyana ¹⁰ na ye gilihai yona pilipili maudoidi udiyedi, yo hinage ye hesonoga. Ede Palao Aikupito yodi wasawasa Yosepa ye tolesae ye hemala Aikupito maudoina yo hinage wasawasa wa yona kabamiya [§] kadi tanuwaga.

¹¹ Na hasahasali ye tubu Aikupito yo Kanana udiyedi meta kamkamna lakilakina, na tamadao meta nige gonowana kai se lobai. ¹² Na Yakobo wasa ye lapui meta Aikupito unai sola kai maudoina, ede kada kulutubu iya natunao ye hetamalidi se lau bena kai se hemaisa. ¹³ Yodi kaitauma helabuina unai Yosepa ye hedehemasalaha uyo kalidiyena meta iya kadi kaha. Menai kabo Palao Yosepa kana bodao kabidi ye kata. ¹⁴ Na kabo Yosepa kalina ye hetamali tamana Yakobo yo kana bodao maudoidi se laoma Aikupito, badodi meta 75. ¹⁵ Ede Yakobo ma kana bodao se lau Aikupito unai se miya. Temenai Yakobo ye boita, na kabo tamadao hinage se boita. ¹⁶ Tauboiwa wa sinalediyao se baheidi se uyo Sekema magaina unai. Temenai, Abelahama beyabeyana Hamala natunao udiyedi duha hesau ye hemaisa, yona bwayabwaya. Unai kabo se toledi." ^{‡†}

^{‡‡} Pelitome meta loheya dahina teuna se bolihai. ^{‡‡†} Yodi talam wasana meta Genesis 17 unai ta hasili. ^{‡‡‡} Tamadao kaniyona ede kada kulutubu, siya ede Yakobo natunao saudoudo-labui (12). [§] Palao yona kabamiya meta Dimdim unai se hedede 'palace', meta gana luwana ne unai numa se bado. Numa wa Palao mwanenao yo natunao yo yona taupaisowa yodi kabamiya magaina. ^{‡†} Setepano hedehedede labui ne ye toleksegaidi. Sekema unai Yakobo tano hesau ye hemaisa Hamala natunao udiyedi (Genese 33:19). Na Abelahama Hebelona unai duha hesau ye hemaisa Epelon Hitaiti tamowaina unai, bena yona bwayabwaya (Genese 23:15-18). Setepano yona hedehedede taulapuina wa wasa maudoina kabina se katako, yo hinage kabina se kata meta Yakobo se tole Abelahama yodi kabatolena duhana unai (Genese 50: 13), na Yosepa se tole Sekema unai (Josuwa 24:30)

¹⁷ Na kabo Setepano ye hedehedede ye wane, "Mayadaina ye hanahanau Yaubada yona hededehe-sunuma Abelahama unai kabo ye hemamohoiyei meta kabo tano ye mosei kana isimulita udiyedi, ede kada boda Aikupito unai wa meta ye laki ye lau. ¹⁸ Na kabo wasawasa hesau ye tolo Aikupito ye kitahetete. Na iya meta nige Yosepa kabina ye kata. ¹⁹ Teina wasawasa ta kada bodao wa ye lupoidi yo ye hekamkamnadi, na ye lauhelilidi natudiyao labahauhaudi numa dageladi udiyedi se toledi na bena kabo unai se boita.

²⁰ Huyana ne unai Mose se labasi †, na iya meta wawaya namwanamwana Yaubada matanaena. Nawalai haiyona udiyedi tamana yona numa ena se kitahetete. ²¹ Huyana Mose se tolehesuwala dagela ena Palao natuna sine ye lobai na ye hai ye kabihelaki ye hemala natuna. ²² Mose meta Aikupito yodi sonoga yo yodi sibasiba maudoidi se hekata na ye haidi, na ye hemala taukulukulu namwanamwana.

²³ Huyana Mose yona bolimai 40, meta yona hineli ye ginauli bena yona hali Isalaela tamowaidiyao ye kitadi. ²⁴ Mayadaina ne unai Mose matanaena Aikupito tamowaina hesau ye tolo na Isalaela tamowaina ye kabihenayai. Ede ye gilihahi na Aikupito tamowaina wa ye koihemwaloi. ²⁵ Mose yona nuwatu bena kana bodao wa kabo se kitalobai meta Yaubada iya ye hepaisowa na kabo ye gilihaidi. Iyamo nige se kitalobai.

²⁶ Mayadai hesauna kabo Isalaela tamowaidi labui ye kitadi se haihaikabi, ede ye hededelau udiyedi bena nuwadi ye hedede hetaludi ye wane, 'Tatao, teina ta ma kam kaha. Tabu kwa hewahewaiunu uyoi gomiu!' ²⁷ Na hesauna, kana kaha ye kabihenayai usei wa, Mose ye kabitepanei na ye hededelau unai ye wane (Esodo 2:14), 'Kaiteya ye hetologo kama tanuwaga yo tautolehedudulaigai?' ²⁸ Bena ku koihemwaloigau, doha lahi Aikupito tamowaina ku koihemwaloi wa?' ²⁹ Mose hedehedede wa ye lapui ede ye wasabu na Aikupito ye laugabaei ye lau Midiyan unai ye miyamiya, meta ye hemala laolaoma. Menai ye tawasola na natunao loheloheyao labui ye labasidi.

³⁰ Bolimai 40 se lau, na Mose meta balabala hesau unai Sinai kudulina dedekana ena. Na anelu ye tau-masalaha kaiwa hesau unai, na kana kao doha kaiwa ye kalapululu. ³¹ Mose ye siliyata saha ye kita wa unai. Ye sigilau dedekana wa unai bena ye kita namwanamwaei, na Yaubada kalinana ye lapui ye wane, ³² 'Yau meta kam kulutubu yodi Yaubada, Abelahama, Isako, yo Yakobo yodi Yaubada.' Mose ye matausi yo ye tabutabubu, na nige ye henuwa ye kaikewalau. ³³ Na Yaubada ye hededelau unai ye wane, 'Kam sendolo ne ku haigabaedi, matawuwuna ede teina meta tano tabuna. ³⁴ Matagu yena kagu bodao ya kitadi meta se kamkamna kalili Aikupito unai. Yodi dou ya lapuidi na ya dobima bena ya gilihaidi. Unai, Mose, kabo ya hetamaligo ku uyo Aikupito.'

³⁵ Mose iya tamowaina ede Isalaela tamowaidi se hedede hesuwala se wane, 'Kaiteya ye hetologo kama tanuwaga yo tautolehedudulaigai?' Na Yaubada yona anelu ye taumasalaha kaiwa kalakalasina wa unai, na Mose ye hetamali ye uyo Isalaela bodadi kadi tanuwaga yo taugilihaidi. ³⁶ Iya Aikupito unai Isalaela bodana wa ye woyahaidi, meta laulau gigigigibwalidi heki-hekinoidiyao ye ginaulidi Aikupito unai yo Gabwa Pulupululuna unai yo hinage balabala ena bolimai 40 luwadi yena.

³⁷ Iya ede Mose ye hededehehemasalaha Isalaela udiyedi ye wane (Dutolonomi 18:15), 'Yaubada kabo peloweta hesau ye hetamaliyama doha yau. Iya meta kada boda ta unai kabo ye tubu saema.' ³⁸ Yo iya tamadao bodadi maiyadi se miya balabala gaibu yena, yo hinage anelu maiyana se hedehedede Sinai kudulina unai. Anelu wa hedehedede maumaulina ye mosei Mose unai bena kabo ye hekawadima kalidaena.

³⁹ Na kada kulutubu nige se henuwa Mose se kawakabiyai, na iya se subu na nuwadi se uyo Aikupito.

⁴⁰ Ede se hededelau Elon unai se wane (Esodo 32:1), 'Yoda yaubada ku ginaulidi kabo se kedabagunaida, matawuwuna teina Mose ta Aikupito unai ye woyahaida wa, nige kabina ta kata saha ye tubu kalinawai.'

⁴¹ Mayadaidiyao ne udiyedi koitau se ginauli kana kao doha bulumakau natuna, na unai se kaitalasang, yo nimadi wa unai saha se ginauli wa meta unai se gwauyala kalili. ⁴² Ede Yaubada ye miyasuwalaedi, na ye mosegabaedi na mahana, nawalai, yo kipwala udiyedi se taba'ohu. Doha peloweta yodi buka unai se kulihemasalahayako (Emosi 5:25-27):

'Isalaela tamowaidi, balabala ena kwa sae kwa dobi bolimai 40,

na yau kaliguyena kwa kaitalasang e nige?

⁴³ Molek yona kaba taba'ohu †† kwa lausini, yo yomi yaubada Lepad ‡ yona kipwala hinage; meta koitau kwa bom kwa ginaulidi bena kwa taba'ohu udiyedi.

Unai kabo ya hetamaligomiu kwa lau Babeloniya unai kabo kwa miya.'

⁴⁴ Balabala ena tamadao yodi kabalau maudoina unai meta Yaubada kaba taba'ohuina se bahei maiyadi. Kaba taba'ohu wa Mose ye ginauli meta tautau Yaubada ye hekita wa unai ye ginauliwatani. ⁴⁵ Na tamadao Yaubada kaba taba'ohuina wa se bahei na Yosua ye woyaidi se laoma inai na tano ta tamowaidiyao Yaubada ye henaku hepesadi na siya tano ta se hai. Na Yaubada kaba taba'ohuina wa inai se hepaisowa ye lau ee Dawida yona huya ena. ⁴⁶ Na Dawida meta Yaubada yona nuwanamwa tamowaina, na ye kaibwada Yaubada unai taba ye talam na Yakobo yona Yaubada †† yona

†† Molek meta Kanana tamowaidi yodi yaubada hesau. Yodi taba'ohuina kana kao ede koitauna yona numa gagilina se ginauli na diyadiyalu unai se bahei. ‡ Lepad hinage yaubada lupolupo hesau, meta Aikupito tamowaidiyao unai se tabataba'ohu. †† Yakobo yona Yaubadameta Yaubada kesegana iya ede Dawida ye kaibwada unai na yona kabamiya numana ye ginauli.

kabamiya numana ye ginauli. ⁴⁷ Na numa wa tauginaulina ede Solomona.

⁴⁸ Na iyamo Yaubada saesae kalilina taba nige tatao nimadi yena numa se ginauli unai ye miya. Doha peloweta ye hedede yako ye wane (Aisaiya 66:1-2):

⁴⁹ 'Yaubada ye hedede ye wane,
"Yogu kabatuli ede galewa,
na kaegu kaba tolona ede tanoubu.

Unai numa sahasahana bena ku ginauli yogu kabamiya?

Yo haedi bena yogu kabakaiyawasi?

⁵⁰ Mata wuwuna ginauli maudoidi ta tauginaulidi ede yau." "

⁵¹ Setepano yona hedehedede wa ye tubei ye wane, "Komiu nuwamiu se kwailolo kalili! Nuwamiu yo beyamiu nige kwa hepelitomedi. Komiu doha tamamiyao wa: Huya maudoina Yaluwa Tabuna nige kwa modelau unai. ⁵² Tamamiyao wa meta kaiteya peloweta nige se hewaiunu yo se kabihenayai? Yo hinage Taulaulaududulaina Tamowaina yona laoma tauhedehemasalahana tamowaidiyao se unuhemwaloidi. Na komiu hinage Keliso kana kwa walohai na kwa unuhemwaloi. ⁵³ Komiu Yaubada yona laugagayo tauhaina ede. Anelu udiyedi ye laoma, na nige kwa kawakabiyei."

⁵⁴ Setepano yona hedehedede wa unai Sunedeli numana unai taumiya wa se koipili kalili na kadi kao se heyababadi. ⁵⁵ Na Yaluwa Tabuna Setepano ye hemwayau, na ye kaikewasae galewa ne meta Yaubada yona namanamali ye kita, yo Yesu ye totolo Yaubada nimatuutuuna wa unai. ⁵⁶ Na ye wane, "Kwa kaikewasae, galewa kamwasana wa ye tasoke, na Tau Natuna ya kita ye totolo Yaubada nimatuutuuna ne unai."

⁵⁷ Yona hedehedede wa unai se yogahi gudugudui na beyadiyao se kabi guduguduidi. Na maudoidi nuwadi kesega se heloi se lau hesabana ⁵⁸ na se tabehesepalaei magai wa dagelana unai, na se hetubu Setepano se hekalaweku. Na taulauhegilu lupolupo wa kadi kwama se haigabaedi na se toledi hewali hesau hesana Saulo kaena wa unai.

⁵⁹ Tatao wa Setepano se hekahekalaweku na ye tapwalolo, "Guiyau Yesu, yaluwagu ta ku hai!" ⁶⁰ Yo ye tulinono na kalina lakilaki yena ye wane, "Guiyau, tatao ta yodi yababa ta unai tabu ku hegiludi." Na ye gulidobi ede ye boita.

8 Na Saulo Setepano yona boita ye kawa namwanamwaei.

Dius yodi tauwoyawoya taukawamamohoi wa se kabihenayaidi

Mayadaina ne unai Dius tamowaidiyao se hetubu taukawamamohoi wa Yelusalema unai se hekamkamnadi †. Ede maudoidi se wasabu gwaligwali se lau

† *Taukawamamohoi siya ede Dius tamowaidiyao Yesu tausunumaena, na tauhekamkamnadi ede Dius hekadiyo nige Yesu tausunumaena. Ede ekalesiya se wasabu gwaligwali.*

Yudeya yo Samaliya magaidi udiyedi, na apostolo wa se bom mo se bawabawa. ² Na tatao hekadi Yaubada tausunumaena † se laoma Setepano se bahei se lau se toletoletau yo sabina se dou.

³ Na Saulo ye hetubu taukawamamohoi bodadi wa ye kabihenayaidi. Ye lau numa kesega kesega unai tatao yo sinesineo ye tabehesepadi na numa tutugudu unai ye toledi.

Pilipo ye lauguguya Samaliya unai

⁴ Taukawamamohoi Yelusalema se wasabu gabaei wa Yesu wasana se duwaduwai yodi kabalau yena.

⁵ Na Pilipo ye dobi magai lakilakina Samaliya unai, na wasa ye hedehemasalaha meta Yesu Yaubada yona kaisunuwa tamowaina ‡ ede. ⁶ Boda wa laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi se kitadi, ede se lapulapui namwanamwa yona hedehedede wa unai. ⁷ Tamowai gwaudi udiyedi yaluwa yabayababadi se pesa na se dou yogayogahi, yo hinage tamowai bunibuinidi se bado se namwanamwa. ⁸ Unai magai maudoina se gwauyala kalili.

Simona taubalau wasana

⁹ Tamowai hesau hesana Simona Samaliya unai ye bawabawa. Iya taukobakoba hesau, na tamowai maudoidi iya se nokoei. Na ye bom ye hedede hesae uyo bena iya tamowai lakilakina hesau. ¹⁰ Samaliya tamowaidi maudoidi yodi nuwatu se lau iya unai, hekadi tamowai gaibu, hekadi tamowai saesae kalilidi, na hesana se tole 'Yaubada yona gigigibwali lakilakina'. ¹¹ Huya lohaloha kalili yona laulau gigigigibwalidi debadi yena se noko, unai se hemuhemuliwatani.

¹² Na huyana Pilipo Yaubada yona basileiya yo Yesu hesana wasana namwanamwana ye hedehededei, sinesineo yo tatao se kawamamohoiyei, na kabo Pilipo ye hebatisoidi. ¹³ Simona hinage ye kawamamohoi ede ye babatiso. Na kabo Pilipo ye hemuhemuliwatani, na Pilipo laulau gigigigibwalidi yo hekihekinoi ye ginaulidi ye kitadi meta ye noko kalili.

¹⁴ Kabo apostolo Yelusalema unai wasa wa se lapui meta Samaliya tamowaidi Yaubada wasana wa se kawamamohoiyei, ede Petelo yo Yowane se hetamalidi se lau kalidiyena. ¹⁵ Apostolo labui wa se lage magai wa unai, ede taukawamamohoi wa yodi se tapwalolo bena Yaluwa Tabuna wa kabo se hai. ¹⁶ Kana kao ede Yaluwa Tabuna sola nige ye dobima kalidiyena, na Guiyau Yesu mo hesana ena se babatiso. ¹⁷ Petelo yo Yowane se tapwalolo ye gehe, kabo nimadi se tolesae-di taukawamamohoi wa udiyedi, ede Yaluwa Tabuna se hai.

¹⁸ Na Simona kabo apostolo wa ye kitadi nimadi se tolesae-di tamowai wa kuludi wa udiyedi na Yaluwa

†† *Nige ye masalaha kalili Yaubada tausunumaenasiya bena ekalesiya o Dius hekadiyo nige Guiyau tausunumaena. Nuwana siya ekalesiya hekadi, se toletoletau ye gehe kabo se dahalai. ‡ Yo hinage ta hedede ta wane Keliso.*

Tabuna se hai, ede ye hededelau apostolo wa udiyedi bena kabo gigibwali wa ye hemaisa moni yena, ¹⁹ na ye wane, "Hinage gigibwali ne kwa haiyama, na kabo nimagu ta ya tolesae tamowai kewadi ne udiyedi na Yaluwa Tabuna se hai." ²⁰ Na Petelo ye wane, "Idohagi to yom nuwatu bena Yaubada yona kainauya moni unai ku hemaisa. Unai yom moni ne ku hai na ye namwa mo ku mwaloi! ²¹ Nige yom tupwa hesau yoma paisowa ta unai, matawuwuna ede Yaubada matanae-na nuwam ne nige ye dudulai. ²² Ku nuwabui yo yom nuwatu yababana ne ku hekaiyawasi, na Yaubada unai ku tapwalolo taba yom nuwatu yababana wa ye nuwatugabaei. ²³ Na ya kitago meta kaikalomagigili ye nuhuligo, yo yababa ye kabihekahinigo." ²⁴ Ede Simona ye hedehedelau Petelo yo Yowane udiyedi ye wane, "Yogu kwa kaibwada Guiyau unai, na ginauli saha kwa hetahetaladi wa kabo taba nige se tubu kaliguyena."

²⁵ Petelo yo Yowane Yesu yona laulau se kitadi wa se hededeheremasalahadi yo Guiyau wasana se guguyai magai lakilakina Samaliya unai ye gehe, na kabo se dahalai se uyo Yelusalema, na yodi kabalau yena Yaubada wasana se duwai magai hekadiyo udiyedi Samaliya tehana unai.

Pilipo ye wasaduwai Itiyopiya tamowaina unai

²⁶ Kabo Guiyau yona anelu hesau ye hededelau Pilipo unai ye wane, "Ku lau tupwa yawana balabala wa unai keda ye lau Yelusalema unai na ye dobi Gasa ku lobai."

²⁷ Unai Pilipo ye dahalai ye lau. Keda wa unai Itiyopiya tamowaina hesau ye lobai. Iya meta yunika [†], na iya tamowai lakilakina yo gigigigibwalina hesau, Itiyopiya yodi wasawasa sinena Kendeisi ^{††} yona moni yo gogo hekadi taukitahetetedi. Ye lau Yelusalema unai Yaubada ye taba'ohui, ²⁸ na ye uyouyo yona magai, meta yona kaliyota [‡] unai ye gelu ye laulau na peloweta Aisaiya yona buka ye hasihasili.

²⁹ Na Yaluwa Pilipo yona ye hedehedede ye wane, "Ku lau tenem kaliyota ne dedekana ne unai." ³⁰ Ede Pilipo ye heloisae kaliyota wa unai, na tamowai wa kalinana ye lapui peloweta Aisaiya yona buka ye hasihasili. Ede ye henamai ye wane, "Saha ku hasihasili ne nuwam ne unai ye masalaha?" ³¹ Na tamowai wa ye wane, "Idohagi na kabo kabina ya kata? Kabo kaiteya ye hedede hesibasibagau?" Ede Pilipo ye kaibwadai na ye mwalaesae kaliyota wa unai maiyana se tuli. ³² Na buka ye hasili wa ede teina (Aisaiya 53:7-8):

[†] Yunika meta Suau unai se kuli eunauka, na Dimdim unai ede eunuch. Beyabeyana Aikupito yo Alabiya yodi teha unai wasawasa mwanediyao taukitahetetedi tatao meta nigwanigwa tauhaidi tabu natudiyao. Yunika hekadiyo yodi paisowa gigibwalidi se mosedi, doha hinage wasa ta unai ta hasili. Na Dius meta laulau ne nige se ginaginauli matawuwuna laugagayo, yo yunika nige gonowadi se lusae numa tabuna yo Dius yodi tapwalolo maudoina unai. ^{††} Kendeisi nige waihiu ne hesana, na kaniyona mamohoina ede Itiyopiya yodi wasawasa sinena. Dimdim unai se kuli Candace, na Suau unai se kuli Kanaki. [‡] Dimdim unai ta wane chariot, meta kabakadau hosi ye tabetabei keda lakilakidi udiyedi.

Iya se woyai se laei se unui doha mamoe ^{‡†}, na ye mwanomwanou doha mamoe natuna ye mwanomwanou na wiyana se bolihai, nige saha ye hedede.

³³ Iya se toledobiyei, nige yona dudulai hesau se mosei. Nige kana isimulita hesau, matawuwuna yona mauli tanoubu ta unai se hekaiyawasi.

³⁴ Yunika wa ye henamai Pilipo unai ye wane, "Taba gonowana yogu ku hedehedede? Aisaiya meta iya ye bom ye hetahetala uyo o tamowai hesau?" ³⁵ Na Pilipo Aisaiya yona kulikuli wa unai ye hetubu na Yesu wasana namwanamwana yona ye hedehedede.

³⁶ Yodi kabalau wa unai waila kipuna hesau unai se lage. Ede yunika wa ye hedehedede ye wane, "Waila ede teina. Taba gonowana ku hebabatisoigau?" ^{‡†}

³⁸ Ede yunika wa ye hedede kaliyota wa se hekaiyawasi. Na se dobi waila wa unai ede Pilipo iya ye hebabatiso. ³⁹ Waila wa unai se gayosae ede Guiyau Yaluwana Pilipo ye woya hesuwala. Yunika wa Pilipo nige ye kita uyo. Na iyamo yona kabalau wa unai meta ma gwaugwauyalana.

⁴⁰ Na Pilipo ye bom ye taumasalaha Asotasi unai na ye dahalai uyo Sisaliya hesabana na yona kabalau wa unai Yesu wasana namwanamwana ye wasaduwai magai wa udiyedi. Ye lauguguya ye lau ee Sisaliya unai ye lage.

Saulo ye nuwabui

9 Yelusalema unai huya maudoina Saulo Guiyau tau hemuliwatanina wa ye hedede hemahe-matausidi bena ye koihemwaloidi. Ye lau taukaita-lasam saesaena unai ² na ye hededelau taba yona talam ye ginauli na leta ye kuli na ye mosei Saulo kabo ye laei Damaseko Dius tamowaidiyao ye hekitadi, na ena menai Guiyau tausunumaena hekadi ye lobaidi meta kabo ye haidi ye laedi Yelusalema na ye toledi numa tutugudu unai.

³ Saulo ye dahalai ye lau Damaseko hesabana. Magai wa ye hanahanawui, na makesega mala lakilakina galewa ne unai ye sinadobima Saulo kewana ne unai.

⁴ Ede Saulo ye gulidobi bwatano wa unai na kalina hesau ye lapui ye wane, "Saulo! Saulo! Idohagi to ku hekamkamnagau ta?" ⁵ Saulo ye wane, "Guiyau, kowa kaiteya?" Na kalina wa ye hedehedede uyo ye wane, "Yau ede Yesu ku hekamkamnagau ta. ⁶ Ku tolo na ku lau Damaseko, unai kabo tamowai hesau ye hedede-laowa saha bena kabo ku ginauli."

^{‡†} Mamoe yodi laulau doha teina: Huyana mamoe hesau se laei bena kabo se unui meta nige gonowana ye koipili. ^{‡‡} Lausoiso te kulikuli beyabeyadiyao maudoidi udiyedi nige se kuli, na hisahisadi mo se kuli: Na Pilipo ye wane, "Ena ku kawamamohoi nuwam maudoina, kabo ku babatiso." Ede yunika wa ye wane, "Ya kawamamohoi meta Yesu Keliso iya Yaubada natuna."

⁷ Saulo kana bodao wa se siliyata kalili na nige gonowana saha hesau se hedehedede, matawuwuna kalina gaibu wa se lapui na tamowaina nige se kita.

⁸ Saulo se kabihetolo na matana ye helaladi, iyamo nige gonowana saha hesau ye kita. Ede se kabinimai na se woyai se lau Damaseko. ⁹ Menai mayadai haiyona unai nige gonowana saha hesau ye kita, nige kai ye kai, yo nige waila ye numa.

¹⁰ Damaseko unai Yesu tau hemuliwatanina hesau hesana Ananiya. Kenosuwai yena Guiyau ye hedehededelau unai ye wane, "Ananiya!" Na Ananiya ye wane, "Guiyau, yau ede teina." ¹¹ Na Guiyau ye wane, "Ku tolo Keda Dudulaina unai ku lau Yuda yona numa na menai kabo Tasis tamowaina hesau hesana Saulo ku kita. Iya ede menai ye tapwatapwalolo. ¹² Saulo yona tapwalolo ena na tautau hesau ya hekita meta tamowai hesau hesana Ananiya kabo ye lau iya unai na nimana ye tolesaedi kewana ne unai, ede matana wa se namwanamwa uyo." ¹³ Na Ananiya ye wane, "Guiyau, tamowai se bado udiyedi hedehedede ya lapuidi meta teina tamowai ta Yelusalema unai laulau yabayababadi udoi udoi ye ginaulidi Guiyau yom tamowai † kalidiyena. ¹⁴ Na taukaitalasam tauwoyawoya udiyedi gigibwali ye hai na ye laoma Damaseko bena Guiyau hesam yena tau yogayogasaewa †† maudoidi kabo ye haidi na ye toledi numa tutugudu unai." ¹⁵ Guiyau ye hedehededelau Ananiya unai ye wane, "Ku lau, matawuwuna ede yau yogu kaisunuwa tamowaina ede iya, kabo wasagu ta ye laei dagela tamowaidiyao yo yodi wasawasa udiyedi, yo hinage Isalaela tamowaidiyao udiyedi. ¹⁶ Na iya kabo ya hekita meta hesagu ta debanaena kabo ye kamkamna."

¹⁷ Ede Ananiya ye lau Yuda yona numa unai ye mwala na nimana ye tolesaedi Saulo kewana ena na ye wane, "Kagu kaha Saulo! Guiyau Yesu, yom laoma wa unai ye taumasalaha kalimyena wa, iya ye hetamaligau ya laoma kalimwai ta, kabo matam ta se namwanamwa uyo yo hinage Yaluwa Tabuna kabo ye hemwayaugo." ¹⁸ Mahanana ne unai ginauli hesau kana kao doha yama konahidi Saulo matana wa udiyedi se bekuhai, na gonowana ye kaikewa uyo. Ede ye tolo na ye babatiso. ¹⁹ Ye kaikai kabo yona bayao ye hai uyoi.

Saulo Damaseko yo Yelusalema unai

Kabo Damaseko unai Yesu tau hemuliwatanina wa maidadi Saulo se miya mayadai hisa, ²⁰ na Saulo ye hetubu ye lauguguya sunago udiyedi ye wane, "Yesu meta iya Yaubada natuna." ²¹ Tau lapulapui maudoidi wa se siliyata yo se nuwapwanopwano, na se wane, "Teina tamowai ta meta Yelusalema unai taukawamamohoi Yesu unai ye kabikabihenayaidi, yo hinage ye laoma inai bena Yesu tau hemuliwatanina ye haidi

† Guiyau yona tamowaimeta siya tau hemuliwatani, Dimdim unai se wane saint. †† Guiyau hesana ena tau yogayogasaemeta hinage ta hedede ta wane taukawamamohoi.

na ye laedi taukaitalasam tauwoyaidi udiyedi." ²² Na Saulo yona guguya ye bayao ye lau, na ye hedehedemasalaha namwanamwaei meta Yesu iya Yaubada yona kaisunuwa tamowaina ‡. Ede Dius Damaseko unai taumiya wa nuwadiyao se pwanopwano na nige gonowana kalinana se bui.

²³ Saulo ye babawa huya lohaloha, na kabo Dius tamowaidiyao se koitalaliu bena iya se koihemwaloi. ²⁴ Na iya yodi talaliu wasana ye lapui. Mayadai yo boniyai magai wa kedadiyao se kaikaikewa guduidi bena unai kabo Saulo se unuhemwaloi. ²⁵ Ede boniyai hesau unai Saulo tau hemuliwatanina hekadiyo se hededelau Saulo unai bosa ena ye gelu na magai wa ganana windona unai se hedalolo dobiyei. Na ye dahalai ye lau Yelusalema.

²⁶ Saulo ye lage Yelusalema na ye kaipate bena ye lusae tau hemuliwatani wa udiyedi, na iya se matausei matawuwuna ede nige se kawamamohoyei meta iya tau hemuliwatani hesau. ²⁷ Na Banaba Saulo ye woyaiyama apostolo wa udiyedi yo ye hedehedemasalaha kalidiyena meta Damaseko kedana unai Saulo Guiyau ye kita yo Guiyau ye hededelau Saulo unai. Yo hinage ye hedehedemasalaha meta Damaseko unai Yesu hesana ena ye lauguguya ma nuwabayaona. ²⁸ Ede Saulo maiyadi se miya. Na Yelusalema magaina maudoina ye tauhetakikili, na Guiyau hesana ena ye laulauguguya. ²⁹ Yo hinage Dius hekadi tau kalina Giliki maiyanao se haikawayagala. Na se koitalaliu bena se koihemwaloi. ³⁰ Na taukawamamohoi hedehedede wa se lapui ede se woyai se laei Sisaliya na menai se hetamali ye lau yona magai Tasis.

³¹ Kabo Yudeya, Galili yo Samaliya udiyedi ekalesiya meta nuwadiyao se talu na daumwali yena se miya. Yaubada yodi sunuma wa ye hebayaodi. Na Guiyau matausina unai se miya yo Yaluwa Tabuna ye henuwabayaodi, ede kadi boda wa ye laki ye lau.

Petelo Eneyasi ye henamwanamwa

³² Na Petelo ye taihile ye lau teha maudoina udiyedi taukawamamohoi ye kaitaumanaidi. Yona taihile wa unai ye lage magai hesau hesana Lida, unai Guiyau yona tamowai †† ye kitadi. ³³ Na temenai tamowai hesau bunibunina ye lobai hesana ede Eneyasi. Boli-mai haligigi-haiyona (8) unai nige gonowana yona kaba keno ye pesagabaei. ³⁴ Petelo ye hededelau Eneyasi unai ye wane, "Yesu Keliso ye henamwanamwago. Ku tolo na yom kaba keno ne ku gwaugogoi." Mahanana ne unai ye namwanamwa. ³⁵ Unai boda maudoidi Lida yo Salona udiyedi taumiya Eneyasi se kita ede se kawamamohoi Guiyau unai.

‡ Iya ede Keliso. †† Guiyau yona tamowaimeta siya tau hemuliwatani, Dimdim unai se wane saint.

Petelo Dolekasi ye hetolouyoi boita unai

³⁶ Yopa unai tau hemuliwatani sinena hesau hesana ede Tabita (kalina Giliki unai ta wane Dolekasi) †. Huya maudoina yona laulau se namwa tamowai udiyedi yo tau dehadeha ye sagu kaliliyedi. ³⁷ Na ye kasiyebwa ede ye boita. Na sinalena wa se tole numa wa heisi helabuina bilina hesau unai na se kabinonohai toletoletau hesabana. ³⁸ Lida meta Yopa dedekana ena. Na tau hemuliwatani wa wasa se lapui meta Petelo iya Lida unai, ede tatao labui se hetamalidi se lau Petelo unai se wane, "Ku laoma ta lau mwamwayau!" ³⁹ Ede Petelo maiyadi se lau se lage meta se woyai se sae bili wa unai. Na wabuwabu hekadi Petelo se tolohetakikili na se doudou yo kadi kwama yo kaleko hekadi Dolekasi ye ginaulidi wa iya se hekita.

⁴⁰ Petelo maudoidi wa ye hetamalidi bili wa se pesagabaei, na ye tulibono yo ye tapwalolo. Kabo ye kaikewalau Dolekasi unai na ye wane, "Tabita, ku tolo!", na sinebada wa matana ye helaladi na Petelo ye kita ede ye tolo na ye tuli. ⁴¹ Kabo ye kabilau nimana wa unai na ye kabihetolo, na ye yoga taukawamamohoi yo wabuwabu wa se mwalae na se kita meta Dolekasi boita unai ye tolouyoko. ⁴² Yopa unai taumiya maudoidi wasa wa se lapui meta se kawamamohoi Guiyau unai, na hekadiyo nige se kawamamohoi. ⁴³ Na Petelo kabo Yopa unai ye miya, Simona yona numa unai. Simona kana paisowa ede suisui dahidiyao se kopadi na se mosedi iya ye he'a'adi yo ye kabinonohaidi.

Koniliyasi Petelo ye yoganei

10 Sisaliya unai tamowai hesau hesana Koniliyasi. Iya meta Loma yodi tauiyala bodana Italiya unai taulaoma udiyedi sentuliyo †† hesau. ² Koniliyasi yo yona numa tamowaidiyao Yaubada se hekasisiyei ma nuwakohihaidi. Yona kaikainauya se laki kalili tau dehadeha udiyedi, na ye tapwatapwalolo Yaubada unai. ³ Mayadai hesau meimeilahi yona teha ena ‡ Koniliyasi yona nuwanuwatu unai Yaubada tautau hesau ye hemasalaha unai, meta Yaubada yona anelu hesau ye taumasalaha na ye wane, "Koniliyasi!" ⁴ Na Koniliyasi ye kitalau anelu wa unai meta ye matausi na ye wane, "Guiyau, idohagi?" Anelu wa ye wane, "Yom kainauya tau dehadeha udiyedi yo yom tapwalolo se hemala ka-

† Tabita meta kalina Alamaiki. Tabita yo Dolekasi kaniyodi kesega, iya ede Dimdim unai ta hedede gayelle, meta suisui hesau tau kaikai lagau, na kana kao ye namwa kalili, doha deer. †† Sentuliyo meta Dimdim unai se hedede centurion, meta tauiyala badodi 100 ye woyawoyaidi. Loma yodi tauiyala maudoidi se heboda hegahegagilidi: Tatao badodi 6000 meta hesadi se katai legiyona (Dimdim unai meta legion). Legiyona hinage se heboda hegahegagilidi, meta tatao badodi 600 hesadi se katai kohoti (cohort), na yodi tau woyawoya ede iyala kapinana (commander). Na kohoti udiyedi meta boda 6, tamowaidiyao badodi ede 100, na boda kesega kesaga tauwoyaidi hesana ede sentuliyo (centurion). ‡ Meimeilahi yona teha enameta 3:00 PM. Iya ede Dius yodi huya tapwalolo mahanana (Apo 3:1 ku hasili).

ba henuhenuwaisini Yaubada matanaena. ⁵ Unai tatao hekadi ku hetamalidi se lau Yopa unai tamowai hesau hesana Simona Petelo se woyaiyama. ⁶ Iya maiyana heliyam Simona se miya. Simona hesauna ne meta suisui dahidi taupaisowaidi ‡‡, na yona numa meta gabwa dedekana ena."

⁷ Anelu wa ye dahalai, kabo Koniliyasi yona tauiyala tamowaina, iya meta tau saguina yo Yaubada tausunumaena hesau, yo hinage yona heyayai tauhaidi labui ye yoganeidi. ⁸ Saha se tubu wa yodi ye hedehedede na ye hetamalidi se lau Yopa.

Petelo tautau tabuna ye kita

⁹ Mayadai helabuina mayamayadailaki yena tatao wa Yopa se hanahanawui. Mahanana ne unai Petelo ye mwalaesae numa kewana ne unai ‡‡ ye tapwalolo.

¹⁰ Na ye hasali ede ye kaibwada bena kana kai se mossei na ye kai. Kai wa se kabikabinonohai na Yaluwa Tabuna Petelo ye taukasini. ¹¹ Ede tautau tabuna ye kita meta galewa ye tasoke na ginauli hesau kana kao doha kabobo lakilakina isu hasi ne unai se kabi na se hedelolo dobiyeyiyama tanoubu ta hesabana.

¹² Luwana ne unai meta mwata yo manuwa yo hinage suisui kaekaediyao hasi kadi kao udoi udoi. ¹³ Na kalina hesau ye hededelau unai ye wane, "Petelo, ku tolo, suisui ta ku koihemwaloidi, ku ligadi na ku kaidi." ¹⁴ Na Petelo ye wane, "Taba nige, Guiyau! Yogu mauli yena sola nige suisui bidabidana yo siusiuna hesau ya kai." ‡‡‡¹⁵ Na kalina wa ye hedehedede uyo ye wane, "Saha Yaubada ye he'a'adiko meta tabu ku kawa yabayababaedi." ¹⁶ Hedehedede wa ye tubu ma haiyona, na kabo kabobo wa se tabehai ye seuyo galewa.

¹⁷ Petelo sola ye nuwanuwatu tautau wa kaniyona ede saha, na Koniliyasi tamowai ye hetamalidi wa Simona yona numa se lobai ede se lage numa wa kawamatana unai. ¹⁸ Na se yogasae na se henamai se wane, "Simona hesana hesau ede Petelo teina numa ta unai ye miyamiya?"

¹⁹ Petelo sola ma nuwanuwatuna, na Yaluwa Tabuna ye hededelau unai ye wane, "Simona, tatao haiyona se wasewaseneigo. ²⁰ Ku pesa ku dobi na tabu ku laulaukwata, na maiyamwao kwa lau, matawuwuna ede yau ya hetamalidima."

²¹ Petelo ye pesa ye dobi na ye hededelau udiyedi ye wane, "Tamowai kwa wasewasenei wa, iya ede yau. Na saha hesabana kwa laoma?"

²² Se wane, "Sentuliyo Koniliyasi ye hetamaligai ka laoma hesabam. Iya meta tamowai namwanamwana

†† Simona kana paisowa wasana meta Apo 9:43 unai ku hasili.

‡‡ Dius yodi numa kewadiyao meta se tabataba. Huyana numa se ginauli meta hinage kana kaikope se ginauli dagelana unai ye lau ye sae numa kewana ne unai. ‡‡‡ Suisui bidabidadi yo siusuidi Petelo ye hetaladi ta, siya ede suisui Mose yona laugagayo unai ye laugagayoidi wa, nige gonowa Dius se kaikaidi. Na ena se kaidi, kabo se bida na nige gonowana se lau numa tabuna unai se taba'ohu. Suisui bidadi wa ede mwata, puwaka, yama nige konahidi, kumakala, kedewa, yo suisui hekadiyo hinage.

Yaubada tau hekasisiyena, yo Dius tamowaidi maudoidi se kitahenamwa kaliliyei. Yaubada yona anelu hesau ye hededelau Koniliyasi unai bena taba ye yoganego na ku lau yona numa unai, na bena saha ku hedededi na ye lapuidi.”²³ Ede Petelo tamowai wa ye yogaisinidi.

Petelo Koniliyasi ye kaitaumanai

Mala ye tom ede Petelo maiyadi se dahalai se lau, na Yopa unai taukawamamohoi hekadiyo se hemuli-watanidi.²⁴ Na mayadai helabuina wa unai se lage Sisaliya. Na Koniliyasi kehanao yo kana kahao hekadiyo ye yoga gogoidi na yona numa unai Petelo se nayanayai.²⁵ Petelo ye lage ede Koniliyasi ye laoma ye hailobai, na ye tulibono yo ye taba'ohu Petelo unai.²⁶ Na Petelo ye kabilau ye kabihetolo na ye wane, “Ku tolo, yau meta tamowai doha kowa.”

²⁷ Petelo maiyana Koniliyasi se hedehedede na se mwalai numa kalona wa unai meta boda lakilaki se kitadi.²⁸ Na Petelo ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu kabina kwa kata kalili kai Dius yoma laugagayo meta nige gonowana dagela tamowaidi ka kaitaumanai yo maiyama ka heboda kesega. Na Yaubada ye hekatagau meta tabu tamowai hesau ya kawa yabayababaei.²⁹ Unai huyana wasa ku hetamaliyawa meta nige ya laukwatakata. Na bena ya henamaiyeigo matawuwuna saha to ku yoganeigau ya laoma ta.”

³⁰ Ede Koniliyasi ye wane, “Mayadai hasi se lauko huyana ne unai yogu numa ena ya tapwatapwalolo meimeilahi yona teha ena, na makesega tamowai hesau kana kwama namanamalina ye taumasalaha matagu wa unai ye totolo³¹ na ye wane, ‘Koniliyasi! Yom tapwalolo wa Yaubada ye lapuidi yo yom kaikainauya tau dehadeha udiyedi wa ye kitadiko.³² Unai tamowai hesau ku hetamali ye lau Yopa bena Simona hesana hesau ede Petelo ye woyaiyama. Iya ede ye miyamiya Simona suisui dahidi taupaisowaidi yona numa unai. Yona numa ne meta gabwa dedekana ena.’

³³ Ede kalina ya hetamali mwamwayauyeiyawa hesabam, na ye namwa kalili to ku laoma. Mahana te unai meta maudoimai Yaubada matanaena, na ginauli saha Guiyau ye hedededi kalimyena bena ku hedededi ka lapuidi.”

³⁴ Kabo Petelo ye hetubu ye hedehedede ye wane, “Mamohoi ya nuwatu lobai meta Yaubada nige ye gadosisi hineli.³⁵ Teha udoi udoi udiyedi tau taba'ohu Yaubada unai yo yodi laulau se dudulai meta ye henuwadi.³⁶ Wasa namwanamwana Yaubada ye hetamaliyama Isalaela tamowaidiyao udiyedi wa kabina kwa katako, meta nuwa daumwali kedana ede Yesu Keliso. Iya meta tamowai maudoidi yodi guiyau.

³⁷ Yowane kabina kwa kata meta babatiso hedehededenya ye hedehededei. Yo yona huya lauhakata ye lau ye gehe mulina ne unai ginauli sahasaha se tubu Galilaiya yo Yudeya maudoina unai hinage kabina kwa kata:³⁸ Idohagi Yaubada Yesu Nasaleta tamowaina ye

hemwayau Yaluwa Tabuna yo gigibwali unai, yo idohagi Yesu ye takikili na laulau namwanamwadi ye ginaulidi yo tamowai Satani yona gigibwali unai taukamkamna wa ye henamwanamwadi, matawuwuna Yaubada iya maiyana.

³⁹ “Sahasaha ye ginaulidi Dius yodi tano yo Yelusalema unai tau hemamohoyedi ede kai. Se hekabasi kaiwa † ena na se koihemwaloi,⁴⁰ na mayadai hehai-onana unai Yaubada iya ye hetolouyo boita unai na ye hetaumasalaha,⁴¹ nige tamowai maudoidi udiyedi, na Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao siya se bom mo iya se kita yo se hemamohoyei. Tamowaidiyao ede kai, yona tolouyo mulina ne unai iya maiyama ka numa yo ka kaikaigogoi.⁴² Na ye hededelaoma bena ka lauguguya tamowai udiyedi yo bena ka hemamohoyei meta iya Yaubada yona kaisunuwa tamowaina bena tau silasilawa yo tauboiboita tau hinelidi yo tau tolehekasadi.⁴³ Peloweta maudoidi se hededeheemasalaha meta Yesu taukawamamohoyeina maudoidi kabo yodi yababa ye nuwatugabaedi iya hesana ena.

⁴⁴ Petelo sola ma hedehededenya, na Yaluwa Tabuna ye taludobi wasa wa tau lapuina maudoidi udiyedi.⁴⁵ Dius tamowaidiyao siya taukawamamohoi Petelo maiyanao se laoma wa se siliyata meta Yaubada yona kainauya Yaluwa Tabuna hinage ye inidobiyei dagela tamowaidi udiyedi,⁴⁶ matawuwuna ede se lapui meta Yaluwa yona hekata ena kalina udoi udoi †† udiyedi se hedehedede yo Yaubada se hedehedebasaei. Kabo Petelo ye hededelau yona hali Dius wa udiyedi ye wane,⁴⁷ “Yaluwa Tabuna se haiyako gonogonowana doha kita. Unai nige gonowana tamowai hesau ye hedede nuwahidi tabu babatiso waila unai se haihai.”⁴⁸ Ede ye hedede se hebabatoidi Yesu Keliso hesana ena. Na kabo Petelo se kaibwadai maiyadi se miya mayadai hisa.

Petelo yona paisowa wa ye hededeheemasalahadi Yelusalema unai

11 Apostolo yo taukawamamohoi hekadi Yudeya unai tau miya wasa se lapui meta dagela tamowaidi hinage Yaubada wasana se hai.² Na huyana Petelo ye seuyo Yelusalema meta taukawamamohoi hekadi maidadi Petelo se haikawayagala matawuwuna se henuwa bena taukawamamohoi maudoidi pelitome se hai doha siya,³ na se wane, “Kowa idohagi to ku lau dagela tamowaidiyao udiyedi na yodi numa ena maidamwao kwa kaikai.”

⁴ Na Petelo ye hetubu ginauli maudoina ye hededeheemasalaha namwanamwaedi kalidiyena, ye wane,⁵ “Magai Yopa unai ya tapwatapwalolo na Yaluwa ye taukasinigau, ede tautau tabuna hesau ya kita. Ginauli lakilakina hesau ya kita kana kao doha kabobo lakilakina, isu hasi ne unai se kabi na galewa ne unai se

† Kaiwa ta iya ede sataulo. †† Kalina udoi udoimeta hinage gonowana ta bui 'kalina nige kabina se kata', iya ede kalina Yaubada ye moseidi.

hedalolo dobiyeiyama kaliguwai. ⁶ Ya kitalau luwana ne unai meta suisui kaekaediyao hasi kadi kao udoi udoi, suisui kaikaikalasidiyao, yo hinage mwata yo manuwa ya kitadi. ⁷ Na kabo kalina hesau ya lapui ye hedehededelaoma ye wane, 'Petelo, ku tolo. Ku koi-hemwaloidi ku ligadi na ku kaidi.'

⁸ Ya hedede bui ya wane, 'Taba nige, Guiyau! Yogu mauli yena sola nige suisui bidabidana yo siusiuna hesau ya kai.'

⁹ Kalina wa galewa ne unai ye hedehedede uyo ye wane, 'Saha Yaubada ye he'a'adiko meta tabu ku kawa yabayababaedi.' ¹⁰ Hedehedede wa ye tubu ma haiyona, na kabo kabobo wa se tabehai ye seuyo galewa.

¹¹ "Mahanana ne unai tamowai haiyona Sisaliya unai se hetamalidima se laoma ee se lage yogu kabamiya numana wa unai. ¹² Na Yaluwa Tabuna ye hededelao-ma kaliguyena bena tabu ya laukwatakwata na maiyaguwao ka lau. Na teina kada kahao haligigi-kesega ta hinage maidamaiyao ka lau, na taudi haiyona wa tau hetamalidima yona numa unai ka mwala.

¹³ Na yomai ye hedehedede idohagi anelu hesau ye taumasalaha yona numa ne unai na ye wane, 'Kalina ku hetamali ye lau Yopa, Simona hesana hesau ede Petelo, iya bena ye laoma. ¹⁴ Iya kabo yom wasa ye leyawa, unai kabo kowa yo kam bodao maudoidi mauli kwa lobai.'

¹⁵ Ya hetubu ya hedehedede, na Yaluwa Tabuna ye taludobi udiyedi, doha huya bagubagunana unai ye laoma kalidawai wa. ¹⁶ Na kabo Guiyau yona hedehedede wa nuwagu yena ye sae, doha ye wane, 'Yowane waila unai ye hebahebabatiso, na komiu kabo Yaluwa Tabuna unai kwa babatiso.' ¹⁷ Unai, ena Yaubada yona kainauya ye mosei dagela tamowaidiyao udiyedi doha ede kita taukawamamohoi Guiyau Yesu Keliso unai, na yau kaiteya na bena Yaubada yona paisowa ya gudugudui?"

¹⁸ Hedehedede wa se lapui meta yodi haikawayagala wa se hekaiyawasi, na Yaubada se hede basaei se wane, "Ye masalaha meta Yaubada yona talam ye ginauli meta dagela tamowaidi hinage gonowana se nuwabui yo se mauli."

Ekalesiya Antiyoka unai

¹⁹ Huyana Setepano se hekalaweku mulina ne unai hewahewaiunu ye tubu, ede taukawamamohoi wa se hailauyedi. Na hekadi se lau Penisuya, hekadi Saipulusi, yo hekadi se lau Antiyoka, na Yesu wasana se duwai Dius mo udiyedi. ²⁰ Na hekadiyo, siya Saipulusi yo Sailini tamowaidiyao, se lau Antiyoka na se hetubu Giliki tamowaidiyao udiyedi hinage Guiyau Yesu wasana namwanamwana se lauguguyaei. ²¹ Guiyau yona gigibwali wa maiyadi, ede boda lakilaki se kawamamohoi yo se nuwabui Guiyau unai.

²² Saha ye tubu wasana wa ye lau ekalesiya Yelusalema unai se lapui. Ede Banaba se hetamali ye lau An-

tiyoka. ²³ Iya meta tamowai namwanamwana. Yaluwa Tabuna iya ye hemwayau, yo yona sunuma ye bayao. Ye lage na ye kitalobaidi meta Yaubada ye hemauidiko, ede ye gwauyala na ye hedede hebayao-di bena se tolobayao ma nuwa kohihaidi. Na boda laki-laki se patulau Guiyau unai.

²⁵ Na Banaba ye lau Tasis bena Saulo ye loyai, ²⁶ na ye lobai ede ye woyai se lau Antiyoka. Na bolimai kesega menai se miya na ekalesiya boda lakilakina maiyadiyao se koikoigogo na se hekatadi.

Na Antiyoka unai se hetubu kabo Guiyau tau hemuliwatanina hesadi se katai Kilistiyani †.

²⁷ Huyadi ne unai peloweta hekadiyo Yelusalema unai se dobima Antiyoka. ²⁸ Hesauna hesana Agabasi ye tolo na Yaluwa Tabuna yona gigibwali yena ye hedede nonohai meta hasahasali lakilakina kabo ye tubu Loma yodi kaba lona magaidiyao udiyedi. Hasahasali ne ye tubu meta wasawasa Kolodiyasi yona huya lona unai. ²⁹ Hasahasali huyana wa unai tau hemuliwatanina Antiyoka unai yodi nuwatu se ginauli bena heledi taukawamamohoi Yudeya unai taumiya se saguidi. Na kesega kesega yona bayao ena saha ye lobai meta yona kainauya ye tole. Kabo Banaba yo Saulo se hetamalidi na kainauya wa se bahelaei Yelusalema na se mosegabaei ekalesiya yodi tamowai lakilakidiyao udiyedi.

Anelu hesau Petelo ye woya hepesa numa tutugudu unai

12 Huyana ne unai Heloda wasawasa ekalesiya tamowaidiyao hekadiyo ye haidi bena kabo ye hekamkamnadi. ² Ye hededelau yona taupaisowa udiyedi na Yowane kana kaha Yamesi se koihemwaloi kelepa unai. ³ Ye kita meta saha ye ginauli wa Dius tamowaidiyao se kitahenamwa, ede hinage Petelo ye hai. Huyana meta Pwalawa nige Yistina henuwaisinina unai. ⁴ Petelo ye pai na ye tole numa tutugudu unai. Na boda hasi ye hetolodi, yo udiyedi tatao hasi hasi, na iya se kitakitahetete. Heloda yona nuwatu bena Taukiuli henuwaisinina mulina ne unai Petelo ye woyahepesa na ye helauhetala boda matadi yena. ⁵ Unai Petelo numa tutugudu unai ye miyamiya, na ekalesiya wa yona se tapwatapwalolo Yaubada unai ma nuwa kohihaidi.

⁶ Sola nige lauhetala mayadaina ye lage, na boniyaina ne unai meta Petelo nimana labui ne seni udiyedi se paidi na iyala tamowaidiyao labui duwaduwalidi yena ye kenokeno, yo hinage iyala tamowaidiyao hekadi bili wa kedana se tolo gudui.

⁷ Makesega kabo Guiyau yona anelu ye taumasalaha, na mala ye sina bili wa unai. Anelu wa Petelo lisilisina ye koitagu na ye hanoi, ye wane, "Ku tolo mwamwayau!" Ede Petelo nimana udiyedi seni wa se

† Kilistiyani meta kalina Giliki, na kaniyona ede Keliso tamowaina, o Keliso gagilina, matawuwuna yodi laulau wa gonogonowana doha Keliso wa. Na kalina Saliba unai ta wane ekalesiya.

bekuhai. ⁸ Na anelu wa ye hededelau unai ye wane, "Kam dagilolo me ku paimomosi yo kam buti ku likwadi!" Na Petelo ye ginauliwatanidi. Kabo anelu wa ye wane, "Kam kwama ku likwa, na ku hemuliwatanigau." ⁹ Petelo anelu wa ye hemuliwatani na numa tutugudu wa se pesagabaei. Na saha ye tubutubu wa yona nuwatu bena tautau gaibu ye kita, na nige mamohoina. ¹⁰ Na keda bagubagunana yo helabuina taukita-hetetedi wa se laugabaedi ede keda ye lau magari wa meta kedaguduna bayabayaona unai se lage. Na ye bom ye tasoke ede se pesa na se sigilau, kabu anelu wa ye tauwadam.

¹¹ Kabo saha ye tubu wa Petelo nuwana wa unai ye sae, na ye wane, "Kabo ya nuwatu lobai meta mamohoi Guiyau yona anelu ye hetamaliyama na ye gilihaigau Heloda yona gigibwali yo Dius tamowaidiyao yodi nuwatu yababadi maudoidi udiyedi."

¹² Mulina ne unai ede ye lau Yowane sinana Maliya yona numa unai. Yowane hesana hesau se katai Maleko. Na numa wa unai boda lakilaki se lagegogoi na se tapwatapwalolo. ¹³ Petelo numa ganana guduna wa unai ye koikoi ede heyayai tauhaina sinena hesau hesana Loda ye lau keda wa unai na ye henamai ye wane, "Kowa kaiteya?" ¹⁴ Na Petelo kalinana wa ye lapulobai meta ye gwauyala kalili, ede keda wa nige ye soke, na ye heloi ye uyo tamowai hekadi wa yodi ye hedehedede ye wane, "Petelo ede dagela ne unai!"

¹⁵ Na se hededelau waihiu wa unai se wane, "Ku yauyaule kalili!" Na iyamo ye hedehedede uyo ye wane, "Ya hedede mamohoi!" Kabo se wane, "Nuwana Petelo yona anelu meta."

¹⁶ Na Petelo sola ma koikoina. Keda wa se soke ede iya se kita meta se siliyata. ¹⁷ Na Petelo nimana ye lausini ede se mwanou. Na kabu yodi ye hedehedede idohagi Guiyau yona woyawoyahesana numa tutugudu wa unai. Na ye wane, "Saha ye tubu ta bena Yamesi † yo kada kahao hekadiyo yodi kwa hedehedede." Na kabu ye dahalai ye lau teha hesau.

¹⁸ Mala ye tom meta nuwapwanopwano lakilakina iyala tamowaidiyao wa udiyedi matawuwuna Petelo unai saha ye tubu wa nige kabina se kata. ¹⁹ Na Heloda ye hedede meta se loyanamwanamwaei na nige gonowana iya se lobai. Unai tau kitakitahetetenana wa ye henamaibuibuidi, na ye hedede meta kabu se koi-hemwaloidi.

Heloda yona boita

Muliyena Heloda Yudeya ye laugabaei ye lau Sisaliya unai ye miya.

²⁰ Heloda meta Taiya yo Sidona tamowaidiyao ye koikoipiliyedi. Na magari labui wa tamowaidiyao se heboda kesega na se kaipate bena Heloda se kita na se kaibwadai bena nuwa daumwali unai se miya, matawuwuna kadi kai wa iya yona kabaloina unai se

† Yamesi ta, iya Yesu kana kaha mamohoina.

laolaoma. Na se lau Heloda yona taupaisowa lakilakina Balastasi se kita ede ye saguidi na mayadai ye tole kabu se lau wasawasa wa se kita.

²¹ Yodi kaisunuwa mayadaina wa unai Heloda kana kwama wasawasadi ye likwadi na yona kabatuli unai ye tuli, na ye hedehedelau magari labui wa tamowaidiyao udiyedi. ²² Kabu kalina lakilaki yena se hedede yogayogahi se wane, "Teina ta meta yaubada hesau, na nige tamowai gaibu!" ²³ Mahanana ne unai Guiyau yona anelu Heloda ye koiheguli na mwatamwata se kai na ye mwalo, matawuwuna nige Yaubada ye hekasisiyei.

²⁴ Na huya maudoina Yaubada wasana wa ye laki ye lau.

²⁵ Banaba yo Saulo yodi paisowa Yelusalema unai ye gehe ede maiyadi Yowane hesana hesau Maleko se uyo Antiyoka.

Banaba yo Saulo se hetamalidi se lau

13 Antiyoka unai ekalesiya luwadi wa unai peloweta yo taulauhekata hekadiyo:

Banaba,
Saulo,
Simiyona, iya se katai Duba ††,
Lusiyasi Sailini tamowaina,
yo Manaen, iya Heloda wasawasa maiyana se tubusae.

² Huyana se tabataba'ohu Guiyau unai yo se kaikai-hudi meta Yaluwa Tabuna ye wane, "Yogu kaisunuwa tamowaidiyao Banaba yo Saulo kwa hetamalidi se lau na yogu paisowa ya moseidiko wa se ginauli." ³ Se kaikai-hudi yo yodi se tapwalolo na nimadi se tolesaedi taudi labui wa udiyedi na se hetamalidi se lau.

Saipulusi unai

⁴ Banaba yo Saulo, Yaluwa Tabuna ye hetamalidi ede se dahalai se dobi Selusiya na se gelu se lau Saipulusi bwanabwanaluwana unai. ⁵ Na Yowane ‡ meta maiyadi na yodi paisowa ena ye saguidi. Se lage Saipulusi magaina hesau hesana Salamisi, na Yaubada wasana se wasaduwaiyei Dius yodi sunago udiyedi.

⁶ Taudi haiyona wa kabu bwanabwanaluwa maudoina se tauhetakikili ye lau ee se lage Paposi ††. Temenai meta Dius tamowaina hesau se lobai hesana ede Bala-Yesu. Iya meta tau kobakoba yo peloweta lupolupo, ⁷ yo hinage gabana Segiyasi Paulo yona taupaisowa hesau. Gabana wa iya tau sonoga hesau. Ye henuwa bena Yaubada wasana ye lapui, unai yona taupaisowa hesau ye hetamali ye lau Banaba yo Saulo hesabadi. ⁸ Na Elimasi — hesa te meta Bala-Yesu hesana kalina Giliki unai, kaniyona ede 'tau kobakoba'

†† NIV yo dimdim bukadi hekadiyo udiyedi hesa ne se kuli Niger, kaniyona ede duba. Nuwana Simiyona dahina ye duba unai hesana se tole Duba. ‡ Yowane hesana hesau ede Maleko, Apo 12:12 unai ku hasili. †† Paposi meta Saipulusi magaina hesau, teha dobinane unai.

— ye hededeguduguidi yo ye kaipate bena gabana ye hekaiyawasi tabu Yesu ye kawamamohoyei. ⁹ Na Saulo, meta kalina Giliki unai hesana ede Paulo, Yaluwa Tabuna iya ye hemwayau ede ye kaikewa dudulai Elimasi unai na ye wane, ¹⁰ “Kowa Satani natuna, yo laulau dudulai maudoidi tau hewaiunudi. Laulau lupolupo maudoidi kalimyena se mwayau. Idohagi to nige ku kaiyawasi na Guiyau yona nuwatu dudulaidi ku toletolebuidi? ¹¹ Unai Guiyau kabo ye hekamkamnago, na matam ne ye hegibudi mahana kubwakubwa, meta nige gonowana mahana dawayana ku kita.” Mahanana ne unai matana se kamumu nige gonowana saha hesau ye kita, na ye kabikabidada taba tamowai hesau ye kabilobai to nimana ne unai ye kabi na ye woyai.

¹² Na gabana ye noko kalili Guiyau hedehededena wa unai, na saha ye tubu wa ye kita, ede ye kawamamohoi.

Antiyoka Pisidiya magaina unai

¹³ Paulo ma kana kahao Paposi unai se gelu se lau Pega Pampiliya unai. Menai, Yowane Maleko ye laugabaedi na ye uyo Yelusalema. ¹⁴ Na Banaba yo Paulo Pega unai se dahalai na se luwu se sae Antiyoka Pisidiya magaina hesau unai. Na Sabati yena kabo se mwalaie sunago wa unai na se tuli. ¹⁵ Na tamowai hekadiyo se tolo na Mose yona laugagayo yo peloweta yodi buka se hasilidi ye gehe ede sunago taukita-hetetena wa yodi taupaisowa se hetamali ye lau Paulo yo Banaba udiyedi na ye wane, “Ena yomi hedede haisagusagu hesau tatao ta udiyedi, gonowana kabo kwa hedehedede.”

¹⁶ Unai Paulo ye tolo na nimana ye lausini na kabo ye hedehedede ye wane, “Isalaela tamowaidiyao yo komiu dagela tamowaidiyao Yaubada tauheka-sisiyeina, kwa lapulapui. ¹⁷ Kita Isalaela tamowaidao yoda Yaubada, iya tamadao † ye kaisunuwaidi. Na huyana siya meta laolaoma Aikupito unai, iya ye kita-hetetedi ede kadi boda ye tadada. Na yona gigibwali yena Aikupito unai ye woya hepesadi. ¹⁸ Na bolimai 40 balabala wa unai yodi laulau yabayababadi ye nuwakasinidi. ¹⁹ Kanana unai meta basileiya haligigilabui (7) tamowaidiyao ye unuhemwaloidi na yodi tano ye mosei yona tamowai wa udiyedi. ²⁰ Saha se tubu-tubu ta meta bolimai badona 450.

Mulina ne unai kabo Yaubada yodi tauhineli †† ye mosedi ye lau ee Samuwela yona huya peloweta. ²¹ Na kabo se kaibwada se henuwa yodi wasawasa, ede Yaubada Saulo ye mosedi, Kisa natuna, iya meta Beniyamina kana isimulita hesau, na ye woyaidi bolimai 40. ²² Yaubada Saulo ye haigabaei mulina ne unai Dawida ye kaisunuwai ye hemala yodi wasawasa.

† Tamadao kaniyona ede kada kulutubu, siya ede Yakobo ma natunao wa. †† Tauhineli ne wasana ta hasilidi Tauhineli Bukadi (Judges) unai. Siya meta Isalaela yodi tau woyawoya Joshua yona boita mulina ne unai na ye lau ee Samuwela yona huya peloweta.

Yaubada Dawida ye hededehehemasalahi ye wane, ‘Ya kita meta Dawida Yese natuna iya tamowai namwanamwana yau ya henuwa ede. Yogu nuwatu maudoidi kabo ye ginaulidi.’

²³ Dawida kana isimulita hesau Yaubada ye kaisunuwai iya ede Yesu, kabo ye hemala Isalaela taugilihaidi. Teina meta Yaubada yona hededehe-sunuma ye hemamohoyei. ²⁴ Sola nige Yesu ye laoma na Yowane Babatiso ye lauguguya Isalaela tamowaidiyao udiyedi bena se nuwabui yo se babatiso.

²⁵ Na Yowane yona paisowa bena ye gehe, huyana ne unai ye wane, ‘Yomi nuwatu bena yau kaiteya? Yau nige tamowaina ede †. Na iya meta muligu yena kabo ye laoma, na yau nige gonowagu taba kana buti mainadi ya yailidi.’

²⁶ Kagu kahao, Abelahama natunao, yo hinage dagela tamowaidiyao komiu Yaubada unai tau taba'ohu, bena kwa lapulapui, kabihemauli wasana ta ye laoma kalidawai. ²⁷ Tamowai maudoidi Yelusalema unai tau miya yo yodi tau woyawoya nige se nuwatu lobai meta Yesu ede Yaubada yona kaisunuwa tamowaina, na iyamo peloweta yodi hedehedede Sabati kesega kesega udiyedi se hasihasilidi wa se hemamohoyedi na iya se hegilu yo se hekamkamna. ²⁸ Nige kana mata hesau se lobai kabo unai se unui, na iyamo se kaibwada Pilato unai taba Yesu ye talamgabaei na ye boita. ²⁹ Yesu hedehededena maudoidi peloweta se kulidi wa se hemamohoi hegehedi, kabo sataulo unai se haigabaei na se tole bwayabwaya ena. ³⁰ Na Yaubada Yesu ye hetolouyoi boita unai ³¹ na mayadai 40 †† solasoladi ne unai ye tautauomasalahi kaiteyedi iya maiyanao Galeli unai tau saema Yelusalema wa udiyedi. Unai siya tau hemamohoina ede kada boda Isalaela udiyedi.

³² Yoma laoma inai meta wasa namwanamwana ta ka leyawa kalimiyena: Yaubada yona hededehe-sunuma kama kulutubu udiyedi wa ³³ ye hemamohoyei kadi isimulita kai kalimai ena meta Yesu ye hetolouyoi boita unai. Doha Same helabuina unai se kuli, ‘Kowa natugu, mayadai ta unai ya hemala tamam.’

(Same 2:7)

³⁴ Yaubada yona hededehe-sunuma meta boita unai kabo ye tolouyo nige gonowana ye pwasabwayabwaya ena. Hedehedede ta buka tabuna unai ye hedede-yako, ye wane,

‘Yogu henamwa tabudiyao yo mamohoidiyao ya hededehe-sunumadi Dawida unai wa kabo ya lediwa kalimiyena.’

(Aisaiya 55:3)

³⁵ Na Same hesau unai ye hemasalahi ye wane,

‡ Saulo wasana ta hasilidi 1 Samuwela 8 unai ye hetubu ye lau ee 2 Samuwela 1: †† Tamowaina Yowane ye hetala ta iya ede Keliso Isalaela tamowaidi se nayanayai usei wa. †† Kalina Giliki unai se kuli mayadai se bado, na Apo 1:3 unai ta hasilidi meta mayadai wa badodi ede 40.

'Nige gonowana yom tamowai tabuna ye pwasa bwayabwaya ena.'

(Same 16:10)

³⁶ Teina ta meta nige Dawida hedehededena, matawuwuna ede Dawida yona huya ena Yaubada yona nuwatu maudoina ye ginauli ye gehe kabo ye boita, na kana kulutubu bwayabwayadi unai se tole na tauna wa ye pwasa. ³⁷ Na Yaubada tamowai ye hetolouyoi boita unai wa, iya tauna nige ye pwasa.

³⁸ Unai, kagu kahao, ya henuwa bena kabina kwa kataba meta Yesu debanaena ka wasaduwaiyei kalimiuyena meta Yaubada yababa ye nuwatugabaedi. ³⁹ Yoda yababa udiyedi Mose yona laugagayo unai nige gonowana yailihai ta lobai. Na kaiteyadi se kawamamohoi iya unai meta kabo yailihai se hai. ⁴⁰ Unai, bena kwa kitakita namwanamwa saha peloweta se hedehededei wa tabu se tubu kalimiuyena:

⁴¹ 'Komiu tau talatalawasi, kwa kita namwanamwa, kabo kwa siliyata na kwa boita, matawuwuna yomi huya ena kabo ya hekammagomiu, na taba tamowai hesau yogu nuwatu ta ye hedehemasalaha kalimiuyena, meta nige gonowana kwa kawamamohoiyei.'"

(Habakuku 1:5)

⁴² Sunago wa unai Paulo yo Banaba se dahadahalai na tamowai wa se wane, "Ka henuwa bena Sabati hesau taba kwa uyoma hedehedede ta hekadiyo kwa hedede uyoidi." ⁴³ Koigogo wa ye gehe kabo Dius bodadiyao yo dagela tamowaidiyao Yaubada taukawamamohoiyena maiyadiyao se lau. Na Paulo yo Banaba boda wa se nuwakoidi bena Yaubada yona katekamkamna unai se miyakesegai.

⁴⁴ Sabati hesau unai magai wa bodana se lagegogoi bena Guiyau wasana se lapui, na hisahisadi mo se miyasuwala. ⁴⁵ Huyana Dius tamowaidiyao boda wa se kitadi meta se kaikalomagigili na Paulo se hedehedyababa yo saha ye hedede wa se kawa lupolupoyei.

⁴⁶ Na Paulo yo Banaba se hedehedede bayao se wane, "Dius, ye namwa mo Yaubada wasana namwanamwana ta yomiu ka hedehedede baguna. Iyamo nige kwa henuwa, na kwa bom kwa toledobiyei uyoigomiu na mauli nige kana siga kwa laukwatak-wataei. Unai kabo ka lau dagela tamowaidiyao udiyedi. ⁴⁷ Mata wuwuna Guiyau yoma ye hedehededeke ye wane,

'Ya tolego dagela tamowaidiyao yodi dawaya, kalimyena kabo tanoubu tehana maudoina mauli nige kana se lobai.'"

(Aisaiya 49:6)

⁴⁸ Dagela tamowaidiyao hedehedede wa se lapui meta se gwayuala yo Yaubada kalinana wa se nokoei yo se kawa namwanamwaei. Na kaiteyadi Yaubada ye kaisunuwaidi bena mauli nige kana siga tauhaina, meta siya se kawamamohoi.

⁴⁹ Na Yaubada wasana wa Antiyoka tehana maudoina ye hetakikili. ⁵⁰ Na Dius tamowaidiyao wa se tolo ede magai wa unai sinesinebadao saesaedi Yaubada tausunumaena yo magai wa babadadiyao se henuwasaedi na Paulo yo Banaba se hekammamnadi na se hetamalidi magai wa tehana maudoina se laugabaei. ⁵¹ Ede Paulo yo Banaba kaedi mukalidi se koinihinihiyedi †, na magai wa se laugabaei se lau Ikoniya. ⁵² Na Antiyoka Pisidiya magaina unai tau hemuliwatani wa Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi yo se gwayuala kalili.

Ikoniya unai

14 Ikoniya unai hinage Paulo yo Banaba se lau Dius yodi sunago unai na yodi hedehedede wa se namwa kalili, ede Dius yo dagela tamowaidiyao †† meta boda lakilaki se kawamamohoi. ² Na Dius nige taukawamamohoi hekadi se tolo ede dagela tamowaidi se henuwasaedi na taukawamamohoi wa se koipiliyedi. ³ Na apostolo wa menai se bawa huya lohaloha na Guiyau wasana se duwai ma nuwabayaodi. Na Guiyau yona katekamkamna wasana wa ye hemamohoiyei meta gigibwali ye mosei udiyedi na laulau gigigigibwalidi hekihekinoidiyao se ginaulidi. ⁴ Na Ikoniya tamowaidiyao maudoidi wa se bom se heboda labuiyedi, ede hekadi se lau Dius na hekadi se lau apostolo wa udiyedi. ⁵ Na dagela tamowaidiyao hekadi yo Dius tamowaidiyao yodi tau woyawoya maiyadiyao nuwatu se ginauli bena Paulo yo Banaba se hekammamnadi yo se hekalawekudi. ⁶ Na taudi labui wasa wa se lapui ede se wasabu se lau Likeoniya magaidiyao Listila yo Debi udiyedi. Na magaidiyao wa maudoina se hetakikili ⁷ na wasa namwanamwana se laulauguguyai.

Listila yo Debi udiyedi

⁸ Na Listila unai tamowai hesau sinana ye labasi meta kae yabayababana nige gonowa ye laulau. ⁹ Ye tutuli na ye lapulapui Paulo yona lauguguya wa unai. Paulo ye kitalau unai meta ye kitalobai ye sunuma Yesu unai gonowana kabo ye henamwanamwa. ¹⁰ Na kalina lakilaki yena ye hededelau unai ye wane, "Ku tolo!" Ede tamowai wa ye tolo mwamwayau na ye hetubu ye laulau.

¹¹ Paulo saha ye ginauli wa boda wa se kita meta se yogahi na kalina Likeoniya unai se hedehedede se wane, "Yoda yaubadao wa se hemala doha tamowai molosi na se dobima kalidaena!" ¹² Banaba hesana se

† Kaedi mukalidi se koinihinihiyedi, iya ede hekihekinoi meta magai wa tamowaidiyao Yaubada wasana nige se henuwa, na giluna maudoina ede se bom kalidiyena. †† Huyana Paulo yo Banaba se lauguguya sunago unai taulapulapui wa siya ede Dius yo dagela tamowaidiyao Yaubada taukawamamohoiyena. Lauguguya se lapui ede hekadiyo Yesu se kawamamohoiyei. Lausoiso 2 unai Dius nige taukawamamohoiwa siya ede Yaubada ye bom mo taukawamamohoiyei, na Yesu nigele. Na se lau dagela tamowaidiyao nige Yesu taukawamamohoiyei wa se henuwasaedi.

tole Suus †, na Paulo Hemesi ††, matawuwuna ede iya meta tauhedehede. ¹³ Suus yona numa tabuna meta magai wa ganana dagelana ne unai. Yona taukaita-lasam bulumakau ye woyaidima yo pasa heihei-gogoidiyao ye baheidima magai wa kawamatana unai na boda wa maiyanao se henuwa bena yodi kaita-lasam se ginaulidi apostolo wa udiyedi.

¹⁴ Banaba yo Paulo wasa wa se lapui meta yodi kaleko se pulisidi na se heloi se dobi ede se lulau boda wa udiyedi na se yogahi se wane, ¹⁵ “Kama bodao, idohagi to doha teina kwa ginauli? Kai meta tamowai gaibu doha komiu. Na wasa namwanamwana ka leya-ma yo ka hededelaowa bena yomi laulau nige kaniyodi ta kwa tolehesuwaladi na kwa nuwabui Yaubada mau-maulina unai. Galewa, tanoubu yo gabwa, yo hinage ginauli maudoidi udiyedi se bawa, tauginaulidi ede iya. ¹⁶ Beyabeyana meta boda maudoina ye kabigabaedi na se bom nuwadi se lauwatanidi. ¹⁷ Na iyamo kaba hemasalahana tanoubu ta unai, meta yona kabinamwa ye hekitada, iya ede galewa ne unai nabu ye hetaluyama na yomi koya ye hekinidi, yo kai ye haidi-wa na nuwamiu ye henamwadi.” ¹⁸ Hedehede ta udiyedi se kaipate bayao kalili boda wa udiyedi, ede se hekaiyawasidi tabu se kaikaitalasalau kalidiyena.

¹⁹ Kabo Dius tamowaidiyao hekadi Antiyoka yo Ikoniya unai se laoma ede boda wa se nuwakoidi na Paulo se hekalaweku, na yodi nuwatu bena ye boitako, ede magai wa unai se niuli hepesa se lae dagela. ²⁰ Na tau hemuliwatani wa se laoma Paulo se tolohetakikili, na ye tolo ede ye uyo magai wa unai. Mala ye tom kabo Paulo yo Banaba se lau Debi.

Paulo yo Banaba se uyo yodi kadau kabahetubuna magaina wa unai

²¹ Debi unai Paulo yo Banaba wasa namwanamwana se lauguguyai, na tau hemuliwatani boda lakilaki se haidi. Na mulina ne unai se uyo Listila, Ikoniya yo Antiyoka teha Pisidiya unai ²² na magai maudoidi udiyedi tau hemuliwatani wa se hedede hebayaodi bena yodi sunuma se tolekesegai Yaubada unai, se wane, “Pilipili yo yababa udoi udoi udiyedi ta kamkamna, na kabo ta lusae Yaubada yona basileiya unai.” ²³ Na kabo dubu kesega kesaga udiyedi Guiyau tausunumaena tamowaidiyao hekadi se kaisunuwaidi yodi tauwoyawa-woya, na se kaihudi yo yodi se tapwalolo Guiyau unai kabo ye kitahetetedi. ²⁴ Kabo Pisidiya se laugabaei se uyo Pampiliya. ²⁵ Wasa namwanamwana wa Pega unai se lauguguyaei na kabo se lau Ataliya.

²⁶ Ataliya unai se gelu se seuyo Antiyoka Siliya unai. Huyana Antiyoka unai yodi kadau wa se hetubu meta ekalesiya tauwoyaidi Paulo yo Banaba yodi se tapwalolo Yaubada unai bena kabo ye kitahetetedi na kabo se

† Suus meta Giliki yodi yaubada saesaena hesana. Dimdim unai hesana se kuli Zeus. †† Hemesi meta Giliki yodi yaubada hesana hesana. Iya kana paisowa ede tautauwasa.

lau paisowa wa se ginauli, ye lau ye gehe ede se seuyoma.

²⁷ Se lage Antiyoka unai ekalesiya bodadi wa se yogagoidima na paisowa maudoidi Yaubada yona gigibwali yena se ginaulidi wa se hededehemasalahadi, yo idohagi sunuma kedana ye soke dagela tamowaidiyao udiyedi na se kawamamohoi. ²⁸ Na menai tau hemuliwatani wa maiyaidiyao se miya huya lohaloha.

Dubu babadadiyao se koigogo Yelusalema unai

15 Paulo yo Banaba sola Antiyoka unai na tamowai hekadi Yudeya unai se laoma na se hetubu se lauekata ekalesiya wa udiyedi se wane, “Nige gonowana Yaubada ye giligaigomiu kana siga pelitome kwa hai Mose yona kabikabi unai.” ² Na yodi lauekata wa unai Paulo yo Banaba tamowai wa maiyaidiyao se haikawayagala kalili. Debanu ena ekalesiya Antiyoka unai Paulo yo Banaba maiyaidiyao taukawamamohoi hekadiyo se kaisunuwaidi bena se lau Yelusalema apostolo yo tamowai lakilakidiyao se henamaiyedi. ³ Dubu wa ye hetamalidi se lau Yelusalema ede yodi lau ne unai Penisiya yo Samaliya magaidiyao udiyedi ekalesiya yodi se hedehede meta dagela tamowaidiyao se nuwabui. Na wasa wa se lapui ede se gwauyala kalili.

⁴ Huyana se lage Yelusalema meta dubu tamowaidiyao, apostolo yo tamowai lakilakidi se hailobaidi, na paisowa maudoidi Yaubada yona gigibwali yena se ginaulidi wa se hededehemasalahadi. ⁵ Kabo taukawamamohoi hekadi, siya Paliseya kadi boda, se tolo na se wane, “Dagela tamowaidi taba se pelitome yo Mose yona laugagayo se miyawatanidi.”

⁶ Ede apostolo yo tamowai lakilakidiyao se lagegogoi na pilipili wa se hetala hedudulai. ⁷ Se hedehede huya lohaloha, na kabo Petelo ye tolo ede ye wane, “Kagu kahao, kabina kwa kata meta luwamiu ne unai beyabeyana Yaubada ye kaisunuwaigau kabo dagela tamowaidiyao udiyedi wasa namwanamwana ya lauguguyaei se lapui na se kawamamohoi. ⁸ Yaubada tamowai nuwadiyao kabidi ye kata, dagela tamowaidi ye haidi na Yaluwa Tabuna ye mosedi gonogonowana doha ye leyama kita kalidaena. ⁹ Iya nige ye hinelidi, siya yo kita gonogonowada. Na yodi sunuma debanaena nuwadi ye deuli he'a'adi. ¹⁰ Unai, idohagi to Yaubada kwa laukita na bena tau hemuliwatani wa Mose yona laugagayo polohena kwa hebaheidi? Taba nige! Polohe ta kada kulutubu yo kita nige gonowada ta bahei. ¹¹ Na ta kawamamohoi meta yoda Guiyau Yesu yona katekamkamna unai mauli ta lobai gonogonowana doha siya.”

¹² Kabo boda wa se mwanou na se lapulapui Paulo yo Banaba udiyedi na se hedehede idohagi Yaubada yona gigibwali unai laulau gigigigibwalidi hekihekinoidi se ginaulidi dagela tamowaidiyao udiyedi. ¹³ Se hedehede gehe ede Yamesi ye tolo na ye wane,

"Kagu kahao, kwa lapulapui. ¹⁴ Petelo ye hededehe-masalahayako idohagi Yaubada huya bagubagunana unai dagela tamowaidiyao ye nuwatuidi na udiyedi hekadi ye haidi yona tamowai. ¹⁵ Na Petelo yona hede-hedede ta meta peloweta yodi hedehedede unai se hemamohoyei, doha se kuli nonohaiyako se wane:

¹⁶ 'Muliyena kabo ya uyoma Dawida yona numa ye guli wa ya hetolouyoi.

Ye tatagwaligwali wa kabo ya ginauli yo ya hebayao uyoi.

¹⁷ Debana ena kabo tamowai hekadiyo bena Guiyau se loyai,

yo dagela tamowaidiyao kaiteyadi hesagu ya mosedi bena Guiyau se wasenei.

Teina ta meta Guiyau kalinana. Iya ginauli maudoidi ta tauginaulidi,

¹⁸ doha ye hededehe-masalahadiko nabada wa unai."
(Emosi 5:11; Aisaiya 45:21)

¹⁹ Na Yamesi yona hedehedede wa ye tubei ye wane, "Unai yogu hineli ede teina: Dagela tamowaidiyao se nuwabui Yaubada unai, tabu ta henuwapilipilidi Mose yona laugagayo maudoina unai. ²⁰ Na taba ta kulikulilau udiyedi bena laugagayo hisahisadi mo se lauwatanidi, meta tabu koitaukaitalasamdi kaidiyao se kaikaidi, ganaganawali † tabu se miyamiyaedi, ena suisui gadona se sipwakiki na ye mwaloi meta tabu se kaikai, yo suisui kwasinadiyao tabu se numanumadi.

²¹ Ye namwa mo laugagayo ta se lauwatanidi, matawuwuna ede huya bagubagunana unai ye laoma yoda huya ta unai Sabati kesega kesega Mose yona laugagayo se hasihisali yo se lauguguyaei magari maudoidi yodi sunago udiyedi."

Dubu babadadiyao wasa se kulilaei Antiyoka

²² Kabo apostolo yo tamowai lakilakidiyao maiyadiyao dubu maudoina wa se hineli bena se bom yodi tamowai hekadi se kaisunuwaidi na se hetamalidi maiyadi Paulo yo Banaba se lau Antiyoka. Tamowai labui se kaisunuwaidi ede Yudasai (hesana hesau ede Basabasi) yo Sailasi, siya meta tauwoyawoya taukawamamohoi luwadi yena. ²³ Na leta se kuli na se mosei udiyedi, se wane,

"Kai kami kahao apostolo yo tamowai lakilakidiyao yomiu ka kulikuli.

Yoma lautoki ka leyawa dagela tamowaidi tausunuma Antiyoka, Siliya yo Silisiya udiyedi tau-miya kalimiuyena.

²⁴ Ka lapui meta tamowai hekadiyo kalimaiyena se laowa na yodi hedehedede wa unai nuwamiu se hepilipilidi. Tamowai ta kai nige ka hetamalidiwa, na se bom yodi nuwatu yena se laowa. ²⁵ Unai maudoimai yoma talam ka ginauli na tamowai hekadiyo ka kaisunuwaidi na ka hetamalidiwa yoma gadosisi tamowaidiyao Banaba yo Paulo maiyadiyao. ²⁶ Ta-

mowaidiyao ta yodi mauli se talamgabaei yoda Guiyau Yesu Keliso yona paisowa debanaena.

²⁷ Yoma kaisunuwa tamowaidiyao ede Yudasai yo Sailasi, ka hetamalidiwa kabo kawadi yena wasa ta hedehededenana yomiu se hedehedede. ²⁸ Yaluwa Tabuna yona nuwatu yo kai yoma nuwatu meta tabu polohe hagahagadi ka hebahebaheigomiu, na ye namwa mo laugagayo lakilakidiyao taba kwa miyawatanidi: ²⁹ Tabu koitaukaitalasamdi kaidiyao kwa kaikaidi; tabu suisui kwasinadiyao kwa numanumadi; tabu suisui gadona se sipwakiki na ye mwaloi kwa kaikai; yo tabu kwa ganaganawali yo tabu sikalakulumiyai kwa miyamiyaei. Taba laugagayo ta kwa miyawatanidi meta ye namwa.

Kaiyoni."

³⁰ Na se dahalai se dobi Antiyoka, ede ekalesiya bodadi se yogagogoidima na leta wa se moselaei udiyedi. ³¹ Ekalesiya bodana leta wa se hasili na ye henuwabayaodi, ede se gwaunya kalili. ³² Yudasai yo Sailasi siya meta hinage peloweta. Yodi hedede haisagusagu maudoidi udiyedi ekalesiya bodana wa se hebayaodi.

³³ Mayadai hisa se lau, na kabo taukawamamohoi wa Yudasai yo Sailasi se lautokiyedi na se hetamalidi ma nuwa daumwalidi na se uyo tau hetamalidima wa udiyedi. ††³⁵ Na Paulo yo Banaba Antiyoka unai se miyamiya na siya maiyadiyao tamowai hekadi Guiyau wasana se lauhekataei yo se laulauguguyaei.

Paulo yo Banaba se heboda labuiyei

³⁶ Yodi bawa Antiyoka unai wa mayadai hisa se lau na kabo Paulo ye hededelau Banaba unai ye wane, "Taba yoda kadau takikili helabuina ta ginauli. Ta uyo lahinaidi Guiyau wasana yoda kaba lauguguyaena magaidiyao wa udiyedi, na kada kahao wa ta kitadi." ³⁷ Banaba ye talam na ye henuwa bena Yowane maiyadi, hesana hesau ede Maleko. ³⁸ Na Paulo ye nuwatui nige ye namwa taba iya maiyadi, matawuwuna lahinaidi Pampiliya unai nige ye saguidi, yodi paisowa wa sola ye laulau na ye laugabaedi. ³⁹ Se haikawayagala kalili ede se heboda labuiyei. Banaba Maleko ye hai, ede maidana se gelu se lau Saipulus, ⁴⁰ na Paulo yona kaisunuwa tamowaina ede Sailasi. Antiyoka unai taukawamamohoi wa Paulo yo Sailasi yodi se tapwalolo bena Guiyau ye kitahetetedi, na kabo se dahalai ⁴¹ se lau Siliya yo Silisiya magaidiyao udiyedi ekalesiya bodadiyao wa se hedede hebayaodi.

Timoti ye hetubu ye paisowa Paulo yo Sailasi maid- anao

16 Se lau Debi, na kabo se lage Listila. Temenai Yesu tau hemuliwatanina hesau hesana Timoti. Iya sinana meta Dius sinana yo Yesu taukawamamo-

†† Kulikuli beyabeyadi hisahisadi mo lausoiso 34 hinage se kuli: Na Sailasi yona nuwatu ye ginauli bena ye babawa Antiyoka unai.

† Hededehe-masalahaha buka ta gehena ne unai ku hasili.

hoiyena hesau, na tamana meta Giliki tamowaina.
² Taukawamamohoi hekadi Listila yo Ikoniya udiyedi Timoti se kawa namwanamwaei. ³ Paulo ye henuwa Timoti bena maiyadi se lau se kadau, ede Timoti ye hepelitome, matawuwuna Dius tamowaidiyao tenem teha ne unai taumiya Timoti tamana kabina se kata iya meta Giliki tamowaina na natuna wa huyana ma gagi-lina nige ye hepelitome. †

⁴ Se dahalai se lau magai lakilakidiyao maudoidi wa udiyedi, na apostolo yo dubu babadadiyao Yelusalema unai yodi hineli leta unai se kuli wa se hedede gabaedi taukawamamohoi wa udiyedi bena se kawakabiyedi. ⁵ Unai ekalesiya tamowaidiyao wa yodi sunuma unai se bayao, yo mayadai kesega kesega kadi boda wa ye laki ye lau.

Yaubada Paulo ye yoganei bena se lau Masedoniya

⁶ Paulo ma kana kahao se kadau se lau Pilidiya yo Galatiya magaidiyao udiyedi, matawuwuna Yaluwa Tabuna ye hekatadi taba nige se lau se wasaduwai Eisiya unai. ⁷ Se lage Misiya na se henuwa bena se sae Bitiniya, na Yesu Yaluwana ye hekatadi tabu se sae temenai. ⁸ Unai se uyo Misiya na se lau se dobi Tolowasi ††. ⁹ Yodi huyalage Tolowasi unai boniyaina ne unai Paulo yona nuwanuwatu unai Yaubada tautau hesau ye hemasalaha unai meta Masedoniya tamowaina hesau ye kita ye totolo na ye hededelau Paulo unai ye kaibwada ye wane, "Ku laoma Masedoniya na ku saguigai." ¹⁰ Unai ka ‡ nuwatu lobai meta Yaubada ye yoganeigai bena ka lau Masedoniya Yesu wasana namwanamwana ka wasaduwaiyei udiyedi. Ede ka kabinonoha na bena ka gelu.

Pilipi unai Lidiya ye nuwabui

¹¹ Tolowasi unai ka gelu na ka dudulai ka lau Samoteles. Na mayadai helabuina unai kabo ka lage Niyapolisi. ¹² Temenai waga wa ka pesagabaei na ka yona ka lau Pilipi. Pilipi meta magai lakilakina Loma tamowaidiyao se hetubu, yo Loma yodi kaba tanuwaga magaina Masedoniya tehana ne unai.

Temenai ka miya mayadai hisa, ¹³ na Sabati yena magai wa ka pesagabaei ka lau sagasaga dedekana ena. Yoma nuwatu meta tenem teha ne unai kabo Dius tamowaidiyao yodi kaba tapwatapwalolo. Ka lobai ede ka tulidobi na kabo ka hetubu ka hedehededelau sinesineo hekadi se lagegogoima wa udiyedi.

¹⁴ Tau lapulapui wa hesau hesana ede Lidiya, iya meta Taiyatila waihiuna. Kana paisowa ede kaleko namwanamwadi tau lokulokuneidi. Lidiya meta Yauba-

† Dius yodi hali Dius nige se pelitome meta se kitadobidobiyeidi yo nige se lapulau udiyedi. Na Paulo yona laulau meta magai maudoidi udiyedi kabo se bagunalau Dius yodi sunago udiyedi se lauguguya. Unai Timoti ye hepelitome. †† Tolowasi meta magai lakilakina gabwa dedekana ena, teha Misiya unai. ‡ Buka te taukulina Luka 'ka' ye kuli meta ta nuwatu lobai Tolowasi unai Luka Paulo ye hailobai na maiyana se kadau se lau Pilipi.

da taukaihelahuina ††, na Yaubada iya nuwana ye hemasalaha, ede ye lapulapui namwanamwa yo ye kawamamohoi Paulo yona lauguguya wa unai. ¹⁵ Iya ma kana bodao ka hebabatisoidi ede ye kaibwadaigai bena ka lau yona numa, ye wane, "Ena kwa kawamamohoiyegau yau Guiyau tausunumaena, kabo kwa laoma yogu numa unai kwa miya." Ye kaibwadaigai ede ka lau yona numa wa unai ka miya.

Paulo yo Sailasi numa tutugudu unai

¹⁶ Mayadai hesau ka laulau kaba tapwalolo magaina unai na heyayai tauhaina waihiuna hesau ye lobaigai. Yaluwa yababana waihiu ne unai ye luwu na ye hesonoga, na kana paisowa ede saha sola nige se tubu meta ye hedehedede hemasalahadi. Na paisowa ne unai kana tanuwagao yodi moni lakilakina ye ginauli. ¹⁷ Waihiu wa ye hemuhemuliwatanigai na ye heyoheyoga ma kalina lakilakina ye wane, "Teina tamowai ta Yaubada saesae kalilina yona taupaisowa. Siya kabo se hedehededelaowa kalimiuyena idohagi na kabo mauili kwa lobai." ¹⁸ Mayadai maudoina waihiu wa yona hedehedede kesekesegana. Unai Paulo ye tausi'ololo yo ye kouyalayala kalili, ede ye hededelau yaluwa yabayababana wa unai ye wane, "Yesu Keliso hesana ena ya hededelaowa, waihiu ta ku pesagabaei." Mahanana ne unai yaluwa yabayababana waihiu wa ye laugabaei.

¹⁹ Waihiu wa kana tanuwagao wa se nuwatu lobai meta yodi gogo kabahaidi kamwasana se heyababa, unai Paulo yo Sailasi se haidi se laedi kaba lokulokune unai gabemani tamowaidiyao udiyedi bena se helauhetaladi. ²⁰ Na kabo se hededelau tau tolehedudulai tamowaidiyao udiyedi se wane, "Teina Dius tamowaidiyao ta debadi yena yoda magai ta tamowaidiyao maudoidi se hetala gegagega!" ²¹ Siya laulau se lauhekataedi ta meta kita Loma tamowaidiyao yoda laugagayo ena nige gonowana ta kawa namwanamwaedi yo ta ginaulidi!" ²² Boda lakilaki waihiu kana tanuwagao wa se saguidi na Paulo yo Sailasi se hegiludi, unai tau tolehedudulai tamowaidiyao se hedede kadi lulu se haigabai sinasinakalaedi na se sapidi. ²³ Se sapidi ye gehe kabo se laedi numa tutugudu unai se toledi na se hededelau numa tutugudu wa taukitahetetena unai bena ye kita hetete namwanamwaedi na tabu se wasawasabu. ²⁴ Ede Paulo yo Sailasi ye haidi numa tutugudu luwa molosina unai ye toledi na kaedi se senihakahinilaedi kaiwa tehadiyao polopolohedi udiyedi.

²⁵ Boniyai duwaduwalina unai se tapwalolo yo se wanawana Yaubada se hedehedebasae, na numa tutugudu wa unai kadi kahao wa meta se lapulapui.

²⁶ Mahanana ne unai mwanikiniki lakilakina, na numa tutugudu wa yona kabatolo ye nukunuku. Makesega

†† Yaubada taukaihelahuina kaniyona ede iya dagela sinena, na ye nuwabuiko Yaubada ye kawamamohoiyei gonogonowana doha Dius tamowaidiyao.

keda gududi maudoidi se tasoke na numa wa unai tamowai maudoidi kaedi yo nimadi senidiyao se bekuhai. ²⁷ Numa tutugudu taukitahetetena wa ye kenosiliyatama na ye kitadobi meta keda gududiyao wa se tasokeko, ye siliyata kalili na yona nuwatu meta Paulo ma kana kahao wa se wasabuko. Unai yona kelepa ye hai bena ye bom ye unuhemwaloi uyo. ²⁸ Na Paulo ye yogalau iya unai ye wane, "Tabu ku unu'unu hemwaloi uyoigo! Kai maudoimai ede teinai!" ²⁹ Ede numa tutugugu taukitahetetena wa ye yoga ede osili se baheyama na ye dobi, na ma matausina ye tulinono Paulo yo Sailasi talanuwadi wa unai. ³⁰ Na kabo ye woyahesepadi na ye henamaiyedi ye wane, "Tautaubadao, taba saha ya ginauli kabo ya mauli?" ³¹ Se hededelau iya unai se wane, "Guiyau Yesu ku kawamamohoyei yo ku sunumaei na kabo ku mauli, kowa yo yom numa tamowaidiyao maudoidi hinage." ³² Na kabo Paulo yo Sailasi Guiyau wasana se hededehe-masalaha iya yo yona numa tamowaidiyao wa udiyedi. ³³ Boniyaina ne unai ye haidi ye laedi, taudi gaidiyao wa ye deulidi, na kabo Paulo yo Sailasi numa tutugudu taukitahetetena wa yo yona numa tamowaidiyao maudoidi se hebatisoidi. ³⁴ Kabo Paulo yo Sailasi ye woyalaedi yona numa unai na kai ye moseidi se kai. Iya yo yona numa tamowaidiyao maudoidi wa se gwauyala kalili, matawuwuna se nuwabui yo Yaubada se kawamamohoyei.

³⁵ Mala ye tom kabo tau tolehedudulai tamowaidiyao wa yodi taupaisowa se hetamalidi se lau numa tutugudu taukitahetetena wa unai se hededelau kabo Paulo yo Sailasi ye hepesadi. ³⁶ Numa tutugudu taukitahetetena wa Paulo yona ye hedehede ye wane, "Tau tolehedudulai tamowaidiyao wa se hedede meta kabo ya yailigabaegomiu. Unai kabo kwa pesa na daumwali yena kwa lau." ³⁷ Na Paulo ye hededelau tau tolehedudulai yodi taupaisowa wa udiyedi ye wane, "Kai meta Loma yodi laugagayo logulogunaena taumiya. Unai nige gonowana se sapigai boda matadi yena yo se tolegai numa tutugudu unai, na nige kama mata hesau se lobai. Na bena se hetamaligai ka lau. Taba nige! Siya taba se laoma na se woyahesepagai!"

³⁸ Tau tolehedudulai tamowaidiyao yodi taupaisowa wa se uyoma se hededelau udiyedi meta Paulo yo Sailasi Loma yodi laugagayo logulogunaena taumiya. Hedehede wa se lapui meta se siliyata kalili. ³⁹ Unai se laoma Paulo yo Sailasi udiyedi yodi hedede hedudulai se ginauli ye gehe kabo se woyahesepadi se laedi na se hedede bigabigalau udiyedi taba magai ne se laugabaei. ⁴⁰ Na Paulo yo Sailasi se lau Lidiya yona numa unai na taukawamamohoi hekadi wa se kitadi ede se hedede hebayao uyoidi, na kabo se dahalai se lau.

Paulo yo Sailasi Tesalonika unai

17 Se dahalai se lau Ampipolisi. Na mala ye tom kabo se lau Apoloniya se laugabae, na kabo se

lau Tesalonika unai se lage. Temenai meta Dius yodi sunago hesau. ² Paulo yona miyamiya unai mayadai Sabati haiyona udiyedi ye lau sunago wa unai ye mwalae, na Dius tamowaidiyao maidanao kulikuli tabudi kaniyodi wa se hedehedeidei. ³ Ye hededehe-masalaha meta Yaubada yona hineli unai Keliso ye kamkamna yo ye tolouyo, yo ye wane, "Yesu ya heta-hetalausesi ta, iya ede Keliso." ⁴ Dius tamowaidi hekadi nuwadiyao se haidi, yo Giliki tamowaidiyao siya Yaubada tau matausiyeina yo sinesinebadao lakilakidi gwaudi hinage se patulau Paulo yo Sailasi udiyedi.

⁵ Na Dius tamowaidiyao wa Paulo yo Sailasi se kaikalomagigiliyedi unai tau laulaugaibu yo tau walobayabayao se yogagogoidima, na se kabiboda yo magai tamowaidiyao maudoidi se hekoipilidi. Kabo se lau Yasona yona numa unai Paulo yo Sailasi se wasenedi bena se woyaidima boda wa udiyedi. ⁶ Na nige se lobaidi ede Yasona yo taukawamamohoi tamowaidiyao hekadi se tabe kokokolidi se laedi magai wa taukitahetetena lakilakidiyao udiyedi, na se heyoheyoga se wane, "Paulo yo Sailasi tanoubu maudoina tamowaidiyao se hekouyalayaladiko, siya hinage se laumako inai, ⁷ na Yasona iya tau hemiyadi ede. Teina maudoidi ta siya Sisa yona laugagayo tau utusina matawuwuna se wane tamowai hesau meta iya wasawasa, hesana ede Yesu." ⁸ Hedehede wa se lapui ede boda wa yo magai taukitahetetena tamowaidiyao wa meta se kouyalayala kalili. ⁹ Unai se hedede Yasona ma kana kahao wa moni lakilakina se tole kabahe-matausidi †, na kabo se kabigabaedi se lau.

Paulo yo Sailasi Beleya unai

¹⁰ Boniyaina ne unai taukawamamohoi wa Paulo yo Sailasi se hetamalidi se lau Beleya. Se lage menai kabo se lau Dius yodi sunago unai se lauguguya. ¹¹ Na Dius tamowaidiyao Beleya unai taumiya wa meta se lapulapui namwanamwa kalili Paulo yo Sailasi udiyedi, na kabo siya Tesalonika unai taumiya wa. Mayadai maudoina unai kulikuli tabudiyao se kita hekasadi Paulo yo Sailasi saha se lauguguyaei wa meta mamohoi o nige. ¹² Na se lobai meta yodi lauguguya wa mamohoina, unai Dius tamowaidiyao gwaudi Yesu se kawamamohoyei, yo Giliki tamowaidiyao sinesineo hekahekasisidi yo hinage Giliki tatao hekadi.

¹³ Na Dius Tesalonika unai taumiya wa wasa se lapui meta Paulo ede Beleya unai Yaubada wasana ye laulauguguyaei. Unai kabo se laoma boda maudoidi wa se henuwasaedi bena Paulo se hewaiunu. ¹⁴ Unai taukawamamohoi tamowaidiyao wa kadi kahao hekadiyo maiyadi Paulo se hetamalidi se dobi gabwa. Na Sailasi yo Timoti meta Beleya unai se miyamiya. ¹⁵ Na taudobi wa se lulage se dobi na waga hesau unai se gelu se lau Ateni. Ateni unai se lage kabo Paulo ye

† *Ena Yasona ma kana kahao pilipili hesau se ginauli, kabo gabemani moni wa se kabihekahini, na ena daumwali yena se miyamiya, kabo moni ne se hai uyo.*

hededelau maidanao taulau wa udiyedi bena taba se uyo Sailasi yo Timoti se hetamali mwamwayauyedi se laoma iya unai.

Paulo Ateni unai

¹⁶ Paulo Ateni unai kana kahao wa ye nayanayaidi, na ye kita meta magai wa unai koitau ye bado kalili, ede ye nuwa yababa kalili. ¹⁷ Unai ye lau Dius yodi sunago unai ye hedehedelau Dius yo dagela tamowaidiyao Yaubada tausunumaena udiyedi; yo hinage mayadai maudoina ye lau kaba lokulokune unai na ye hedehedelau tau tupagogo wa udiyedi, ¹⁸ meta Yesu yo yona tolouyo wasana namwanamwana ye wasaduwaiyei. Unai tausonoga tamowaidiyao Paulo maiyanao se hedehedede yo yodi kawamamohoi wa se hetala. Tausonoga wa meta boda labui tamowaidiyao. Hekadi ede Epikulas kana bodao, yo hekadi Sitoiko bodadiyao. † Hekadi se wane, "Teina tau hedehedede gaibu ta saha bena ye lauhekataei?" Na hekadi se wane, "Teina kana kao doha magai hekadi yaubadadiyao †† lauhekatadi unai bena ye hekatada." ¹⁹ Ede Paulo se hai se laei Aliyopagasi ‡ unai na se hededelau unai se wane, "Taba gonowana yom lauhekata hauhauna wa ku hededehe-masalaha kalimiyena. ²⁰ Mata wuwuna yom hedehedede hauhaudi te ka lapuidi unai ka henuwa bena kaniyodi kabidi ka kata." ²¹ Ateni tamowaidiyao maudoidi yo magai hekadi tamowaidiyao menai taumiya mayadai maudoina kadi paisowa ede hedehedede hauhaudi se lapulapuidi yo udiyedi se hedehedede.

²² Na Paulo ye tolo yodi koigogo wa unai na ye hededelau udiyedi ye wane, "Ateni tataodiyao! Ya kita meta yomi taba'ohu unai kwa taubiga kalili. ²³ Yogu taihile unai yomi kaba taba'ohu ginaulidi ya kaikewaidi na kaba kaitalasam hesau ya kita unai teina kulikuli ta ye masalaha: YE LAU YAUBADA NIGE KABINA KA KATA UNAI. Na saha kwa taba'ohui ta nige kabina kwa kata unai kabo ya hededehe-masalaha kalimiyena.

²⁴ Yaubada kaiyaulina yo ginauli maudoidi tauginaulidi, iya galewa yo tanoubu Guiyauna. Unai numa tamowai nimadi yena se ginaulidi iya nige udiyedi ye miyamiya. ²⁵ Yo tamowai nige gonowana iya se sagui matawuwuna iya nige ginauli hesau unai ye deha, na iya tamowai maudoidi yodi mauli yo yawasidi yo gin-

† Epikulas ma kana bodao se hedede meta tanoubu ta ye bom ye tubu, nige tauginaulina. Yo hinage se wane, taba tamowai hesau ye boita, kabo yaluwana hinage ye boita. Unai tamowai yona mauli mamohoina ede huya maudoina se bom yodi gadosisi mo se laulauwatanidi yo ye gwaugwauyala mo. Sitoiko bodadiyao hinage se hedede meta tamowai yona huya boita unai yaluwana hinage ye boita. Na iyamo se hedede meta tamowai bena yona nuwatu mo ye lauwatani, na tauna yona kamkamna yo yona namwa taba nige ye modei. Kaniyona ede tamowai nuwana bena iya tauna ye tanuwagai. †† Yodi nuwatu meta Tolouyo hinage yaubada hesau hesana. ‡ Aliyopagasi kaniyona ede 'Alesi yona kuduli'. Alesi meta Giliki yodi yaubada hesau, iyala yo tulutululu tanuwagadi. Kuduli wa unai meta tausonoga tamowaidiyao Ateni unai taumiya wa yodi kaba koikoigogo numana. Na yodi koigogo hinage hesana se katai Aliyopagasi.

auli maudoidi ye moseidi. ²⁶ Tamowai kesega ye ginauli bagunai, na unai boda udoi udoi ye ginaulidi, na siya bena tanoubu maudoina se miya hemwayau. Na yodi huya yo yodi teha ye hinelidi udiyedi bena se miya. ²⁷ Yaubada ginauli maudoidi ta ye ginaulidi, kabo tamowai bena iya se wasenei na yodi kaikaipate unai bena iya se lobai, matawuwuna iya maudoida dedekada ena. ²⁸ Doha hinage yomi taukulikuli hekadiyo se hedede se wane, 'Iya unai ta miya yo ta sae ta dobi yo ta maumauli.' Yo hinage se wane, 'Kita iya natunao.' ²⁹ Mamohoi, kita Yaubada natunao. Unai taba nige ta nuwatui meta Yaubada kana kao doha koitau tamowai yodi sonoga ena se ginauli gole o siluba o weku unai. ³⁰ Beyabeyana tamowai wa Yaubada nige kabina se katta na iyamo yodi nuwapwanopwano wa unai Yaubada nige saha hesau ye ginauli. Na teina huya ta unai ye hededelau teha maudoidi tamowaidiyao maudoidi udiyedi bena se nuwabui. ³¹ Mata wuwuna mayadai ye toleyako unai kabo yona kaisunuwa tamowaina tanoubu maudoina ye hinelidi, na yona hineli ne kabo dudulai unai. Teina ye hemamohoiyei tamowai maudoidi udiyedi matawuwuna Yesu boita unai ye hetolouyoi."

³² Tauboiboita yodi tolouyo hedehededena wa se lapui ede hekadiyo Paulo se talatalawasiyei, na hekadiyo se wane, "Ka henuwa bena huya hesau hedehedede ta ku hedede uyo ka lapui." ³³ Na unai Paulo koigogo wa ye laugabaei. ³⁴ Na tamowai hekadi se patulau Paulo unai na Yesu se kawamamohoiyei. Kadi boda wa unai Daiyanisiyas, iya meta Aliyopagasi unai taukoikoigogo wa tamowaina hesau, yo hinage waihiu hesau hesana Damalis, yo hinage tamowai hekadi.

Paulo Kolinito unai

18 Na kabo Paulo Ateni ye laugabaei na ye lau Kolinito. ² Temenai Dius tamowaina hesau hesana Akuila. Iya Pontas tamowaina, na beyabeyana ye lau Italiya magaina lakilakina Loma unai ye miya. Na Loma kadi tanuwaga saesaena sisa Kolodiyas ye hedede meta Dius tamowaidiyao maudoidi Loma se dahalae gabaei. Unai Akuila ma mwanena Pilisila se lau Kolinito unai se miya. Nige bayaona na Paulo ye lage, na yona taihile unai ye lobaidi. ³ Akuila ma mwanena kadi paisowa ede tenti †† se laulauginauli, na Paulo hinage paisowa wa kabina ye kata. Unai maiyanao se miya na se paisowagogoi. ⁴ Na Sabati maudoina Paulo ye lau Dius yodi sunago unai, na Dius yo Giliki tamowaidiyao maiyanao se hedehedede, na Paulo ye kaipate bena Yesu kabina se kata yo se sunumaei.

⁵ Na huyana Sailasi yo Timoti Masedoniya unai se laoma, kabo Paulo tenti ginauli paisowana wa ye hekaiyawasi na huya maudoina ye laulauguguya. Dius

†† Tenti meta tau taitaihile yodi numa, kaleko yo suisui dahidi udiyedi se bodidi. Kaikaiwa se hetolodi na tenti se tolesini kewadi unai, na maina ena se momosi hekahinidi.

tamowaidiyao udiyedi ye hededehehemasalaha meta Yesu iya Keliso ede. ⁶Ye lau ee Dius tamowaidiyao wa Paulo se hewaiunu yo se kawalupolupoi, kabo kana kaleko ye koinihinihiyeidi, na ye hededelau udiyedi ye wane, "Kwasinamiu giluna komiu kwa bom kalimiuye-na! Yau nige kagu gilua hesau. Unai kabo ya laugabae-gomiu na ya lau dagela tamowaidiyao udiyedi ya lauguguya." ⁷Na kabo Paulo sunago wa unai ye pesa na ye lau Titiyas Diyastas yona numa unai ye lauguguya. Iya meta Yaubada tau taba'ohuina hesau, na yona numa wa meta Dius yodi sunago dedekana ena. ⁸Na Dius yodi sunago tanuwagana hesana Kilisipas ma kana bodao maudoidi se kawamamohoi Guiyau unai. Yo hinage Kolinito tamowaidiyao gwaudi Yesu wasana se lapui yo se kawamamohoiyei, ede Paulo ma kana kahao tamowai wa se hebabatisoidi.

⁹Boniyai hesau unai Paulo yona nuwanuwatu unai Yaubada tautau hesau ye hemasalaha unai meta Guiyau ye hededelau iya unai ye wane, "Tabu ku matausi, na yom lauguguya ne bena ye laulau, tabu ku mwanomwanou, ¹⁰matawuwuna yau ede maidam, nige gonowana tamowai hesau ye hewaiunugo yo ye hekamkamnago. Kana kao ede magari ta unai yogu tamowai se bado." ¹¹Na bolimai kesega yo tehana Paulo Kolinito unai ye miya, na huya maudoina Yaubada yona hedehedede unai tamowai wa ye hekatadi.

¹²Huyana wa unai Galiyo yona huya tanuwaga Akaiya † unai. Na Dius tamowaidiyao se heboda kesega na Paulo se hewaiunu, na se hai se laei Galiyo yona kaba helahelauhetala unai, ¹³ede se hegilu se wane, "Teina tamowai ta boda ye hekatadi Yaubada taba'ohuina kabikabina hauhauna unai, meta laugagayo ye utusi."

¹⁴Paulo bena kabo ye hedehedede, na Galiyo ye hededelau Dius tamowaidiyao wa udiyedi ye wane, "Dius tamowaidiyao! Taba tamowai ta laulau yababana o yababa lakilakina hesau ye ginauli, kabo gonowana ya lapulau yomi hetalapili ta unai. ¹⁵Na iyamo hedehedede kaniyodi yo tamowai hesadiyao yo yomi laugagayo debadi yena kwa haikawayagala ta, unai komiu kwa bom kwa tolehedudulai uyoigomiu. Yau taba nige nuwatu ta ya tolehedudulaidi." ¹⁶Kabo ye hedede kaba lauhetala numana wa unai se hepesadi.

¹⁷Na kabo Dius bodadi wa yodi sunago tanuwagana Sostenis se hai na se bibigwadagwadai kaba lauhetala numana kawamatana wa unai. Na Galiyo nige ye mod-elau udiyedi.

Paulo ye uyo Antiyoka na kabo yona kadau hehaiy-onana ye hetubu

¹⁸Na Paulo sola ye miyamiya Kolinito unai huya lohaloha. Na kabo kana kahao wa ye laugabaedi na Pilisila yo Akuila maiyanao se dobi Senkiliya. Temenai

† Akaiya meta 'province' hesana, na Kolinito ede Akaiya magaina lakilakina hesau.

Paulo yona hedehedede kaigwala ye ginauliyako wa debanaena ede iya kuluna wa se yaligabae. †† Na kabo se gelu bena se lau Siliya. ¹⁹Yodi kadau wa unai Epeso unai se duna, ede Pilisila yo Akuila temenai se miya. Na Paulo, iya mayadai hisa mo menai ye miya.

Yona miya wa unai ye lau sunago unai na Dius tamowaidiyao maiyanao se hedehedede. ²⁰Na se kaibwada bena Paulo maiyadi se babawa, na nige ye henuwa. ²¹Na yona huya gelu mayadaina unai ye hededelau udiyedi ye wane, "Ena Yaubada yona nuwatu yena kabo ya uyoma." Na kabo waga ena ye gelu Epeso ye laugabaei.

²²Se kadau se lau ee Sisaliya unai se duna. Na Paulo ye pesa ye sae Yelusalema unai ekalesiya bodadi ye hailobaidi. Na kabo ye dobi Antiyoka. ²³Antiyoka unai mayadai hisa ye miya, na kabo ye dahalai uyo ye lau Galatiya yo Pilidiya magaidiyao ye kaitaumaedi na Yesu tau hemuliwatanina maudoidi wa ye hedede hebayaodi.

Pilisila yo Akuila Apolosa se hekata namwanamwae

²⁴Huyana Paulo sola ma kadauna, na Alesandiliya tamowaina hesau hesana Apolosa ye laoma Epeso. Iya Dius tamowaina tausonoga hesau, na kulikuli tabudi kabidi ye kata kalili, ²⁵yo Guiyau wasana hinage kabina ye kata. Ye hedehedede ma nuwa kohihaina yo Yesu wasana ye lauhekata namwanamwaei. Na iyamo Yowane yona hebahebabatiso mo kabina ye kata, na babatiso Yesu hesana ena nigele. ²⁶Iya ye hetubu ye hedehedede ma nuwa bayaona sunago unai. Na Pilisila yo Akuila yona hedehedede wa se lapui ede se kaibwadai ye lau yodi numa unai, na Yesu wasana unai se hedede hasahasai, na kabina ye kata namwanamwa idohagi Yaubada tamowai ye hemauidi.

²⁷Huya hesau Apolosa ye henuwa bena ye lau Akaiya, tausunuma bena ye saguidi. Ede tausunuma Epeso unai iya se hedede hebayao, na leta se kuli ye lau tau hemuliwatani Akaiya unai taumiya wa udiyedi, bena iya se hailobai. Ye lage ede taukawamamohoi ye sagu kaliliyedi. ²⁸Meta tamowai maudoidi matadi yena ye hedede bayao kalili Dius tamowaidiyao udiyedi na kulikuli tabudi udiyedi ye hemamohoiyei meta Yesu iya Keliso ede.

Paulo Epeso unai

19 Huyana Apolosa Kolinito unai ye babawa, na Paulo Pilidiya ye laugabaei na ye dobi Epeso unai ye lage. Temenai tau hemuliwatani hekadi ye lobaidi ²na ye henamaiyedi ye wane, "Huyana kwa kawa-

†† Hedehedede kaigwala Paulo ye ginauliyako wa meta nige kabina ta kata kauyana yo matawuwuna saha to ye ginauli. Paulo yona huya ena, taba tamowai hesau ye kaiboita na Yaubada ye sagui yo ye gilihai, kabo tamowai wa ye kaigwala, meta ye hineli kabo huya kubwakubwa o huya lohaloha ye mose uyo Yaubada unai. Huya wa kana siga ye gehe, kabo kuluna ye yaligabae. Apo 21:23 unai hinage hededehehemasalaha hesau.

mamohoi, Yaluwa Tabuna kwa hai, o nige?" Na se wane, "Nige! Yaluwa Tabuna nige kabina ka kata, yo sola nige wasana ka lapui." ³ Unai Paulo ye wane, "Na babatiso sahasahana unai se hebabatisoigomiu?" Se wane, "Yowane yona hebahebabatiso." ⁴ Na Paulo ye wane, "Yowane yona hebahebabatiso meta nuwabui babatisona. Iya ye hededelau boda wa udiyedi meta tamowai hesau kabo ye mulitama, bena iya unai se kawamamohoi. Tamowaina ede Yesu." ⁵ Hedehedede wa se lapui ede Paulo ye hebabatisoidi Guiyau Yesu hesana ena. ⁶ Na Paulo nimana wa ye tolesae kuludi wa udiyedi, meta Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi, na kalina udoi udoi udiyedi se hedehedede †, yo hinage Yaubada yona nuwatu ye mosedi na se hededehe-malahadi. ⁷ Na taubabatiso wa nuwana badodi ede saudoudoi-labui (12).

⁸ Nawalai haiyona Paulo ye laulau sunago unai, ma nuwabayaona ye laulauguguya. Na maiyanao se hedehedede yo Yaubada yona basileiya se hetahetala, na ye kaipate bena se nuwabui na Yesu se kawamamohoiyei. ⁹ Na hekadiyo se nuwakwailolo kalili, na nige se henuwa se kawamamohoiyei, na boda matadi yena Guiyau wasana se hedede yababaei. Unai Paulo sunago wa ye laugabaei, na tau hemuliwatani maidanao se lau Tailenasi yona kabalauhekata numana unai. Na mayadai kesega kesega taulaoma maiyanao se hedehedede. ¹⁰ Teina paisowa te ye lau ee bolimai labui. Na Dius yo Giliki tamowaidi maudoidi teha Eisiya unai tau-miya Guiyau wasana se lapui.

Siba natunao Yesu hesana se hepaisowa gaibui

¹¹ Yaubada Paulo ye hepaisowa na laulau gigigigib-wali kalilidi ye ginaulidi, ¹² ede hinage Paulo yona hagesi yo kaleko hekadi ye hepaisowadiko wa se haidi se laedi tau kasikasiyebwa udiyedi se hesaudi, ede se namwanamwa, yo hinage yaluwa yabayababadi tamowai se pesagabaedi.

¹³ Dius tamowaidiyao hekadi kadi paisowa se lau magai hekadi udiyedi yaluwa yabayababadi tamowai se luwuidi wa se hedede hepesadi, na se kaipate bena Guiyau Yesu hesana se hepaisowa, na se wane, "Paulo Yesu ye lauguguyaei wa, iya hesana ena ya hedede laowa: Tamowai ta ku pesagabaei!"

¹⁴ Boda wa luwadi yena meta Siba natunao tatao haligigi-labui. Tamadi meta Dius yodi taukaitalasang tauwoyaidi hesau. Taudi haligigi-labui ta tenem kabikabi ne se hepahepaisowa. ¹⁵ Na huya hesau yaluwa yabayababana ye hededelau udiyedi ye wane, "Yesu kabina ya kata, yo hinage Paulo kabina ya kata, na komiu meta kaiteyadi?" ¹⁶ Na tamowai wa ye tolo ede Siba natunao haligigi-labui wa ye luluidi na yodi bayao ye saedikwaidi yo ye bibi heyababa kaliliyedi, na numa wa unai se heloipesa ma kadi gai yo ma taugaibudi.

† Kalina udoi udoimeta gonowa ta bui ta wane kalina Yaluwa Tabuna ye moseidi.

¹⁷ Na wasa wa ye lau Dius yo Giliki tamowaidiyao tau-miya Epeso unai na se lapui, meta se matausi kalikalili, yo Guiyau Yesu se hedede tausaei.

¹⁸ Tau nuwabuihauhau gwaudi se tolo boda wa mata-di yena na yodi yababa se hededehe-malahadi. ¹⁹ Na hekadi kukula tauhepahepaisowadi kadi kukula bukadiyao se baheidima na boda wa matadi yena se gabudi. Buka wa maisadiyao se tolegogoidi meta maisadi lakina ede moni siluba 50,000 ††. ²⁰ Unai Guiyau wasana ye laki ye lau yo ye bayao.

Paulo yona kadau hinelina

²¹ Ginauli saha se tubutubu ta mulidi yena Yaluwa Tabuna Paulo ye hekata bena ye lau Masedoniya yo Akaiya, na kabo ye uyo Yelusalema. Na ye wane, "Yaubada ye henuwa meta kabo hinage ya lau Loma." ²² Ede tau saguina labui Timoti yo Elastas ye hetamali-di se baguna se lau Masedoniya, na iya ye miya huya kubwakubwa teha Eisiya unai.

Epeso unai boda se hetalagegagaga

²³ Na huyana ne unai pilipili lakilakina hesau ye tubu Epeso unai Guiyau wasana debanaena. ²⁴ Pilipili wa Dimitiliyasi unai ye tubu. Iya meta siluba paiswana ye ginaginauli, yo hinage yona taupusapusa tamowaidiyao meta se bado. Epeso unai meta Giliki yodi yaubada Atemisi yona numa tabuna. Na Dimitiliyasi maiyana taupaisowa kadi paisowa ede siluba ena numa gagigagilidi se laulauginaulidi kadi kao doha numa tabuna wa, na se lokuneidi, meta unai moni lakilakina se haihai.

²⁵ Dimitiliyasi yona taupaisowa ye yoga gogoidima, yo siluba taupaisowaina hekadi hinage, na ye wane, "Tatao, kabina kwa kata meta teina yoda paisowa ta unai moni yo gogo lakilakidi ta haihaidi. ²⁶ Na Paulo kwa kita yo wasana kwa lapuiyako meta ye wane, 'Tamowai nimadi yena yaubada se ginaulidi meta siya nige yaubada mamohoi.' Unai boda lakilaki se nuwabui yo Paulo se hemuliwatani, yoda magai ta Epeso unai, yo hinage teha Eisiya maudoina unai. ²⁷ Na yona yababa meta teha haiyona unai: Yoda nima-paisowa ta hesana namwanamwana ta kabo ye gehe, yo yoda yaubada saesaena Atemisi yona numa tabuna hekasisina tamowai kalidiyena kabo ye gehe, yo hinage Atemisi teha Eisiya yo tanoubu maudoina se kai-helahui ta yona wasawasa kabo se kita dobidobi kaliliyei."

²⁸ Hedehedede wa se lapui ede se koipili kalili na ma kalina lakilakidi se heyoheyoga se wane, "Kita Epeso yoda yaubada Atemisi meta ye sae kalikalili!" ²⁹ Nige bayaona na magai wa tamowaidi maudoidi meta se hetala gegagaga kalili. Boda wa Gayas yo Alistakas siya Masedoniya tamowaidiyao Paulo maidanao se laoma wa se kabihekahinidi na se woayaidi se laedi

†† Moni siluba 50,000lakina meta 5,000,000 Kina ye saedikwai.

konseti kaba kaikewa numana unai. ³⁰ Paulo ye henuwa bena ye lau na boda wa matadi yena ye tolo na ye hedehedelau udiyedi, na tau hemuliwatani tamowaidiyao hekadiyo se hedede hekaiyawasi. ³¹ Yo hinage magai ne babadadiyao hekadi siya Paulo kehanao wasa se hetamalilaei iya unai se kaibwada bena tabu ye laulau konseti kabakaikewa unai. Ede Paulo nige ye lau.

³² Konseti kaba kaikewa numana unai boda lakilaki wa meta se nuwa pwanopwano. Hekadiyo se yogahisae se wane doha teina, yo hinage tamowai hekadiyo ginauli hekadi hesabadi se yogayogahi, na boda wa luwana ena tamowai se bado meta nige kabi na se kata matawuwuna saha to se laomagogo temenai. ³³ Dius tamowaidiyao wa Alesana se hededelau unai taba ye sae boda wa matadi yena ye tolo bena pilipili ta ye hedede hedudulai meta nige Dius kadi giluhesau. Ye tolo na nimana ye lausinidi na ye koyedi bena taba boda wa se mwanou, na ye kaipate bena ye hededelau udiyedi. ³⁴ Na boda wa se kitalobai meta iya Dius tamowaina hesau, ede se koipili kalili na mahana lohaloha unai se yogayogahigogoi ma kalina lakilakidi se wane, "Atemisi ye sae kalili!" †

³⁵ Na kabo magai ne kadi tanuwaga lakilakina hesau boda wa ye hedede hekaiwasidi na ye wane, "Epeso tamowaidiyao! Tanoubu maudoina kabina se kata meta kita Epeso Atemisi yona numa tabuna yo koitau na galewa ne unai ye bekudobima wa taukitahetetena ede. ³⁶ Na saha kwa hetala usei ta meta taba nige hesau ye uhalaei o ye nuwa pwanopwano. Unai tabu kwa mode kalili teina saha kwa lapui ta unai, yo tabu saha hesau yababana kwa ginaginauli. ³⁷ Teina tamowai ta kwa woyaidima inai ta meta nige numa tabuna unai saha hesau se kaiwahali, yo siya yoda yaubada nige se hededeheyababa. ³⁸ Ena Dimitiliyasi yo yona taupusapusa tamowaidi se henuwa bena tamowai hesau se hegilu, meta se laei tau tolehedudulai udiyedi, kabo se hineli hekasa kaiteya yona dudulai. ³⁹ Na ena ginauli hesau bena kwa hedudulai, meta kwa lau magai tamowaidi yodi koigogo unai, na kabo se tole hedudulai. ⁴⁰ Yoda hetalagegagaga ta debanaena ya matausi kalili, matawuwuna Loma kadi tanuwaga ena taba ye lapui meta kabo se haida yo se hekamkamnada. Na ena taba se henamaiyeda kada matawuwuna saha, meta nige gonowana saha hesau ta hedede." ⁴¹ Yona hedehedede gehena wa unai boda wa ye hetamali gwaligwalidi.

† Yodi hedehedede wa kaniyona mamohoina meta teina: "Epeso yodi yaubada Atemisi meta iya ye bom ye sae kalili!", meta kalina Giliki unai hedehedede kubwakubwana. Unai kalina Saliba unai bena hinage musamusana ye kubwa matawuwuna se yogayogahi.

Paulo ye lau Masedoniya yo Akaiya udiyedi taukawamamohoi wa ye hedede hebayaodi, na ye uyo Tolowasi

20 Huyana hetala gegagega wa ye gehe kabo Paulo tau hemuliwatani wa ye yogagogoidi na ye hedede hebayaodi, na kabo ye laukaiyoniyedi na ye dahalai ye lau Masedoniya. ² Masedoniya tehana maudoina ye tauhetakikili, na tausunuma tamowaidiyao wa ye hedede hebayaodi, na kabo ye kadau ye dobi Akaiya ††. ³ Temenai ye miya nawalai haiyona, na kabo ye kabinonoha na bena ye gelu ye lau Siliya. Na ye lapui meta Dius tamowaidiyao se koitalaliu bena kabo se unui, ede nuwana ye hineli uyo bena ye seuyo Masedoniya. ⁴ Paulo tau hemuliwatanina kadau ta unai, siya ede teina: Sopatelo meta Pilas natuna, iya Belya tamowaina; Alistakas yo Sikandas Tesalonika tamowaidiyao; Timoti; Gayas Debi tamowaina; yo Tikikasi yo Tolopimas siya teha Eisiya tamowaidiyao. ⁵ Teina tamowai ta se baguna se lau Tolowasi unai se nayanayaigai ‡. ⁶ Na kai Pilipi unai ka miya, na Pwalawa Nige Yistina Henuwaisinina mulina ena kabo ka gelu. Na mayadai haligigi ka kadauyei, kabo ka duna Tolowasi unai kama kahao wa ka lobaidi, ede temenai ka miya mayadai haligigi-labui.

Yutikas boita unai ye tolouyo

⁷ Yoma miya Tolowasi unai mayadaina gehehenana meta Sabati ††, na memelahina ne unai ka laomagogoi numa hesau unai bena Guiyau yona kaikagogo henuwaisinina ka hai. Na Paulo ye lauguguya tamowai wa udiyedi, na ye hedehedede ye lau ee boniyai duwaduwalina, matawuwuna mala ye tom kabo ye dahalai uyo. ⁸ Numa wa heisina hehaiyonana yoma kaba koigogo bilina unai meta lampa gwaudi se gabudi na se kalakalasi. ⁹ Na bili wa windona unai hewali hesau ye tutuli hesana ede Yutikas, Paulo ye hedehedede ye lau ee hewali wa matana ye kenokeno ede ye keno. Na ye kenomwaloi ede ye beku ye dobi bwatano wa unai ye talu. Na se dobi se hai wa meta ye boitako. ¹⁰ Paulo ye pesa ye dobi ede ye gulidobi hewali wa unai na kewana ena ye sapwali, na kabo ye hededelau tamowai wa udiyedi ye wane, "Tabu kwa nuwadubu! Hewali ta ye silasilawa, nige ye boita." ¹¹ Na kabo Paulo maidanao tamowai wa se mwalae se seuyo bili wa unai na Paulo pwalawa ye hai ye kesi na maudoidi se kaikaigogo. Na ye hedehedede ye lau ee mala ye tom kabo ye lautokiyedi na ye laugabaedi. ¹² Na hewali wa ye namwanamwa, unai nuwadi se talu na se lau magai.

†† Dimdim unai se kuli Greece, iya ede Giliki kalina Saliba unai, meta Akaiya hesana hesau. ‡ Luka ye kuli kai gonogonwana doha Apo 16:10 unai. Kaniyona ede iya hinage Paulo maiyana se miyamiya Pilipi unai na kabo se dahalai se kadau. †† Sabati ta meta Dius yodi huya kaiyawasi mayadaina, iya ede yoda Satade.

Epeso dubu babadadiyao Paulo ye laukaiyoniyedi

¹³ Tolowasi unai Paulo hineli ye ginauli meta ye bom ye yona ye lau Asosi, na kai meta waga ena ka gelu ka baguna ka lau magari wa unai iya ka nayai. ¹⁴ Asosi unai ye lobaigai ede ka usai na ka lau Mitilini. ¹⁵ Mayadai helabuina Mitilini unai ka gelu ka lau Kaiyosi bwanabwanaluwana ka laugabaei, na mayadai hesauna unai meta Samosi unai ka duna ka kaiyawasi. Na mayadai hehasina unai Miletusi unai ka duna. ¹⁶ Paulo ye nuwatuhekasa nonohaiyako meta taba nige Epeso unai se duna, matawuwuna meta nige ye henuwa mahana ye gabaei teha Eisiya ne unai, na ye henuwa be na ye lau mwamwayau ye lau Yelusalema na kabo Pentekosi mayadaina henuwaisinina.

¹⁷ Miletusi unai Paulo wasa ye hetamali saei Epeso, bena dubu babadadiyao se dobima na maiyadi se hedehedede. ¹⁸ Se dobima Paulo se hailobai na kabo ye hededelau udiyedi ye wane, "Huya bagubaguna yogu lage teha Eisiya ta unai ye laoma ee teina mayadai ta unai meta yogu paipaisowa maudoidi kabidi kwa katako. ¹⁹ Guiyau yona paisowa ta ya ginauli ma nuwadobidobigu yo ma matasulugu. Na laukita ya hekalodi meta Dius tamowaidiyao hekadi se koitalaliu bena se unuigau. ²⁰ Yo hinage kabina kwa katako meta ma nuwabayaogu kaba saguigomiu Guiyau wasana ta ya lauguguyaei boda matadi yena yo numa kesega kesega udiyedi. ²¹ Huya maudoina ya hededelau Dius yo Giliki udiyedi bena taba se nuwabui yo se patulau Yaubada unai yo Guiyau Yesu se sunumaei.

²² Na Yaluwa Tabuna yona lauheliligau ta unai kabo ya lau Yelusalema, na nige kabina ya kata menai kabo saha ye tubu kaliguyena. ²³ Na yogu kaba lau magaidi lakilakidiyao maudoidi udiyedi meta Yaluwa Tabuna ye hekatagauko kabo Yelusalema unai se tolegau numa tutugudu unai yo se hekamkamnagau. ²⁴ Na iyamo yogu mauli meta nige ya modei, Guiyau Yesu paisowa ye haiyama ta taba ya hegehe. Na paisowana ede meta Guiyau yona katekamkamna yo yona gadosisi wasana hededehehemalahana tamowai maudoidi udiyedi.

²⁵ Na kabina ya kata komiu kaiteyadi Guiyau yona basileiya wasana ya lau guguyaeiyako kalimiyuena ta meta taba nige kwa kita uyoigau. ²⁶ Teina unai ya hededelaowa maudoimiu kalimiyuena: Ena kaiteya ye boita na ye lau kaiwa kalakalasinana unai, giluna meta yau nige kaliguwai, ²⁷ matawuwuna yau nige ya matausi yo nige ya talutolo, na Guiyau yona nuwatu maudoidi meta ya hededehehemalahadiko kalimiyuena. ²⁸ Unai kwa kitahetete uyoigomiu yo hinage Yaubada yona mamoe yawoina † kwa kitahetetedi. Yaluwa Tabuna ye hetologomiu komiu tau woyawoya, unai Yaubada yona ekalesiya bodadiyao iya kwasinana unai ye hemaisahaidiko wa kwa kitahetetedi. ²⁹ Kabina ya kata kalili

† Mamoe yawoinaiya ede ekalesiya bodadiyao heyahayasonina; Act 20: 29 unai hinage.

meta yau ya laugabaeigomiu ta mulina ne unai kabo taulauhekata lupolupo doha kedewa kaikaikalasidiyao se laoma luwamiu yena, na Yaubada yona mamoe yawoina kabo se hetatagwaligwalidi. ³⁰ Yo hinage bodamiu ta unai kabo tamowai hekadi se tolosaema na hedehedede lupolupo se ginaulidi bena Yaubada yona tamowai se woaya hesuwaladi. ³¹ Unai bena matamiu se nega yo kwa kita namwanamwa kalili! Bena kwa nuwanuwatui meta bolimai haiyona udiyedi nige ya kaiyawasi na boniyai yo mayadai ya hedehedede hasa-hasaigomiu ma matasulugu.

³² Unai Yaubada nimana ena ya tolegomiu. Yona katekamkamna yo yona gadosisi wasana bena kwa nuwanuwatui. Wasa wa gonowana ye hebayaogomiu yo yona kainauya †† ye mosehekawa kalimiyuena doha hinage ye mosei yona tamowai ‡ maudoidi udiyedi.

³³ Yau sola nige tamowai hesau yona moni o yona gogo gole o siluba, yo kana kaleko ya henuwa na ya haigaibui. ³⁴ Komiu maudoimiu kabina kwa kata meta yau nimagu ta unai ya paisowa, na paisowa ya ginaulidi ta meta udiyedi yau yo kagu kahao ya saguigai.

³⁵ Ginauli maudoidi ya ginaulidi ta udiyedi ya hekatagomiu meta bena kwa paisowa bayao deha tamowaidiyao kwa saguidi. Ginauli ta kwa ginaulidi na Guiyau Yesu yona hedehedede kwa nuwanuwatuidi, doha ye wane, 'Taukaikainauya kabo namwa ye lobai, na kabo kainauya tauhaina.' †††

³⁶ Paulo ye hedehedede gehe kabo maiyanao se tulinobono na ye tapwalolo. ³⁷ Ye tapwalolo gehe kabo se haitalagadoi yo se sumtai na se dou. ³⁸ Saha ye henuwayababa kaliliyeidi meta Paulo yona hedehedede ye wane, "Taba nige kwa kita uyoigau." Na kabo maiyanao se laulaugogoi se dobi waga.

21 Epeso yodi dubu babadadiyao wa ka laukaiyoniyedi na kabo ka gelu ka kuke ka dudulai ka lau Kosa bwanabwanaluwana unai. Mala ye tom kabo ka lau Lodosi na kabo ka lau Patala. ² Menai waga hesau ka lobai ye laulau Penisiiya ede unai ka gelukawa na ka kuke ka lau. ³ Saipulus bwanabwanaluwana ka kitasaei teha seuseulimai ne unai na ka laugabaei ka lau teha Siliya, na Taiya unai ka duna, iya ede waga wa kana kaiusa gogodiyao kaba hepesadi magaina. ⁴ Tau kawamamohoi hekadi ka lobaidi ede menai maidamaiyao ka miya mayadai haligigi-labui. Na Yaluwa Tabuna tamowai wa ye hekatadi ede se hededelau Paulo unai bena tabu ye laulau Yelusalema.

⁵ Yoma miya mayadaina gehegehena wa unai tau hemuliwatani wa ma mwanediyao yo natudiyao maid-

†† Kainauya ta meta Yaubada yona hededehegunuma maudoidi yona tamowai udiyedi, doha mauli nige kana siga, Yaluwa Tabuna, yababa nuwatugabaedi, galewa, yo yona henamwa maudoina. ‡ Yaubada yona tamowaimeta kalina Giliki unai kaniyona ede tamowai Yaubada ye he'a'adi na se dudulai iya matanaena. †† Yesu yona hedehedede ta kulibuina ye pilipili. Meta hinage gonowa ta kulibui ta wane, 'Taukaikainauya ye gwaayala na kabo kainauya tauhaina.', yo hinage, 'Ta kaikainauya meta laulau namwanamwana, na kabo kainauya ta haidi.'

amaiyao ka dobi kaba gelu wa gadowana unai ka lugalage, ede nagali wa unai ka tulibono na ka tapwalolo.⁶ Mulina ne unai ka laulautoki uyoigai yo ka laukaiyoni, kabo ka dobi waga wa unai ka gelu, na siya se seuyo yodi magari.

⁷ Taiya ka laugabaei na ka lau Tolemais unai ka duna. Taukawamamohoi menai taumiya wa ka hailobaidi na maidamaiyao ka miya mayadai kesega.⁸ Mala ye tom ede ka gelu uyo ka lau Sisaliya. Menai Pilipi taulaulauguguya † yona numa ena ka miya. Iya meta Yelusalema unai tamowai haligigi-labui se kaisunuwai useidi wa kadi kaha hesauna.⁹ Iya natunao sinesineo hasi nuwanuwapudiyao. Siya meta se hedehede peloweta.

¹⁰ Mayadai hisa menai ka miya na yoma miya wa unai tamowai hesau hesana Agabasi Yudeya unai ye do-bima kalimaiyena, iya meta peloweta hesau.¹¹ Iya kabo Paulo kana dagilolo ye hai na ye bom kaena yo nimana ye pai uyoidi na kabo ye wane, "Yaluwa Tabuna ye hedede laoma ye wane, 'Dius tamowaidiyao Yelusalema unai dagilolo ta tanuwagana kabo se pai doha teina na se mosegabaei dagela tamowaidiyao udiyedi.'" ¹² Hedehede wa ye hedede na ka lapui unai magari wa unai taukawamomohoi tamowaidiyao hekadi maidamaiyao Paulo ka hedede nuwahi tabu ye saesae Yelusalema.¹³ Na Paulo ye hededelaoma ye wane, "Saha douna kwa doudou ta? Yomi dou ta unai yau nuwagu ta kwa hebasabasa, na ya nonoha kaliliko nige bena se paigau mo na taba hinage Yelusalema unai se unuhemwaloigau Guiyau Yesu debanaena."¹⁴ Na nige gonowamai ka nuwakoi na ka hedede nuwahi, unai ka wane, "Besi, na Guiyau yona nuwatu mo ta lauwatani."

¹⁵ Yoma miya menai mayadaidi wa se gehe ede ka kabinonoha na ka sae Yelusalema.¹⁶ Tauhemuliwatani hekadi Sisaliya unai maidamaiyao ka sae, na se woy-aigai ka lau Nasona yona numa unai bena ka miyamiya. Iya meta Saipulus bwanabwanaluwana tamowaina, yo hinage tau hemuliwatani bagubagunana hesau.

Paulo ye lage Yelusalema unai

¹⁷ Yoma huya lage Yelusalema unai taukawamamohoi maudoidi se hailobaigai ma gwaugwauyaladi.

¹⁸ Mala ye tom kabo Paulo maidamai ka lau Yamesi ka kaitaumanai, na dubu babadadiyao maudoidi meta hinage se laomagogoi menai.¹⁹ Paulo ye lautokiyedi, na kabo yona paisowa yo saha Yaubada ye ginaulidi dagela tamowaidiyao udiyedi wa wasadi maudoidi ye hedehede dubu babadadiyao wa udiyedi.

²⁰ Hedehede wa se lapui ede se noko yo Yaubada se hedebasae. Na se hededelau Paulo unai se wane, "Kama kaha! Ku kita, Dius tamowaidiyao boda lakilaki se kawamamohoi Yesu wasana unai, na maudoidi

meta Mose yona laugagayo udiyedi se kitalau kalili yo se miyawatani kaliliyedi.²¹ Na wasa lupolupo se lapui meta yom paisowa wa unai Dius maudoidi dagela magaidiyao udiyedi taumiya ku hededelau udiyedi meta tabu se kitalau Mose yona laugagayo unai, yo tabu natudiyao loheloheyao se hepehepelitometri, yo tabu Dius kada kulutubu kabikabidi maudoidi se miyamiya watanidi.²² Taba kabim se kata meta kowa ede inai, kabo saha ta ginauli? ²³ Unai kai yoma nuwatu ede teina: Tamowai hasi ede inai siya yodi kaigwala huyana wa se gehe ††.²⁴ Maidamwao kwa lau numa tabuna ne unai na lauhe'a'a kabikabidi kwa ginaulidi. Na ginauli saha kabo se hepaisowadi ne ku hemaisadi, na kabo kuludiyao wa se yaligabaedi. Teina unai kabo tamowai maudoidi se kitago yo kabim se kata meta kowa hinage Dius yoda laugagayo ta ku miyawatanidi na saha se lapuiyako wa meta nige mamohoina.²⁵ Na dagela tamowaidiyao siya taukawamamohoi yodi ka kulikuliko na ka hededelau udiyedi ka wane meta nige Mose yona laugagayo maudoina bena se lauwatani, na laugagayo hisahisadi mo: Ena kai se kaitalasamyedi koitau udiyedi tabu se kaikaidi, tabu kwasina se numanuma, suisui gadona se sipwakiki na ye mwalo tabu se kaikai, yo hinage ganaganawali yo sikalakulumiya ‡ tabu se miyamiyaidi."²⁶ Yodi nuwatu wa Paulo ye kawa namwanamwaei, unai mala ye tom ede se hetubu lauhe'a'a kabikabina se ginauli. Na kabo ye mwalaesae numa tabuna wa unai na taukaitalasam wa udiyedi ye hededehehemasalaha meta mayadai saha unai kabo taudi hasi wa yodi lauhe'a'a mayadaidi se gehe na yodi kaitalasam se baheidima na se gabudi.

²⁷ Yodi lauhe'a'a mayadaidi haligigi-labui sola nige se gehe, na Dius tamowaidiyao hekadiyo teha Eisiya ne unai se laoma. Siya Paulo numa tabuna wa unai se kita ede boda se henuwasaedi na iya se kabihekahini.²⁸ Na se heyoheyoga kalina lakilaki yena se wane, "Isalaela tamowaidi maudoimiu, kwa saguigai! Teina tamowai ta meta teha maudoina udiyedi ye hededeheyababada, yo ye hededelau tamowai maudoidi udiyedi meta bena Dius yoda laugagayo tabu se miyawatanidi, yo yoda numa tabuna ta ye hededeheyababa. Yo hinage Giliki tamowaidi ye woyaidima numa tabuna ta unai na teha tabuna ta ye hebiki kaliliyei!" ²⁹ Mata wuwuna huya hesau unai Epeso tamowaina hesau hesana Tolopimas, iya meta dagela tamowaina, maidana Paulo se kitadi se taitaihile labulabui. Unai se nuwatu-gaibui meta bena Paulo tamowai ta ye woya hemwalaeyako numa tabuna ne unai.

³⁰ Yelusalema tamowaidi maudoidi Paulo se kouyalayala kaliliyei. Unai se laomagogoi numa

†† Kaigwala wa hesana ede 'Nasilaiti', meta taukaigwala ye bom yona talam ye ginauli meta ye mose uyo Yaubada unai. Kaigwala huyana ye gehe kabo he'a'a kaitalasamna ye ginauli yo kuluna se yaligabae. Nasilaiti kaigwalana laugagayona Numela bukana peina 6 unai ta lobai. Apo 18:18 unai Paulo hinage yona kaigwala hesau wasana ta hasili. ‡ Sikalakumiyaikaniyona ede: Hewali yo hasala nige se tawasola na yababa se ginauli.

† Pilipi taulaulauguguya wasana ta hasili Apo 8:4-40 unai.

tabuna wa unai na Paulo se tabehepesa, na kabo numabuna yona polisi gana gududiyao wa se guduidi. ³¹ Paulo se biteli gwadagwadaei na se kaipate bena se koihemwaloi. Na wasa wa ye lau Loma yodi tauiyala kapinana † ye lapui meta Yelusalema unai hetala gegagega ye laki kalili. ³² Unai tauiyala hekadiyo yo yodi sentuliyo ye haidi na maidanao se heloi gogoi se do-bi tau hetala gegagega bodadiyao wa udiyedi. Boda wa maudoidi tauiyala tamowaidi ma kadi tanuwaga se kitadi ede Paulo se kabigabaei.

³³ Iyala kapinana wa Paulo ye hai na ye hededelau yona tauiyala tamowaidiyao wa udiyedi na seni labui udiyedi iya se pai. Na kabo boda wa ye henamaiyedi ye wane, "Teina tamowai ta kaiteya, yo saha yababana ye ginauli?" ³⁴ Boda wa luwadi yena tamowai hekadi ginauli hesau se heyohoyogaei, na hekadi ginauli hesau se heyohoyogaei, na iyala kapinana wa nige gonowana hedehedede mamohoina ye lapulobai, matawuwuna ede hetala gegagega wa ye laki kalili. Unai ye hededelau yona iyala tamowaidiyao udiyedi, bena Paulo se laei yodi kaba miya numana wa unai. ³⁵ Se lage kaba utu'utusae wa unai na boda wa yodi kabi wa ye sae kalili ede iyala tamowaidiyao wa Paulo se lausini na se bahei se saei. ³⁶ Tau hemuliwatanidi bodana maudoidi wa se yogayogahilau ma kalina lakilakidi se wane, "Kwa koihemwaloi!"

³⁷ Tau iyala tamowaidiyao wa bena kabo Paulo se bahe hemwalae numa wa unai, na kalina Giliki unai ye wane: "Iyala kapinana, gonowana taba saha hesau ya hedede kalimyena?" Na iyala kapinana wa ye siliyata na ye hededelau unai ye wane, "Giliki kalinadi kabina ku kata? ³⁸ Kowa nuwana Aikupito tamowaina, e nige? Lahinaidi iyala ku hetubu yo hinage tau kaikaiunu tamowaidiyao badodi 4,000 ku woyahaidi kwa lau bala-bala ena kwa miya?" ³⁹ Na Paulo ye hededebui ye wane, "Yau meta Dius tamowaina, na yogu magai Tasis teha Silisiya unai meta tamowai maudoidi kabina se kata. Na taba gonowana ya hedehededelau tamowai ta udiyedi?" ⁴⁰ Iyala kapinana wa Paulo yona nuwatu wa ye kawa namwanamwaei, unai Paulo se hetolo do-biyei keda wa unai, na nimana ena tamowai wa ye koihekaiyawasidi, tabu se gegagega. Ede maudoidi wa se mwanou, na kabo kalina Hebelu unai ye hedehededelau udiyedi.

22 Paulo ye wane, "Tamaguwao yo kagu kahao, kwa lapulapui namwanamwa na ginauli saha se tubu wa bena ya hededehehemasalahadi." ² Na boda wa se lapulapui meta Paulo kalina Hebelu unai ye hedehedede ede se mwanou na se lapulapui. Na Paulo ye wane, ³ "Yau meta Dius tamowaina, teha Silisiya magaina hesau hesana Tasis unai se labasigau, na Yelusalema unai ya lakilaki. Na Gamaliyela kada kulutubu yodi laugagayo udiyedi ye hekata namwanamwaegau. Huyana ne unai Yaubada yona paisowa ya ginauli ma

† Iyala kapinana kana paisowa hedehededena ku hasili Apo 10: 1 yona hededehehemasalahai unai.

nuwakohihaigu gonogonowana doha komiu wau teina mayadai ta. ⁴ Yesu Keliso tau hemuliwatanina ya hekamkamnadi yo ya unuhemwaloidi. Tatao yo sinesineo ya paidi yo ya toledi numa tutugudu unai. ⁵ Taukaitalasang saesaena yo Dius babadadiyao bodadi meta gonowana se hemamohoiyedi, matawuwuna hinage leta se haidima na ya baheidi ya lau kadi kahao Damaseko unai taumiya udiyedi, na ya dahalai bena kabo menai tamowai ya paidi na ya laedima Yelusalema, na ka toledi numa tutugudu unai.

⁶ Ya laulau Damaseko ya hanahanawui mayamayadailaki yena, na kabo galewa ne unai mala lakilakina ye sina dobima kaliguvena. ⁷ Meta ya gulidobi bwatano ne unai, na kalina hesau ya lapui ye hedehededelaoma kaliguwai ye wane, 'Saulo! Saulo! Idohagi to ku hekamkamna kaliliyeigau ta.' ⁸ Na ya wane, 'Kowa kaiteya, Guiyau?' Na kabo kalina wa ye wane, 'Yau Yesu Nasaleta tauna, yau ede ku hekamkamnagau ta.' ⁹ Na kagu kahao maidaguwao wa mala wa dawayana se kita, na kaiteya maidagu ka hedehededede wa meta nige kalinana se lapui. ¹⁰ Na ya henamai ya wane, 'Guiyau, saha kabo ya ginauli?' Na Guiyau ye hedede-laoma ye wane, 'Ku tolo na ku lau Damaseko. Temenai kabo tamowai hesau kam paisowa ye hedede kabo saha ku ginaulidi.' ¹¹ Kagu kahao maidaguwao wa se kabini-maegau na se woyaigau ka lau Damaseko. Mata wuwuna ede mala wa dawayana matagu wa ye heyababadi.

¹² Damaseko unai tamowai hesau hesana Ananiya ye kitagau. Iya meta laugagayo taulauwatani namwanamwaena yo hinage Dius tamowaidiyao menai taumiya meta iya se kitahenamwa. ¹³ Na dedekagu wa unai ye tolo na ye wane, 'Kagu kaha Saulo, matam ku helala!' Na mahanana ne unai matagu wa ye lala uyo, na gonowana ya kaikewa uyo na Ananiya ya kita. ¹⁴ Na kabo ye hedede-laoma ye wane, 'Kada kulutubu yodi Yaubada ye kaisunuwaigo bena yona nuwatu kabidi ku kata, yo keda wa unai Dudulai Tamowaina †† ku kita yo yona hedehededede kawana unai ku lapuidi. ¹⁵ Kowa kabo saha ku kitadi yo ku lapuidi wa tauhededehehemasalahadi teha maudoina tamowaidiyao udiyedi. ¹⁶ Unai saha ku nayanayai, ku lau ku babatiso na Yesu ku sunumaei na yom yababa ye deuligabaedi.' ¹⁷ Na kabo ya uyo Yelusalema, na mayadai hesau ya lau numa tabuna unai ya tapwatapwalolo na Yaluwa Tabuna ye taukasinigau, ¹⁸ na tautau hesau ye hekitagau meta Guiyau ye hedehededelaoma kaliguwai ye wane, 'Mwamwayau, Yelusalema ku laugabaei, matawuwuna ede yom hedehededede hemasalahagau ta, taba nige se kawamamohoiyedi.' ¹⁹ Na ya wane, 'Guiyau, tamowai ta kabigu se kata kalili meta ya lau sunago maudoidi udiyedi na taukawamamohoiyego ya haidi ya sapidi yo ya toledi numa tutugudu yena. ²⁰ Yo hinage kabigu se kata meta huyana tauhededehehemasalahago Setepano se koihemwaloi

†† Dudulai Tamowaina, iya ede Yesu.

meta yau maiyadi yo ya talam, na taukoihemwaloina wa kadi lulu ya kitakitahetetedi.²¹ Na kabo Guiyau ye hededelaoma kaliguyena ye wane, 'Nige! Yelusalema ku laugabaei, na kabo ya hetamaligo ku lau keda lohaloha dagela tamowaidiyao ne kalidiyena.'"

²² Boda wa se lapulau Paulo yona hedehedede wa unai ye laoma ee ye wane bena Guiyau iya ye hetamali dagela tamowaidiyao udiyedi. Hedehedede wa se lapui ede se kouyalayala kalili na se yogahi lakilaki sae se wane, "Teina tamowai ta nige gonowana taba ye maumauli! Kwa laei hesuwala na kwa koihemwaloi!"

²³ Na boda wa Paulo se yogayogahiyei yo kadi lulu se haigabaedi na nagali se kabigagaloidi na se hesulusaedi. ²⁴ Kabo iyala kapinana wa ye hedede bena Paulo se woyahemwalae numa wa unai na se sapi yo se henamaiyei kana mata saha to boda wa ma kouyalayaladi na se yogayogahiyei. ²⁵ Paulo se paihekahinilaei duu hesau unai bena kabo se sapi, na ye hededelau sentuliyo temenai tau totolo wa unai ye wane, "Ku nuwatui ye dudulai meta Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau, ena nige kana mata hesau kwa lobai, na kabo kwa sapi gaibui?" ²⁶ Sentuliyo wa Paulo yona hedehedede wa ye lapui ede ye lau kana tanuwaga wa unai ye hededelau ye wane, "Saha kabo ku ginauli? Teina tamowai ta meta iya Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau." ²⁷ Iyala kapinana wa ye lau Paulo ye henamaiyei ye wane, "Mamohoi kowa Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya hesau?" Na Paulo ye talam ye wane, "Aa, iya ede." ²⁸ Iyala kapinana wa ye wane, "Yau meta moni lakilaki ya tole Loma taukitahetetena tamowaidiyao udiyedi na kabo se talamyegau ya hemala Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau." Na Paulo ye wane, "Yau meta sinagu yo tamagu Loma yona kitahetete yo yona laugagayo logulogunaena se miya na unai se labasigau." ²⁹ Kaiteyadi bena kabo Paulo se pidili yo se henahenamaiyei wa se sigisuwala mwamwayau. Na iyala kapinana wa ye siliyata yo ye matausi kalili, matawuwuna ede Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau ye senigaibui.

³⁰ Mala ye tom kabo iyala kapinana wa bena Paulo kana mata mamohoina ye loyanei, idohagi to Dius tamowaidiyao se hegilu. Unai ye hedede nimana mainadi se yailigabaedi, na kabo ye hedede Dius yodi taukaitalasam tauwoyaidi yo Sunedeli tamowaidiyao maudoidi se laomagogoi na kabo Paulo se woyaiyama matadi yena ye tolo.

23 Paulo ye kita dudulailau Sunedeli bodadi udiyedi na ye wane, "Kagu kahao, ya nuwatui yogu miya yo yogu paisowa ta Yaubada matanaena ye dudulai yo ye namwa, ye laoma ee teina mayadai ta unai." ² Yona hedehedede wa unai ede taukaitalasam saesaena Ananiya ye hededelau kana kahao Paulo dedekana ena tautotolo wa udiyedi ede kawana wa nimadi yena se koigudugudui. ³ Paulo ye hededelau

Ananiya unai ye wane, "Kowa meta tau kailupolupo mamohoi, unai Yaubada kabo ye hekamkamnago. Yom kaba tuli me unai ku tuli na Mose yona laugagayo ta unai bena ku tolehedudulaigau, na kowa meta laugagayo ta ku utusi kaliliyei matawuwuna ede ku hedede na kam kahao kawagu ta se koigudugudui." ⁴ Na Paulo dedekana ena tautotolo wa se hededelau unai se wane, "Idohagi to Yaubada yona taukaitalasam saesaena ku dilamatai?" ⁵ Paulo ye hededelau udiyedi ye wane, "Kagu kahao, nige kabina ya kata meta iya taukaitalasam saesaena; doha kulikuli tabuna unai ye wane, 'Tabu tauwoyawoya tamowaina hesau ku hededeheyababa.'"

(Esodo 22:28)

⁶ Na Paulo ye nuwatu lobai meta Dius babadadiyao bodadi wa unai meta hekadi Sadusiya yo hekadi Paliseya. Unai Paulo ye hedede lakilaki ye wane, "Yau tamagu meta Paliseya tamowaina, na yau hinage Paliseya tamowaina hesau. Na yau kwa helauhetalagau ta matawuwuna ede yogu sunuma yo yogu kawamamohoi meta tauboiboita kabo se tolouyo." ⁷ Yona hedehedede wa unai, ede haikawayagala ye tubu Paliseya yo Sadusiya bodadi wa udiyedi, ede boda wa se hekoi labuiyei. ⁸ Sadusiya bodadi se wane, taba nige tauboiboita se tolouyo, nige anelu, yo hinage nige yaluyaluwa; na siya Paliseya bodadi meta se wane, tauboiboita kabo se tolouyo, yo hinage anelu yo yaluyaluwa meta mamohoi.

⁹ Na haikawayagala lakilaki ye tubu na laugagayo taulauhekataena hekadi siya Paliseya se tolo na se hedede bayao se wane, "Tamowai ta unai nige yababa hesau ka lobai. Taba yaluwa yo anelu hesau Yaubada yona nuwatu yena ye hededelau tamowai ta unai tabu ta haihaikawayagala unai." ¹⁰ Haikawayagala wa ye laki kalili na Paulo se tabetabei usei, ede iyala kapinana wa ye matausi kalili matawuwuna ede Paulo kabo se tabehemwaloi, unai ede ye hededelau yona tauiyala tamowaidiyao wa udiyedi na se dobi Paulo se hai se laei yodi kabamiya numana wa unai.

¹¹ Boniyaina wa unai, kenosuwai yena Paulo Guiyau ye kita dedekana wa unai ye totolo na ye hedehedede-lau unai ye wane, "Paulo, tabu ku matausi, na ku nuwabayao! Yelusalema unai ku hededeheemasalahagauko, na gonogonowana doha kabo hinage Loma unai ku hededeheemasalahagau."

Dius tamowaidiyao hekadi se koitalaliu bena Paulo se unuhemwaloi

¹² Mala ye tom kabo Dius tamowaidiyao hekadi se laomagogoi na se koitalaliu wadawadam, ede se hedede kaigwala se wane, "Taba nige kai ta kai yo willa ta numa kana sigana ee Paulo ta koihemwaloi."

¹³ Badodiyao ede tatao-labui-se-mate (40) yo hinage kadi kahao hekadi maidadiyao. ¹⁴ Maudoidi se lau taukaitalasam tauwoyaidi yo Dius babadadiyao udiyedi na se wane, "Ka kaigwalako meta taba nige kai ka

kai yo waila ka numa, kana siga ee Paulo ka koi-hemwaloi. ¹⁵ Unai komiu yo Sunedeli maudoina maid-amiyao kwa lau iyala kapinana kwa lupoi na kabo Paulo ye leyawa bena kabo kana mata kwa wase namwanamwaei. Na kai kabo keda ne unai ka nayai na yona laoma ne unai kabo ka koihemwaloi.”

¹⁶ Yodi koitalaliu wa Paulo louna natuna ye lapui ede ye lau tauiyala yodi kaba miya numana wa unai, na yona bada wa yona ye hedehedede. ¹⁷ Ede Paulo sentuliyo hesau ye yoganeiyama na ye hededelau unai ye wane, “Teina hewali ta nuwatu hesau iya unai. Ku woyalaei iyala kapinana unai, na hewali ta kabo yona nuwatu ye hededeheemasalaha na ye lapui.” ¹⁸ Se lau ede sentuliyo wa ye hededelau kana tanuwaga unai ye wane, “Paulo, numa tutugudu unai taumiya wa, ye hededelaoma ede hewali ta ya woyaiyama bena nuwatu hesau ye hededeheemasalaha kalimwai.”

¹⁹ Iyala kapinana wa hewali wa nimana ye kabi na ye woyahesuwala na ye henamaiyei ye wane, “Nuwatu saha bena ku hedede kaliguwai?” ²⁰ Hewali wa ye wane, “Dius tamowaidiyao se koitalaliuko meta kabo se lupoi go na bena Paulo kabo ku hetamali dobiyei Sunedeli unai bena kana mata se wase namwanamwaei. ²¹ Yodi nuwatu ta meta nige mamohoina, matawuwuna ede tamowai badodi tatao-labui-se-mate yo hekadi hinage se nonohako yo se hedede kaigwalako meta taba nige se kaikai yo waila se numa kana siga Paulo se koihemwaloi. Siya meta se nonohako, na se nayanaya mo kalimyena bena ku talamyeyi.” ²² Iyala kapinana wa ye hededelau hewali wa unai ye wane, “Tabu tamowai hesau unai ku hededelau meta yodi nuwatu ta ku hededeyako kaliguyena!” Na kabo hewali wa ye hetamali ye lau.

²³ Na kabo sentulio labui ye yoganeidima na ye wane, “Tau iyala tamowaidiyao badodi 200 kwa haidi, yo hinage hosi tau geluidi badodi 70, yo tau kabiwamali badodi 200, se kabinonoha na boniyai 9 koloki kabo kwa dahalai kwa lau Sisaliya. ²⁴ Paulo yona kaba gelu hosidi kwa kabinonohaidi na unai kabo kwa laei gabana Peliki † unai. Na Paulo kwa kitahetete namwanamwaei.” ²⁵ Na kabo gabana Peliki yona leta ye kuli ye wane,

²⁶ “Yau Kolodiyasi Lisiyasi, ya kulikuli laowa kowa Peliki kalimwai: Yauwedo lakilaki yogu wasawasa.

²⁷ Teina tamowai ta meta Dius tamowaidiyao se hai na bena se koihemwaloi, na yau yo yogu iyala tamowaidiyao ka dobi ede ka gilihahi, matawuwuna ede hedehededena ya lapui meta iya Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau. ²⁸ Na ya henuwa bena kabina ya kata yababa saha ye ginauli to bena se koihemwaloi ne, unai ka laei Sunedeli unai na kana mata ka wasenei. ²⁹ Ya lobai meta Dius yodi laugagayo debanaena tamowai ta se hai, na nige kana mata hesau ya lobai unai taba se koihemwaloi o se tole numa tutugudu yena. ³⁰ Na hedehedede ya lapui

† Gabana Peliki meta teha Yudeya ye kitakitahetetedi.

meta tamowai ta se koitalaliuyei bena kabo se koi-hemwaloi, unai ede ya hetamali mwamwayauyei ye laowa kalimwai, yo ya hedede meta tau hegiluna tamowaidiyao bena hinage se laowa na kadi mata saha se hededeheemasalahadi kalimwai. Yauwedo yo kaiyoni.”

³¹ Unai tauiyala tamowaidiyao meta iyala kapinana wa yona hedehedede wa se lauwatani na boniyaina ne unai Paulo maiyadi se lau ee magari hesau hesana Antipatili unai se lage. ³² Mala ye tom kabo hosi taugeluidi wa maiyadi Paulo se lau Sisaliya na hekadi wa se uyo Yelusalema. ³³ Se lage Sisaliya unai ede leta wa yo Paulo se moselaedi gabana Peliki unai. ³⁴ Leta wa ye hasili na Paulo ye henamaiyei ye wane, “Kowa kaiteya teha unai ku laoma?” Na Paulo ye wane, “Yau teha Silisiya tamowaina.” ³⁵ Na ye hededelau Paulo unai ye wane, “Tauhegilugo se laoma kabo kowa yo siya kwa lauhetala na ya lapulapui.” Kabo ye hedede Paulo se laei Heloda numa ye ginauli wa unai †† se tole na se kitahetete namwanamwaei.

Paulo yo tau hegiluna wa Peliki matanaena se lauhetala

24 Mayadai haligigi mulidi yena kabo taukaitalasang saesaena Ananiya, yo Dius babadadiyao hekadi, yo yodi tauhedehedede sonoga tamowaina Tetalusi maiyadi se dobi Sisaliya gabana Peliki unai, na Paulo kaba hegiluna hedehedededi maudoidi se hedehedededi. ² Yodi koigogo wa unai Paulo se yoganeiyama kana hedehedede wa Tetalusi ye hededededi ye wane, “Yauwedo lakilaki Peliki! Yom woyawoya sibasibadi ta udiyedi meta miya daudaumwali yo namwanamwa ka lobaidi yoma magari ta tehanao maudoidi udiyedi. ³ Yom hineli namwanamwadiyao ta udiyedi kowa hekasisim ye laki kalili, unai ka lautoki kaliliyeigo. ⁴ Nige ka henuwa bena ka hemode kaliliyeigo, na taba mahana kubwakubwana mo unai ku lapulaoma yoma hedehedede ta unai. ⁵ Teina tamowai ta ka lobai meta iya Dius tamowaidiyao teha maudoidi udiyedi yodi miya tau hepilipilina yo kadi hetalagegaga taukabihaina, yo hinage Nasaleta tamowaina hesau tau hemuliwatanina bodana tauwoyaina hesau ede iya. ⁶ Yo hinage dagela tamowaidi ye woyahemwalaedi Dius yodi Yaubada kaba taba'ohiuna numana unai, ede numa tabuna wa ye hebiki. Unai iya ka hai. ⁸ Taba iya ku henamaiyei kabo yoma kaba hegiluna hedehedededi maudoidi ye hededeheemasalahadi kalimwai.”

†† Numa wa meta beyabeyana wasawasa Heloda Lakilakina ye hetolo yona kabamiya. Yona boita mulina ne unai kabo natunao wa numa wa nige unai se miya, ede Loma yodi tauwoyawoya se hepahepaisowa huyana se babawa Sisaliya unai. ‡ Kulikuli bayabeyadiyao maudoidi kalina Giliki unai se kulikulidi meta nige udiyedi lausoiso 7, na hisa mo lausoiso 7 se kuli: “...ka hai bena ka helauhetala, 7* na iyala kapinana Lisiyasi ye laoma ede kalimaiyena tamowai ta ye hai na ye hetamali dobiyeiyama kalimwai. 8* Na tauhegiluna hinage ye hededelau udiyedi bena se dobima.”

⁹ Kaba koigogo wa unai Dius tamowaidiyao maudoidi se talam na se hedede gogoi se wane, "Teina hedehede maudoidi ta meta mamohoidi."

¹⁰ Unai gabana wa nimana ena Paulo ye koihai ede ye tolo ye hedehede ye wane, "Yauwedo lakilaki Peliki! Kabina ya kata meta bolimai lohaloha teha Yudeya tamowaidiyao yodi lauhetala kowa taulapuhekasadi yo tautolehedudulaidi. Unai ma nuwabayaogu ya bom yogu ya tolo na ya hedehede. ¹¹ Lahinai ya sae Yelusalema na yogu nuwatu bena numa tabuna unai ya taba'ohu Yaubada unai. Yogu huyalage mayadaina meta gonowana ku hemamohoyei. Mayadaina ne unai ye laoma teina meta mayadai saudoudoi-labui (12) mo ta laugabaedi. ¹² Tauhegilugau ta nige sola se kitagau numa tabuna unai tamowai hesau maidagu ka haikawayagala, yo sunago udiyedi o magari lakilakina maudoina ne unai nige boda kadi hetala gegagega ya ginauli. ¹³ Yodi kaba hegilugau hedehedededi maudoidi ta meta nige yodi kaba hemamohoyedi. ¹⁴ Na ginauli kesega se hedede wa meta mamohoi: Kama kulu-tubu yodi Yaubada yogu taba'ohuina unai meta Yesu tau hemuliwatanina yodi kabikabi yo yodi laulau ya hemuhemuliwatanidi. Kabikabi yo laulau ta se hedede meta nige se dudulai. Na yau meta hinage Dius yoma laugagayo yo Peloweta yodi kulikuli maudoidi ya kawamamohoyedi. ¹⁵ Yaubaba ya sunumaei yo ya kawamamohoi kaliliyei meta tausunuma yo nige tausunuma kabo boita unai ye hetolouyoidi, doha hinage siya Yaubaba se sunumaei yo se kawamamohoyei. ¹⁶ Unai ya kaipate bena yogu nuwanuwatu yo yogu miyamiya ya miyahedudulaidi Yaubada yo tamowai matadi yena.

¹⁷ Bolimai hisa yogu miasuwala mulidi ne unai ya uyoma meta kainauya yo moni ya baheidima Yelusalema bena deha tamowaidiyao ya saguidi yo hinage yogu kaitalasam ya ginauli Yaubaba unai. ¹⁸ Na huyana tauhegilugau ta se kitagau numa tabuna unai meta lauhe'a'a kabikabina ya ginaulidiko. Na menai nige boda hesau maiyaguwao, yo nige tamowai hesau maidagu ka haikawayagala o ka hetalagegagaga. ¹⁹ Na Dius tamowaidiyao teha Eisiya unai tau laoma siya menai tau kitagau ede. Ena siya inai taba se toloma, na ena saha hesau unai se hegilugau kabo se hededehe-masalaha kalimyena. ²⁰ O taba tamowai ta ku henamaiyedi, huyana Sunedeli unai se helauhetalagau meta yababa saha se lobai kaliguyena. ²¹ Na nuwana ginauli kesega mo ta debanaena se hegilugau meta matadi yena ya tolo na ma kalina lakilakigu ya wane, "Tauboiboita kabo boita unai se tolouyo, unai ede kwa helauhetalagau ta!"

²² Na Peliki Yesu tau hemuliwatanina yodi kawamamohoi kabina ye kata, na iyamo koigogo wa ye hekaiyawasi na ye wane, "Lisiyasi iyala kapinana ye lagema kabo yom lauhetala te ya hineli uyo." ²³ Ye hededelau sentuliyoye hesau unai ye wane, "Paulo ku lae na kwa kitahetete namwanamwaei, na gonowana ye

sae yo ye dobi numa kalona wa unai, yo hinage kana kahao kabo se laoma se kita na ena ginauli saha udiyedi ye deha kabo unai se sagui."

²⁴ Mayadai hisa mulidi yena Peliki ma mwanena Dululila — iya Dius waihuina hesau — se laoma se lage Heloda yona kabamiya numana wa unai. Na kalina se hetamalilaei na Paulo se woyaiyama na Yesu Keliso kawamamohoyena yodi ye hedehede. ²⁵ Na Paulo ye hedehede meta yoda miyamiya bena se dudulai Yaubada matanaena, yo tabu gadosisi yababadiyao yo nuwatu yabayabadiyao ta hemuhemuliwatanidi, yo ye hededehe-masalaha meta lauhetala lakilakina sola kabo ye laoma. Peliki hedehede wa ye lapuidi meta ye siliyata yo ye matausi kalili, unai ye wane, "Paulo, nabada, na ku lau. Na ena solasola hesau ya lobai kabo ya hedede ku uyoma." ²⁶ Peliki yona nuwatu meta Paulo kabo moni lakilaki ye mosei na ye yailigabaei, unai huya maudoina Peliki ye hedede Paulo ye lau na maiyana se hedehede.

²⁷ Bolimai labui mulidi yena Peliki teha Yudeya yodi gabana wa meta Posiyas Pestas unai se helauhedamai. Na Peliki ye henuwa bena Dius tamowaidiyao nuwadiyao ye henamwadi, ede numa tugudu wa unai Paulo ye laugabaei.

Paulo yo Dius babadadiyao Pestas unai se lauhetala

25 Pestas iya teha Yudeya yodi gabana hauhauna ye lage Sisaliya unai yona paisowa ye hetubu, na mayadai haiyona mulidi yena kabo ye sae Yelusalema. ² Na temenai taukaitalasam tauwoyaidi yo Dius babadadiyao se laomagogoi na Paulo yodi kaba hegiluna hedehedededi se hedede-gabaedi Pestas unai, ³ yo hinage Pestas se kaibwadai bena taba Paulo Sisaliya unai se seuyoi Yelusalema. Na yodi nuwatu meta Paulo yodi saeyamana ne unai kabo keda ena se nayai na se koihemwaloi. ⁴ Na Pestas ye hededelau udiyedi ye wane, "Paulo meta Sisaliya unai numa tugudu yena se tole, na nige bayaona kabo ya dobi uyo menai. ⁵ Taba yomi tamowai lakilakidiyao hekadi se laoma maidaguwao ka dobi menai kabo Paulo yomi kaba hegiluna hedehedededi-yao udiyedi se hedehede, na kabo ya lapuhekasa, meta Paulo saha ye ginauli pwanoli o nige."

⁶ Yona miya Yelusalema unai meta nuwana mayadai haligigi-haiyona o saudoudoi se gehe kabo ye dobi uyo Sisaliya. Na mala ye tom kabo ye yoga gogoidima kaba lauhetala numana wa unai, na kabo ye hedede Paulo se woyaiyama. ⁷ Se woyahemasalahayama, na Dius tamowaidiyao Yelusalema unai taudobima wa Paulo se tolohetakikili na yodi kabahegiluna hedehedededi yabayabadi maudoidi wa se hedede. Na iyamo yodi hedehede maudoidi wa nige kabahe-mamohoyedi.

⁸ Kabo Paulo ye bom ye hededehe-masalaha uyo na ye wane, "Yau meta nige Dius yodi laugagayo ya utusi

o numa tabuna laugagayona hesau ya utusi o Loma yodi laugagayo ya utusi.”⁹ Pestas ye henuwa bena Dius tamowaidiyao ye henuwanamwadi ede Paulo ye henamaiyei ye wane, “Gonowana ku sae Yelusalema? Na ya saewa kabo lauhegilu hedehedededi maudoidi ta hesabadi kwa lauhetala kaliguwai.”¹⁰ Na Paulo ye wane, “Ya totolo ta meta Loma yodi kaba helahe-lauhetala logulogunaena, unai ye namwa mo taba unai ku tolehedudulaigau. Na kabigu ku kata kalili meta yau nige saha hesau yababana ya ginauli o Dius yodi laugagayo hesau ya utusi.”¹¹ Ena laugagayo hesau ya utusi na unai taba ya boita meta gonowana, yau nige boita ya laukwatakataei. Na ena lauhegilu maudoidi kaliguyena ta nige hesau mamohoina meta nige gonowana kowa o tamowai hesau ye moselaegau Dius ta udiyedi. Na ya henuwa taba ya lau Sisa ye helauhetalagau.”

¹² Pestas yo yona tamowai lakilakidiyao wa maidanao se hedehedede gogoi ye gehe kabo ye hededelau Paulo unai ye wane, “Kowa ku henuwa Sisa ye helauhetalago. Gonowana! Kabo ku lau Sisa unai.”

Wasawasa Agilipa ye laoma Pestas ye kaitaumanai

¹³ Mayadai hisa mulidi yena, wasawasa Agilipa ma louna Benisi se dobi Sisaliya bena Pestas se kaitaumanai, matawuwuna iya gabana hauhauna.

¹⁴ Mayadai hisa maidadi se miya, kabo Pestas, Paulo wasana ye hededehehemasalaha wasawasa Agilipa unai ye wane, “Peliki tamowai hesau numa tutugudu ne unai ye tole na ye laugabaei kaliguwai.”¹⁵ Huyana ya sae Yelusalema meta taukaitalasam tauwoyaidi yo Dius babadadiyao yodi lauhegilu hedehededediya se hededededi, yo se hededelauma kaliguwai bena taba Paulo ya hekilaino.¹⁶ Na ya hededelau udiyedi ya wane, ‘Teina nige Loma yodi laugagayo kabikabina.’ Unai ya hedede bena tabu tamowai hesau ta mose gabaei na se hekilaino gaibui. Na bena tau hegiluna maidanao se lauhetala baguna.¹⁷ Huyana maidaguwao ka dobima inai ka lage yodi lauhetala wa hesabana, meta nige mahana ya gabaei, na mala ye tom ede ya yোগogoidima kaba helauhetala numana wa unai, ya hedede Paulo se woyaiyama na ya helauhetaladi.

¹⁸ Tauhegiluna wa se hedehedede, meta yogu nuwatu kabo laugagayo hesau utusina hedehedededena unai se hedehedede, na iyamo nige.¹⁹ Na kadi mata ede siya Dius se bom yodi sunuma kabikabidi yo laugagayodi udiyedi se hedehedede, yo hinage tamowai hesau hesana Yesu iya ye boitako, na Paulo ye hedede meta iya ye silasilawa.²⁰ Yodi hedehedede wa unai meta nige saha hesau gonowana ya nuwatu lobai. Unai Paulo ya henamaiyei ya wane, ‘Taba gonowana ku sae Yelusalema na temenai lauhegilu ta udiyedi se helauhetalago?’²¹ Paulo ye hededelaoma ye wane, ‘Yau kabo ya lau Sisa unai ye helauhetalagau!’ Unai ya hedede Paulo ka tole numa tutugudu yena, na muliye-

na kabo ya hetamalilaei Sisa unai.”²² Na Agilipa ye hededelau Pestas unai ye wane, “Ya henuwa taba tamowai ta yona hedehedede ya lapuidi.” Ede Pestas ye wane, “Ye namwa, malaitom kabo Paulo kalinana ku lapui.”

Paulo wasawasa Agilipa unai ye lauhetala

²³ Malaitom kabo Agilipa yo Benisi se laoma boda yodi kaba hekohekoikesega numana unai, meta kadi leli se didiga kalili. Na maiyadiyao taulaoma ede tauiyala kadi tanuwaga lakilakidiyao yo magai babadadiyao. Se tuli, na kabo Pestas ye hedede Paulo se woyaiyama.

²⁴ Na kabo ye hedede ye wane, “Wasawasa saesaena Agilipa yo boda maudoimiu inai maidamaiyao ta, teina tamowai ta kwa kita! Yelusalema yo Sisaliya unai, Dius tamowaidiyao se kaibwada kaliguyena se wane, ‘Teina tamowai ta ye namwa mo tabu ye maumauli.’”²⁵ Na ya nuwatu lobai meta teina tamowai ta unai nige yababa hesau na debanaena bena taba se hekilaino na ye mwaloi. Na ye hededelaoma meta taba ya hetamalilaei Sisa unai. Ede kabo ya hetamalilaei Loma.

²⁶ Na nige kabina ya kata saha kabo ya kuli ye lau Sisa unai na yona ya hedehedede, matawuwuna ede nige kaba hegiluna hedehededena mamohoina hesau ya lobai. Unai ya leyama boda maudoimiu yo kowa wasawasa Agilipa kalimiuwai, bena kana mata mamohoina kwa wasenei na kwa lobai, kabo gonowana ya kulikulilau Sisa unai, na yona ya hedehedede.²⁷ Ya nuwatu meta nige ye dudulai bena tamowai hesau nige kana mata mamohoina ya lobai na taba ya hetamali gaibuilaei Sisa unai bena ye helauhetala.”

26 Na kabo Agilipa ye hededelau Paulo unai ye wane, “Gonowana kabo ku tolo na ku bom ku hededehehemasalaha uyoigo.” Ede Paulo nimana ye lausini na ye koihekiyawasidi na kabo ye hetubu ye hedehedede² ye wane, “Wasawasa Agilipa! Nuwagu ye namwa yo ya gwauyala, matawuwuna ya tolo matam yena na ya hededehehemasalaha uyoigau na Dius yodi lauhegilu hedehededediya maudoidi ta udiyedi.”³ Mata wuwuna kabina ya kata meta kowa Dius kadi kulutubu kabikabidiyao yo Dius yodi laulauhetala kabidi ku kata kalili. Unai ya kaibwadaigo bena ku lapulapui namwanamwa kaliguyena.

⁴ Dius tamowaidiyao maudoidi ma gagiligu unai yogu miyamiya yo yogu laulau maudoidi kabidi se kata kalili, yogu magai yena yo hinage Yelusalema unai.

⁵ Huya lohaloha kabigu se kata kalili, na ena se henuwa kabo se hededehehemasalagau meta yau Paliseya tamowaina hesau, unai huya maudoina Dius yodi laugagayo yo yodi kabikabi ya ginawiwatani kaliliyedi.⁶ Na se helauhetalagau ta matawuwuna ede yogu kawamamohoi Yaubada yona hededehehesunuma kada kulutubu udiyedi wa ye hemamohoiyei.⁷ Iya ede hededehehesunuma Isalaela bogana saudoudoi-labui se nayanayai bena ye laoma, na huya maudoina,

mayadai yo boniyai, Yaubada se kaihelahui ma nuwakohihaidi. Yogu wasawasa, teina hededehe-sunuma ta kawamamohoyena debanaena Dius tamowaidiyao se hegilugau ta. ⁸ Idohagi to kwa nuwapwanopwano na nige kwa kawamamohoi meta Yaubada tauboiboita ye hetolouyoidi?

⁹ Yau hinage beyabeyana yogu nuwatu meta ye namwa mo ya kaikaipate Yesu Nasaleta tamowaina yona nuwatu ya hekaiyawasi. ¹⁰ Iya ede saha ya ginauli Yelusalema unai. Taukaitalasam tauwoyaidi yodi gigibwali yena Yesu taukawamamohoyena ya toledi numa tutugudu yena, na ena yodi hineli se ginauli bena se koihemwaloidi, kabo yau hinage ya talam. ¹¹ Huya badobado ya lau sunago udiyedi Yesu taukawamamohoyena ya hekilainodi yo ya lauhelilidi Yesu se hedede yababai. Na ya kouyalayala kalili, ede ya lau magai hekadiyo udiyedi Yesu taukawamamohoyena ya hekamkamnadi.

¹² Mayadai hesau taukaitalasam tauwoyaidi yodi gigibwali se leyama na se hetamaligau ya lau Damaseko. ¹³ Yogu wasawasa, mayamayadailaki yena keda wa unai mala hesau galewa ne unai ye sinadobima ma kagu kahao kalimaiyena. Mala wa ya kita meta ye dawaya kalili na kabo mahana dawayana. ¹⁴ Mala wa dawayana unai maudoimai ka gulidobi bwatano wa unai, na kalina hesau ya lapui galewa ne unai kalina Alamaiki yena ye hedehedede dobima kaliguwai ye wane, 'Saulo, Saulo idohagi to ku hekamkamnagau ta? Nige gonowana yogu nuwatu ta ku laukwatakwataei.'

¹⁵ Na ya henamai ya wane, 'Kowa kaiteya, Guiyau?' Na kalina wa ye hededelaoma ye wane, 'Yau Yesu ku hekamkamnagau ta. ¹⁶ Ku tolo! Ya taumasalaha kalimwai ta bena ya kaisunuwaiyego yo ku hemala yogu taupaisowa yo tauwasaduwai, teina saha ku kita ta yo hinage muliyena ginauli hekadi kabo ya hekitago na ku wasaduwayedi. ¹⁷ Ku lau yom tamowai yo dagela tamowaidiyao udiyedi ku wasaduwai. Na ena se hewaiunugo, yau kabo ya gilahaigo. ¹⁸ Ya henuwa ta ba ku hededelau udiyedi na se kitalobai, na masigili se laugabae se lau mala unai, yo diyabolo yona gigibwali sunumadi se hekaiyawasidi na se nuwabui se lau Yaubada unai. Na yodi sunuma debanaena kabo yodi yababa ya nuwatugabaedi yo ya tolelaedi yogu tamowai udiyedi.'

¹⁹ "Unai, wasawasa Agilipa, yau nige ya kawayagala, na saha Yaubada ye hekitagau wa ya ginauli watani. ²⁰ Bagubaguna ya lauguguya Damaseko tamowaidiyao udiyedi, na kabo ya lau Yelusalema yo Yudeya tehana maudoina, yo hinage dagela tamowaidiyao udiyedi ya lauguguya, bena se nuwabui na se laoma Yaubada unai, na yodi kabikabi yo yodi miyamiya unai se hemamohoyei meta se nuwabuiko. ²¹ Yogu lauguguya ta debanaena Dius tamowaidiyao se kabihekahinigau numa tabuna bakubakuna unai, na bena se koihemwaloigau. ²² Na Yaubada ye kitahetetegau na ya maumauli ye laoma ee teina mayadai ta. Unai ya tolo

matamiu yena na Yesu wasana ya lauguguyaei boda maudoimiu kalimiuwai. Nige saha hesau wasana ya lauguguyaei na Peloweta yo Mose saha se hedede wa kabo se mamohoi, ²³ meta Keliso kabo se hekamkamna yo ye boita, na kabo iya tamowai bagubagunana boita unai ye tolouyo, na iya kabo mala ye hemasalaha Dius yo dagela tamowaidiyao udiyedi."

²⁴ Yona hedehedede wa unai Pestas ma kalina laki-lakina Paulo ye yogahi gudugudui na ye wane, "Paulo, ku yauyaule! Yom sonoga me se heyauyaulego." ²⁵ Na Paulo ye wane, "Wasawasa Pestas, yau nige ya yauyaule na ya hedehedede gaibu. Na saha ya hedehedi ta mamohoidi yo gonowana ta nuwatu lobaidi. ²⁶ Ginauli maudoidiyao ta wasawasa Agilipa kabidi ye katako, unai gonowana ya hedehedelau unai. Kabina ya kata ginauli maudoidiyao ta ye nuwatu lobaidiko, matawuwuna ginauli maudoidi ta nige se tubu wadawadam yena. ²⁷ Wasawasa Agilipa, peloweta yodi hedehedede ta ku kawamamohoyedi? Kabina ya kata meta ku kawamamohoyedi." ²⁸ Na Agilipa ye hededelau Paulo unai ye wane, "Ku nuwatui bena huya kubwakubwa ta unai ku henuwabuiyau na ya hemala Yesu taukawamamohoyena hesau?" ²⁹ Ede Paulo ye wane, "Nuwana kabo ya guguya ne ye kubwa o ye loha, temeta unai nige ya mode. Na ya tapwalolo yo ya kaibwada mo Yaubada unai kowa yo boda maudoimiu taulapulapui teina mayadai ta, bena kwa nuwabui yo kwa hemala doha yau, na tabu se paigomiu doha teina nimagu ma paipaidi ta." ³⁰ Wasawasa Agilipa, gabana Pestas, Benisi, yo tamowai hekadi maiyaidiyao se tutuli wa se tolo ede se pesa. ³¹ Kaba hekohekoikesega numana wa se pesagabaei na se bom yodi se hedehedede se wane, "Teina tamowai ta nige saha hesau yababana ye ginauli na debanaena bena se koihemwaloi o se tole numa tutugudu unai."

³² Na Agilipa ye hededelau Pestas unai ye wane, "Teina tamowai ta gonowana ku yailihai, na iyamo ye kaibwadako bena ye lau Sisa unai ye lauhetala."

Paulo ye kadau ye lau Loma

27 Yoma lau Italiya nuwatudi maudoidi Pestas ye hineli hededulaidi ye gehe, kabo Paulo yo taulauhetala tamowaidiyao hekadi wa ye mose hekawalaedi sentuliyo hesana Diuliyasi unai, kabo ye kitahetetedi. Diuliyasi meta tauiyala bodana hesau hesana 'Sisa yona tauiyala' kadi tanuwaga. ² Ka dobi gadowa na temenai Adalamitiyam yodi waga hesau. Waga wa bena kabo ye gelu ye lau teha Eisiya, na magaidiyao udiyedi bena ye lauhepehepesa, ede unai ka gelu. Alistakas Masedoniya tamowaina, teha Tesalonika unai ye laoma, iya maidamai ka gelu ka lau. ³ Mala ye tom meta Sidona unai ka duna, na Diuliyasi Paulo ye katekamkamnaei ede ye talamyeyi na ye pesa kehanao ye kaitaumanaidi, na ginauli saha udiyedi ye deha meta kabo unai iya se sagui. ⁴ Menai ka gelu uyo na

yaumai wa ka taumatai ede Saipulus bwanabwanaluwana woyona unai ka lau. ⁵ Silisiya yo Pampiliya gabwadi unai ka heulisi kawasi na ka lau ede teha Lisiya magaina hesau hesana Maila unai ka duna. ⁶ Menai sentuliyo wa Alesandiliya yodi waga hesau ye lobai bena kabo ye lau Italiya, ede ye hedede na unai ka gelu kawasi. ⁷ Na yaumai yona towa pilipili debanaena mayadai lohaloha ka kadauyedi. Mulidi yena kabo ka lage Nidasi, na dedekana ena ka heulisi ka lau. Yaumai wa ka taumatai, unai nige gonowana yoma kedakulu wa ka lauwatani, ede ka dobi Kiliti bwanabwanaluwana hesabana, na isutetena hesana Salamoni unai ka giuli na bwanabwanaluwa wa woyona ena ka heulisi hadihadidi. ⁸ Na woyona heulisina ye yababa kalili unai ka kaipate ka lau ee bwanabwanaluwa wa magaina lakilakina hesana Laseya ka laugabaei na dedekana ena kalotauna hesana Gadowa Namwanamwana unai ka duna. ⁹ Na yoma kadau wa unai meta mayadai ka gabaedi se bado kalili, ede yoma kadau huyana ye hetubu ye yababa ye lau. Mata wuwuna gwagwama yo wowoli huyana ye hanauma. ^{†10} Unai Paulo ye hededelau waga wa tau geluina maudoidiyao wa udiyedi ye wane, "Tatao, ya nuwatu meta yoda kadau ta kabo ye pilipili yo ye yababa kalili, kabo unai waga yo gogo maudoidi ta gabaedi yo hinage tamowai hekadi kabo se mwaloi." ¹¹ Iyamo sentuliyo wa nige ye lapulau Paulo unai, na ye kitalau waga tauheyaisiyena yo waga tanuwagana yodi hedehede wa udiyedi. ¹² Na huya gwagwama unai Gadowa Namwanamwana kaba miyana nige ye namwa kalili. Unai waga wa taugeluina maudoidi wa se henuwa bena taba ka gelu uyo ka dobi Peniki na menai ka miya kana sigana wowoli yo huya gwagwama ta se gehe. Mata wuwuna ede Kiliti unai Peniki meta gadowana ye namwa yo huya gwagwama yo wowoli gadowana ede, na gadowa ta meta ye sanalau teha yalugumini yo teha bulumgai mo udiyedi.

Wowoli se hekalo

¹³ Na kabo yawana ye sibobo ede waga tau-paisowaina wa yodi nuwatu meta gonowana se dobi Peniki. Unai lowo se tabei na bena ka heulisi hadihadidi ka dobi. ¹⁴ Nige bayaona kabo yaumai bayabayaona hesau hesana wediliya bwanabwanaluwa wa unai ye towa dikwama. ¹⁵ Na waga wa wolewolena ye konai ede nige gonowana yaumai wa ka taumatai, unai ka boboyo gabai. ¹⁶ Ka dobi Kauda bwanabwanaluwana hesabana na woyona musamusana wa unai ka kaipate bena kaba hekohekoitu wagana ka tabeisiniyama waga wa unai ka tole namwanamwaei. ¹⁷ Se paihekahini ye gehe kabo waga taupaisowaina maina lakilakidiyao

† *Kalina Giliki unai se kuli "Dius yodi kaihudi mayadaina ye lauko". Dius yodi kaihudi mayadaina meta Sepetemba o Okotoba unai, na Sepetemba duwaduwalina unai wowoli huyana yo huya gwagwama ye hetubu. Na kabo Nowemba duwaduwalina unai kadau maudoidi se hekaiyawasidi ye lau ee Pebuwali.*

se haidi na waga wa sadaina ^{††} udiyedi se paidi na waga wa se momosi hebayao. Se matausi kalili matawuwuna ede nige se henuwa teha Libiya tahalina hesana Sitisi unai se heduna, ede wolewole hesau maina ena se pai na se gabadobiyei gabwa wa unai na bena waga wa ye tabetabe nuwahi.

¹⁸ Yaumai yo bagodu wa se kota kesegaidi na waga wa ye ini'inipuluhi ye lau ee mala ye tom unai waga wa kana kaiusa hekana se hesulu hepesadi. ¹⁹ Mayadai hehaiyonana unai ede se hetubu waga wa gogona hekadi se haidi na se hesulu hepesadi. ²⁰ Wowoli wa ye kotakesegai na ka kulolo huya lohaloha kalili nige sola mahana o kipwala ka kitadi yo nige yoma kabalau kabina ka kata, unai maudoimai nuwamai se basabasa na ka nuwatu meta kabo ka boita.

²¹ Mayadai hisa se lau na waga wa unai taugelu maudoimai nige hesau ye kaikai, unai Paulo ye tolo na ye hedede ye wane, "Lahinaidi taba yogu hedehede wa kwa lapuwatani na Kiliti bwanabwanaluwana unai sola ta miyamiya na nige ta ku kegabaei, meta teina pilipili ta taba nige ta hekalo, yo gogo taba nige ta gabaedi. ²² Na nuwamiu ya hedede hebayao meta maudoida kabo ta namwanamwa na waga gaibu mo kabo ta gabaei. ²³ Mata wuwuna ede yogu Yaubada, iya kagu tanuwaga yo yau iya yona taupaisowa, boniyai yena iya yona anelu ye taumasalaha dedekagu yena ²⁴ na ye wane, 'Paulo, tabu ku matausi. Kabo Sisa matanaena ku tolo yo ye helauhetalago. Yo hinage Yaubada yona kabinamwa yo yona gadosisi yena ye hededehe-sunuma meta maidamwao taukadau maudoidi waga me unai taba nige se mwaloi.' ²⁵ Unai ya hedelawa nuwamiu se bayao mata wuwuna ede Yaubada ya sunumaei na saha ye hedede wa meta kabo se tubu yo se mamohoi. ²⁶ Na iyamo bwanabwanaluwa hesau unai kabo ta heduna na ye koisinida."

Waga se heduna

²⁷ Boniyai saudoudoi-hehasina unai meta sola Adiliya gabwana wa unai ka kulukulolo usi. Na boniyai duwaduwalina wa unai meta waga unai taupaisowa wa se nuwatu meta bena tano ka hanahanawuiyako. ²⁸ Unai kabanonoi ledina se hai na se heyoli, na gabwa wa lohana se liyei na se lobai meta gabwa lohana ede kala 20 [‡]. Ka kulukulolo nige bayaona na hinage gabwa wa se liyetonogi uyo meta lohana ede kala 15 ^{††}. ²⁹ Nonoi wa ka kitadi meta ka hanahanau kaliliko, na ka matausi meta kabo ye koisinigai dakwadakwa ena. Ede lowo hasi se gabaedi waga yiuna wa unai, na waga wa ye tabetabe hekahini. Na maudoidi se tapwalolo yodi yaubada udiyedi meta taba idohagi na mala ye tom mwamwayau. ³⁰ Na waga wa unai taupaisowa maudoidi se koitalaliu na bena se wasabu. Unai kaba hekohekoitu wagana wa se hedalolo dobiyei gabwa

†† *Waga sadaina kaniyona ede waga dedekadiyao labui. ‡ Kala 20meta 37 metres o 120 feet. †† Kala 15meta 27 metres o 90 feet.*

wa unai. Na yodi helupodi bena kabo se sae waga isuna wa unai lowo hekadi se gabaedi. ³¹ Na Paulo ye hededelau sentuliyo yo tauiyala tamowaidiyao wa udiyedi ye wane, "Ena tamowai ta waga ta se wasabugabaei, taba nige ta namwanamwa." ³² Unai tauiyala tamowaidiyao wa kaba hekohekoitu wagana mainana se boli utusidi na ye kulolo basi.

³³ Mala ye hetubu ye uyali ye laoma, ede Paulo ye hededelau waga wa tau geluina maudoidiyao wa udiyedi meta taba se kaikai, na ye wane, "Mayadai saudoudoi-hasi se laoko udiyedi meta kwa matausi kalili, unai nige kai hesau kwa kai. ³⁴ Na teina maudoimiu ta meta taba nige hesau kulum maiyawana ke-sega ye taukwadalele. Unai ya hedede bayao kalimi-uyena bena taba kwa kaikai namwanamwa to kabo kwa maumauli." ³⁵ Yona hedehedede ta mulina ena kabo pwalawa ye hai na maudoidi matadi yena ye tapwalolo yo Yaubada ye lautokiyei, na kabo pwalawa wa ye kihi na ye kai. ³⁶ Unai kabo maudoidiyao wa nuwadi se talu yo se bayao na se kaikai. ³⁷ Waga wa unai taugelu maudoimai meta badomai ede 276. ³⁸ Ka kaikai ee ye gehe kabo waga kana usa'usa witi baikidi wa se hesulu hepesadi gabwa wa unai, bena waga wa ye kahaisae.

³⁹ Mala ye tom na waga unai taupaisowa magai nige se hekaolobai, na kalotau hesau naganagalina se kita. Unai yodi hekasa se ginauli meta bena ka sae unai ka hetata dunaduna. ⁴⁰ Ede lowo ma mainadiyao se boligabaedi yo hinage heyaisi kaba paihekahinidi mainadiyao se yailigabaedi. Na kabo wolewole waga isuna wa unai se kukei na ka boboyo ka sae nagali wa hesabana. ⁴¹ Ka sae ede waga wa ye heduna nituli hesau unai, na isuna wa ye talakahi tahali wa unai na nige gonowana ye sigi, na bagodu se guligulisae waga wa unai ye lau ee waga yiuna wa ye koigwaligwali.

⁴² Tau iyala tamowaidiyao se koitalaliu bena tau lauhetala tamowaidiyao wa se koihemwaloidi na tabu se tubasae na se wasawasabu gabaedi. ⁴³ Na sentuliyo wa nige ye henuwa bena Paulo se unui, ede yodi koitalaliu wa ye hekaiyawasi, na ye hededelau tau gelu maudoidiyao wa udiyedi ye wane, "Kaiteyadi gonowana kabo se tuba, meta se kamposi na se tuba baguna se sae magai." ⁴⁴ Na kadi kahao hekadi, waga ye koigwaligwali wa molumoluna tehadiyao se haidi na udiyedi se tuba se sae. Na maudoimai ka tubasae magai wa unai ma namwanamwamai.

Paulo yona miya Melita unai

28 Ka sae, na magai wa tamowaidiyao yomai se hedehedede meta bwanabwanaluwa wa hesana ede Melita. ² Bwanabwanaluwa wa tamowaidiyao yodi laulau se namwa kalili kalimaiyena. Kaiwa se yuhi na se yoganeigai ka lau ka kaimwaiga, matawuwuna ede nabu ye talu yo gwagwama huyana. ³ Ka kaimwaiga, na Paulo ye lau kaiwa ye bahema bena

ye gabudi. Na kaiwa kalakalasina wa gigibwalina unai mwata hesau kaikaikalasina ye nene pesa ede Paulo nimana ye kalasi na unai ye kabakabasi. ⁴ Magai wa tamowaidiyao mwata wa se kita Paulo nimana wa unai ye kabakabasi, unai se wane, "Teina tamowai ta meta iya tau kaikaiunu! Yodi yoli wa unai nige ye mwalo, na iyamo yoda yaubada Tautolehedudulai nige ye henuwa bena ye maumauli." ⁵ Na Paulo nimana wa ye hekwade ede mwata wa ye koihebeku dobiyei kaiwa kalakalasina wa unai, na kamnana ye lapui meta tauna wa nige se kamkamna. ⁶ Na tamowai wa yodi nuwanuwatu kabo Paulo tauna se loloni yo ye guli na ye mwalo, na iyamo se naya huya lohaloha na se kita meta nige saha hesau ye tubu kalinawai. Unai yodi nuwatu wa se bui uyo na se hedede meta iya yaubada hesau.

⁷ Yoma kaba kaimwaiga wa dedekana wa unai meta bwanabwanaluwa tamowaidiyao kadi tanuwaga laki-lakina hesana Pabilyasi yona tano. Ye yogaisinigai yona numa ena ka miya na mayadai haiyona ye kita-hetete namwanamwa kaliliyegai. ⁸ Na Pabilyasi tamana ye kasiyebwa na ye kenokeno yodi numa wa unai. Kana kasiyebwa meta tau gwagwama yo bogalau. Paulo ye sae numakalo wa unai na taubada wa yona ye tapwalolo, na nimana ye tolesaedi taubada wa unai ede ye namwanamwa. ⁹ Unai tau kasiyebwa maudoidi bwanabwanaluwa wa unai se laedima, na Yaubada yona gigibwali yena Paulo tamowai wa ye henamwanamwadi. ¹⁰ Unai tamowai maudoidiyao wa se hekasisi kaliliyegai yo se kaikainauyaigai. Na huyana kabo bena waga hesau unai ka gelu, ede yoma kabinonoha wa unai kadau gogodiyao udiyedi se saguigai.

Paulo ye lau ye lage Loma

¹¹ Huya gwagwama wowolina wa debanaena Alesandiliya yodi waga hesau bwanabwanaluwa wa unai ye miyahekila. Waga wa isuna unai Giliki yodi yaubada labui Kasta yo Polakisi tautaudi se pusae na se tolehepatu.

Ka miya nawalai haiyona, na wowoli huyana wa ye gehe ede waga wa unai ka gelu na ka hetubu ka kadau ka lau Loma. ¹² Silakusi unai ka duna na menai ka miya mayadai haiyona. ¹³ Menai ka gelu uyo ka sae Legiumu unai ka duna. Mala ye tom na yawana ye towa, ede ka gelu uyo, na mayadai hesauna unai ka lage Puteyoli. ¹⁴ Temenai Yesu taukawamamohoyena tamowaidiyao hekadi ka lobaidi, ede se yogaisinigai na menai ka miya mayadai haligigi-labui, mulidi yena kabo ka sae Loma. ¹⁵ Loma unai Yesu taukawamamohoyena yoma sae wasana se lapui, ede se dobima Apiusi Yona Kaba Lokulokune yo Kaba Kaiyawasi Numana Haiyona magaidi udiyedi se launayanayaigai. Paulo tamowai ta ye kitadi meta nuwana ye bayao na tapwalolo ena Yaubada ye lautokiyei. ¹⁶ Loma unai ka

lage ede iyala kapinana wa Paulo ye talamgabaei ye lau ye bom yona kaba miya, na tauiyala tamowaina hesau ye lau Paulo ye kitahetete.

Paulo yona miya Loma unai

¹⁷ Mayadai haiyona mulidi yena Paulo Dius babadadiyao Loma unai taumiya ye yoga gogoidima na ye hededelau udiyedi ye wane, "Kehaguwao, nige saha yababana hesau ya ginauli yoda tamowai yo kada kulutubu kabikabidi yo miyamiyadiyao udiyedi, na iyamo Dius babadadiyao Yelusalema unai se haigaibuigau na se moselaegau Loma yodi laugagayo taukitahetetena tamowaidiyao udiyedi. ¹⁸ Se henamaiyegau meta nige kagu mata hesau yababana se lobai bena kabo unai se unuhemwaloigau, ede lauhetala wa unai bena se yailigabaeigau. ¹⁹ Na Dius babadadiyao nige se henuwa bena lauhetala unai se yailigabaeigau. Ede ya kaibwada taba bena ya laoma Loma, na Sisa kabo ye helauhetalagau. Na yogu laoma ta unai meta nige bena helegu Dius tamowaidiyao ya hegiludi. ²⁰ Teina nuwatu ta debanaena ede ya hedede kwa laomagogoi, na ya hedehedede kalimiuyena ta. Seni ta unai se paigau, matawuwuna ede kita Dius yoda sunuma saha kabo ye tubu huya matada ena."

²¹ Unai Dius babadadiyao se hededelau Paulo unai se wane, "Nige sola leta hesau Yudeya unai se heta-maliyama na unai wasam ka kita, o tamowai hesau metai ye laoma na wasam yababana hesau ye hedede kalimaiyena. ²² Na ka henuwa bena taba ka laomagogoi na yom nuwatu saha ku hededehemasalahadi na ka lapuidi, matawuwuna ede teha maudoina tamowaidiyao meta kada boda ta unai yom tapwalolo kabikabina ta se hedehedede heyababa."

²³ Unai yodi laomagogoi mayadaina se godu, ede boda lakilaki se laoma Paulo yona kabamiya wa unai na ye lauhekataedi, malatomtom yena ye hetubu ye lau ee meimeilahi. Yaubada yona basileiya hedehededena ye hededehehemasalahadi, na Mose yona laugagayo yo peloweta yodi kulikuli udiyedi ye hekitadi meta Yesu Yaubada yona kaisunuwa tamowaina ede. ²⁴ Yona hedehedede wa udiyedi meta tamowai wa hekadiyao

yodi talam se ginauli, na hekadiyo nige se kawamamohoi. ²⁵ Unai ede se bom se haihaikawayagala uyoidi. Na bena kabo se dahalai gwaligwali se lau yodi magai, unai Paulo yona hedehedede gehegehedi ye hedededi kalidiyena ye wane, "Yaluwa Tabuna saha peloweta Aisaiya ye hekata na ye hedede gabaedi kami kulutubu udiyedi meta se laoma se mamohoi. ²⁶ Doha Yaubada ye hededelau Aisaiya unai ye wane,

'Ku lau tamowai ta udiyedi na ku hedede ku wane,
"Yogu hedehedede kabo kwa lapulapuidi,
na taba nige kwa lapulobaidi.
Yogu laulau yo yogu kabikabi kwa kitadi,
na taba nige kwa kitalobaidi."

²⁷ Mata wuwuna tamowai ta nuwadiyao meta se kwailolo kalili,

beyadi se kolakola,
yo matadi se gibu.
Na taba matadi se lala, kabo se kitalobai,
yo taba beyadi se malapai, kabo hedehedede se lapulobaidi,
yo taba nuwadi se masalahadi, kabo se nuwatu lobai,
na nigele.
Unai nige gonowana se nuwabui na ya henamwanamwadi.'

(Aisaiya 6:9, 10)

²⁸ Unai ede ya henuwa bena kabina kwa kata meta Yaubada yona kabihemauli ye ginauliyako yo wasana ye laoko dagela tamowaidiyao udiyedi. Na siya kabo se lapulau Yaubada yona kabihemauli hedehededena ta unai." †

³⁰ Paulo yona numa †† wa unai ye miya bolimai labui. Na kaiteyadi se laoma bena iya se kita meta ye yogaisinidi, ³¹ na ma nuwa bayaona Yaubada yona basileiya wasana ye lauguguyaei yo Guiyau Yesu Keliso wasana ye lauhekataei udiyedi. Na yona paisowa wa unai meta nige tamowai hesau ye gudugudui.

† Kulikuli hekadiyo lausoi 29 se kuli doha teina: Paulo yona hedehedede wa ye gehe ede Dius tamowaidiyao se pesa na ma kalina lakilakidi se bom se haihaikawayagala uyoidi. Tausonoga lausoi ta nige se lobai buka beyabeyadiyao udiyedi, unai nige ka kuli buka ta unai. †† Paulo yona numa Loma unai ye miyai na nawalai kesega kesega ye hemahemaisa. Dimdim unai se kuli rented house.